

اسنادی از

مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در ایران

(۱۳۱۷ - ۱۳۰۱ ه. ش)

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

مرکز اسناد ریاست جمهوری

Selected Documents from Iranian Schools Abroad and Foreign Schools in Iran

(1922 - 1938)

در سده‌ای که گذشت نظام‌های آموزشی تحت تأثیر تحولات علمی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی متحول شد و در پی آن مدارس زیادی به سبک نوین ایجاد شدند. مناسبات میان کشورها بسیار گسترش یافت و مهاجرت افراد برای تحصیل، تدریس، کار، تجارت، مأموریت اداری، سیاسی و ... به میزان چشم‌گیری فزونی گرفت. با گسترش ارتباطات و تعاملات سیاسی اقتصادی، تأسیس مدارس و مراکز آموزشی، برای ارتباط نوباوگان دور از وطن با موطن آباء و اجدادی خود لازم و ضروری به نظر می‌رسید؛ از این رو در اکثر کشورها مدارس خارجی گشایش یافت. در این میان میسیون‌های مذهبی، با هدف تبلیغات دینی، بیش‌ترین فعالیت را می‌کردند.

اسناد بخش نخست این مجموعه نشان می‌دهد که در چنین شرایطی طبقات مختلف مردم ایران، اعم از دولت‌مردان و مردم عادی، برای حفظ فرهنگ ملی و گسترش زبان فارسی میان نوباوگان ایرانی ساکن ممالک خارجی اقدام به تأسیس مدارس و مراکز آموزشی کردند.

به موازات فعالیت مدارس ایرانی در خارج، کشورهای نظیر شوروی، انگلستان، آمریکا و فرانسه مدارسی در ایران به‌راه انداختند که اسناد برخی از این مدارس و نحوه آموزش، برنامه‌های درسی و ... در بخش دوم مجموعه حاضر گرد آمده است.

اسنادی از مدارس ایرانی در خارج و مدارس خرابی ویران (۱۳۱۷-۱۳۰۱ ه.ش)

پهلوی	اول	۳	۳	۱۱
-------	-----	---	---	----

سازمان چاپ و انتشارات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

SOCIAL SCIENCES

علوم اجتماعی

اسنادی از مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در ایران (۱۳۱۷-۱۳۰۱ ه.ش) / تهیه و تنظیم: مرکز اسناد ریاست جمهوری؛ شورای نظارت: میرحسین موسوی، هادی خانیکی و احمد مسجدجامعی؛ شورای علمی: یعقوب آژند... [و دیگران]؛ به کوشش عیسی عبدی.. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۱. هفده، ۳۹۸ص: نمونه اسناد.

ISBN 964 - 422 - 448 - 5

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

پشت جلد به انگلیسی: Selected Documents From Iranian Schools Abroad and Foreign Schools in Iran(1922-1938)

۱. مدرسه های ایرانی - اسناد و مدارک. ۲. مدرسه های خارجی - ایران - اسناد و مدارک. الف. موسوی، میرحسین، ۱۳۲۰ - ب. خانیکی، هادی، ۱۳۳۰ - ج. مسجدجامعی، احمد، ۱۳۳۵ - د. آژند، یعقوب، ۱۳۲۸ - ه. عبدی، عیسی، ۱۳۵۰ - گردآورنده. و. ایران. ریاست جمهوری؛ مرکز اسناد ریاست جمهوری. ز. ایران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات. ح. عنوان.

۳۷۱/۰۰۹۵۵

LA۱۳۵۱/ع۲الف۵

۱۳۸۱

م ۸۱-۱۶۰۱۴

کتابخانه ملی ایران

فرهنگ (۶)

اسکن شد

اسنادی از

مدارس ایرانی در خارج

و مدارس خارجی در ایران (۱۳۱۷-۱۳۰۱.ه.ش)

**Selected Documents From Iranian
Schools Abroad and Foreign Schools
in Iran (1922-1938)**

مرکز اسناد ریاست جمهوری

تهران ۱۳۸۱

سازمان چاپ و انتشارات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

اسنادی از مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در ایران (۱۳۱۷-۱۳۰۱ ه.ش)

Selected Documents From Iranian Schools Abroad and Foreign Schools in Iran (1922-1938)

تهیه و تنظیم: مرکز اسناد ریاست جمهوری
شورای نظارت: مهندس میرحسین موسوی، دکتر هادی خانیکی و

احمد مسجد جامعی

شورای علمی: دکتر یعقوب آژند، دکتر سیدهاشم آقاجری،
دکتر عطاءالله حسنی، دکتر عبدالرسول خیراندیش و دکتر غلامحسین زرگری نژاد
به کوشش: عیسی عبدی

حروف چین و صفحه آرا: مژگان زرین صدف

نمایه ساز: ایرج محمدی

طرح روی جلد: لاله سلطان محمدی

قلم‌های استفاده شده: لوتوس، زر، یاقوت، تایمز

کاغذ مورد استفاده: ۷۰ گرمی تحریر خارجی

ناظر چاپ: علی فرازنده خالیدی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۱

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

© تمام حقوق محفوظ است.

شابک ۵-۴۴۸-۴۲۲-۹۶۴
ISBN 964-422-448-5

چاپخانه، انتشارات و توزیع:

کیلومتر ۴ جاده مخصوص کرج - نیش سهراب شیشه مینا - تهران ۱۵۳۱۱ ۱۳۹۷۸

تلفن: (چهار خط) ۴۵۱۳۰۰۲ شماره: ۴۵۱۴۴۲۵

انتشارات: ۴۵۲۵۴۹۵ توزیع: ۴۵۲۹۶۰۱ شماره توزیع: ۴۵۲۹۶۰۰

فروشگاه شماره یک:

خیابان امام خمینی - نیش خیابان شهید میردامادی (استخر) - تهران ۱۳۱۴۵ ۱۱۳۷۹

تلفن: ۶۷۰۴۶۰۶

فروشگاه شماره دو:

نشر زلال - خیابان انقلاب - خیابان ۱۶ آذر - تهران ۳۵۸۱۴ ۱۴۱۷۹

تلفن: ۶۴۱۹۷۶۸

نشانی سایت اینترنتی:

WWW.PPOIR.COM

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
سه	پیشگفتار.....
پنج	مقدمه
نه	راهنمای اسناد.....
۱	اسناد
۳۶۱	تصویر نمونه اسناد.....
۳۷۵	نمایه

پیشگفتار

برای کمک به توسعه پژوهش‌های تاریخی در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و به منظور تدوین منابع دست اول وقایع و رویدادها، انتشار اسناد اهمیت شایان توجهی دارد. این امر علاوه بر این که به تحلیل دقیق حوادث و رخداد‌های تاریخی کمک می‌کند، بیانگر عملکرد و نظر نهادها و سازمان‌های دولتی و افراد مسئول و ناظر بر واقعه مورد نظر و یا حاضر در متن رویدادها است و امکان دسترسی به گزارش‌های خام و به دور از پیش‌داوری را فراهم می‌سازد.

دسترسی پژوهشگران و محققان به این‌گونه اطلاعات می‌تواند به نقد نظریه‌هایی که در منابع مختلف تاریخی ارائه شده کمک نماید و گامی در راستای تحلیل واقع‌گرا و تعقلی در حوزه پژوهش‌های تاریخی باشد.

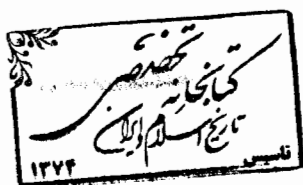
مرکز اسناد ریاست جمهوری با درک چنین ضرورتی و با عنایت به حجم عظیم اسنادی که از دوره پهلوی در اختیار دارد، درصدد است با انتشار اسناد در موضوعات مختلف امکان دسترسی محققان به این اطلاعات ذی‌قیمت را فراهم سازد و منابعی مستند و دست اول در اختیار اهل تحقیق قرار دهد.

اینک مرکز اسناد ریاست جمهوری هیجدهمین مجموعه و بیست و پنجمین جلد از انتشارات خود را تحت عنوان «اسنادی از مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در

ایران» در حوزه فرهنگ به محققان و پژوهشگران تاریخ معاصر ایران ارائه می‌نماید. اسناد این مجموعه که بیانگر وضعیت مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در ایران است حکایت از تلاش دولت‌های وقت و نیز ایرانیان مقیم خارج برای گسترش زبان و فرهنگ ایران در خارج از مرزهای کشور دارد. همچنین تلاش دولت‌های خارجی برای گسترش مراکز آموزشی و ترویج زبان و فرهنگ خود در کشورهای دیگر را نمایان می‌سازد. در پایان از آقای عیسی عبدی که کار تهیه و تدوین این مجموعه را برعهده داشته‌اند و آقای علی‌اکبر علی‌اکبری بایگی که با ایشان همکاری نموده‌اند تقدیر و تشکر می‌شود.

و من الله التوفیق

مرکز اسناد ریاست جمهوری

مقدمه

در عصر جدید نظام‌های آموزشی تحت تأثیر تحولات علمی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی متحول گردید و در پی آن مدارس زیادی به سبک نوین ایجاد شد، مناسبات میان کشورها گسترش یافت و مهاجرت افراد برای تحصیل، تدریس، کار، تجارت، مأموریت اداری، سیاسی و امور دیگر به طور چشمگیری افزایش پیدا کرد.

با توسعه ارتباطات و تعاملات سیاسی-اقتصادی کشورها و اقامت طولانی مدت افراد در خارج از کشور، برای حفظ ارتباط و انتقال موارث فرهنگی، تأسیس مدارس و مراکز آموزشی برای نوباوگان دور از وطن ضرورت پیدا کرد. لذا در اکثر کشورها مدارس خارجی دولتی و غیردولتی گشایش یافت. در این میان میسیون‌های مذهبی نیز با هدف تبلیغات دینی به فعالیت پرداختند. در چنین شرایطی طبقات مختلف ایرانی، اعم از دولتی و غیردولتی، برای حفظ فرهنگ ملی و گسترش زبان فارسی میان نوباوگان ایرانی ساکن ممالک خارجی اقدام به تأسیس مدارس و مراکز آموزشی کردند. به موازات آن کشورهای نظیر شوروی، انگلستان، آمریکا و فرانسه هم مدارس در ایران ایجاد نمودند.

اسناد مجموعه حاضر که در دو بخش مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در ایران تدوین گردیده نشانگر وضعیت مدارس ایرانی در خارج و نحوه اداره این مدارس و نیز تلاش و تکاپوی دولت‌های خارجی برای گسترش فرهنگ خود در سرزمین ایران است.

اسناد بخش اول این مجموعه از لحاظ زمانی به سال‌های ۱۳۱۶-۱۳۰۳ ه.ش. محدود می‌شود که عمدتاً شامل گزارش‌ها و مکاتبات کنسولگری‌های ایران در کشورهای همسایه، از جمله عراق، کویت، بحرین و کشورهای ناحیه قفقاز است. وضعیت اداری، تحصیلی و مالی آن مدارس موضوع بحث کلی این اسناد می‌باشد. تعداد زیادی از این اسناد درباره مدارس ایرانی در عراق است.

وضعیت مالی و اداری مدارس ایرانی در کشورهای بحرین و کویت و اقدامات و پیشنهادها اداری-مالی قسمت دیگری از اسناد این بخش را تشکیل می‌دهد. برای مثال هیأت مؤسسين، تجار و بازرگانان، خطر انحلال مدارس را به وزارت دربار انعکاس داده‌اند و پیشنهادها و راهکارها و احیاناً حمایت‌های آنان در جلوگیری از انحلال مدارس ایرانی چون مدرسه پهلوی بصره، ایرانیان بحرین و غیره ذکر شده است. وضع اداری-مالی مدارس تفلیس، بادکوبه، کراچی و جدول بودجه مدارس قفقاز و صورت اسامی معلمین مرد و زن مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان بادکوبه، نمونه‌های دیگری است که در گزارش‌های کنسولگری‌های ایران و مدارس ایرانی مشاهده می‌شود. وضع استخدامی و حقوقی معلمان و اقدامات به عمل آمده در این زمینه موضوع دیگری از این اسناد را تشکیل می‌دهد.

از لحاظ محدوده زمانی اسناد بخش دوم از سال ۱۳۰۱ شروع و به سال ۱۳۱۷ ه.ش. ختم می‌شود. اسناد این بخش دربرگیرنده مکاتبات و گزارش‌های مربوط به وضع اداری، تحصیلی و مالی، مشکلات و محدودیت‌های مدارس خارجی و واکنش آن‌ها در برابر بخشنامه‌ها و آیین‌نامه آموزشی وزارت معارف است.

مدارس آمریکایی در مقابل آیین‌نامه وزارت معارف واکنش‌هایی نشان داده که منجر به تعطیلی برخی از آن‌ها، از جمله مدارس همدان و رشت می‌گردد و باعث می‌شود در برنامه درسی مدارس مذکور تجدید نظر شود و اصلاحاتی به عمل آید. تعطیلی مدرسه همدان، اعتراض اولیای شاگردان و مؤسسين مدرسه را بر می‌انگیزد. وضع مدارس فرانسوی چون ژاندارک، فرانکو-پرسان و سن لویی از نظر تحصیلی، اداری، مالی و نیز وضع معلمین و شاگردان آن‌ها در گزارش‌های مفتشین منعکس گردیده است.

بخش دیگر اسناد مدارس خارجی در ایران به مدارس شوروی مربوط می‌شود. موضوع این قسمت مشتمل بر گزارش‌ها و مکاتبه‌هایی پیرامون وضع آموزشی و اداری آن مدارس

می‌باشد. از مهم‌ترین جریانات این مدارس، مسئله تبلیغ کمونیسم، سیاست دولت ایران در برابر آن‌ها و اختلاف با وزارت معارف است که منجر به اصلاح برنامه آموزشی و یا احیاناً تعطیلی و جلوگیری از بازگشایی برخی از آن مدارس می‌شود. تعطیلی مدارس بنادر گز و انزلی و مکاتبه‌ها و گزارش‌های صورت گرفته در این زمینه نمونه بارز آن است.

مدارس آلیانس موضوع پاره دیگری از اسناد مدارس خارجی است که وضع تحصیلی، مالی، اداری، برنامه تحصیلی، مشکلات و محدودیت‌های ناشی از آیین‌نامه آموزشی وزارت معارف در مورد آن‌ها به تصویر کشیده شده است. اختلاف مدرسه آلیانس کاشان و اداره معارف کاشان به طور مفصل در اسناد انعکاس یافته و تغییر نام برخی مدارس آلیانس به اتحاد یا وحدت ملی نیز آمده است و بالاخره مکاتبه‌ها و گزارش‌های مربوط به افتتاح مدارس عراقی در تهران و خرمشهر و اختلافات آن‌ها با وزارت معارف پایان‌بخش اسناد این بخش است.

بیشتر اسناد این مجموعه خطی است که براساس شیوه‌نامه مرکز اسناد ریاست جمهوری بازنویسی شده و هیچ‌گونه دخل و تصرفی در سندها به عمل نیامده جز این‌که غلط‌های متن اسناد تصحیح و در پاورقی به آن اشاره شده است.

راهنمای اسناد

شماره سند	موضوع	صفحه
	مدارس ایرانی در خارج	
۱.	پاسخ وزارت دربار در مورد تخصیص بودجه به مدرسه اتحادیه ایرانیان بحرین ...	۱
۲.	استخدام یک نفر معلم در مدرسه ابتدایی ایرانیان در حاجی طرخان.....	۲
۳.	تقاضای کمک مالی به مدرسه ایرانیان تفلیس	۴
۴.	اعطای پنج هزار روپیه اعانه به مدارس ایرانیان در عراق.....	۹
۵.	گزارش کنسولگری ایران در بغداد در مورد بحران مالی مدارس ایرانی در عراق ...	۲۲

اسنادی از مدارس ایرانی در خارج و...	۵۵
مخالفت وزارت مالیه با پیشنهاد وزارت معارف راجع به تخصیص بخشی از اعتبارات وزارت معارف به مدارس ایران در قفقاز.....	۲۶
درخواست کنسولگری ایران در بصره برای کمک به مدرسه پهلوی.....	۲۷
خطر انحلال مدرسه پهلوی بصره به سبب کمبود بودجه.....	۳۸
درخواست کنسولگری ایران در بصره در مورد تأمین اعتبار و تعویض مدیر مدرسه پهلوی.....	۴۲
جدول بودجه مدارس ایران در قفقاز در سال ۱۳۰۷.....	۵۲
گزارش کنسولگری ایران در بصره راجع به نمایش فیلم سینمایی در بصره برای تأمین بخشی از عواید مدرسه پهلوی.....	۵۵
عریضه هیأت مؤسس مدرسه ایرانیان بحرین درباره خطر انحلال آن مدرسه....	۵۷
درخواست عکس رضاشاه برای نصب در مدارس دولتی قفقاز و بین‌النهرین.....	۶۴
صورت بودجه مدارس ایران در خارج در سال ۱۳۰۸.....	۶۵
گزارش نصب عکس رضاشاه در مدرسه اتفاق ایرانیان تفریس.....	۶۷
مراسم جشن تاجگذاری در مدرسه علوی در نجف اشرف.....	۶۸
گزارش نصب مجسمه و عکس رضاشاه در مدرسه بادکوبه.....	۸۰

۱۸. پیشنهاد تأمین حقوق معلمان از طریق سود مبادلات تجاری ایران و شوروی... ۸۲
۱۹. وضعیت آموزشی، اداری و مالی مدرسه ایرانیان بادکوبه... ۸۴
۲۰. فهرست روزهای تعطیل و اسامی کارکنان مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه... ۸۷
۲۱. رفع نواقص مدرسه پهلوی بصره... ۹۰
۲۲. مخالفت عده‌ای از علما با تأسیس مدرسه دختران در نجف اشرف... ۹۱
۲۳. درخواست کنسولگری ایران در بصره برای تغییر عبدالله یگانه، مدیر مدرسه پهلوی و برخی از معلمان آن... ۹۴
۲۴. مخالفت کنسول ایران در بصره با استخدام معلمین عراقی برای مدارس ایرانیان... ۹۵
۲۵. درخواست انجمن ایرانیان استانبول مبنی بر تأمین اعتبارات دبستان ایرانیان استانبول... ۹۷
۲۶. درخواست اعطای کمک به مدرسه بلوچ‌ها در کراچی... ۱۰۳
۲۷. درخواست هیأت مؤسسين مدرسه اخوت ایرانیان بحرین برای تأمین اعتبار مورد نیاز آن مدرسه... ۱۰۸
۲۸. نامه مهدی خراسانی درباره تأخیر در پرداخت حقوق معلمان ایرانی در عراق... ۱۱۰
۲۹. گزارش مدرسه اتحادیه ملی بحرین درباره نواقص آن مدرسه... ۱۱۱

۳۰. درخواست مدرسه الواعظین لکنهو مبنی بر مستثنی کردن دارندگان تصدیقنامه آن مدرسه از قانون لباس متحدالشکل ۱۱۵
۳۱. اقدام محمدحسن بدیع (کنسول ایران در بصره) برای اصلاح و بهبود مدرسه ایرانیان کویت ۱۱۷
۳۲. تغییر تابلو مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه ۱۱۹
۳۳. وضعیت بودجه مدرسه اتفاق تفلیس و تأدیه حقوق معلمان و کارکنان آن ۱۲۱
۳۴. وضعیت آموزشی مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان بادکوبه ۱۲۶
۳۵. اتمام امتحانات و برگزاری جشن توزیع جوایز در مدرسه پهلوی بصره ۱۲۹
۳۶. عریضه‌ها و مکاتبه‌ها در مورد انتصاب محمدصادق حسینی به مدیریت مدارس ایرانی در عراق ۱۳۳
۳۷. پیشنهاد وزارت امور خارجه درباره تأسیس مدرسه ایرانیان در سلیمانیه ۱۵۵
۳۸. احصائیه مدرسه پرورش ایرانیان کویت ۱۵۸
۳۹. درخواست اداره معارف و اوقاف بنادر جنوب برای تجهیز و توسعه مدرسه اتحادیه بحرین ۱۶۰
۴۰. درخواست یعقوب نجف‌زاده برای ارجاع شغل به وی در ایران ۱۶۲

۴۱. اعطای نشان لیاقت به باقر فهیمی آموزگار دبستان اخوت ایرانیان در عراق ۱۶۵
۴۲. تصمیم دولت عراق برای تبعید عبدالهادی قانونی به اتهام همکاری با کمونیسم . . ۱۶۶
۴۳. نظرات و پیشنهادات پاکروان مدیر دبستان اتحادیه ملی بحرین درباره جایگاه و اهمیت آن
مدرسه ۱۶۹

مدارس خارجی در ایران

۴۴. تقاضای افتتاح مدرسه آمریکایی در رشت ۱۷۳
۴۵. اختلاف وزارت معارف و مدرسه روسی غازیان در انزلی ۱۸۰
۴۶. تخلف مدرسه آلیانس بنی اسرائیل همدان از مقررات وزارت معارف ۱۸۸
۴۷. طرح کنسولگری شوروی برای تأسیس مدرسه در آذربایجان ۱۹۱
۴۸. گزارشی از وضع نامطلوب تدریس زبان فارسی در مدرسه ژاندارک ۱۹۳
۴۹. گزارش مراسم سرود روحانی در نمازخانه مدرسه انگلیسی در اصفهان به مناسبت سالگرد
تاجگذاری رضاشاه ۱۹۸
۵۰. درخواست مدرسه آلیانس تهران برای اعطای کمک به آن مدرسه ۲۰۲
۵۱. اعطای امتیاز به یک میسیون آلمانی برای تأسیس مدرسه نابینایان در تبریز ۲۰۵

۵۲. گزارش نفوذ فرهنگی و دینی میسیون آمریکایی در ارومیه ۲۱۰
۵۳. تدریس زبان مادری اتباع خارجی در مدارس مخصوص آن‌ها به جای درس تعلیمات
دینی و قرآن ۲۱۳
۵۴. گزارش از وضع آموزشی و اداری مدرسه آلیانس تهران ۲۱۴
۵۵. انتقال ساختمان مدرسه آمریکایی تبریز به منظور احداث خیابان ۲۱۷
۵۶. تعطیل مدرسه آمریکایی همدان از سوی وزارت معارف ۲۲۳
۵۷. تبلیغ مذهبی توسط مسیو فرانسن کشیش کاتولیک در رضائیه ۲۳۶
۵۸. پاسخ وزارت معارف به درخواست برخی میسیون‌های مسیحی برای تأسیس مدرسه در
رضائیه ۲۳۸
۵۹. اخراج اسماعیل حیرت (معلم مدرسه آمریکاییان تبریز) از مدرسه ۲۳۹
۶۰. آمار مدارس دخترانه ایران و وضعیت تحصیل دانش‌آموزان در مدارس خارجی. ۲۴۰
۶۱. طرح انتقال مدرسه آلیانس گلپایگان به تویسرکان ۲۴۲
۶۲. شایعه بستن برخی از مدارس شوروی و تحریکات ناشی از آن در مدرسه شوروی
تبریز ۲۴۵
۶۳. پذیرش تقی صانعی برای تحصیل در مدرسه ایران و فرانسه ۲۴۷

۶۴. درخواست اولیای شاگردان مدرسه آلیانس همدان برای الزام رئیس آن مدرسه به پیروی از مقررات وزارت معارف ۲۴۸
۶۵. اختلاف مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان با وزارت معارف ۲۴۹
۶۶. پرداخت حقوق شهاب، معلم مدرسه فرانکو پرسیان ۲۶۱
۶۷. گزارش حکومت استرآباد درمورد وضعیت مدرسه شوروی در بندر گز و تعطیلی آن مدرسه توسط وزارت معارف ۲۶۳
۶۸. درخواست دبیرستان ایران و فرانسه از وزارت دربار برای خرید ساختمان استیجاری آن مدرسه از موجر آن ۲۷۴
۶۹. ممانعت وزارت کشور از سفر علمی محصلین ایرانی مدرسه شوروی بندر پهلوی ۲۷۶
۷۰. گزارش درخصوص اهانت به دانش آموز ایرانی مدرسه شوروی در بندر انزلی .. ۲۷۸
۷۱. گزارش بازدید طامسون (مدیر کالج انگلیسی‌ها در اصفهان) از قریه اسفرجان .. ۲۷۹
۷۲. درخواست مدارس آلیانس اصفهان و تهران مبنی بر دریافت اعانه و کمک به شاگردان بی‌بضاعت برای خرید کتب درسی ۲۸۱
۷۳. آمار معلمان مدرسه سن ژوزف ۲۸۴
۷۴. مخالفت با درخواست جردن (مدیر مدرسه متوسطه آمریکایی) درمورد تأسیس مدرسه عالی ۲۸۵

۷۵. گزارش وضعیت عمومی، آمار شاگردان و کلاس‌های مدرسه سن لویی ۲۸۷
۷۶. آمار شاگردان و وضع عمومی مدرسه ژاندارک ۲۸۸
۷۷. گزارش درخصوص تعطیل مدرسه شوروی در بندرگز توسط معارف محل ۲۹۴
۷۸. درخواست ا. ان. آیدین (مدیره مدرسه دوشیزگان اصفهان) درمورد صدور امتیاز مدرسه دوشیزگان مرسلین اصفهان ۲۹۶
۷۹. درخواست احمد ضرابی (محصل مدرسه سن لویی) برای صدور کارنامه ۲۹۸
۸۰. گزارش اداره معارف و اوقاف آذربایجان درمورد تغییر در برنامه درسی مدارس شوروی در تبریز و بندر انزلی ۳۰۰
۸۱. مخالفت وزارت معارف با افتتاح کودکستان وطن توسط آلیس کوانیان در تهران ۳۰۹
۸۲. درخواست شاگردان مدرسه آمریکایی پسرانه تبریز برای انتشار روزنامه ۳۱۳
۸۳. آمار شاگردان مدرسه متوسطه سن لویی ۳۱۵
۸۴. آمار شاگردان مدرسه آلیانس اسرائیلی تهران ۳۱۶
۸۵. گزارش مدرسه فرانکو-پرسان مشتمل بر اسامی اتباع ایرانی و غیرایرانی فاقد تصدیقنامه شش ساله ابتدایی ۳۱۷
۸۶. گزارش مفتش وزارت معارف از وضعیت عمومی مدرسه صداقت انگلیس ۳۲۱

۸۷. خروج میسیون آمریکایی از رضائیه ۳۲۴
۸۸. اصلاحات در برنامه مدرسه دخترانه آمریکایی تهران ۳۲۷
۸۹. تأیید صلاحیت لئون تیران (تبعه فرانسه) برای مدیریت دبیرستان سن لویی ۳۳۴
۹۰. درخواست دبیرستان آلیانس اسرائیلیت تهران مبنی بر اعطای کمک مالی به آن مدرسه ۳۳۹
۹۱. تغییر نام دبستان آلیانس بنی اسرائیل نهاوند به دبستان وحدت ملی ۳۴۱
۹۲. پاسخ وزارت معارف به سؤال یک روزنامه‌نگار خارجی درمورد تأثیرات زبان‌های فرانسه و عربی در ایران ۳۴۲
۹۳. اعلام تغییر نام دبیرستان آستر تهران به دبیرستان نور و دبستان آلیانس دماوند به دبستان اتحاد دماوند ۳۴۴
۹۴. احصائیه کارکنان دبیرستان تربیت شوروی تهران در سال تحصیلی ۱۳۱۴-۱۵ ۳۴۵
۹۵. وضعیت دبستان سیک‌های هندی تبعه انگلیس در زاهدان ۳۴۶
۹۶. محاکمه ویشام یکی از مدیران مدارس آمریکایی به جرم تبلیغات مذهبی ۳۴۸
۹۷. کسر بودجه دبستان اتحاد بروجرد ۳۴۸
۹۸. تأسیس و افتتاح دبستان عراقی‌ها در تهران و خرمشهر ۳۵۱

مدارس ایرانی در فارچ

سند شماره ۱

پاسخ وزارت دربار در مورد تخصیص بودجه به مدرسه اتحادیه ایرانیان بحرین

[شیر و خورشید]

مدرسه مبارکه

اتحادیه ایرانیان بحرین

منامه - بحرین

نمره: ۵۵۱۸

تاریخ: ۷ برج سنبله سیچقان نیل ۱۳۰۳

آقایان مؤسسين مدرسه اتحادیه ایرانیان

از ملاحظه شرحی که نوشته بودید خوشوقت شدم. ترقی و توسعه معارف ایران از جمله آرزوهای من است و هر مجاهدتی که در این راه بشود مایه شرافت و افتخار ایرانیان است. البته همان طور که قدم در تأسیس این مدرسه گذاشته‌اید، انتظار دارم در توسعه سایر شعب معارف هم بذل اهتمام نمایید. دولت نیز از هرگونه مساعدتی که مقدور باشد دریغ نخواهد کرد. الا این که امسال چون محل موجود نیست و از موقع تنظیم بودجه هم مدتی است می‌گذرد

نمی‌توان کمکی نمود. در آینده سعی می‌کنم با نیت شما و پیشرفت امور مدرسه مساعدت مؤثری بنمایم.

محل مهر حضرت اشرف آقای رئیس‌الوزرا
[حاشیه بالا:] عین سواد مکتوب حضرت اشرف آقای رئیس‌الوزرا.

سند شماره ۲

استخدام یک نفر معلم در مدرسه ابتدایی ایرانیان در حاجی طرخان

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در حاجی طرخان

نمره: ۵۳۶

مورخه: ۱۰ سنبله ۱۳۰۳

مقام منبع وزارت معارف و اوقاف دامت شوکتہ

چون برای تدریس زبان فارسی و مدیری مدرسه ابتدایی ایرانیان در حاجی طرخان^۱ یک نفر معلم قابل و لایق لازم است که برای یک سال یا دو سال مبلغ دوست مناط (صد تومان) از طرف اداره معارف محلی کنترات شود. لهذا مستدعی است امر و مقرر فرمایند یک نفر را به این سمت انتخاب و شرایط استخدام مشارالیه را به این قونسولگری مرقوم بفرمایند که به اطلاع رئیس معارف حاجی طرخان رسانیده و زودتر اقدامات مقتضیه به عمل آید.

قونسول حاجی طرخان

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] قونسولگری دولت علیه ایران در حاجی طرخان

[حاشیه پایین، اول:] اداره معارف، دایره تعلیمات ولایات یک نفر را که برای این خدمت

مناسب باشد معرفی نماید. [امضا: بهرامی]

[حاشیه پایین، دوم:] مربوط به دایره محترم تعلیمات ولایات است.

سند شماره ۲/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل معارف

حاجی طرخان

دایره ولایات

نمره خصوصی: ۴۰۲۸

تاریخ تحریر: اول میزان سیچقان ثیل ۱۳۰۳

قونسولگری محترم دولت علیه ایران

مراسله شریفه نمره ۵۳۶ دایره به تقاضای رئیس معارف حاجی طرخان درخصوص استخدام یک نفر مدیر و معلم برای مدرسه ایرانیان آنجا سمت وصول داد. مقتضی است به مشارالیه اطلاع فرمایید که ترتیب استخدام مدیر و معلم مذکور را از قبیل میزان حقوق ماهانه (به پول ایران) و مدت کار در روز و مدت مرخصی و مخارج ایاب و ذهاب و سایر مسائل مربوط را کتباً نوشته که مستقیماً و یا به وسیله قونسولگری محترم ارسال دارند تا با داوطلبان خدمت مزبور مذاکره و قرار مقتضی داده شود.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

سند شماره ۳

تقاضای کمک مالی به مدرسه ایرانیان تفلیس

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره دوم سیاسی

نمره: ۷۳۸/۱۷۹۳

به تاریخ: ۱۸ اردیبهشت ۱۳۰۶

وزارت جلیله معارف و اوقاف

از جنرال قونسولگری تفلیس راپورتی متضمن سواد مشروحه جمعیت خیریه ایرانیان آنجا رسیده که سواد هر دو فقره در تعقیب مکاتبات سابقه تلوأ ایفاد و تقاضا می شود جوابی که باید داده شود اعلام فرمایند تا ابلاغ شود.

[امضا: فتح الله پاکروان]

[مهر: وزارت امور خارجه]

[حاشیه پایین: اداره محترمه کل معارف ۱۹ اردیبهشت ۱۳۰۶.]

[مهر: ورود به اداره کل معارف]

نمره: ۱۴۸۴

[تاریخ: ۱۳۰۶/۲/۲۵]

سند شماره ۳/۱

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره دوم سیاسی

سواد راپورت ژنرال قونسولگری، نمره ۱۵۸، مورخه ۲۱ فروردین ۱۳۰۶ که اصل آن به نمره

۱۳۱۸ ثبت شد.

مفاد مرقومه محترمه مورخه ۱۲ بهمن ماه سال گذشته نمره ۷۲۴۲ صادره از اداره دوم سیاسی را به انجمن خیریه ایرانیان ابلاغ اینک جوابی رسیده است که سواد آن را برای استحضار خاطر مبارک تلوأ تقدیم و زحمت افزا می شود به طوری که از مشروحه انجمن خیریه استنباط و این ژنرال قونسولگری هم کراراً مراتب را معروض داشته وضعیت اقتصادی مدرسه اتفاق از هر حیث در تضییق و جای آن را دارد که اولیای دولت علیه به فوریت اقدام مؤثری در ترفیه این احوال بفرمایند. زیرا در تفلیس که مرکز قفقاز و سیاست حکومت های شوروی نسبت به دول شرق می باشد، وجود این مدرسه که سال های متمادی اداره شده و اکنون نیز با مختصر کمک و مساعدت دولت متبوعه ممکن است که از بعضی تشبثات حکومت محل دایر به مدرسه مذکوره جلوگیری نمود از واجبات است. به طوری که مستحضرنند مدرسه اتحاد بادکوبه را با وجود مخارجی که دولت علیه متحمل شده و عوایدی که از وجوه تذکره و اعانه ای که از آن تجار و غیره گرفته می شود باز هم نتوانسته اند که رفع دخالت حکومت شوروی را از آن بنمایند و کلیتاً مدرسه بادکوبه بدون دخالت ایران و ایرانیان به دست حکومت محلی اداره می شود و در واقع تا موقعی که در تصرف آنها است مخارجی که دولت علیه می نماید مثل اعانه ای است که به حکومت شوروی داده شود. ولی در تفلیس که این قبیل موانع به مناسبت جدیت مأمورین وقت در بین نبوده و امروز وضعیت مدرسه خراب و رفته رفته از بین می رود نهایت درجه بی انصافی است که دولت علیه چشم پوشی نموده و بذل توجهی نفرمایند. مساعدت اولیای محترم دولت نسبت به مدارس بین النهرین که در روزنامه محلی نیز درج شده است بی اندازه جلب توجه مسلمانان قفقاز را نموده و امیدواری حاصل است که مختصر مساعدتی هم به مدرسه تفلیس که اساس آن را ایرانیان وطن پرست ریخته اند شود.

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

[مهر:] وزارت امور خارجه

اداره دوم سیاسی

سند شماره ۳/۲

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره دوم سیاسی

سواد عرض حال انجمن خیریه

مرقومه محترمه ۱۵ فروردین نمرة ۶۶ و دو ضمیمه یکی از وزارت جلیله معارف تاریخ ۱۲ بهمن نمرة ۷۲۴۲ و دیگری از وزارت جلیله خارجه نمرة ۲۸۸۵ که در نتیجه اقدامات مجدانه وزارت جلیله معارف الحق جای تشکر و تمجید است که به مدارس قفقاز و بین‌النهرین از دولت مبلغی به عنوان اعتبار تخصیص شده که بعد از تصویب مجلس شورای ملی سهم مدرسه اتفاق نیز تعیین خواهد شد. جمعیت خیریه ایرانیان بعد از تشکر و امتنان با کمال احترام به آن مقام محترم عرضه می‌دارد اولاً مدارس که ایرانیان با کد یمین و عرق جبین با زحمات فوق‌العاده و با مصارفات زیاد که همگی^۱ مرتب و منظم بود درست کرده بودند از جمله مدرسه ولاد قفقاز و گروزنه و خاسادیورت و پطروسکی و بادکوبه و حاجی طرخان و باطوم که جملتان در حکم امروز در تحت نفوذ و سرپرستی جماهیر متحده شوروی منظور است، ایرانیان به هیچ وجه دخالت نمی‌توانند بکنند. همین یگانه مدرسه اتفاق در تفلیس برقرار و در تصرف ایرانیان واقعاً اسم بی‌مسمی است و بس. از وقت مأموریت احتشام همایون مرحوم تا حال، مأمورین وطن‌پرست هر یک در مأموریت خود وضعیت و عسرت حال مدرسه را به مرکز اطلاع داده‌اند. چنانچه امسال از تنگی بودجه کلاس پنجم و صنعت و موزیک موقوف شده است تا حال [به] کرات، وزارتین جلیلتین و مجلس شورای ملی وعده‌های مساعدت فرموده‌اند. متأسفانه در این مدت مبلغی به اسم ماهیانه و یا اعانه از دولت صادر نگردیده است. در تاریخ ۲۵ ماه مارس^۲ مطابق ۳ فروردین در جریده (ینگگی فکر) نمرة ۱۳۴۳ صفحه ۲ نشر

۱. به احتمال خواننده شد.

۲. در اصل: مارست.

شده بود که برای مدارس بین‌النهرین هر ماهه پنج هزار تومان از دولت مقرر گردیده است و قسط اول هم فرستاده شده اینک لفاً تقدیم می‌داریم. جماعت تا درجه [ای] آسوده بودند که سهم مدرسه اتفاق هم مرحمت خواهد شد تا این که در جواب تلگراف ۲۱ دی ماه ۱۳۰۵ درخصوص اعانه ملتمس شده بودند ۱۵ فروردین ۱۳۰۶ جواب فوق صدور یافته نهایت مایه ناامیدی و افسردگی گردید. زیرا تقریباً در مدت ۳ ماه جواب تلگراف وصول گردیده شاید وقتی وجهی از دولت صادر بشود که به عوض معالجه مدرسه به دفن و کفن صرف باشد مثل مدرسه بادکوبه یکصد تومان ماهیانه دولت به هدر می‌رود و حال آنکه ایرانیان هیچ دخالت ندارند. حالیه جمعیت خیریه خواهشمند است که هرچه زودتر به مرکز مخابره شود. هرگاه همراهی فوری نخواهد شد به زودی اعلام فرمایند که لامحاله میز و کرسی [و] آلات موزیک را به قونسولخانه مبارکه تحویل داده و مدرسه را موقوف نمایند که این مؤسسه مبارکه و مدرسه ایرانیان تفلیس هم امثال مدرسه بادکوبه و سایر جاها از تحت نظارت جمعیت خیریه خارج شود.

کاتب جمعیت خیریه
ابراهیم

صدر جمعیت خیریه ایرانیان
علی‌اکبر رسول‌زاده

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

[مهر:] وزارت امور خارجه

اداره دوم سیاسی

سند شماره ۳/۳

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل معارف

دایره تعلیمات

نمره عمومی: ۳۰۳۱	تاریخ تحریر: ۲ خرداد [۱۳۰۶]
نمره خصوصی: ۱۴۸۴	تاریخ پاک‌نویس: [۱۳۰۶]/۳/۴
تاریخ خروج: [۱۳۰۶]/۳/۸	تاریخ ثبت: ۱۳۰۶/۳/۴

وزارت جلیله امور خارجه

مرقومه نمره ۱۷۹۳/۷۳۸ به ضمیمه سواد راپورت ژنرال قونسولگری تفلیس و مشروحه جمعیت خیریه ایرانیان که حاکی از تقاضای مساعدت با مدرسه تفلیس بود عز وصول بخشید. جواباً تصدیق می‌دهد برای مدارس ایرانی در قفقاز و بین‌النهرین از وزارت جلیله مالیه چهارده هزار تومان اضافه اعانه تقاضا شده است. البته همین‌که موافقت وزارت معزیه‌الیها در این خصوص حاصل شد لایحه آن را تهیه و تقدیم مجلس شورای ملی خواهد کرد.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

سند شماره ۴

اعطای پنج هزار روپیه اعانه به مدارس ایرانیان در عراق

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ اصل مطلب: ۱۳۰۶/۲/۲۴
نمره کتاب ثبت: ۶۴۴/۱۳۲

جنرال قونسولگری دولت علیه در عراق

از طرف قرین الشرف اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه مبلغ پنج هزار روپیه برای اعانه به مدارس ایرانیان در عراق که مطابق تحقیقات به شرح ذیل است: در بغداد یک باب، در کربلا دو باب، در نجف یک باب، در کاظمین یک باب مرحمت شده است. برات پنج هزار روپیه را ارسال نمودم که وجه آن را به مقصد رسانده و رسید ارسال دارید. احتیاطاً تذکر می‌دهم که اگر در تخمین نقاط مدارس پنج‌گانه اشتباهی شده باشد خودتان رفع اشتباه نمایید و مقتضی این است که به هر یک از پنج باب مدارس ایرانیان یک هزار روپیه از طرف قرین الشرف همایونی مساعدت بشود.

وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۴/۱

[شیر و خورشید]

جنرال قونسولگری دولت علیه ایران

بین‌النهرین - بغداد

مورخه: ۷ خرداد سنه ۱۳۰۶
نمره: ۴۹۷

مقام منبع وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه مبارکه مورخه ۲۴ اردیبهشت ۱۳۰۶ نمره ۶۴۴/۱۳۲ به انضمام برات پنج هزار روپیه

که از طرف قرین الشرف اعلی حضرت همایونی شاهنشاهی ارواحنافداه اعانه به مدارس ایرانیان در عراق مرحمت شده است شرف وصول بخشید. این مرحمت خیلی مناسب و بموقع بوده و مدارس را از مضیقه فعلی تا یک درجه آسوده ساخت. عموم ایرانیان بین النهرین از این عطیه ملوکانه و حسن توجهات حضرت اشرف متشکر و سپاسگزارند. وجه مرحمتی میان مدارس ایرانی تقسیم و عمماً قریب قبوض رسید آن‌ها حضور مبارک تقدیم خواهد شد.

فدوی

[امضا: محمدحسن بدیع]

[حاشیه پایین، اول: محاسبات.

[حاشیه پایین، دوم: ضبط شود.

[حاشیه پایین، سوم: محاسبات پهلوی. نمره ۲۳۵ مورخه ۶/۳/۲۴ [۱۳۰]

[حاشیه راست: فرمودند این اسناد محکم ضبط شود.

سند شماره ۴/۲

[شیر و خورشید]

جنرال قونسولگری دولت علیه ایران

بین النهرین - بغداد

نمره: ۶۵۷

مورخه: ۲۰ خرداد سنه ۱۳۰۶

ضمیمه: ۵ طغرا قبض رسید

مقام منیع وزارت جلیله دربار پهلوی

در تعقیب معروضه مورخه ۷ خرداد نمره ۴۹۷ راجع به وصول برات پنج هزار روپیه اعانه مرحمتی اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه به مدارس ایرانیان در بین النهرین محترماً خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد که وجه مزبور بالسویه میان پنج مدرسه ایرانی به قرار ذیل:

یک هزار روپیه

مدرسه شرافت در بغداد

مدرسه اخوت در کاظمین	یک هزار روپیه
مدرسه حسینی در کربلای معلا	یک هزار روپیه
مدرسه علوی در نجف اشرف	یک هزار روپیه
مدرسه پهلوی در بصره	یک هزار روپیه

تقسیم و توزیع گردید و اینک پنج طغرا قبض رسید وجوهات آن که از مدارس مزبوره رسیده است لفاً تقدیم می‌گردد. ولی مدرسه شرافت در بغداد به طوری که مکرر عرض شده نه خانه دارد و نه اثاثه^۱ و حتی فاقد وسایل ضروریه تعلیم و تدریس است. یعنی کتاب و نقشه و آلات ورزش ندارد و هزار روپیه مرحمتی فقط در وجه معلمین که هر کدام چند ماه حقوق طلبکار و دچار^۲ عسرت و مضیقه بودند پرداخته شد و به طوری که ضمن راپورت نمره ۵۷۲ مورخه ۸ خرداد ۱۳۰۶ عرض شده برای اداره مدرسه بغداد و اصلاح آن اقلأ چهارصد تومان در ماه کمک خرج لازم و آن هم بسته به حسن توجهات و همت حضرت اشرف است که با وزارت جلیله معارف داخل مذاکره شده مبلغ فوق‌الذکر را برای مدرسه بغداد منظور و مقرر فرمایند.

فدوی

[امضا: محمدحسن بدیع]

[حاشیه بالا:] محاسبات، [از] قبض رسید سواد برداشته و اصل آن‌ها را به محاسبات مخصوص بفرستید.

[حاشیه پایین:] وزارت جلیله دربار پهلوی. نمره: ۲۶۶ [تاریخ:] ۶/۴/۳

۲. در اصل: دوچار؛ اصلاح در همه موارد.

۱. در اصل: اسائیه؛ اصلاح در همه موارد.

سند شماره ۴/۳

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

کارتن: ۱۴

دوسیه: ۱۳

نمره کتاب ثبت: ۲۶۶

تاریخ اصل مطلب: ۴ تیر ۱۳۰۶

ضمیمه: سواد اسناد جمع

ریاست محترم محاسبات مخصوص شاهنشاهی
قبوض رسید پنج هزار روپیه اعانه مرحمتی اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه را به
مدارس ایرانیان بین النهرین برای سند خرج آن اداره محترمه ایفاد می دارد.
وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش نویس: گلشائیان]

سند شماره ۴/۴

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره: ۷۸

تاریخ: ۱۳۰۶/۳/۴

مبلغ یک هزار روپیه که عشر جمع آن یکصد روپیه است اعانه موهبتی بندگان اعلی حضرت
قوی شوکت همایون شهریاری ارواحنافداه توسط جنرال قونسولگری محترم دولت علیه ایران
در بین النهرین به مدرسه اخوت ایرانیان در کاظمین شرف وصول ارزانی داشت.

اسماعیل صدری اصفهانی

(مهر مدرسه)

دعاگویان ایرانیان مقیم بلده طیبه کاظمین از این موهبت ملوکانه و بذل عنایات شاهانه و
مراحم رعیت پرورانه بندگان اعلیٰ حضرت قدر قدرت شاهنشاه جم‌جاه اسلام‌پناه
متع‌الله‌المسلمین بطول بقائه نسبت به مدرسهٔ اخوت ایرانیان کاظمین، تشکرات صمیمانه و
ادعیه خالصانه تقدیم می‌داریم.

پنج مهر و امضا

عطیه موهوبی بندگان اعلیٰ حضرت فلک‌رفعت همایون شاهنشاهی ارواح‌نافداه به وسیله
قونسولگری محترم دولت علیه به اطلاع فدوی مدیر مدرسه اخوت ایرانیان در کاظمین تأدیه
گردید.

ویس قونسولگری دولت علیه ایران در کاظمین

نمره ۱۰۹-۶/۳/۴

مهر ویس قونسول کاظمین

مطابق اصل است. [امضا: گلشائیان]

سند شماره ۴/۵

مدرسه حسینی ایرانیان کربلا

[تاریخ: ۱۳۰۶/۳/۴]

مبلغ یک هزار روپیه اعطایی و اعانه ذات مقدس بندگان اعلیٰ حضرت قوی شوکت شاهنشاهی
پهلوی خلدالله ملکه و سلطنته به توسط حضرت اجل آقای آقا میرزا حسن خان بدیع جنرال
قونسول معظم دولت علیه ایران به مدرسه مبارکه حسینی کربلا واصل گردید. فی ۴ خرداد
مهر و امضای مدرسه

قونسولگری کربلا صحت قبض مدیر مدرسه مبارکه حسینی کربلا را تصدیق می‌نماید. ۵
خرداد. مهر و امضای قونسولگری

سند شماره ۴/۶

وزارت دربار پهلوی

یادداشت

مدرسه پهلوی بصره نیز جزء مدارس که اعانه به آنها مرحمت شده است بود و قبض رسید آن به تصدیق قونسولگری بصره واصل شده است.

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴/۷

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

هیأت مدرسه پهلوی در بصره

فقط یک هزار ۱۰۰۰ روپیه لاغیر

مبلغ مشروح فوق یک هزار روپیه بابت وجه التفاتی اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه که از راه معارف خواهی و دانش پژوهی به مدرسه پهلوی در بصره مرحمت فرمودند به این هیأت کاملاً و تماماً رسید و دریافت شد و محض اطلاع به تقدیم این قبض رسید مبادرت ورزید. ۹ خرداد ۱۳۰۶

مهر و امضای هیأت مدرسه پهلوی

به اطلاع این قونسولگری تسلیم مدرسه پهلوی شده است. امضای اعلی
قونسول دولت علیه ایران در بصره. مهر قونسولگری

سند شماره ۴/۸

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۶ خرداد ۱۳۰۶

نمره: ۳۹

مدرسه مبارکه علوی ایرانیان در نجف اشرف

مبلغ یک هزار روپیه از معرفت جناب، برای آقای ویس قونسول دولت علیه ایران در نجف بابت اعانه مرحمتی اعلی حضرت همایونی، به توسط ویس قونسول نجف اشرف دریافت گردید.

امضای امین خودتان

مهر مدیر مدرسه

سند شماره ۴/۹

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

سواد: قبض مدرسه شرافت

تاریخ: ۱۶ خرداد ۱۳۰۶

مبلغ یک هزار ۱۰۰۰ روپیه که از طرف بندگان اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحفداه به مدرسه شرافت ایرانیان بغداد اعانه مرحمت شده بود، توسط ژنرال قونسول محترم دولت علیه ایران در بغداد (حضرت اجل آقای میزرا حسن خان بدیع) تمام و کمال رسید.

امین صندوق مدرسه شرافت

محمدعلی

محل مهر مدرسه

سند شماره ۴/۱۰

[شیر و خورشید]

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمره کتاب: ۴۱۴، از: محمره، به: ت[هران]، نمره قبض: ۸۶۵، نمره تلگراف: ۵، عدد کلمات: ۷۳، تاریخ وصول: شب ۱۳۰۶/۴/۹، سنه: ۱۳۰۶، اسم گیرنده: اربابی.

مقام منیع وزارت جلیله دربار شاهنشاهی دامت شوکتہ. تهران. احتراماً به عرض می‌رساند مبلغ هزار روپیه که از طرف قرین‌الشرف بندگان اعلیٰ حضرت اقدس شهریاری ارواحنا فداه به‌عنوان اعانه توسط ژنرال قونسولگری بغداد به مدرسه پهلوی بصره مرحمت شده بود با این‌که قبض رسید آن توسط قونسول بصره تقدیم شده هنوز وجه مزبور که نزد قونسول بصره است به مدرسه داده نشده.

رئیس هیأت مدرسه پهلوی. محمدحسین

[مهر:] تلگرافخانه مبارکه تهران

[حاشیه پایین:] فوری، محاسبات تحقیق کنید آیا مدرسه بصره در جزء این اعانه بود یا خیر.

سند شماره ۴/۱۱

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

کارتن: ۱۴

تاریخ اصل مطلب: ۱۲ تیر ماه ۱۳۰۶

دوسیه: ۱۳

نمره کتاب ثبت: ۱۳۵۸/۳۰۳

وزارت جلیله امور خارجه

چندی قبل مبلغ پنج هزار روپیه از طرف قرین‌الشرف ملوکانه ارواحنا فداه به رسم اعانه توسط

ژنرال قونسولگری بغداد به مدارس ایرانیان عراق مرحمت شده، مبلغ یک هزار روپیه از آن می‌بایست به مدرسه پهلوی بصره برسد. اینک از ریاست مدرسه مزبور تلگرافی واصل شده که با وجود دادن قبض رسید، قونسولگری بصره وجه مذکور را نرسانده است. متمنی است فوراً تلگراف فرموده از این حرکت خلاف رویه قونسول بصره مؤاخذه شود و از نتیجه وزارت دربار پهلوی را مطلع فرمایند.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: گلشائیان]

سند شماره ۴/۱۲

[شیر و خورشید]

جنرال قونسولگری دولت علیه ایران

بین‌النهرین - بغداد

نمره: ۹۹۳

به تاریخ: ۳۱ تیر ماه ۱۳۰۶

مقام منیع وزارت جلیله امور خارجه

امر مبارک تلگرافی نمره ۳۰۸ زیارت گردید این‌که مرقوم فرموده بودید رئیس مدرسه پهلوی بصره به وزارت جلیله دربار پهلوی شکایت کرده است هزار روپیه از پنج هزار روپیه اعانه ملوکانه را به مدرسه نرسانیده‌اند شکایت او موردی نداشته است. زیرا ژنرال قونسولگری در یک ماه و نیم قبل که پنج هزار روپیه اعانه ملوکانه برای مدارس ایرانی در بین‌النهرین رسیده فوراً یک هزار روپیه آن را به توسط قونسولگری بصره برای مدرسه آنجا فرستاد و مخصوصاً توصیه نمود که مراقبت در مصارف آن بشود.

قونسول بصره چون از متصدی مدرسه محمدحسین پسر یغدی که خود را حکیم‌زاده معرفی می‌کند سوءظنی حاصل نموده بود خواست اعانه ملوکانه را تحویل بانک نموده و ماه

به ماه به اندازه مصارف مدرسه وجه برساند. محمدحسین مشارالیه این ترتیب را نپذیرفته کتباً و تلگرافاً از قونسول بصره شکایت نموده و به هوچی‌گری خواسته است وجه مزبور را دریافت و مأمور دولت را بدنام سازد و به طوری که قونسول بصره اشعار داشته محمدحسین خیال دارد پس از گرفتن وجه مدرسه را ببندد. از این جهت برات یک هزار روپیه اعانه را ضمن مراسله نمره ۱۷۲ به جنرال قونسولگری مرجوع داشته و فعلاً برات مزبور حاضر است هرطور دستور بفرمایید اطاعت می‌شود ولی جنرال قونسولگری با نظریات قونسول بصره در دادن وجه مزبور به اقساط موافقت دارد. چون لازم بود عرض شد.

یک سواد از این راپورت برای اطلاع، به مقام منیع وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌شود.

فدوی

[امضا: محمدحسن بدیع]

[حاشیه پایین: همین‌طور به اقساط به آن‌ها بدهید.]

سند شماره ۴/۱۳

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

کارتن: ۱۴

تاریخ اصل مطلب: ۱۳۰۶/۵/۹

دوسیه: ۱۳

نمره کتاب ثبت: ۱۸۲۹/۴۰۱

جنرال قونسولگری دولت علیه ایران مقیم بغداد

سواد راپورت نمره ۹۹۳ در موضوع یک هزار روپیه به مدرسه پهلوی بصره به وزارت جلیله امور خارجه ارسال داشته بودید ملاحظه گردید. همان ترتیب را که قونسول بصره مراعات نموده خیلی خوب است به طوری که جنرال قونسولگری بغداد هم موافقت نظر دارد وجه مزبور را توسط قونسول بصره با اقساط به مدرسه پهلوی بصره ایصال داشته و رسید دریافت شود.

وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۴/۱۴

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ اصل مطلب: ۱۰ مرداد ۱۳۰۶

نمره کتاب: ۴۰۶

مدیر محترم مدرسه پهلوی در بصره

یک هزار روپیه از بابت وجه مرحمتی و اعانه از طرف قرین الشرف اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنفاذاه مدرسه پهلوی در بصره، مقرر است که توسط قونسولگری مدرسه عاید خواهد شد. البته اولیای مدرسه نیز از روی همین ترتیب رفتار کرده و با اقساط دریافت داشته و رسید خواهند داد.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش نویس: گلشائیان]

سند شماره ۴/۱۵

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره اول سیاسی

به تاریخ: ۱۲ مرداد ۱۳۰۶

نمره: ۴۱۹۵

وزارت جلیله دربار پهلوی

عطفاً به مرقومه محترمه مورخه دوازدهم تیر ماه ۱۳۰۶ نمره ۱۳۵۸/۳۰۳ راجع به مبلغ یک هزار روپیه از پنج هزار روپیه اعانه مرحمتی اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنفاذاه که می بایست به مدرسه پهلوی بصره برسد و شکایت مدیر مدرسه دایر به عدم وصول مبلغ مزبور اینک سواد راپورتی که از قونسولگری بصره قبل از صدور تلگراف از

وزارت امور خارجه در این موضوع به تاریخ هشتم تیر ماه تحت نمره ۱۷۲ به توسط جنرال قونسولگری بغداد ایفاد شده است استحضاراً تقدیم می‌شود.

[امضا: فتح‌الله پاکروان]

[مهر:] وزارت امور خارجه، اداره اول سیاسی

سند شماره ۴/۱۶

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

نمره: ۱۷۲

به تاریخ: ۸ تیر ماه ۱۳۰۶

مقام محترم ژنرال قونسولگری دولت علیه ایران در بین‌النهرین - بغداد
در جواب مرقومه محترمه نمره ۷۸۵ مورخه ۳۱ خرداد ۱۳۰۶ راجع به یک هزار روپیه اعانه
مرحمتی اعلی حضرت اقدس همایونی ارواحنا فدا به مدرسه پهلوی بصره و استفسار از علت
خودداری این قونسولگری از پرداخت وجه مزبور محترماً خاطر عالی را مستحضر می‌دارد که
هیأت حاضره مدرسه پهلوی بصره عبارت از محمدحسین بغدی معلوم الحال است و اولیای
امور صحیحی ندارد که بتوان بر آنها اعتماد نمود. چون هیأت اصلی که به امیدواری کمک
دولت و خصوصاً ذات شاهانه مدرسه را اداره می‌نمودند پس از حصول یأس از این کار دوری
جسته و قرار به بستن مدرسه دادند این بود که پسر بغدی با حاجی اسماعیل شوشتری معروف
به زرگر ایضاً به امید کمک اولیای امور و معارف خوزستان اداره مدرسه را به عهده گرفتند و
ضمناً بلیت‌های اعانه درست کرده و مبلغی از آن راه دریافت نمودند، ولی بالاخره از قراری که
به قونسولگری راپورت داده شده محمدحسین بغدی نیز از این کار عاجز شده خیال دارد
همین‌که این وجه را دریافت نمود مدرسه را ببندد و چون این کار را از یک جوانی مثل پسر
بغدی بعید نمی‌دانست، لذا در ادای وجه خودداری نموده و ضمناً از مشارالیه صورت مخارج
ماهیانة مدرسه را خواست ولی مشارالیه طفره رفته و در عوض محض مغلظه‌کاری بر علیه
قونسولگری مشغول کاغذپرانی گردید. با وجود این قونسولگری مظنه مخارج ماهیانة مدرسه

را توسط آقای عبدالمجیدخان بدیع دریافت نمود که آن عبارت از ماهی ۲۵۰ روپیه می‌شود به موجب صورت جوف. بنابراین صلاح را در این دید که این هزار روپیه را با دوپست تومان وجه اعانه وزارت جلیله معارف در بانک گذارده و ماه به ماه معادل مخارج مدرسه چک داده شود که برحسب تأکید و توصیه آن جنرال فونسولگری محترم، هم وجوهات از دستبرد امثال پسر بغدی محفوظ و به مصارف لازمه مدرسه رسیده و هم مدرسه اقلأ تا شش هفت ماه اداره شده باشد؛ وانگهی اگر وجه برات را به پسر بغدی می‌داد هیأت اولیه مدرسه که هفتصد روپیه طلبکارند و ادعای خود را موکول به رسیدن وجه اعانه تهران نموده بودند اسباب زحمت فراهم می‌آورند و مدرسه باز دچار مشکلات می‌گردید و از قراری که تحقیق شده است معلمین مدرسه تا آخر اردیبهشت ۱۳۰۶ [۱] حقوقات خود را کاملاً دریافت نموده و فقط بابت خردادماه طلبکارند و از اول تیر ماه به مناسبت گرما مدرسه بالطبع باید تعطیل و اقلأ دو ماه بسته شود و در عرض این دو ماه به استثنای وجه کرایه‌خانه از سایر مصارف دیگر می‌توان خودداری نمود تا موقع افتتاح مدرسه و به این ترتیب به حال مدرسه یک صرفه‌جویی شده و ضمناً می‌توان آن را تا شش هفت ماه دیگر بدون دغدغه اداره نمود. این است نظریات بنده در خودداری از پرداخت وجوهات اعانه به پسر بغدی. اکنون آنچه که جنرال قونسولگری محترم صلاح می‌دانند بفرمایند تا از آن قرار رفتار شود. بنابراین عین برات هزار روپیه را لغأ عودت داده که در صورت موافقت آن را به اسم این قونسولگری مبدل فرمایند که ترتیبات لازمه با بانک بصره داده شود. در خاتمه از عرض این مطلب نیز ناچار است که حکومت محل این هیأت ثانی مدرسه را که در تحت ریاست پسر بغدی است نظر به سوابق سوء این جوان به رسمیت نشناخته و حاضر نیست بشناسد، چنانچه اداره متصرفی شفاهاً این مطلب را به خود بنده بیان نموده‌اند.

[امضا: علی اعلم]

[مهر: قونسول دولت علیه ایران در بصره]

سواد فوق محض اطلاع توسط وزارت جلیله امور خارجه به مقام منبع وزارت جلیله دربارپهلوی تقدیم [می‌شود].
سواد فوق محض اطلاع توسط وزارت جلیله امور خارجه به مقام منبع وزارت جلیله معارف تقدیم [می‌شود].

سند شماره ۴/۱۷

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

مخارج ماهیانه مدرسه پهلوی در بصره

روپیه		روپیه
۵۰	محمدقاسم خان نقشینه معلم اول	۶۶
۵۰	عبدالباقی افندی ولد احمد	۳
۵۰	عیسی افندی ولد علی	۱۶
۱۵	فراش مدرسه	۲۵۰
۱۶۵	[جمع]	[جمع]

سواد مطابق اصل است. [امضا: علی ترجمان]

[مهر:] قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

سند شماره ۵

گزارش کنسولگری ایران در بغداد در مورد بحران مالی مدارس ایرانی در عراق

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

کارتن: ۱۴

نمره کتاب ثبت: ۱۱۶۳/۲۶۹

دوسیه: ۱۳

تاریخ اصل مطلب: ۴ تیر ۱۳۰۶

وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

سواد مراسله جنرال قونسولگری دولت علیه را در بغداد راجع به مدارس ایرانیان بین النهرین لفاً

ایفاد می‌دارد و ضمناً اشعار می‌دارد که از طرف قرین‌الشرف همایونی ارواحن‌افداه مبلغ پنج هزار روپیه به مدارس ایرانیان عراق مساعدت شد ولی البته کافی نیست و خوب است آن وزارت جلیله توجهی در نگاهداری مدارس مزبور بفرمایند.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: گلشائیان]

سند شماره ۵/۱

[شیر و خورشید]

جنرال قونسولگری دولت علیه ایران

بین‌النهرین - بغداد

نمره: ۵۷۲

مورخه: ۸ خرداد ۱۳۰۶

مقام منبع وزارت جلیله دربار پهلوی

نظر به این‌که حضرت اشرف از فواید معنوی و نتایج سیاسی مدارس ایرانی در بین‌النهرین مستحضر هستند و علاقه‌مندی مخصوص به ترویج زبان و ادبیات ملی دارند توجه خاطر مبارک را به مدارس ایرانی در بین‌النهرین جلب می‌نماید. در این مملکت که بیش از یکصد هزار نفر ایرانی هست پنج مدرسه در اوایل مشروطیت به همت عده [ای] از معارف پروران ایرانی تأسیس یافت. مدارس مزبور چند سالی از وجوهات اعانه اهل خیر اداره می‌شد ولی به واسطه کساد تجارت و ضعف حال مردم آن اعانه‌ها قطع و مدارس مزبور مشرف به انحلال گردید. از طرف دولت علیه برای هر مدرسه یک صد تومان در ماه کمک خرج مقرر شد و فعلاً این مدارس دخل معین و ثابتی غیر از این جزئی اعانه که دولت مرحمت می‌کند ندارد (به استثنای مدرسه پهلوی بصره که هیچ اعانه از دولت ندارد) و یکصد تومان امروز به واسطه ترقی روپیه و تنزل قران عبارت از دویست و شصت روپیه و کسری می‌شود و این مبلغ در بغداد حقوق یک نفر معلم ابتدایی است. حالا تصور فرمایند یک مدرسه شش کلاسه مانند مدرسه شرافت بغداد که شش نفر معلم و یک نفر مدیر لازم دارد و با دویست و شصت

روپیه در ماه چگونه اداره می‌شود. بدبختانه این مدرسه به واسطه قلت عایدات، گذشته از این‌که از نگاه داشتن معلم لایق عاجز است نمی‌تواند اثاثیه درستی برای خود تهیه کند حتی لوازم تدریس از قبیل کتاب و نقشه‌جات نیز ندارد و در کثیف‌ترین محلات و محقرترین خانه‌ها واقع شده، چون خانه خوب و مناسب در بغداد خیلی گران است و عایدات مدرسه تکافو نمی‌کند و در نقطه [ای] مانند بغداد که ارمنی و یهودی و آشوری و کلدانی و سایر ملل از مسلمان و غیره دارای مدارس منظم عالی هستند مدرسه ایرانی با این حال فلاکت موجب تأثر دوست و شحاتت دشمن است و مقصودی که از تأسیس این قبیل مدارس در خارج منظور می‌باشد از مدرسه بغداد که فاقد لوازم ضروریه تعلیم و تربیت است هیچ وقت حاصل نمی‌شود. کراراً وضعیات اسفانگیز مدرسه مزبور را به وزارت جلیله معارف راپورت داده و تقاضای مساعدت مالی نموده است، ولی تاکنون به عرایض صادقانه فدوی توجهی نشده و به وعده و مسامحه گذشته است. علی‌هذا مراتب را توسط حضرت اشرف به آستان مبارک ملوکانه که توجه خاصی به مؤسسات ملی دارند معروض و از آستان مبارک استدعا می‌نماید برای تکمیل نواقص و حسن اداره مدرسه بغداد مقرر فرمایند کمک خرج مکفی مرحمت شود. یک مدرسه شش کلاسه در بغداد با این وضع گرانی خانه‌ها و حقوق زیاد معلمین با کمال صرفه‌جویی اقل از چهارصد تومان در ماه مصارف لازم دارد و با کمتر از این مبلغ اداره یک مدرسه ابتدایی در بغداد غیرممکن است و نظر به استفاده معنوی که دولت علیه از این مدرسه خواهد کرد بذل چهارصد تومان در ماه هیچ اهمیتی نخواهد داشت. چون لازم بود عرض شد.

فدوی

[امضا: محمدحسن بدیع]

[حاشیه بالا، به خط تیمورتاش:] سواد برای وزارت معارف فرستاده شود و نوشته شود که از طرف قرین‌الشرف همایونی هم هزار روپیه مساعدت برای مدارس عراق شد ولی البته کافی نیست و خوب است وزارت معارف توجهی در نگاهداری آنها بکند.

سند شماره ۵/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره محاسبات

به تاریخ: ۱۴ تیر ۱۳۰۶

نمره: ۵۲۲۹/۲۱۰۳

ضمیمه: سواد است

وزارت جلیله دربار پهلوی

در جواب مرقومه نمره ۱۱۶۳/۲۶۹ متضمن سواد مراسله جنرال قونسولگری بغداد راجع به اوضاع مدارس ایرانیان در بین‌النهرین اشعار می‌دارد که برای رفع نواقص مدارس مذکوره اخیراً با وزارت مالیه مکاتباتی شده و سواد مراسله^۱ جوایبه وزارت معزی‌الیها لفاً برای مزید استحضار خاطر محترم ارسال می‌گردد.

[امضا: یوسف مشار]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین، اول: سابقه.

[حاشیه پایین، دوم: نمره ۳۵۲-۶/۴/۲۷ وارد به محاسبات دربار پهلوی.

[حاشیه پایین، سوم: محاسبات. نمره ۱۵۵۸-۶/۴/۲۲]

سند شماره ۶

مخالفت وزارت مالیه با پیشنهاد وزارت معارف راجع به تخصیص بخشی از اعتبارات وزارت معارف به مدارس ایران در قفقاز

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره محاسبات

سواد مراسله نمرة ۱۰۹۶۰، مورخه ۶/۴/۱۱ [۱۳۰] که اصل آن به نمرة ۳۲۵۳-۶/۴/۱۳ ثبت شد.

وزارت جلیله معارف

مراسله نمرة ۴۳۲۹-۶/۳/۱۳ متضمن سواد مرقومه نمرة ۹۹۵-۶/۲/۲۳ ریاست وزرای عظام دایر به تقاضای افزودن چهارده هزار تومان اعتبار بر بودجه ۱۳۰۶ آن وزارت جلیله برای کمک به مدارس ایرانی در قفقاز زیب و وصول داد. هر چند وزارت مالیه همیشه سعی داشته است با مقاصد آن وزارت جلیله نسبت به توسعه و تعمیم معارف از جنبه مالی مساعدت نماید، لیکن در این مورد که اعتبارات بودجه مملکتی در حدود تقسیمات معین تعیین گردیده و اضافه عایداتی که بتواند محل این خرج قرار گیرد در نظر نیست، متأسفانه راه موافقت برای وزارت مالیه مسدود است. مگر این که در حدود اعتبارات قانونی موجوده برای وزارت معارف محلی به دست آورده اعلام فرمایید تا نسبت به تدارک وجه و صرف آن اقدام مقتضی به عمل آید و یا این که تأمل فرمایید تا اضافه عایداتی به دست آید و وضعیات مالی اجازه دهد. البته هر زمان گشایشی در عایدات فراهم گردید مراتب به آن وزارت جلیله اطلاع داده خواهد شد.

سواد مطابق اصل است. [امضا: رهنمون]

سند شماره ۷

درخواست کنسولگری ایران در بصره برای کمک به مدرسه پهلوی

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

تاریخ: ۲۷ آبان ماه ۱۳۰۶

نمره: ۴۸۰

مقام منبع وزارت جلیله امور خارجه دامت شوکتها

دیروز برحسب وعده مدیر مدرسه پهلوی، چاکر برای سرکشی و تفقد احوال شاگردان به زیارت مدرسه رفته و از مختصر امتحاناتی که در حضور فدوی از بعضی شاگردان چه در فارسی و چه در انگلیسی به عمل آمد یک پیشرفت محسوس در تحصیلات آنها نسبت به سال گذشته ملاحظه شد. ولی افسوس که منبع صحیحی برای اداره کردن این مدرسه در بین نیست و از بی پولی همیشه در حال احتضار است و اگر اعانه دولت (هزار روپیه اعانه ملوکانه و دوپست تومان از وزارت جلیله معارف) نمی بود، اکنون اثری از آن باقی نمانده بود. حالا هم، همین که وجه اعانه که شاید بیش از یک ماه دیگر طول نخواهد کشید تمام شد باز مدرسه رو به فنا می رود. پس حیات و ممات آن به همه حال بسته به نظر و توجهی است که دولت به آن داشته باشد یا نداشته باشد. ولی در هر صورت خیلی حیف است مدرسه ای که به زحمات زیاد و جگرخونی به اسم مدرسه ایرانی به وجود آمده از بین برود و در صورتی که در بصره غیر از حکومت، تمام ملل از آمریکایی و فرانسوی و یهودی و ارمنی همیشه از خود مدارس عالی داشته و دارند. پس دولت علیه نظر به کثرت اتباعی که در اینجا دارد من باب اولی باید نه مدرسه ابتدایی بلکه یک باب مدرسه عالی داشته باشد که در انتظار سایر ملل اسباب افتخار باشد. البته وجود یک همچو مؤسسه در بصره هم برای حفظ زبان و قومیت اتباع و هم برای توسعه نفوذ ایرانیت خیلی لازم بلکه برای دولت از جمله واجبات است و به واسطه نداشتن مدرسه، غالب ایرانیانی که متوطن بصره شده اند بچه های آنها بکلی عرب زبان در آمده و یک کلمه فارسی نمی دانند و این ها همین که یک پشت دیگر در اینجا بمانند البته عرب صرف شده

و اثری از ایرانییت آنها باقی نخواهد ماند. پس بهترین وسایل حفظ زبان و قومیت همان مدرسه می‌باشد و این نکته را چاکر در اثنای زیارت خود به مدرسه پهلوی بالتجربه ملتفت شد. زیرا چندین شاگرد ایرانی را ملاحظه نمود که قبل از دخول به مدرسه یک کلمه فارسی نمی‌دانستند در صورتی که اباعن جدهم ایرانی هستند، ولی امروز از سایه همین مختصر مؤسسه ابتدایی فارسی را هم می‌خوانند و هم می‌نویسند. در خاتمه عطف توجه مخصوص اولیای محترم را از نقطه نظر معروضات فوق به کمک و دستگیری مدرسه پهلوی جلب و درخواست می‌نماید یک بودجه ماهیانه برای آن معین فرمایند که از خطر بستن سالم گردد. چون لازم بود عرض شد.

[امضا: علی اعلم]

قونسول دولت علیه ایران در بصره

سواد راپورت فوق برای اطلاع به مقام منبع وزارت جلیله دربار پهلوی دامت عظمت‌ها تقدیم [می‌شود].

[حاشیه بالا، اول، به خط عبدالحسین تیمورتاش: [حسب الامر مبارک به وزارت معارف نوشته شود. [حاشیه بالا، دوم، به خط عبدالحسین تیمورتاش: [سواد برای ریاست جلیله و زراهم فرستاده شود.

سند شماره ۷/۱

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

نمره: ۵۳۷

به تاریخ: ۲۰ آذر ماه ۱۳۰۶

ضمیمه: ۶ طغرا قبوض مدرسه پهلوی

مقام منبع وزارت جلیله امور خارجه دامت شوکتها

در تعقیب راپورت نمره ۴۸۰ مورخه ۲۷ آبان ماه ۱۳۰۶ در موضوع مدرسه پهلوی بصره اینک شش طغرا قبض هیأت مدرسه را راجع به هزار روپیه وجه مرحمتی اعلی حضرت

شاهنشاهی و دوستان تومان وجه اعانه وزارت جلیله معارف که هر یک در سه نسخه تهیه شده است، لفاً تقدیم می‌دارد. به طوری که ملاحظه می‌فرمایند چاکر به هزار زحمت توانسته است که به آن مبالغ، مدرسه را تا شش برج اداره نماید و با تحمل هزارگونه اسناد و حرف‌های بی‌معنی اشخاص مغرض نگذاشت این وجوهات حیف و میل شود یعنی حتی المقدور کوشش نمود که به مصرف ضروری مدرسه برسد. در خاتمه باز نظر مبارک را به عرایض سابق خود در موضوع احتیاج این مدرسه به یک بودجه مستمری دولتی معطوف می‌دارد که یک نظر توجهی نسبت به آن بفرمایند وگرنه با وضع حالیه مدرسه اداره نمی‌شود و بستن آن اولی است، چون لازم بود عرض شد.

چاکر

[امضا: علی اعلم]

[مهر: قونسول دولت علیه ایران در بصره]

سواد با شش طفر قبض مدرسه پهلوی از بابت وجه مرحمتی اعلی حضرت شاهنشاهی و اعانه وزارت جلیله معارف به مقام منیع وزارت جلیله دربار پهلوی دامت عظمتها برای اطلاع تقدیم می‌شود.

سواد وزارت جلیله معارف دامت شوکتها.

سواد مقام محترم ژنرال قونسولگری دولت علیه ایران در بین النهرین، بغداد.

[حاشیه بالا: محاسبات.

[حاشیه پایین: ضبط شود.

سند شماره ۷/۲

مدرسه مبارکه پهلوی بصره

تاریخ: ۱ تیرماه ۱۳۰۶

نمره: ۲

یک هزار روپیه اعانه مرحمتی

نسخه ثانی - ۲۵۰ روپیه

مبلغ دوستان و پنجاه روپیه از بابت اعانه مرحمتی اعلی حضرت شهریار ارواحنافداه توسط

جناب آقای حاجی میرزا علی خان اعلم قونسول محترم دولت علیه ایران برای پرداخت حقوق خرداد ۱۳۰۶ به اینجانب واصل و عاید گردید.

رئیس مدرسه پهلوی

[امضا: محمدحسین حکیمزاده]

[مهر: هیأت مدرسه پهلوی بصره]

سند شماره ۷/۳

مدرسه مبارکه پهلوی در بصره

تاریخ: ۱ مرداد ماه ۱۳۰۶

نمره: ۲

یک هزار روپیه اعانه مرحمتی

نسخه ثانی - ۲۵۰ روپیه

مبلغ دوپست و پنجاه روپیه از بابت اعانه مرحمتی اعلی حضرت شهریار ارواحنافداه توسط جناب آقای حاجی میرزا علی خان اعلم قونسول محترم دولت علیه ایران برای پرداخت حقوق تیر ماه معلمین به اینجانب واصل و عاید گردید.

[امضا: محمدحسین حکیمزاده]

[مهر: هیأت مدرسه پهلوی بصره]

سند شماره ۷/۴

مدرسه مبارکه پهلوی بصره

یک هزار روپیه اعانه مرحمتی

نمره: ۲

تاریخ ۱ شهریور ماه ۱۳۰۶

نسخه ثانی: ۲۵۰ روپیه

مبلغ دوپست و پنجاه روپیه از بابت اعانه مرحمتی اعلی حضرت شهریار ارواحنافداه

توسط جناب آقای حاجی میرزا علی خان قونسول محترم دولت علیه ایران برای پرداخت حقوق مرداد ماه ۱۳۰۶ معلمین به اینجناب واصل و عاید گردید.

رئیس مدرسه پهلوی

[امضا: محمدحسین حکیمزاده]

[مهر: هیأت مدرسه پهلوی بصره]

سند شماره ۷/۵

مدرسه مبارکه پهلوی بصره

تاریخ: ۱ مهر ماه ۱۳۰۶

نمره: ۲

یک هزار روپیه اعانه مرحمتی

نسخه ثانی - ۲۵۰ روپیه

مبلغ دوپست و پنجاه روپیه از بابت اعانه مرحمتی اعلی حضرت شهر یاری ارواحنافداه توسط جناب آقای حاجی میرزا اعلم قونسول محترم دولت علیه ایران برای پرداخت حقوق شهریور ماه ۱۳۰۶ معلمین به اینجناب واصل و عاید گردید.

رئیس مدرسه پهلوی

[امضا: محمدحسین حکیمزاده]

[مهر: هیأت مدرسه پهلوی بصره]

سند شماره ۷/۶

مدرسه مبارکه پهلوی بصره

نمره: ۲

نسخه ثانی - ۲۶۵ روپیه

تاریخ: ۱ آبان ماه ۱۳۰۶

مبلغ دوپست و شصت و پنج روپیه از بابت دوپست تومان اعانه مرحمتی وزارت جلیله معارف توسط جناب آقای حاجی میرزا علی خان اعلم قونسول محترم دولت علیه ایران برای پرداخت

حقوق مهر ماه ۱۳۰۶ معلمین به اینجانب واصل گردید.

رئیس مدرسه پهلوی

[امضا: محمدحسین بغدی]

[مهر: هیأت مدرسه پهلوی بصره]

سند شماره ۷/۷

مدرسه مبارکه پهلوی بصره

نسخه ثانی - ۲۶۵ رویه

تاریخ: ۱۲ آذر ماه ۱۳۰۶

نمره: ۲

مبلغ دویست و شصت و پنج رویه از بابت دویست تومان اعانه مرحمتی وزارت جلیله معارف توسط جناب آقای حاجی میرزا علی خان اعلم قونسول محترم دولت علیه ایران برای پرداخت حقوق آبان ماه ۱۳۰۶ معلمین به اینجانب واصل و عاید گردید.

رئیس مدرسه پهلوی

[امضا: محمدحسین بغدی]

[مهر: هیأت مدرسه پهلوی بصره]

سند شماره ۷/۸

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ اصل مطلب: ۳ دی ۱۳۰۶

اسم پاک نویس کننده: سیدحسن

نمره کتاب ثبت: ۳۸۲۳

تاریخ خروج: فوق ۱۳۴۶

وزارت جلیله معارف و اوقاف

از قونسولگری دولت علیه در بصره راپورتی به وزارت جلیله امور خارجه در وضعیت مدرسه

پهلوی واقعه در بصره و عسرت مالی آن که مدرسه را به انحلال تهدید می نماید تقدیم داشته و لزوم مدرسه مزبوره را برای تربیت اطفال ایرانی در آن نقطه تشریح کرده بود که مراتب به عرض خاکپای مبارک رسیده و حسب الامر مبارک مقرر شد از طرف دولت مساعدت مستمری شامل آن مدرسه گردد که موجب بقا و دوام مدرسه باشد. ابلاغاً زحمت می دهد که تصمیم مقتضی در این موضوع اتخاذ و نتیجه را برای عرض خاکپای مبارک اشعار فرماید.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۷/۹

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

کارتن: ۷	نمره کتاب ثبت: ۳۸۲۴
دوسیه: ۱	تاریخ اصل مطلب: ۳ دی ۱۳۰۶
اسم پاک نویس کننده: سیدحسن	تاریخ خروج: فوق ۱۳۴۶

ریاست جلیله وزرای عظام

قونسولگری دولت علیه در بصره از وضع مدرسه پهلوی واقعه در بصره راپورتی به وزارت جلیله امور خارجه داده بود که مدرسه مزبوره دچار عسرت مالی شده و چنانچه مساعدتی از طرف دولت علیه شامل نشود مدرسه مزبوره منحل خواهد شد. مراتب به عرض خاکپای مبارک رسید. حسب الامر مبارک مقرر گردید مساعدتی به طور استمرار در حق مدرسه مزبوره منظور گردد که موجب بقای آن مدرسه باشد. این است امر مبارک را ابلاغ و برای مزید استحضار خاطر محترم سواد راپورت مزبور را لفاً ارسال می دارد.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۷/۱۰

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به تاریخ: ۱۳۰۶/۱۰/۷

نمره: ۱۴۷۳۸/۶۴۶۰

وزارت جلیله دربار پهلوی

در جواب مرقومه نمره ۳۸۲۴ راجع به مدرسه پهلوی بصره زحمت می‌دهد وزارت معارف جدیداً لایحه [ای] تدارک نموده است که مبلغی به عنوان (سورتاکس) تذکره به صورت قانونی در آمده و مخصوص مدارس ایرانیان در خارجه باشد. پس از تقدیم لایحه به مجلس و تصویب آن البته برای تأمین مخارج مدرسه فوق‌الذکر هم اقدام مقتضی به عمل خواهد آمد.

[امضا: یوسف مشار]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه پایین:] ضبط شود.

سند شماره ۷/۱۱

[شیر و خورشید]

ریاست وزرا

به تاریخ: ۱۹ دی ۱۳۰۶

نمره: ۸۰۲۷

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه شریفه نمره ۳۸۲۴ متضمن سواد راپورت قونسولگری دولت علیه در بصره راجع به وضع عسرت مدرسه پهلوی واقعه در بصره و لزوم مساعدت دولت یا مدرسه مزبوره زیب وصول داد. به طوری که خاطر محترم مسبوق است قرار تدارک محلی برای مدارس ایرانی در خارجه داده شده است و از همان محل پرداخت خواهد شد منتهی وصلت به امروز نمی‌دهد قدری تأمل لازم است.

[امضا: مهدیقلی هدایت]

[مهر:] ریاست وزرا

[حاشیه پایین:] ضبط شود.

سند شماره ۷/۱۲

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۲۵۰

کارتن: ۷

تاریخ اصل مطلب: ۱۲ فروردین ۱۳۰۷

دوسیه: ۱

نمره‌های قبل: ۲۰۲+۵۵۵۳+۴۳۰۸+۴۴۶۶

تاریخ خروج: فوق ۱۳۴۶

وزارت جلیله معارف و اوقاف

در تعقیب نمره ۳۸۲۴ مورخه سیم دی ماه ۱۳۰۶ زحمت می‌دهد که آقای سرتیپ فرج‌الله‌خان حکمران خوزستان هم تلگرافی در لزوم کمک به مدرسه پهلوی واقع در بصره نموده بودند که به عرض خاکپای مبارک رسید و حسب الامر مبارک مقرر گردید اقدام عاجل در کمک به مدرسه مزبوره به عمل آید. این است امر مبارک را ابلاغ و مترصد است هرچه زودتر نتیجه اقدام را برای عرض خاکپای مبارک اشعار فرمایند.

وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۷/۱۳

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره اول سیاسی

به تاریخ: ۱۳۰۷/۱/۱۵

نمره: ۲۶۴

وزارت جلیله دربار پهلوی

سواد راپورت نمایندگی دولت علیه در بغداد نمره ۳۵۴۸ مبنی بر استدعای بذل مرحمتی از طرف اعلی حضرت اقدس همایون شهریاری ارواحنا فداه نسبت به مدارس ایرانیان در

بین‌النهرین تلوأ تقدیم می‌شود.

[امضا: فتح‌الله پاکروان]

[مهر: وزارت امور خارجه]

[حاشیه پایین، به خط تیمورتاش:] به وزارت معارف در باب کمک اساسی به مدارس ایران نوشته شود.

سند شماره ۷/۱۴

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره اول

سواد راپورت نمایندگی بین‌النهرین، نمره ۳۵۴۸، مورخه ۲۸ بهمن ۱۳۰۶ [۱۳۰] که اصل آن به نمره ۲۵۶۲۴ ثبت شد.

در تعقیب راپورت مورخ ۷ بهمن نمره ۳۱۸۴ درخصوص مدارس ایرانی در بین‌النهرین لزوماً تصدیق می‌دهد. در این قسمت بنده اصرار دارم که از طرف اولیای دولت اقدامات عملی بشود که در نتیجه چندین هزار ایرانی حس کنند و بدانند که حقیقتاً طرف توجه و مشمول عواطف دولت می‌باشند. بنده شخصاً به مدارس بغداد و کاظمین و کربلا و نجف رفتم و آنچه لازم بود گفتم. عجالتاً عموم مستظهرند ولی البته به گفتن تنها نمی‌شود قناعت کرد. باید عمل هم نشان داد. مثلاً تصور می‌کنم در این موقع که ماه رمضان و عید نوروز نزدیک است چون از نقطه نظر بودجه نمی‌توان کاری کرد و آخر سال است خیلی به موقع است هرگاه به نام اعلی‌حضرت اقدس شهریار ارواحنا فدا به عنوان کمک و انعام به مدارس مزبور مرحمتی شود که بدانند آنچه گفته شده است توأم با عمل بوده و توجه ملوکانه کاملاً معطوف آنان است. ضمناً آسودگی مدرسه شرافت بغداد و مدرسه کاظمین از دیگران زیادتر است.

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا] [مهر: وزارت امور خارجه، اداره اول سیاسی]

سند شماره ۷/۱۵

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۷/۱/۲۳

نمره: ۴۲۰

وزارت جلیله معارف و اوقاف

با تذکر مدلول مراسله جوابیه نمره ۱۴۷۳۸/۶۴۶۰ مورخه هفتم دی ماه ۱۳۰۶ آن وزارت جلیله که تصمیم متخذه در کمک مدارس ایرانیان در خارجه را محتوی بود زحمت می دهد که مدارس مزبوره خاصه مدارس واقعه در عراق به کمک اساسی دولت کمال احتیاج را دارد و لازم است تصمیم مزبور را تعقیب و هر چه زودتر قراری در این موضوع مقرر دارید که مدارس مزبوره به ایفای وظایف خود به سهولت توانایی داشته باشند و مترصد است که نتیجه اقدامات مقتضیه را اشعار فرمایند.

وزیر دربار پهلوی

[حاشیه پایین، به خط تیمورتاش: ۲۰ فروردین، مقرر شد آقای وزیر معارف تا سی هزار تومان از بودجه جاری خود کسر کرده و تخصیص به مدارس ایرانی در خارجه بدهند. ضمناً لایحه افزایش صدی پنجاه تذکره عبور در وزارت مالیه تهیه شده و زودتر به مجلس برود. به علاوه آقای پاکروان صورت مصارف مدارس خارجه را تهیه کرده به آقای وزیر معارف بدهند. [حاشیه بالا: ضبط شود.]

سند شماره ۷/۱۶

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به تاریخ: اول اردیبهشت ۱۳۰۷

نمره: ۱۸۲۴

وزارت جلیله دربار پهلوی

البته به اطلاع آن وزارت جلیله رسیده است که لایحه دولت راجع به افزایش نرخ تذکره های

درجه اول و دوم و سوم عبور و اختصاص عواید آن به اصلاح و تکمیل مدارس ایرانیان در خارجه در جلسه سه‌شنبه (۲۸ فروردین) به تصویب مجلس شورای ملی رسیده. اکنون وزارت معارف مشغول مطالعه و تحقیق در طریق اجرای آن است. متمنی است مقرر فرمایند چنانچه مقتضی باشد مراتب را به عرض خاکپای مبارک اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه برسانند. البته نتیجه مطالعات این وزارتخانه راجع به طرز اجرای قانون فوق‌الذکر قبل از اتخاذ هرگونه تصمیمی به استحضار آن وزارت جلیله خواهد رسید.

[امضا: عنایت‌الله سمیعی]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه پایین:] ضبط شود.

سند شماره ۸

خطر انحلال مدرسه پهلوی بصره به سبب کمبود بودجه

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۵۵۵۳	کارتن: ۷
تاریخ اصل مطلب: ۱۴ اسفند ماه ۱۳۰۶	دوسیه: ۱
نمرهای قبل: ۳۸۲۴+۴۴۶۶+۴۳۰۸	فوری
تاریخ خروج فوق: ۱۳۴۶	اسم پاک‌نویس‌کننده: سید حسن

وزارت جلیله معارف و اوقاف

سواد تلگراف واصل از محمره را لفاً ارسال و متمنی است که چاره عاجلی بفرمایید که مدرسه پهلوی مختل نشود.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۸/۱

[شیر و خورشید]

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمره کتاب: ۴، از: محمره، به: [تهران]، نمره قبض: ۳۱۷۰، نمره تلگراف: ۲۰، عدد کلمات: ۵۳،
تاریخ اصل: ۱، تاریخ وصول: ۱۳۰۶/۱۲/۱۰

وزارت دربار پهلوی

معلمین مدرسه پهلوی سه ماه حقوق طلبکار و خیلی در مضیقه هستند. چون رمضان نزدیک است مستدعی است وجهی عاجلاً به آنها مرحمت و به وزارت معارف پیشنهاد فرمایید برای مدرسه پهلوی مرتبه حقوق مرتبی مثل سایر مدارس ایرانی در بین‌النهرین منظور دارند. ۷۷۵ بدیع

[مهر: تلگرافخانه مبارکه

[حاشیه پایین، به خط عبدالحسین تیمورتاش: فوری سواد به وزارت معارف ارسال شود و نوشته شود که چاره عاجلی بفرمایید که مدرسه منحل نشود.

سند شماره ۸/۲

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

نمره: ۹۰۳

تاریخ: ۱۴ اسفند ماه ۱۳۰۶

مقام منبع وزارت جلیله دربار پهلوی

در ماه بهمن گذشته هیأت معلمین مدرسه پهلوی بصره به اجماع به قونسولگری آمده شکایت

داشتند که سه ماه است حقوق به آنها نرسیده و ماه رمضان و عید نزدیک است و همه در عسرت و مضیقه و از برای مخارج یومیه معطل می‌باشند. چاکر ایشان را به مراسم اولیای دولت امیدوار ساخته و نصیحت نمود که بروند و مشغول کار باشند و فوراً تلگرافی تحت نمره ۷۷۵ به آن مقام منیع مخابره و استدعا نمود عجالاً وجهی از برای رفع آسودگی آن‌ها حواله و به وزارت جلیله معارف پیشنهاد فرمایند برای مدرسه پهلوی بصره نیز مانند سایر مدارس ایرانی در بین‌النهرین حقوق مرتبی منظور دارند و امروز صاحبخانه به قونسولگری آمده مطالبه هفتصد و پنجاه روپیه کرایه محل مدرسه پهلوی را نموده و در صورت عدم پرداخت اخطار کرده است که به محکمه عارض شود و هرگاه به فوریت وجهی برای کرایه خانه و حقوق معلمین نرسد مدرسه منحل و معلمین و شاگردان پراکنده و زحماتی که در تأسیس آن کشیده شده به هدر خواهد رفت و این مسأله برای دولت و ملت در انظار اعراب عراقی موجب سرشکستگی خواهد بود. صرف‌نظر از این‌که وجود چنین مدرسه [ای] در بصره برای حفظ قومیت ایرانی و ترویج زبان فارسی از واجبات اولیه می‌باشد. بنابراین بنده تصور می‌کند اگر محلی برای کمک خرج مدرسه پهلوی عجالاً در نظر نیست از محل بیست هزار تومان وجهی که برای مهاجرین عشایر محیسن تخصیص داده شده است دو هزار روپیه به مدرسه پهلوی به طور مساعده مرحمت فرمایند که مدرسه مزبور بسته نشده و از این بابت وهنی در انظار متوجه دولت نشود. چون لازم بود عرض شد.

فدوی

[امضا: محمدحسن بدیع]

[حاشیه راست:] به وزارت معارف بنویسید.

سند شماره ۸/۳

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۲۰۲

کارتن: ۷

نمره‌های قبل: ۵۵۵۳+۴۳۰۸+۴۴۶۶

دوسیه: ۱

تاریخ اصل مطلب: ۱۱ فروردین ماه ۱۳۰۷

تاریخ خروج فوق: ۱۳۴۶

قونسولگری دولت علیه در بصره

در جواب مراسله نمره ۹۰۳ زحمت می‌دهد که پس از وصول تلگراف جناب‌عالی از محمره در موضوع مصارف مدرسه پهلوی به وزارت جلیله معارف و اوقاف مراجعه شد. سواد جوابی که از وزارت معزی‌الیها رسیده است برای جناب‌عالی لفاً ارسال می‌شود.

وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۸/۴

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره محاسبات

تاریخ: ۱۳۰۶/۱۲/۱۹

نمره: ۸۴۶۳

وزارت جلیله دربار پهلوی

در جواب مرقومه محترمه نمره ۵۵۵۳-۵۵۵۳/۱۲/۱۴ [۱۳۰] راجع به پرداخت حقوق کارکنان مدرسه پهلوی محترماً زحمت می‌دهد: شرح مؤکدی به وزارت جلیله مالیه نوشته شد که تلگرافاً دستور دهند در پرداخت حقوق کارکنان مدرسه تسریع نمایند.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین: ضبط شود.]

سند شماره ۹

درخواست کنسولگری ایران در بصره در مورد تأمین اعتبار و تعویض مدیر
مدرسه پهلوی

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

تاریخ: ۹ خرداد ۱۳۰۷

نمره: ۴۲۱

ناصری

مأموریت فوق العاده حکومت جلیله خوزستان

مرقومه نمره ۲۰۴۹ مورخه ۷ شهر جاری راجع به مدرسه پهلوی زیارت گردید. خاطر محترم مطمئن باشد که این قونسولگری حفظ شرافت نام مقدس پهلوی را در نظر دارد و حتی المقدور نخواهد گذاشت مدرسه بسته شود و فعلاً نیز مدرسه دایر است. فقط تمنای مساعدتی که از طرف مستطاب عالی دارد این است:

۱. هر چه زودتر یک نفر مدیر لایقی برای حسن اداره و سرپرستی مدرسه اعزام فرمایید.
۲. هر قدر ممکن است وجهی برای تأمین مصارف مدرسه حواله فرمایید.
۳. محمدحسین پسر بغدی متصدی سابق مدرسه نظر به این که متهم به اختلاس بوده و مدرسه را به طرز ناشایسته اداره می کرد اخیراً از دخالت در کار مدرسه ممنوع گردیده و بدین جهت در امور مدرسه اخلال و برعلیه عده [ای] از ایرانیان که از نقطه نظر علاقه مندی [که] به مدرسه دارند مساعدت می نمایند در محکمه شکایت کرده است. به حکومت محمره قدغن فرمایند هر وقت به محمره آمد توقیف یا تذکره مرور او ضبط شود که نتواند به بصره مراجعت و اسباب زحمت بشود.

[امضا: محمدحسن بدیع]

[مهر: قونسول دولت علیه ایران در بصره]

یک سواد از این مراسله به وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می شود.

سند شماره ۹/۱

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

به تاریخ: ۱۵ خرداد ۱۳۰۷

نمره: ۴۶۵

نماینده‌گی سیاسی و جنرال قونسولگری محترم دولت علیه ایران - بغداد

مراسله محترمه نمره ۱۴۴۸ مورخه ۱۰ شهر جاری راجع به مدرسه پهلوی زیارت گردید. اگر قبلاً می‌دانستم که آن نمایندگی محترم با مداخله قونسولگری در امور مدرسه موافقت نظر ندارد هیچ دخالتی نمی‌کرد تا مدرسه در نتیجه شکایت معلمین و صاحبخانه بسته و ااثاثیه آن مجزاً^۱ و به موقع حراج^۱ گذاشته شود ولی وظیفه‌شناسی و حس مسئولیت از یک طرف و علاقه‌مندی که شخصاً به مدارس و معارف و پیشرفت سیاست دولت دارد از طرف دیگر به بنده اجازه نداد که در این موقع به تماشا قناعت و اقدامی در حفظ و نگاهداری مدرسه ننماید. قضیه مدرسه به طور اجمال از این قرار است: از یک سال به این طرف محمدحسین ولد بغدی مستخدم کمپانی استریک مباشر مدرسه شده و مدرسه را وسیله دخل شخصی قرار داده و به بدترین شکلی اداره کرده است و خودش نیز کراراً از اداره مدرسه اظهار عجز نموده و استغفای کتبی داده است که در دوسیه حاضر است و چندی قبل معلمین از بابت چند ماه حقوق پس‌افتاده خود و صاحبخانه از نرسیدن قسط دوم کرایه محل مدرسه به محکمه عارض شدند. محمدحسین بغدی برای ترضیع طلب صاحبخانه در محکمه قسم خورد که به هیچ وجه دخالتی در کار مدرسه ندارد و تأدیه کرایه‌خانه مربوط به او نیست. عده [ای] از کسبه ایرانی به قونسولگری راپورت دادند که محکمه در نتیجه شکایت صاحبخانه عمماً قریب مدرسه را تخلیه و ااثاثیه آن را مجزا و شاید به فروش برساند و ما نمی‌گذاریم این ننگ و افتضاح متوجه نوع ایرانی بشود و حاضریم معلمین را راضی و با صاحبخانه کنار بیاییم و مجاناً متکفل جمیع مصارف مدرسه از حیث حقوق معلمین و کرایه‌خانه و غیره بشویم تا وقتی که از طرف دولت

۱. در اصل: هراج.

ترتیب اساسی به کار مدرسه داده شود و حقوق ثابتی معین فرمایند.

بنده نیز پیشنهاد تبعه را حسن استقبال نموده و مدرسه را به طور موقت تحویل دو نفر از ایشان (عبدالرزاق اصفهانی و زایر حسین بوشهری) داد و از ایشان تعهد کتبی گرفت که مدرسه کاملاً در تحت اختیار قونسولگری باشد فقط آن‌ها مصارف مدرسه را بدهند و خدمت به مدرسه نمایند. محمدحسین بغدی چون دید از دخالت در امور مدرسه ممنوع و راه دخل او بسته شد به اداره پلیس شکایت کرد و هیچ نتیجه نبخشید، برای این‌که قونسولگری استعفای کتبی از دست او دارد. به علاوه مدرسه یک مؤسسه عمومی است و ملک و مال کسی نمی‌شود و فعلاً مدرسه دایر و عده شاگردان او در تزاید است و این‌که به حکومت جلیله خوزستان مراجعه شده است یکی برای این بود که محمدحسین بغدی به اسم مدرسه در خوزستان پول می‌گرفت و دیگر این‌که خواستم چند روزی در محمره توقیف شده که مزاحم کارکنان مدرسه نگردد و بالاخره جناب آقای میرزا احمدخان سعیدی دوسیه مدرسه را تمام ملاحظه و آن اقدامی که در حفظ و نگاهداری مدرسه از طرف قونسولگری شده تصویب نمودند. در نتیجه اقدام قونسولگری فقط عبارت از این بوده است که مدرسه را [اولاً از مخصصه دعاوی ارباب طلب مستخلص نموده ثانیاً نگذاشته است مدرسه بسته شود. با این حال نمی‌داند به چه علت از این اقدام قونسولگری در نگاهداری مدرسه اظهار تأسف و آن را مداخله بی‌مورد فرض فرموده‌اید. اقدام قونسولگری با اقدامات آن نمایندگی محترم در اصلاح مدارس بین‌النهرین چه منافاتی داشته است و حالا هم اگر اقدامی بخواهید در اصلاح حال و مساعدت مدرسه پهلوی بصره بفرمایید گذشته از آن‌که مانع و محظوری ندارد بهتر می‌توان نتیجه برد. زیرا مدرسه از دخالت یک نفر هوچی مظنون به اختلاس کاملاً آزاد و در تحت اختیار قونسولگری است و برای مزید اطلاع آن نمایندگی محترم اینک سواد استعفای کتبی محمدحسین بغدی و سواد استشهاد تجار و کسبه لفاً تقدیم می‌شود.

[امضا: محمدحسن بدیع]

[مهر: قونسول دولت علیه ایران در بصره]

یک سواد با ضمایم آن برای اطلاع وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌شود.

سند شماره ۹/۲

به تاریخ: ۲۳ اسفند ماه ۱۳۰۶

مقام محترم قونسولگری دولت علیه ایران دام بقائه

محترماً خاطر عالی را قرین استحضار می‌دارد که چنانچه کاملاً اطلاع دارند موقعی که مدرسه به واسطه نداشتن سرپرست کافی و قلت بودجه در شرف انحلال بود بنده برای این که جلوگیری از تعطیل یک مؤسسه تهذیب اخلاق که اولین بار ایرانیان مقیم این نقطه تأسیس نموده نمایم حاضر شده که با مساعدت دولت و سایر هموطنان از مسدود شدن این مدرسه حتی القوه آنچه از دستم برآید مساعدت نمایم. متأسفانه عدم موافقت و مساعدت آقایان ایرانیان و عدم عطف توجه دولت متبوعه باعث شد که پس از چندی که امور مدرسه را عهده‌دار بودم اکنون واگذار نمایم. زیرا آنچه در قوه و استطاعتم بود دریغ و مضایقه نمودم و صحت این مراتب را به وجدان پاک حضرت عالی و آقایان ایرانیان بصره واگذار می‌کنم. اینک مدرسه مقداری مقروض و چنانچه فوقاً عرض نمودم این بنده از عهده ادای دین مدرسه و همچنین از نگاهداری آن بر نمی‌آیم. چون حضرت عالی بزرگ و قائد قوم و به علاوه مأمور رسمی دولت علیه می‌باشید این است که مدرسه را به حضرت عالی تحویل می‌دهم البته حضرت عالی هم با وسایلی که دارید از نگاهداری این مؤسسه کوچک که دیگران برای مساعدت و موافقت آن اقبالی ننموده‌اند دریغ نخواهید فرمود. خاتماً این نکته را هم عرض می‌کنم که حیف است پس از سالیان دراز که یک قومی مؤسسه‌ای تأسیس و بالاخره نامساعدتی کار را به جایی رساند که امروز پر و بال آن سوخته و شاید به کلی از بین برود البته تصدیق هم می‌فرمایید که اگر باز هم ممکن بود با وسایلی آن را اداره نمایم نمی‌گذاردم باعث تمسخر سایرین شوم. ولی افسوس که دیگر به هیچ وجه من الوجوه از عهده انجام امورات مدرسه نمی‌توانم برآیم. منتظرم که مرحمتاً امر بفرمایید مدرسه را تحویل دهم تا این اندازه برای بنده کافی است. زیاده جسارت است.

ارادتمند

محمدحسین حکیم‌زاده

سواد استعفا مطابق اصل است. [امضا: محمدحسین بدیع]

سند شماره ۹/۳

بصره، فی ۲۶ ذیقعدہ سال ۱۳۴۶ - [ترجمه از عربی]

حضور جناب مستطاب عالی قونسول دولت علیہ ایران

به استحضار می‌رسانیم بر خاطر مبارک پوشیده نیست اینجانبان مقیم این دیار عریضه حاضر را در مورد مدرسه پهلوی به خدمت آن مقام منیع در موضوع مدرسه‌ای که تعداد دانش‌آموزان آن به هشتاد و حتی بیشتر از آن رسیده بود و اکنون به نهایت انحطاط رسیده می‌نگاریم این تعداد به بیست نفر تقلیل یافته. اگر وضع به همین منوال تداوم پیدا کند دیری نمی‌باید که این مؤسسه از دانش‌آموزان تهی و تعطیل خواهد شد. علت این وضع، بی‌لیاقتی مدیر فعلی آن مدرسه آقای محمدحسین معروف به حکیم‌زاده می‌باشد. وی اموال مدرسه را حیف و میل نموده و در طرق ناشایست به مصرف می‌رساند. تأخیر در پرداخت حقوق معلمین و خادم مدرسه و اجاره ساختمان مدرسه دلالت بر بی‌لیاقتی وی دارد. مالک ساختمان مدرسه در محاکم علیہ محمدحسین حکیم‌زاده اقامه دعوا نموده است. این امر شأن این مؤسسه را تنزل داده و ما در این وضعیت دلیلی برای سکوت خود نمی‌بینیم. زیرا در کوچه و بازار شایعاتی در افواه جاری است که منزلت مدرسه را پایین می‌آورد. همین دلایل ما را به نگاشتن این عریضه واداشت. استدعا می‌شود من‌باب شفقت و رحمت و نیز در نگهداشتن حرمت نام بزرگ پهلوی که مدرسه به نام وی مزین گردیده مدیریت مدرسه را از قبضه محمدحسین حکیم‌زاده خارج ساخته و به شخصی محول سازید که شایستگی مدیریت آن را داشته باشد. ما دو نفر به اسامی عبدالرزاق الحاج هاشم و زایر حسین بوشهری را دعوت نمودیم. اینان دارای کفایت بوده آمادگی و توانایی اداره امور مدرسه را دارند. در کلیه موارد، حقوق معلم، اجاره، حقوق خادم از روزی که مدیریت مدرسه را تحویل گیرند تا روزی که اداره جلیله معارف خوزستان حقوقی برای آن‌ها تعیین کند، حاضریم همه امور را از دخل و خرج، حقوق و غیره را برعهده گیریم. زیرا این را وظیفه ملی خود می‌دانیم. از حضرت عالی درخواست می‌نماییم که مدرسه را از چنگ مدیر آن به خاطر حفظ حرمت اسم شریف آن درآورد و ما با آن دو نفر مساعدت خواهیم کرد تا مجد و مقام آن مدرسه احیا گردد. این بسته به مساعدت آن

جناب است که برای ما نهایت احترام و عزت و شرف را دارد زیرا مدیر مذکور آقای محمدحسین حافظ حقوق و شرف مدرسه نیست. عایدات آن را حیف و میل می‌نماید و تکلیف حساب‌ها را حتی برای هیأت مدرسه روشن نمی‌کند. الان مدرسه به نهایت درجه خرابی و انحطاط رسیده پذیرفتن این وضع و سکوت اختیار کردن محال است. امر امر شماست. حسین بوشهری، حاج حسن بن علی دلال، عبدالرزاق حاجی هاشم، احمد الحاج مسلم، کربلایی زین‌العابدین بن سلمان شیرازی، درویش احمد بلوچستانی، علی‌اکبر ابن حسین همدانی، محمدشریف ابن اسدالله دلال، حاجی خلیل نصرالله، استه [؟] حسین سلماسی، غلامعلی اصفهانی، علی‌اکبر شیرازی، رجب بن کاظم بوشهری، سید محمدعلی حکاک شیرازی، محمدعلی ولد نورمحمد مازندرانی، خیرالله بن عباس شیرازی، موسی کرد، حاجی محمد نصرالله شیرازی، علی بوشهری، زایر حسین بوشهری.

سواد مطابق اصل است. [امضا: محمدحسن بدیع]

سند شماره ۹/۴

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۱۳۰۵	کارتن: ۷
نمره‌های قبل: ۲۵۰+۲۰۲+۵۵۵	دوسیه: ۱
تاریخ اصل مطلب: ۳ تیر ۱۳۰۷	تاریخ خروج: فوق
اسم پاک‌نویس‌کننده: سیدحسن	

نمایندگی محترم دولت علیه در بغداد

با ارسال سواد راپورت قونسولگری دولت علیه در بصره راجع به مدرسه پهلوی زحمت می‌دهد که البته قونسولگری مزبور مراتب را بر طبق راپورت مزبور به آن نمایندگی محترم نیز اطلاع داده است. متمنی است معلوم فرمایید در مقابل اقدامات سوء محمدحسین بغدی از

طرف نمایندگی محترم چه اقدامی به عمل آمده و چه نتیجه تحصیل شده است. مراتب را جواباً اشعار فرمایید.

وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۹/۵

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

نمره: ۳۸۹

به تاریخ: ۳ خرداد ۱۳۰۷

حکومت جلیله خوزستان (ناصری)

به طوری که در راپورت نمره ۳۷۰ مورخه اول شهر جاری که سواد آن برای اطلاع حکومت جلیله تقدیم شده است ملاحظه فرموده اید این قونسولگری اول قدمی که برای اصلاح و ترتیب امور مدرسه پهلوی لازم دید منع دخالت محمدحسین بغدی و تعیین یک نفر مدیر مسئول بود که ضمن مراسله نمره ۳۶۴ تقاضای اعزام او را از حضرت اجل عالی نمود. چون با وجود تصدی این جوان معلوم الحال که خود را حکیم زاده معرفی می کند هر قدر مردم اعانه بدهند و دولت مساعدت مالی به مدرسه بکند تمام حیف و میل شده و نتیجه ای که از این مدرسه انتظار می رود به دست نمی آید، بنابراین تا تعیین مدیر مسئول از طرف ریاست معارف خوزستان مباشرت مدرسه را به عبدالرزاق اصفهانی و زایر حسین بوشهری موقتاً واگذار نمود و این دو نفر تعهدنامه کتبی به قونسولگری سپرده اند که مجاناً و بلاعوض متکفل جمیع مصارف مدرسه بشوند تا وقتی که حقوق معین و ثابتی از طرف دولت برای مدرسه مقرر بشود و چون راه دخل و استفاده محمدحسین بغدی از مدرسه که آن را آلت منافع شخصی خود اتخاذ نموده است مسدود گردید، روز دیگر طرف صبیح قفلی به در مدرسه زده و اطفال را در کوچه متحیر و بلا تکلیف گذاشت. همین که به قونسولگری اطلاع دادند برحسب وظیفه، مأموری فرستاد که مدرسه را باز و اطفال را داخل مدرسه نماید. حالا این جوان هوچی بر علیه قونسولگری و عده ای از تجار و کسبه که موقع تحویل دادن مدرسه حاضر شده بودند به اداره پولیس عراقی شکایت کرده است که مدرسه راجع به شخص من است و قونسول ایران

و سایر مردم حق ندارند در کار آن دخالت نمایند. با این که در موقعی که صاحبخانه برای وصول و ایصال کرایه محل مدرسه به محکمه عارض شده بود، محمدحسین بغدی در محکمه قسم خورده است که به هیچ وجه دخالتی در کار مدرسه ندارد و تأدیه کرایه خانه به او مربوط نیست و بالاخره فعلاً عده [ای] از تجار و کسبه ایرانی برحسب شکایت بی اساس آن جوان معلوم الحال در تحت استنطاق و محاکمه اداره پولیس و محکمه عراق می باشند. برای حفظ مدرسه و جلوگیری از افساد و حرکات بی رویه محمدحسین بغدی متمنی است اولاً هر چه زودتر یک نفر مدیر مسئول از طرف ریاست معارف خوزستان برای اداره مدرسه اعزام فرمایند. ثانیاً به حکومت محترم محرمه محرمانه دستور بدهید که محمدحسین بغدی را به یک بهانه به محرمه جلب و او را توقیف و تأدیبه نمایند که فضولی را موقوف کند.

[امضا: محمدحسن بدیع]

[مهر: قونسول دولت علیه ایران در بصره]

یک سواد از این مراسله برای اطلاع وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می شود.
[حاشیه بالا:] از نماینده سیاسی بغداد استفسار شود چه اقدامی در این باب کرده اند.

سند شماره ۹/۶

[شیر و خورشید]

نمایندگی سیاسی و جنرال قونسولگری دولت علیه ایران در بین النهرین

نمره: ۵۹۷

تاریخ: ۱۱ تیر ماه ۱۳۰۷

مقام محترم وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه شریفه مورخه ۳ تیر ماه هذالسنه نمره ۱۳۰۵ راجع به مدرسه پهلوی بصره عز وصول داده به طوری که خاطر محترم عالی کاملاً مسبوق و مستحضر است از بدو ورود به بغداد مخصوصاً یک قسمت از اوقات خود را به بسط معارف و اصلاح مدارس ایرانیان در بین النهرین مصروف و در این باب متواتراً از وزارت جلیله امور خارجه جلب توجه اولیای معظم دولت علیه را نسبت به مدارس ایرانیان و تأمین بودجه آنها تقاضا نموده که در نتیجه به

پیشنهاد این نمایندگی آقای میرزا احمدخان سعیدی برای مطالعه در وضعیت مدارس و تنظیم بودجه آنها به بین‌النهرین وارد و برای کلیه مدارس و مدرسه پهلوی بصره بودجه از محل عایدات اضافه قیمت تذاکر مرور تهیه نموده که پس از تصویب بموقع اجرا گذارده شود و به اضافه برای این که مدارس کاملاً در تحت نظر وزارت جلیله معارف قرار گیرد تقاضا شد یک نفر نماینده هم با رتبه شش به بغداد اعزام دارند که در پیشرفت کلیه امور مدارس مراقبت و مواظبت نمایند که از وقوع پاره‌ای [اتفاقات و مداخلات غیر مشروع پاره‌ای] اشخاص جلوگیری گردد. بنابراین محقق است که این بنده با هر نوع اصلاحی در امور مدارس کاملاً موافق می‌باشد.

راجع به مدرسه پهلوی و اتفاقاتی که اخیراً رخ داده قونسولگری بصره پس از یک رشته اقداماتی که مقتضی می‌دانسته سواد شرحی را تحت نمره ۳۸۹ به حکومت جلیله خوزستان اشعار داشته به این نمایندگی ارسال و بالاخره قونسولگری مزبور در ضمن مراسله نمره ۵۳۶ اطلاع داده موضوع خاتمه یافت. قطع نظر از این که قونسولگری مزبور قبلاً این نمایندگی را از اقدامات خود مسبوق نموده که تا با مطالعه، راه‌حلی برای تسویه و تنظیم امور مدرسه مذکور اتخاذ گردد و کلیه اقداماتی را که تصور نموده برای پیشرفت امر نافع می‌باشد بدون اطلاع بنده به عمل آورده. به اضافه با وضعیت حاضره اقدام مستقیم به توقیف و یا تبعید محمدحسین و امثال او از طرف نمایندگی و یا قونسولگری‌های حوزه بین‌النهرین میسر نیست و همین که این قبیل اقدامات بشود با تحریکات موجوده ممانعت و اسباب توهین می‌گردد و از طرف دیگر تقاضای مزبور هم اگر از کمیسری عالی بشود بی‌نتیجه و جواباً می‌نویسد چون حکم قانونی از محکمه برعلیه او صادر نشده نمی‌توان کسی را مجازات یا توقیف و تبعید نمود. لذا نظر به ملاحظات مذکوره و به طوری هم که قونسولگری بصره در ضمن راپورت‌های خود اشاره نموده تعقیب این شخص در بین‌النهرین بی‌نتیجه و راه دیگری هم برای تنبیه و مجازات او در عراق موجود نبود والا یقین است اگر محظورات فوق نبود، این نمایندگی هم به نوبه خود برای تأدیب محمدحسین و امثال او از هیچ‌گونه اقدامی فروگذار نمی‌نمود. در خاتمه مراتب ارادت و خلوص خود را به حضور محترم تقدیم می‌دارد.

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین: ضبط شود.]

سند شماره ۹/۷

مقام منبع وزارت دربار محترم دامت شوکت

تهران

با نهایت توقیر و اعظام به عرض عالی می‌رساند: نظر به این‌که وزارت جلیلهٔ مالیه تقاضای وزارت جلیلهٔ معارف را به مساعدت بیست و پنج هزار تومان برای مدارس خارجه تصویب نمودند که معادل آن از وجه اضافهٔ صدی پنجاه تذاکر مروری خارجه دریافت شود و به ملاحظهٔ این‌که آقای سمعی مفتش سیار مدارس خارجه هنگام تشریف‌فرمایی و رسیدگی به دین مدرسه پهلوی بصره اطمینان کامل دادند که الی دو ماه دیگر از طرف وزارت جلیلهٔ معارف مساعدت کامل خواهد گردید، تاکنون نه از بیست و پنج هزار تومان و نه از وجه اضافهٔ تذاکر مروری و نه از اطمینان آقای سمعی نتیجه [ای] بروز ننموده و تا حال به لوازم و استقامت این مدرسه پهلوی و استقرار آن در انظار بیگانگان این دو چاکران عبدالرزاق ولد حاجی هاشم اصفهانی و زایر حسین ولد حاجی محمدقنبر دباش بوشهری از خالصهٔ خودمان قیام و اقدام نموده‌ایم و دیناری هم تاکنون از دیگری متوقع نبوده و نخواهیم بود. بدیهی است که این مدرسه واقعه در این سرحدی که اهمیت تام دارد چنانچه مشمول عنایات خاصهٔ آن مقام منبع نشود استقرار نخواهد یافت. همواره ازدیاد شوکت دولت علیه متبوعه را خواهانیم.

۵ صفر ۱۳۴۷ [۱۳۰۷/۵/۲]

چاکر

چاکر

زایر حسین ولد حاجی محمدقنبر دباش بوشهری

عبدالرزاق ولد حاجی هاشم اصفهانی

[امضا]

[امضا]

[مهر:] مدرسه پهلوی بصره

[رونوشت:] به مجلس دارالشورای ملی محترم، به وزارت جلیلهٔ معارف، به وزارت جلیلهٔ خارجه عرض شده.

[حاشیهٔ پایین:] ضبط.

سند شماره ۱۰

جدول بودجه مدارس ایران در قفقاز در سال ۱۳۰۷

تاریخ: ۱۳۰۷/۸/۲۸

نمره عمومی: ۳۷۷۴۶

نمره خصوصی: ۷۵۰۳

بودجه سنه ۱۳۰۷ مدارس ایران در قفقاز

[اعتبارات]				[نام مدرسه]
قران	دینار	منات	کپک	مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه
				حقوق
۶۶۵	۹۰	۲۶۱	۱۵	اعتبار حقوق مدیر فعلی محلی با حق التدریس
۱۸۰۰	-	۷۰۵	۹۰	" حقوق معاون مدیر اعزامی از مرکز با حق التدریس
۳۸۱	۳۵	۱۴۹	۵۵	" حق الزحمه معاون محلی (تدریس ۱۶ ساعت در هفته)
۲۵۵	-	۱۰۰	-	" حقوق ناظم مدرسه
۵۸۳۵	۵۰	۲۲۸۹	-	" [حقوق] معلمان و معلمات محلی
۸۵۰	-	۳۳۳	۳۰	" حقوق معلم تاریخ و جغرافی اعزامی از تهران
۸۵۰	-	۳۳۳	۳۰	" حقوق معلم فارسی اعزامی از تهران
۱۳۲	۶۰	۵۲	-	" حقوق محاسب محلی
۱۰۷	۱۰	۴۲	-	" حقوق منشی محلی
۲۰۴	-	۸۰	-	" حقوق یک نفر طبیب برای معالجه شاگردان و مراقبت امور صحتی مدرسه
۵۹۶	۱۰	۲۲۲	-	" حقوق شش نفر مستخدمین مدرسه و یک نفر دربان
۱۱۶۴۷	۵۵	۴۵۶۸	۲۰	جمع ماهانه
				مصارف ماهانه
				اعتبار کرایه راه آهن و تراموا برای معلمان و مستخدمین که منزل آنها
۷۶	۵۰	۳۰	-	بیش از دو کیلومتر از مدرسه دور است، به موجب قانون حکومت محلی

۶۱	۲۰	۲۴	-	اعتبار مصارف دفتری مدرسه
۳۸	۲۵	۱۵	-	اعتبار آبنونه ^۱ تلفن مدرسه
۵۱	-	۲۰	-	اعتبار اشتراک بعضی از جراید محلی و ایران
۶۳	۷۵۰	۲۵	-	اعتبار مصرف آب
۵۱	-	۳۰	-	اعتبار روشنایی مدرسه
۲۵	۵۰	۱۰	-	اعتبار نظیف مدرسه
۶۳	۷۵	۲۵	-	اعتبار لوازم التحصیل شاگردان بی بضاعت
۷۷۶	۴۰	۳۰۴	۶۷	اعتبار اضافه حقوق معلمین و مستخدمین محلی از قرار ۱۰٪
۱۲۰۷	۳۵	۴۷۳	۶۷	جمع مصارف ماهانه
۲۸۵۴	۹۰	۵۰۴۱	۸۷	جمع حقوق و مصارف ماهانه
۷۷۱۲۹	۴۰	۳۰۲۵۱	۲۳	جمع شش ماهه آخر سال
				اعتبارات سالیانه برای شش ماهه آخر سال، اعتبار بیمه کارکنان مدرسه یا
۶۱۲۰	-	۲۴۰۰	-	سایر احتیاجات لازم، به موجب قانون حکومت محلی
۲۵۵	-	۱۰۰	-	اعتبار مصارف طبع بعضی از اوراق مدرسه
۲۵۵	-	۱۰۰	-	اعتبار پست و تلگراف
۴۱۳	۱۰	۱۶۲	-	اعتبار سوخت
۶۳	۷۵	۲۵	-	اعتبار خرید لوازم چراغ برق
۲۵۵	-	۱۰۰	-	اعتبار نظیف مستراح
۶۳۷	۵۰	۲۵۰	-	اعتبار تعمیرات جزئی بنای مدرسه
۷۶۵	-	۳۰۰	-	اعتبار تعمیر اثاثیه مدرسه
۵۱۰	-	۲۰۰	-	اعتبار خرید لوازم تدریس
۲۰۴	-	۸۰	-	اعتبار خرید اجزای شیمای
۲۵۵	-	۱۰۰	-	اعتبار مخارج جشن سالانه
۱۲۷	۵۰	۵۰	-	اعتبار مخارج جشن بعضی از اعیاد دولتی ایران و حکومت محلی

۱. حق اشتراک = آبنومان.

۱۳۷	۷۰	۵۴	-	اعتبار خرید لباس هفت نفر از مستخدمین به موجب قانون حکومت محلی
۱۹۱	۲۵	۷۵	-	اعتبار خرید کتب علمی و ادبی و فنی برای استفاده معلمین
۳۰۶	-	۱۲۰	-	اعتبار خرید لباس شاگردان بی بضاعت
۲۲۹	۵۰	۹۰	-	اعتبار تعمیر آلات موسیقی مدرسه
۱۰۷۲۵	۳۰	۴۲۰۶	-	جمع شش ماهه
				جمع حقوق و مصارف و اعتبارات سالانه برای شش ماهه آخر سال
۸۷۸۵۴	۷۵	۳۴۴۵۷	۲۲	مدرسه اتحاد ایرانیان در تفلیس
۶۰۰	-	۲۳۵	۲۰	مدیر مدرسه
۶۰۰	-	۲۳۵	۲۰	معلمه فارسی اعزامی از تهران
۸۰۰	-	۳۱۳	۷۰	معلم فارسی و تاریخ و جغرافیای ایران
۱۲۰۰	-	۴۷۰	۴۰	اعتبار فعلی حقوق معلمین و معلمات محلی
۱۵۰	-	۵۸	۴	اعتبار حقوق معلمه هنر یدی
۵۰۰	-	۱۹۶	۷	اعتبار مصارف کلاس چکمه دوزی
۲۷۰	-	۱۰۵	۸۰	اعتبار حقوق دو نفر فراش مدرسه
۷۰	-	۳۴	۴۰	اعتبار حقوق مستحفظ (دربان)
۴۰۰	-	۱۵۶	۸۰	اعتبار کرایه منزل
۷۰	-	۲۷	۴۰	اعتبار کتب و لوازم التحصیل اطفال بی بضاعت
۵۰	-	۱۹	۶۰	اعتبار مخارج متفرقه مدرسه
۷۰	-	۲۷	۴۰	اعتبار مصارف تعمیرات مدرسه
۱۰۰	-	۳۹	۲۰	اعتبار مخارج سوخت مدرسه
۵۰	-	۱۹	۶۰	اعتبار روشنایی و پول آب
۴۰	-	۱۵	۶۰	اعتبار آبونمان تلفن
۴۹۷۰	-	۱۱۴۷	۴۱	جمع ماهیانه
۲۹۸۲۰	-	۱۱۶۸۴	۴۶	جمع شش ماهه
۱۱۷۶۷۴	۷۵	۴۵۱۴۱	۶۸	جمع کل بودجه مدرسه برای شش ماهه آخر سال

تبصره ۱: حقوق معلمین و کارکنان محلی مدرسه بایستی عین منات مندرجه در محل بودجه تأدیه گردد و کم و بیش تفاوت آن نسبت به نرخى که ضمن بودجه تعیین شده است با وزارت معارف محسوب خواهد شد ولی حقوق کارکنان اعزامی از مرکز در روز پرداخت به قران تسعیر شده به نرخ منات تأدیه می‌گردد.

تبصره ۲: صرفه‌جویی‌های حاصله از بودجه مدرسه اتحادیه ایرانیان بادکوبه باید صرف خرید اثاثیه مدرسه و تکمیل نواقص لابراتوار فیزیک و شیمی و اتاق بیولوژی و خرید میکروسکوپ شود.

تبصره ۳: صرفه‌جویی‌های حاصله از مدرسه اتفاق ایرانیان تفلیس به مصرف خرید کتب کلاسیک و اثاثیه و نقشه‌ها و غیره خواهد رسید.

وزارت مالیه

شمس‌الدین جلالی

سند شماره ۱۱

گزارش کنسولگری ایران در بصره راجع به نمایش فیلم سینمایی در بصره برای تأمین بخشی از عواید مدرسه پهلوی

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

نمره: ۱۶۱۹

تاریخ: ۲۳ دی سنه ۱۳۰۷

مقام منبع وزارت جلیله امور خارجه

نظر به این‌که مدرسه پهلوی بصره از بابت کرایه محل مدرسه و غیره مبلغی به اشخاص متفرقه مقروض و در بودجه آن محلی از برای تأدیه این قبیل مصارف پیش‌بینی نشده است و صاحب‌خانه به سختی کرایه شهریور محل مدرسه را مطالبه می‌کرد، عده‌ای از ایرانیان در

هفتم شهر جاری سینمایی به منفعت مدرسه دادند و نظر به این که بلیت‌های سینما و هر نمایشی که به منفعت مدارس و مؤسسات خیریه فروخته می‌شود، بر طبق قانون عراق، از الصاق تمبر معاف است، صاحب سینما در یک عریضه که به تاریخ ۲۲ دسامبر ۱۹۲۸ به متصرف بصره داده تقاضای معافیت تمبر از برای سه فقره نمایش سینمایی برای فوج ششم ساخلوی عراقی و محصلین مدارس عراقی و مدرسه پهلوی ایرانی نموده است. برای فوج ساخلو و محصلین مدارس عراقی فوراً از طرف متصرف بصره اجازه صادر ولی برای مدرسه پهلوی به طفره و تعلل دفع‌الوقت نموده است تا شب نمایش رسید و پلیس عراقی نگذاشت بدون الصاق تمبر سینما کار کند. ایرانیان که بلیت خریده و در سینما جمع شده بودند ناچار قریب سی روپیه تمبر خریده به بلیت‌های خود الصاق نمودند که یکی از آن بلیت‌های [تمبر] خورده برای نمونه لفاً تقدیم شده است. البته سی روپیه وجه قابلی نیست و بر کسی هم تحمیل نشده است ولی غرض اثبات نظریات نامساعد مأمورین عراقی است که حتی در این قبیل قضایای جزئی در کارهای راجع به اتباع ایران، عدم مساعدت ابراز و احترامی به قوانین خود نمی‌گذارند. اینک ترجمهٔ مراسله [ای] که تحت نمرة ۱۶۰۸ مورخه ۱۲ ژانویه ۱۹۲۹ در این موضوع [به] مفتش اداری بصره نوشته شده است برای اطلاع وزارت جلیله در لف تقدیم شد.

یک سواد از این راپورت با ضمیمه آن به وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌شود.

فدوی

[امضا: محمدحسن بدیع]

سند شماره ۱۱/۱

ترجمه مراسله نمرة ۱۶۰۸ مورخه ۱۲ ژانویه ۱۹۲۹ قونسولگری به مفتش اداری بصره

مطابق اطلاعی که به این قونسولگری رسیده است جمعه ۲۸ دسامبر ۱۹۲۸ شب یک نمایش سینمایی در سینمای بصره به منفعت مدرسهٔ اطفال ایرانی داده شده است و نظر به این که مدارس و مؤسسات خیریه بر طبق فقره ۱۱ از ماده ۱۳ فصل سوم قانون تمبر مالیاتی عراق

راجع به سنه ۱۹۲۲ از الصاق تمبر بر بلیت‌های دخولی معاف می‌باشند ادارات مربوطه حکومت محل مثل سایر مدارس اجازه معافیت از تمبر برای مدرسه ایرانی صادر نکرده است و در نتیجه مدرسه مزبور به الصاق تمبر بر بلیت‌های سینمایی که از برای منفعت آن فروخته شده مجبور شده است. محترمانه خواهشمند است علت این تبعیض و استثناء خلاف قانون را در مورد مدرسه اطفال ایرانی توضیح بفرمایید چه بوده است؟

[مهر:] قونسول دولت علیه ایران در بصره

سند شماره ۱۲

عریضه هیأت مؤسس مدرسه ایرانیان بحرین درباره خطر انحلال آن مدرسه

بسم الله الرحمن الرحيم

بحرین

[تاریخ:] ۲۴ دی ماه ۱۳۰۷

نمره: ۶۴۲

حضور حضرت مستطاب اجل اکرم افخم

ایالت جلیله کل بنادر جنوب دامت شوکت‌العالی

پس از تقدیم عرض فدویت و اخلاص خاطر مهر مظاهر عالی را مستحضر می‌دارد از آنجایی که این حقیران و فدویان مملکت باعظمت و وطن عزیز خود ایران، خدمت به معارف وطن را اولین تکلیف و الزم‌ترین شغل و واجب‌ترین وظائف^۱ وطنی و ملی خود دانسته و می‌دانیم، کنون مدت ۷ الی ۸ سال یا بیشتر است که این مخلصان حقیقی مشغول به خدمت معارف و آب و خاک وطن عزیز خود ایران در مجمع‌الجزایر بحرین بوده و هستیم، در صورتی که گمان نداریم آن طوری که باید و شاید اولیای امور و زمامداران غیور ایرانی از قضایا و حادثات

۱. در اصل: و ضائف.

گوناگون و واقعات پر خطری که در این مدت چند سال تاکنون به ما جان‌نثاران وارد و واقع شده و می‌شده است اطلاع درستی در دست و باخبر بوده باشند و حال آن‌که بارها این مخلصان را به همه‌گونه اذیت و آزار از قبیل تهدید و تبعید و یا حبس و اقسام شکنجه‌های گوناگون مبتلا و به اشکالات رنگ به رنگ ما را انداخته‌اند. حال باید سؤال نمود که آیا علت‌العلل این زحمات و فلسفه این همه صدمات وارده بر ما چه بوده و چه هست؟ حال خود عرض می‌کنیم اولاً چون ما مدرسه‌ای به نام اتحادیه ملی بحرین تأسیس و خود از جمله مؤسسی‌نش هستیم و ثانیاً در این مدت چند سال هر چه خواستند و کوشش نمودند که دست ما را از این مدرسه کوتاه و اساس این مؤسسه را منهدم و مضمحل نمایند موفق نگردیدند. ثالثاً در این مدت ۷ الی ۸ سال تأسیس این مدرسه تاکنون هر چه تهدیدمان نمودند ما مسالمت و یا به تبعیدمان حکم دادند قبول و یا جریمه‌مان نمودند داده دم نزدیم. این است تقصیر ما و آن بود گناه ما. در این صورت آقای حکمران محبوب آیا ما مظلوم واقع نشده‌ایم و آیا در امواج خطرات غوطه‌ور نگشته، شناور نیستیم؟ مثل این‌که فعلاً هم به اقسام خون جگرها، در محل همه‌گونه تهدیدات جور به جور واقع شده‌ایم.

البته حکمران! سیاست دیگران اقتضا نمی‌نماید که ما جماعت ایرانی در یک همچو منطقه و محیطی دارای نفوذ بوده و دارالتربیه ملی افتتاح که جامعه این افق را به خود جلب، زبان و عادات و اخلاق وطن خود را در آنجا توسعه داده عرض اندامی نماییم و البته آن‌ها اگر به طور وضوح و شفافاً نتوانند ما را از خدمات خود باز و منفصل نمایند ولی قادرند که مثل حاجی عبدالنبی بوشهری مانند‌ی را که از جنس خود ما باشد بر علیه ما بشوراندند و دست خودی را با خودی درآویزند. همین طوری که کنون بزرگترین مدعی و دشمن‌ترین اشخاص و قوی‌ترین عامل ضد ترقی معارف و نام ایرانی، حاجی عبدالنبی بوشهری است و فقط مثلاً آخرین فکری که به جهت انهدام و اضمحلال این مؤسسه خیریه علمیه چندین ساله نمودند این بود که همین شخص معلوم‌الحال را وادار [کنند] که در مقابل مدرسه اتحادیه، مدرسه‌ای موسوم به اخوت و در معنا شقاوتی تأسیس و بنای تفتین و افتراق بین ایرانی‌ها بیاندازد و اولیای متعلمین مدرسه اتحادیه را منزجر و اذهانشان را در حق وکلای این مدرسه بدگمان که اطفال خود را از این مدرسه

خارج و به مدرسه جعلی دروغی خود بیرند. این بود که مردم تا اندازه‌ای از حال و اخلاقش مطلع و به دسائشش چندان مردم اعتنائی نمودند. مثل این‌که در دو ماه قبل ذهن بالیوز را مشوب و به ایشان اظهار داشته بود که این مدرسه دارالتربیه علمی نیست بلکه دارالسیاسه می‌باشد و هر ماه مبلغ گزافی از طرف دولت ایران به ایشان مساعدت می‌گردد تا این بود که بالیوز هم به ما رسماً نوشتند به این مضمون که شنیده‌ام از طرف دولت ایران هر ماه مبلغ یکصد روپیه به شما کمک می‌رسد چنانچه صحت دارد اطلاع دهید. این بود که ما با یک زحمت زیادی طرف را متقاعد [کردیم] که این‌گونه مطالب دروغ و صحتی ندارد و هم اظهار داشته بود که مدرسه اتحادیه شب‌ها دارای جلسات سری و به همراهی مدیر مدرسه در سیاست دولت بریتانیا صحبت می‌دارند و نتیجه را به حکومت و به شهر و جاهای دیگر اطلاع می‌دهند تا آن‌که بالیوز مجبور شده مترجم شخصی خود را هر شب به‌عنوان این‌که مایل است تحصیل زبان فارسی نماید به مدرسه فرستاده، مدیر مدرسه او را تدریس و تعلیم می‌نمودند ولی بعد که معلوم نمودند خبری نه^۱ و این اشتباهات بی‌اصل است مدرسه را ترک و نیامدند. بعد معلوم شد که حاجی عبدالنبی بوشهری القاء شبهه کرده است. حتی بر خود بالیوز هم کشف شد که این‌گونه مطالب دروغ و به واسطه اغراض شخصی می‌باشد.

مجدداً هم عرض کنیم در دو ماه قبل جان‌نثاران حقیقی، به جهت پیشرفت مدرسه و تشویق اطفال، یک طبل کوچک به جهت مارش متعلمین مرتب و تهیه نمودیم که هرگاه خواسته باشند مارش نمایند حرکتشان را منظم نموده و اسباب تشویق سایر اطفال نسبت به مدرسه بشود. این بود که تا مدتی به همین ترتیب طبل در میان اطفال جاری و ذوق مخصوص در میان متعلمین ایجاد، به نحوی که خود بالیوز و شیخ احمد [و] حکومت بحرین به تماشای شاگردان آمده اظهار بشاشت می‌نمودند و هرگاه صف متعلمین را در عرض ملاقات می‌نمودند، اظهار خوشی و حتی سلام به آن‌ها می‌نمودند ولی چه می‌توان نمود که هر چه هست از قامت ناساز بی‌اندام ماست. باز هم آن تیشه ریشه معارف، بالیوز و شیخ احمد، حکومت بحرین را ملاقات و به ایشان اظهار داشته که مدرسه اتحادیه هر روزه دارند تعلیمات نظامی و عسکری به شاگردان یاد می‌دهند و با علم رسمی دولت ایران شاگردان را حرکت داده می‌خواهند قلوب

۱. در اصل چنین است.

اهالی بحرین را به خودشان جلب و بر عده خودشان بیفزایند. این بود که بالاخره بالیوز مدیره مدرسه را جلب و به ایشان گفتند که شما حق طبل برداشتن علم و مشق و سرود را ندارید که البته آن قضایا را کاملاً به سمع مبارک رسانیده‌اند. این است که در نتیجه تفتین یک همچو شخص معلوم‌الحالی تا به حال ما اجازه طبل و علم و حتی مارش در بیرون مدرسه را هم نداریم. این است حرکات این شخص معلوم‌الحال و آن است یک عشری از اعشار و اندکی از بسیار لطامات و صدمات وارده بر ما.

حکمرانا! تصور نرود که جان‌نثاران اظهار خستگی از این خدمت شریف می‌نماییم بلکه طلب کمک و مساعدت از جناب اقدس‌ت می‌نماییم.

قربان! قوی‌ترین عاملی که این جان‌نثاران می‌توانند به واسطه آن در مقابل این همه ناملایمات و سیل‌های بنیان‌کن مقاومت و بر استدامت این مؤسسه بیافزاید، همانا وجود دو الی سه نفر معلم فعال، کاری [و] جدی و داشتن یک عایدی و بودجه معین مرتبی است و واقعاً بی‌اندازه مایه تأسف است که یک همچو مدرسه یکصد و بیست نفری و این همه نونهالان ایرانی در نتیجه بی‌پرستاری از یک همچو سرچشمه علمی محروم، زیرا چنانچه نیک نظر کنیم این مدرسه تاکنون موفق به جلب یک عده معلمین فاضل و جدی نشده است و حال آن‌که امروزه مدرسه شش کلاسه و در سال آتیه هم البته ناچار به تأسیس کلاس اول متوسط بوده و هستیم. زیرا اگر این کار را نکنیم حاصلین کلاس شش البته متفرق خواهند شد. در این صورت حکمرانا آیا جایز است که این مؤسسه با این عده شاگردان در مقابل مدارس اجنبی و غیره که همه جدیداً تأسیس می‌باشند تحقیر و دماغ حاصلینش و مؤسسینش خمول و خموده گردد و یک همچو چراغ خدایی را که افق تاریک جامعه‌ای را دارد روشن و منور می‌نماید خاموش و از میان برداشته شود.

آقای حکمران! اگر چنانچه حضرت اجل عالی که واقعاً امروزه یکی از رجال نامی این آب و خاکید و طرفدار معارف وطن عزیز می‌باشید مانع حرکت میرزا علی باش پرورش نشده بودید گمان نمی‌رود تزلزلی در ارکان مدرسه سعادت حاصل می‌شد، ولی در نتیجه نیامدن ایشان یک همچو مؤسسه‌ای مثل اتحادیه که امروزه دسترسی به جلب معلمین عالم ندارد فوق‌العاده متزلزل و درهم گردیده ولی مدرسه سعادت می‌توانست به هرطوری که باشد یک نفر معلم به جهت خود تحصیل نماید و حال آن‌که مدارس اعراب امروزه در بحرین از هر

حیث در ترقی و تعالی و رو به ازدیاد است یا معلمین عالم کارآزموده از مصر و شام وارد می‌نماید. از آن طرف هم تمام مخارج آن‌ها را خود شیخ یعنی حکومت بحرین متقبل و به جهت هر مدرسه در هر ماه قریب هشتصد الی هزار روپیه بودجه مقرر نموده است. در حالی که مدرسه اتحادیه یک مدرسه بیش نه و مدت ۷ الی ۸ سال است که تأسیس گردیده فعلاً بیش از پنجاه تومان که آن هم مرتباً عایدش نمی‌گردد بودجه معینی ندارد. آقای حکمران خداگواه است هر ماه قریب پانصد الی ششصد روپیه مخارج بر او تعلق می‌گیرد. لذا ما هیأت مؤسسين مدرسه فوق استرحاماً تقاضا و مسئلت می‌نماییم که اولاً هر طور است مبلغ تصویبی را که اخیراً از وزارت جلیله معارف تصویب و مقرر شده است به مالیه بوشهر تأکید که بدون تعویق و تعطیلی به وکیل هیأت مؤسسين مدرسه، یعنی تجارتخانه حاجی ابوالقاسم شیرازی و پسران بیردازند و نیز از مراحم کامله آن حکمران جوان متمنی که وجهی مخصوص به جهت تعمیر و بنایی و سایر ترتیبات مدرسه معین، شاید از یرتو عنایت حضرتت موفق به بنای دو الی سه اتاقی که فعلاً مدرسه محتاج و فاقد است گردد و همچنین مسئلت می‌نماییم که یک دو نفر معلم کاری فعالی به جهت همراهی این مؤسسه مفیده عازم دارید که فوق العاده و فوق الطاقه لازم و واجب است. زیرا امروزه چشمداشت ما هیأت وکلای این مؤسسه به مراحم بی‌پایان و مساعدت حضرت اشرف است و فقط. در خاتمه بقا و دوام حضرتت را در پیشرفت معارف و ترقی وطن عزیز از یزدان پاک خواهانیم.

[مهر:] هیأت مؤسسين امین

صندوق مدرسه

از طرف [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۱۲/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف بنادر جنوب

تاریخ: ۱۴ فروردین ۱۳۰۸

نمره: ۶۰

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکتہ

چون در بودجه ابلاغی ۱۳۰۷ ماهی پنجاه تومان از محل بودجه دولتی به عنوان اعانه مدرسه اتحادیه بحرین منظور فرموده‌اند و نظر به این که بودجه مذکوره در شهریور به بوشهر ابلاغ شد و اداره مالیه هم از ماه شهریور اعانه مذکوره را پرداخت و اولیای مدرسه مذکوره مطالبه اعانه پنج ماهه اول سال را می‌نمایند لذا مستدعی است حواله پنج ماهه اول سال ۱۳۰۷ اعانه مدرسه مذکوره را از محل بودجه دولتی امر به پرداخت فرمایید که این مؤسسه بتواند قروض خود را ادا نماید و در بودجه ۱۳۰۸ هم استدعا می‌نماید مبلغی اضافه از سال ۱۳۰۷ منظور فرمایند.

رئیس معارف بنادر جنوب

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

سند شماره ۱۲/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ ثبت: ۱۳۰۸/۲/۹

کارتن: ۲۲

تاریخ خروج: ۱۳۰۸/۲/۱۰

دوسیه: ۲

نمره خصوصی: ۱۰۴۲

نمره عمومی: ۲۶۶۸

معارف و اوقاف بنادر جنوب

با استحضار از مفاد مراسله نمره ۶۰ اشعار می دارد که در سنه ۱۳۰۷ به موجب تصمیم وزارتخانه بودجه مصوب ۱۳۰۷ مقرر شد در هفت ماهه آخر سال قابل اجرا گردد و به این ملاحظه حواله آن هم بابت هفت ماهه طبق بودجه ۱۳۰۷ صادر شد. لذا اعانه مدرسه بحرین هم در هفت ماهه آخر قابل پرداخت می باشد و بابت ۱۳۰۸ هم حواله پنج ماهه آن صادر شده است بنابراین مراتب را به کارکنان مدرسه مزبوره اعلام نماید.
[امضای پیش نویس: ناخوانا]

سند شماره ۱۲/۳

نواقص دبستان اتحاد بحرین

۱. نقصان بنای دبستان طبق نقشه منضمه^۱ معلوم است که با پنج اتاق کوچک برای هفت دانشپایه و احتیاجات دیگر دبستان کافی نیست. راه اصلاح، دادن اعتبار برای ساختن دو اتاق در زمین منضمه و بنای بقیه احتیاجات را در قسمت فوقانی، به طور متوسط با وضع حاضره برای هر اتاقی ۱۵۰۰ روپیه تمام می شود.
۲. نقصان بودجه که در برابر آموزشگاههای دیگران و شاگردانی که از همین دبستان

۱. نقشه مذکور در پرونده نبود.

فارغ‌التحصیل شده و بدون تحصیل زیادتری در خارج کار گرفته‌اند. کارکنان از حقوق کم خودشان ناراضی و تا حال چند نفر از آنان دبستان را ترک گفته‌اند. باید حقوق کافی به آنان داده شود تا دلگرم باشند و از طرفی دیگر به واسطه زیاد شدن اروپاییان در بحرین قیمت زندگی نیز خیلی بالا رفته است. راه اصلاح، دادن اضافه و پرداخت بودجه به سعر رویه هند به طوری که به هر آموزگاری بتوان اقلأ صد رویه در ماه داد.

۳. اگر ممکن بشود دولت دو آموزگار خوب به دبستان بدهد که خود دولت نیز وسیله ورودشان را به بحرین فراهم نماید.

۴. نقصان تحصیلی اگر حقیقتاً دولت بخواهد در بحرین از راه معارف کارهایی بنماید باید یک دبیرستان و دو دبستان ذکور و دو دبستان اناث تدریجاً به دست مردم تأسیس و تکمیل نماید.

سند شماره ۱۳

درخواست عکس رضاشاه برای نصب در مدارس دولتی قفقاز و بین‌النهرین

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات عمومی

دایره متوسطه

نمره: ۲۹۷۶۹/۹۹۱۹

به تاریخ: ۱۳۰۷/۱۲/۲۸

وزارت جلیله دربار پهلوی

مدارس دولتی قفقاز و بین‌النهرین تقاضا نموده‌اند برای افتخار، تمثال مبارک اعلی‌حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه برای آن‌ها ارسال شود. مستدعی است اجازه مرحمت شود تا برای ارسال اقدام مقتضی به عمل آید.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین: جواب دهید که ارسال مانعی ندارد. روز عید عکس انداخته شود.]

سند شماره ۱۳/۱

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ اصل مطلب: ۲۰ فروردین ۱۳۰۸
نمره کتاب ثبت: ۳۶۵

وزارت جلیله معارف و اوقاف

در جواب مراسله ۲۹۷۶۹/۹۹۱۹ زحمت می دهد که ارسال عکس تمثال مبارک بندگان
اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه به مدارس دولتی قفقاز و بین النهرین مانعی ندارد.
وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۱۴

صورت بودجه مدارس ایران در خارج در سال ۱۳۰۸

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

صورت بودجه مدارس ایرانی در خارجه در [سال] ۱۳۰۸

۱. آذربایجان، قفقاز و ترکستان:

الف) مدارس موجود

تومان	۱۷۵۷۰	مدرسه اتحاد ایرانیان در بادکوبه در سال
"	۶۲۰۴	مدرسه اتفاق ایرانیان در تفلیس در سال
"	۲۳۷۷۴	جمع

ب) مدرسی که بودجه آن‌ها باید تأمین شود:

تومان	۶۰۰۰	مدرسه مظفری عشق آباد
"	۶۰۰۰	مدرسه صابونچی
"	۱۲۰۰۰	[جمع]
"	۲۳۷۷۴	[جمع قسمت الف و ب]
"	۳۵۷۷۴	جمع کل

ج) برای تکمیل مدارس موجود و کمک خرج محصلینی که به تهران اعزام خواهند شد.

$$۳۵۷۷۴ + ۲۰۰۰ = ۳۷۷۷۴$$

د) یادکوبه:

تومان	۱۱۶۴/۷	حقوق
"	۱۲۰/۷	مخارج
"	۱۲۸۵/۴	ماه‌یانه
"	۱۵۴۲۰	سالیانه
"	۱۰۷۲۵	۶ ماهه مصارف و اعتبارات
"	۲۱۴۵	سالیانه
"	$۱۵۴۲۰ + ۲۱۴۵ = ۱۷۵۶۵$	جمع کل [سالیانه اول و دوم]

ه) تفلیس:

"	۵۹۶۴	حقوق
"	۲۴۰	۲۰ تومان
"	۶۲۰۴	[جمع]

[حاشیه راست]: فوری.

[حاشیه بالا، اول]: در ورق بزرگ پاک‌نویس شود.

[حاشیه بالا، دوم]: پاک‌نویس برای تقدیم مقام منبع وزارت برداشته شود. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۱۵

گزارش نصب عکس رضاشاه در مدرسه اتفاق ایرانیان تفلیس

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات عمومی

دایره متوسطه

نمره: ۷۸۸/۹۸۷۸

به تاریخ: ۱۳۰۸/۱/۱۲

وزارت جلیله دربار پهلوی

سواد مراسله نمره ۱۳۹ مدیر مدرسه دولتی اتفاق ایرانیان تفلیس راجع به نصب تمثال مبارک
اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه در سالن مدرسه مزبوره برای اطلاع آن وزارت
جلیله تلوأ ارسال می‌گردد.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین: ضبط.]

سند شماره ۱۵/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات عمومی

سواد راپورت نمره ۱۳۹، مورخه ۱۶ اسفند ۱۳۰۷ که اصل آن به نمره ۹۸۷۸ ثبت شد.

تفلیس

مقام محترم ریاست تعلیمات عمومی دام اقباله

محترماً خاطر عالی را مستحضر می‌دارد روز گذشته آقای ژنرال قونسول به مدرسه تشریف

آورده و تمثال مبارک اعلی حضرت همایونی را که از چندی قبل تهیه شده بود با احترامات لازمه در سالن نصب فرمودند.

علی جواهرالکلام

مدیر مدرسه دولتی اتفاق

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا] ۱۳۰۸/۱/۱۲

سند شماره ۱۶

مراسم جشن تاجگذاری در مدرسه علوی در نجف اشرف

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری دولت علیه ایران - نجف اشرف

نمره: ۱۶۹/۲۹

تاریخ: ۷ اردیبهشت ۱۳۰۸

مقام منبع وزارت جلیله دربار اعظم پهلوی دامت عظمته

دو قطعه صورت دستور اجرایی مراسم تبریک شاگردان مدرسه علوی را در جشن تاجگذاری اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه در ویس قونسولگری با سه قطعه صورت خطابه و چند قطعه صورت قصاید آن‌ها را برای استحضار آن مقام منبع تلوأ تقدیم می‌دارد و از طرف ویس قونسولگری نیز خطابه مفصلی راجع به عظمت آن روز مقدس و ترقیات مملکت و ملت ایران در پرتو سایه مبارک شاهنشاهی ارواحنافداه و تبریک و تشکر از حاضرین خواننده گردید. استحضاراً عرض شد.

[امضا: محمود ارفع]

[حاشیه پایین]: صورت به مقام محترم جنرال قونسولگری بغداد تقدیم شد.

[حاشیه راست]: خلاصه شود.

سند شماره ۱۶/۱

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری ایران در نجف اشرف

سواد: پروگرام روز جشن

مورخه: ۴ اردیبهشت ۱۳۰۸ قبل از ظهر

دستور اجرای مراسم تبریک جشن تاج‌گذاری اعلی حضرت همایونی در قونسولگری دولت
 علیه ایران از طرف پیشاهنگان مدرسه علوی ایرانیان

نوع خواندنی	شاگرد کلاس	اسامی شاگردان خواننده	نمره
سرود «ای درفش ظفربخش»		عموم پیشاهنگان	۱
قطعه «تبریکه»	دو	محمود آقا شیخ هادی ترک	۲
قصیده "	سه	عبدالرسول بوشهری	۳
سرود «ای شهنشاه»		عموم پیشاهنگان	۴
رباعی «تبریکه»	تهیه	جعفر جوادخان	۵
قصیده "	چهار	احمد عطار	۶
«ای هم‌وطنان»		عموم پیشاهنگان	۷
خطابه «تهنیت نامه»	شش	سیدصدری	۸
سرود «ایرانیان بشتابید»		عموم پیشاهنگان	۹
رباعی	دو	غلامرضا	۱۰
قصیده «تبریکه»	پنج	میرزا حسن رشتی	۱۱
سرود «کن کرنه»		عموم پیشاهنگان	۱۲

اختتام تشکیل با خواندن سرود

مدیر مدرسه - عبدالحسین

سند شماره ۱۶/۲

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری ایران در نجف اشرف

سواد: پروگرام روز جشن مورخه: ۴ اردیبهشت ماه ۱۳۰۸

دستور اجرایی مراسم تبریک در عصر روز تاج‌گذاری اعلی‌حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه در ویس قونسولگری محترم دولت علیه ایران مقیم نجف اشرف از طرف پیشاهنگان مدرسه علوی

نوع خواندنی	از کلاس	اسامی شاگردان	نمره
سرود «ای معلم ملت»		عموم پیشاهنگان	۱
رباعی «تبریکه»	۳	محمد بستی	۲
قصیده «تبریکه»	۳	باقر تاجبخش	۳
سرود «ای هم‌وطنان»		عموم پیشاهنگان	۴
رباعی «تبریکه»	۳	سید عبدالخالق	۵
قصیده "	۶	محمد حسن کرمانی	۶
سرود «درفش ایران»		عموم پیشاهنگان	۷
قصیده «تبریکه»		هاشم	۸
سرود «ای درفش»		عموم پیشاهنگان	۹
خطابه «تبریکه»	۶	میرزا محمد شفیقی	۱۰
سرود «ای هم‌وطنان»		عموم پیشاهنگان	۱۱
قصیده «تبریکه»	۶	سید صدری	۱۲

سند شماره ۱۶/۳

[شیر و خورشید]

قونسولگری ایران در نجف اشرف

سواد: نطق قونسولگری

مورخه: ۴ اردیبهشت ۱۳۰۸

امروز از روزهای مقدس و عید بزرگ ما ایرانیان شمرده می‌شود که در چنین روز، دیهیم کیانی بر فرق فرقدسای مبارک بزرگترین فرزند خود قرار یافته. امروز روزی است که روان تاج‌داران با اقتدار کیان، از این شهریار با اقتدار خوشوقت و خرسندند^۱. امروز نیاکان مقدس ما با یک حال خرم سرهای خود را فراز نموده با چشم‌های خندان به یادگار خود، نابغه عصر ما، ظفر زمامدار با جلالت و فر معطوف داشته می‌گویند فرزند رشید، پادشاه جم‌جاه، امروز ما را مفتخر و شاد نموده، امروز از پرتو توجهات سرپرستانه شاهانه است [که] روح تازه پر نشاط در کالبد ایران و ایرانیان دمیده شده و سبب حیات و افتخارات و امیدواری آن‌ها گردیده (آری این است) می‌توانم به هم‌وطنان خود که امروز در این جشن حاضر شده‌اند عرض و ثابت نمایم از آغاز عهد فرخنده پهلوی با هر فردی از افراد ایرانی صحبت می‌نمایید بر ایرانیت خود مباحات و سرافرازی دارند.

امروز ما ایرانیان هر روز روز نویی داریم که مملکت و ملت ما در قبضه اراده زمامدار قوی چنگ، شاهنشاه جم‌جاه اعلی‌حضرت پهلوی ارواحنافداه، با قدم‌های سریع به سوی تمدن و تکامل و ترقیات محیرالعقول می‌رود و برای همه معلوم و ثابت گردیده که مملکت و ملت ما روزهای با شوکت و عظمت خود را کسب نموده و خواهد نمود. وقتی وضع و استحکام و اقتدار و قوه قاهرة نیرومند نظام با نصرت خود را در اینجاها می‌شنوند چقدر خوشحال و بر خود می‌بالند. امنیت فعلی امروزه را که از مدت‌ها فراموش کرده بودید که امنیت چیست می‌بینید که امروزه تمام مغرضین و خائنین و دزدان، سزای خود را در سایه قوت و قدرت

۱. در اصل: خورسندند.

نظامیان رشید دیده و کسی قدرت نفس کشیدن ندارد. هرگاه بنا شود که اصلاحات و ترقیات روزافزون مملکت و ملت را از آغاز دوره عهد همایون پهلوی عرضه بدارم اولاً وقت مجلس مساعد نیست و ثانیاً زبان از بیان آن عاجز و قاصر است. مقصود بنده بیان و احترام این روز بزرگ و میمون است. ما ایرانیان امروز را باید خیلی بزرگ و مقدس شمرده داریم. از آنجایی که برای ادای شکرانه این روز مقدس آقایان محترمین ایرانیان با صورت‌های خندان دسته دسته به این مجلس جشن حاضر شده‌اید که عرض تبریک چاکریت و دعاگویی خالصانه خود را به خاک‌پای مبارک همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه تقدیم بدارید و لذا با صدای رسا عرضه بداریم زنده باد اعلی حضرت، پدر تاج‌دار و شهریار با اقتدار ما شاهنشاه پهلوی (پاینده باد عصر فیروز شاهنشاه جم‌جاه پهلوی).

این را هم عرضه بدارم که امروز دوره‌ای است که قاطبه ایرانیان در داخل و خارج، دور و نزدیک همه فرداً فرد مورد توجهات خاص اعلی حضرت شاهنشاهی می‌باشید. روشن‌ترین دلیل، همین مدارس ایرانیان است در بین‌النهرین. می‌بینید که محصلین مدرسه علوی با این حال خندان و قیافه دلکش با دسته جوانان کارکنان این مدرسه از مدیر و معلمین محترم در حضور شماها ایستاده‌اند. قریب بیست سال است این مدرسه تأسیس شده. آیا در سابق کسی می‌دانست در نجف مدرسه‌ای است که فرزندان ایرانی در آن تحصیل می‌نمایند؟ نه، مگر از وقت طلوع آفتاب سعادت پهلوی و عهد فرخنده او که حال عموم ایرانیان در هر گوشه که بوده مورد توجهات خاص فرموده، سرپرستی می‌فرمایند. امروز این مدارس و محصلین آن در پرتو توجهات خاص اعلی حضرت قدر قدرت تربیت می‌شوند. الساعه این اجتماع و ابتهاج امروزه ما ایرانیان اینجا و غیر اینجا همه منظور نظر شفقت اثر ملوکانه‌اش می‌باشید. آقایان محصلین عزیز من که در خطابه خود استدعا نموده‌اید تبریکات چاکرانه و ادعیه خالصانه شما به خاک‌پای مبارک ملوکانه تقدیم شود عرض می‌کنم قونسولگری تبریکات چاکرانه خود و عموم ایرانیان و محصلین عزیزم را تلگرافاً به توسط مقام منبع وزارت جلیله امور خارجه به خاک‌پای مبارکش عرضه داشته است و در خاتمه در این زاویه مقدسه شب و روز دعای ذات ملکوتی صفات همایون شاهانه‌اش را ورد زبان نموده از حضرت ایزد منان پیوسته قدرت و نصرت و عظمت و شوکت ذات ملوکانه را خواستار و به همه آقایان محترم و محصلین مدرسه علوی و کارکنان آن و خود توفیق خدمتگزاری آن دولت منصور و وطن عزیز و ملت بیدار

غیور خود [را] درخواست می‌نماید. از این‌که در این جشن همایون با قونسولگری شرکت فرموده‌اید تشکر می‌نمایم.

[امضا: محمود ارفع]

سند شماره ۱۶/۴

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری دولت علیه ایران نجف اشرف

جواب تبریک از طرف ویس قونسولگری

به عموم آقایان و هموطنان و حاضرین و محصلین مدرسه مقابلتاً تبریک این عید خجسته نوروز را که بهترین و مهمترین یادگار تاریخی نیاکان پاک ما ایرانیان است عرض نموده امیدوارم با توجهات خاص ولی عصر عجل‌الله فرجه، در زیر سایه مبارک اعلی‌حضرت همایون شاهنشاه پهلوی ارواحنافداه با سعادت و خوشی و خرمی سالیان دراز این عید خجسته فرخنده را دریابیم و بدائید همین ساعت در این مجلس جشن میمون شماها و عموم ایرانیان منظور نظر توجهات خاص اعلی‌حضرت تاجدار اعظم شاهنشاهی ارواحنافداه می‌باشید و علاوه تبریکات خالصانه عیدانه شما محصلین ایرانی و عموم ایرانیان را به طوری که درخواست نموده‌اید به واسطه مقامات عالی به عرض خاک‌پای مبارک عرضه خواهد داشت. ما همگی با صدای رسا عرض می‌کنیم زنده باد اعلی‌حضرت همایون تاجدار اعظم شاهنشاه همایونی ارواحنافداه. پاینده باد ملت و مملکت ایران.

[امضا: محمود ارفع]

سند شماره ۱۶/۵

پس از ادای شکر و سپاس ایزد منان و ثنا و درود نامعدود بر روان پاک پیشوایان دین مبین، قبلاً به دعای فتح و فیروزی و بقای پادشاه اسلام پناه محبوب معظم خود (اعلی حضرت قوی شوکت پهلوی ارواحنا فدا) زبان گشوده همگی یک دل و یک زبان عرضه می‌داریم زنده باد شهریار تاجدار ایران، نیرومند باد قشون فدایی ایران، جاوید باد ملت شرافتمند ایران. اکنون با اجازه نماینده عالی مقام دولت علیه متبوعه افتخار دارم که به افتتاح این جشن باشکوه نامزد و مختصری به سمع مبارک هموطنان عزیزم می‌رسانم.

آقایان بزرگوار! بدیهی است سبب تأسیس این جشن و آمدن در این مقام مقدس را به خوبی دانسته و مزایای این روز شریف را بهتر از این بنده پی برده‌اید. بلی این روز نه تنها دارای شئون و شرافت دینی است بلکه اگر قدری به صفحات تاریخ نظر افکنده جویا شویم خواهیم دید که از دیر زمانی و سال‌های دراز این روز را ملت نجیب ایران محترم داشته و همواره مورد تقدیس بوده و مخصوصاً در دربار پادشاهان عظیم‌الشأن ایران احترامی به سزا داشته که اگر بخواهیم فقط به ذکر اسامی مورخین و مؤلفین و دانشمندان گذشته، از قبیل کردی^۱ و ابوریحان بیرونی یا نویسندگان عرب و عجم و یونانی که در تاریخ امروز قلم‌فرسایی نموده‌اند پردازیم، این مختصر گنجایش آن را نداشته و رشته سخن به طول خواهد انجامید. همین قدر مسلم است که گذشته از این که امروز یکی از روزهای مقدس تاریخی و به عقیده اغلب مورخین از عصر جمشید به یادگار مانده، در چنین روزی نیز حضرت شاه اولیا (علیه آلاف التحیه و الثناء) به منطوق آیه وافی هدایه (یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک) به مقامی نایل و به مرتبه ای رسید که در شأنش کافی است گفتار دربار حضرت رسول اکرم که فرموده «من کنت مولاه فهذا علی مولاه» آری ملت کهن سال ایران خوشبختانه به دنیا افتخار می‌نمایند که دارای چنین شعار مقدس ملی و دینی است که الحق جا دارد آن را عید بین‌المللی قرار داد. زیرا که در این روز اهرمن تیره و تار سرما آخرین دقایق عمرش سپری و طلوع بهار سر از پرده خفا بیرون و دنیا را به زر و زیور گل‌های رنگارنگ آراسته و دماغ نوع بشر را بدون مضایقه از عطر خوش

۱. در اصل چنین است.

رستنی‌ها تر و تازه می‌نماید. اینک به سهم خود گوی افتخار را ربوده و برای این‌که سایر برادرانم نیز بی‌بهره نمانند معروضات خود را خاتمه داده و از حضور انور نماینده محبوب دولت شاهنشاهی ایران حضرت اجل آقای آقا میرزا محمودخان ارفع درخواست چنان داریم که از طرف ایرانیان نجف اشرف عموماً و کارکنان اداری و نونهالان دبستان علوی خصوصاً، عرایض تبریک و تهنیت خالصانه را در این روز عید و نوروز سعید پذیرفته و به پیشگاه مقدس اعلی حضرت قدر قدرت پهلوی خلدالله ملکه و سلطانه تقدیم دارند.

لایحه هاشم تبریزی

محصل کلاس پنجم مدرسه علوی ایرانیان

نجف اشرف

سند شماره ۱۶/۶

[تاریخ: ۱۳۰۸]

همه از خاک پاک ایرانیم
 مهربان همچو جسم با جانیم
 ما یقیناً ز اهل ایمانیم
 ما نخستین حریف میدانیم
 جان و دل رایگان بیفشانیم

ما که اطفال این دبستانیم
 همه با هم برادر وطنیم
 چون که حب وطن ز ایمان است
 چون رسد دشمنی برای وطن
 در ره عزت و بقای وطن

محصل کلاس دوم مدرسه علوی ایرانیان

نجف اشرف

میرزا مهدی حیدرآبادی

سند شماره ۱۶/۷

[شیر و خورشید]

مدرسه علوی ایرانیان در نجف اشرف

وطن پرستی

تازه نهالان ز وطن گفتگوست	هر که دهد گوش وطن خواه اوست
حب وطن درس نخستین بود	مشق شما روز نخست این بود
حب وطن مایه ایمان بود	هر که ندارد نه مسلمان بود
حب وطن نیست فقط قیل و قال	حب وطن دادن جان است و مال
خاک بر آن سر که وطن خواه نیست	چاک بر آن سینه که همراه نیست

محمدکاظم

محصل کلاس دوم

سند شماره ۱۶/۸

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری ایران در نجف اشرف

سواد: گفتار مدرسه

نمره: ۷/۱۴

مورخه: ۴ اردیبهشت ماه ۱۳۰۸ (در حفله^۱ عصر خوانده شده)

هاتف چه خوش سرود به آهنگ معنوی پاینده باد دولت سلطان پهلوی
ایزد منان را سپاسگزاریم که وطن مألوف ما و این ملک ری که به خون پاک اجداد و نیاکان ما

آبیاری شده است و در حالتی که به واسطه به کار آمدن بسی اشخاص نالایق در حضيض مذلت و پستی، زیست جوانی را از سرگرفته و در حالتی که علاقه‌مندان و وطن‌پرستان را یأس و نومیدی گرفته و آخرین نفس زندگانی با شرافت و استقلال ایران را می‌کشیدیم کوکب درخشانی از افق اقبال ایران، آری اعلی‌حضرت پهلوی که در دامن تربیت این ملک پرورش یافته و فداکاری و جان‌نثاری در راه ملت و وطن را از بزرگترین وظایف و آمال خود می‌دانست طلوع نموده و لوای استقلال و شوکت برافراشته شد. تاج با افتخار کیانی که یک چند بی‌صاحب مانده بود مالک خود را یافته و به فرق با لیاقت این یگانه نوع‌خواه ملت ایران مستقر شده و چه فرخنده و مبارک روزی است. امروز روزی است که کوکب سعادت ما ایرانیان از افق تاریک^۱ مملکت طلوع، جا دارد علاقه‌مندان عمران و آبادی مملکت این روز فیروز را از بزرگترین ایام فرخنده و بهترین اعیاد شمرده، با قلبی پر از مسرت و کف‌زدن‌های متوالی زبان تهنیت و تبریک گشوده، عموماً تبریکات صمیمانه خودمان را به سمع مبارک اعلی‌حضرت همایونی رسانیده، از حضرت مستطاب عالی آقای ارفع، قونسل محترم خود درخواست داریم که واسطه تقدیم عرایض تبریک فدویان بوده قرین افتخارمان فرمایند.

فدوی که یکی از محصلین این دبستان هستم این مدیحه را که از قلب پر اشتیاقم تراوش نموده با زبان خامه سست و ناقابل خود نگاشته به عنوان هدیه پیشکش این مجمع پرافتخار و در پایان، عرایض خود را تجدید و از طرف برادران دبستانی و هیأت آموزگاران محترم خود با صدای بلند عرضه می‌دارم زنده باد یگانه محیی ایران اعلی‌حضرت پهلوی، نیرومند باد سربازان رشید ایران جوان، جاوید باد معارف و معارف پروران. موفق باد نماینده محبوب ما در نجف اشرف.

آموزگار^۲ زبان ادبیات پارسی

احمد مرزی

محصل کلاس ششم

مدرسه علوی ایرانیان نجف اشرف

ملاحظه شد. مدیر مدرسه. عبدالحسین

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۱۶/۹

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری ایران در نجف اشرف

سواد: گفتار مدرسه

نمره: ۵

مورخه: ۴ اردیبهشت ماه ۱۳۰۸ در مجلس صبح جشن

فرشته خروشد به بانگ قوی
 ورا فرّ روز جوانی دهد
 به اورنگ جمشید شد پهلوی
 بر او رونق باستانی دهد

شکر و سپاس یگانه پروردگار بی‌چونی را سزاست که مملکت کهن‌سال و وطن بی‌مثال ما ایران عزیز، آری آن خاک پاک عطرناک را پس از یک‌صد و پنجاه سال که نزدیک بود به کلی در پرتگاه عدم، نیست و نابود گردد با نیت حسنه و بازوی توانای رشیدترین فرزندان سلحشور خود و سرپنجه فولادین یگانه رادمرد وطن‌پرست، اعلی‌حضرت قدر قدرت پهلوی ارواحنافداه به اوج عظمت و رفعت رسانیده. ملت شرافتمند ایران و روح نیاکان را سربلند و در انظار عالم مقتدر و ارجمند شناسانیده. آقایان محترم، سروران معظم، این بنده، یک نفر از محصلین مدرسه علوی ایرانیان حق دارم خود را مفتخر و سرافراز بدانم که در چنین مقام و مجلسی برای ادای تبریک و ابراز احساسات شاه‌پرستی که سرآمد تمام صفات پسندیده و خدای متعال در قرآن مجیدش فرموده «و اطیعوا اولی الامر منکم»^۱ از طرف نونهالان بوستان دبستان و هیأت کارکنان اداری مدرسه نه بلکه به اسم جامعه ایرانی نامزد شده که مختصری به سمع مبارک آن ذوات محترم برسانم. امروز روزیست که در صفحات تاریخ با برجسته‌ترین خطوط طلایی نامی شاهنشاه اسلام‌پناه ایران پهلوی اول، با عنوان زنده‌کننده ایران ثبت گردیده. امروز روزیست که اراده فعال و تغییرناپذیر ملت پرافتخار ایران زمام امور مملکت را به کف با کفایت یادگار نوشیروان تسلیم نموده است. امروز روزیست که این پادشاه محبوب ما

۱. مقصود آیه ۵۹ سوره نساء می‌باشد: «اطیعواالله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم...»

یعنی وارث تخت و تاج جمشید و کیان، بر سریر سلطنت مملکت داریوش و نوشیروان جلوس فرموده و می‌توان گفت حق به‌حق‌دار رسید و اول روزی است که ایران را به دنیا ایران جوان شناسانید. تصور می‌کنم بنده به سهم خود رسیده بیش از این نتوانم اوقات حضار محترم را اشغال نمایم. همین قدر در پایان خطابه خود از نماینده عالی مقام دولت علیه متبوعه خود درخواست می‌نمایم که لایق‌ترین تهانی خالصانه و بهترین تبریکات صادقانه را از این انجمن پذیرفته به عرض خاکپای جواهرآسای اعلی‌حضرت قوی شوکت پهلوی خلدالله ملکه و سلطانه تقدیم دارند. یقین دانم هم‌وطنان عزیزم ادعیه خالصانه صمیمانه این بنده را با کف‌زدن‌های شادمانی بخش تلقی خواهند فرمود. زنده باد شاهنشاه جم‌جاه ایران، فیروز باد قشون نیرومند ایران، جاوید باد ملت با شرافت ایران، پاینده باد نماینده محبوب ما در نجف اشرف.

آموزگار زبان و ادبیات پارسی

احمد مرزی

ملاحظه شد. مدیر مدرسه. عبدالحسین

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۱۶/۱۰

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ اصل مطلب: ۱۸ اردیبهشت ۱۳۰۸

نمره کتاب ثبت: ۱۱۱۸

ویس قونسولگری محترم دولت علیه در نجف اشرف

مکتوب نمره ۱۷۱/۲۹ و ضمائم آن وصول داده. از اقداماتی که در جشن تاج‌گذاری به عمل آمده مستحضر، از اهتمامات ویس قونسولگری و مراتب غیرت‌مندی و شاه‌پرستی اتباع دولت

علیه و ابراز احساساتی که در انشای قصاید و خطب و اظهارات وجد و مسرت آن‌ها که علاقه‌مندی آن‌ها را به قومیت ایرانیت دلالت داشته نهایت خوش‌وقتی را حاصل کردم و زحمات قونسولگری را در اقامه مجلس جشن و ترتیباتی که داده‌اند قدردانی و تحسین می‌کنم.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۱۷

گزارش نصب مجسمه و عکس رضاشاه در مدرسه بادکوبه

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به تاریخ: ۱۳۰۸/۲/۱۶

اداره تعلیمات عمومی

نمره: ۳۴۵۸/۱۳۵۴

دایره متوسطه

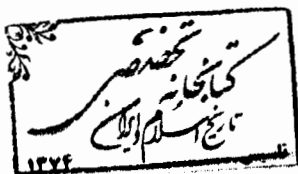
وزارت جلیله دربار پهلوی

محترماً سواد مراسله [ای] که ژنرال قونسول بادکوبه راجع به نصب مجسمه و تمثال اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه در مدرسه بادکوبه نوشته‌اند لفاً ارسال می‌دارد.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین: ضبط.]

سند شماره ۱۷/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

از بادکوبه [به] وزارت امور خارجه - تهران

وزارت جلیله معارف به مناسبت جشن اعلیٰ حضرت همایونی ارواحنافداه یک تمثال و یک مجسمه اعلیٰ حضرت که قبلاً تهیه شده با احترامات لازم جهت نصب در مدرسه متوسطه اتحاد ایران به مدرسه برده هیأت مدیره نمایندگان تجار [و] هیأت ژنرال قونسولگری را که حامل تمثال مبارک بودند استقبال، اطفال مدرسه سرود پهلوی خواننده موزیک مترنم، صدای زنده باد پدر محبوب تاجدار ایرانیان بلند، بنده هم به نام وزیر معارف ایران از همه اظهار امتنان نموده و با آرزومندی ترقیات اطفال ایرانی در سایه مبارک اعلیٰ حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنافداه، تمثال در سالن [و] مجسمه در کتابخانه مدرسه نصب گردید. عموماً از بنده تقاضا کردند از حضرت آقای وزیر معارف تمنا نمایم احساسات آن‌ها را به خاک پای مبارک تقدیم دارم. ۴۲۴ اسفندیاری

سواد مطابق سوادى است که از وزارت امور خارجه فرستاده شده. [امضا: ناخوانا]

[۱۳]۰۸/۲/۱۶

سند شماره ۱۸

پیشنهاد تأمین حقوق معلمان از طریق سود مبادلات تجاری ایران و شوروی

[شیر و خورشید]

وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه

به تاریخ: ۱۳۰۸/۲/۲۴

اداره تجارت

نمره: ۲۲۰۳/۴۰۱

وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به طوری که مستحضرنند تجارت ایران و شوروی مطابق مقررات جاریه تحت اصول موازنه تجارتی بین مملکتین قرار گرفته و دولت شوروی هیچ جنسی را به خاک خود نمی‌پذیرد مگر آن که اقلأً به میزان صدی نود از قیمت آن، جنس شوروی به ایران صادر گردد و همچنین هرگاه قیمت اجناس شوروی وارده به ایران زیادتر از قیمت صادرات ایران به خاک شوروی باشد تجار و مؤسسات ایرانی حق دارند که بابت این تفاوت، جنس ایرانی به خاک شوروی حمل کنند.

با این ترتیب پر واضح است که هر قدر جنس شوروی زیادتر به ایران وارد شده و در عوض به جای مال‌التجاره ایرانی پول نقد صادر گردد و یا هر مبلغ پول نقد که برای مخارج مختلفه از قبیل مؤسسات معارفی و مخارج مأمورین و محصلین و غیره از ایران به خاک شوروی ارسال و یا حواله شود، ضرری است که بی‌جهت به اقتصادیات مملکت وارد آمده است، در صورتی که می‌توان در مقابل آن خریده‌ها و یا حوالجات به جای پول نقد اجناس ایرانی فرستاد و عمل را به نفع مملکتین خاتمه داد. این وزارتخانه برای جلوگیری از ترتیبی که تاکنون بر علیه منافع این مملکت جریان داشته حسب‌الوظیفه خاطر اولیای آن وزارت جلیله را به مراتب فوق متذکر شده و لزوماً خاطر نشان می‌نماید که از نقطه نظر حفظ مصالح اقتصادی مملکت و تأمین موازنه تجارتی مقتضی است به دوایر و مؤسسات تابعه آن وزارت جلیله

دستور لازم صادر شود که برای انجام کلیه سفارشات و ارسال هرگونه حوالجاتی که از این تاریخ به خاک شوروی می‌دهند به قسمت تجارت این وزارتخانه مراجعه نمایند تا با موافقت آن قسمت و با ملاحظه مصالح اقتصادی و رعایت موازنه تجارتي در انجام منظور اقدامات لازمه به عمل آمده و برای ارسال مابه‌الازای سفارشات و حوالجات مزبوره به وسیله تجار، اجناس ایرانی به خاک شوروی حمل و بدین ترتیب از ارسال و حواله وجه نقد حتی المقدور جلوگیری شود.

در خاتمه محترماً تمنا دارد سواد دستوری که در اجرای این منظور به ادارات تابعه صادر می‌شود برای اطلاع این وزارتخانه ارسال فرمایند.

[امضا: محمود جم]

[مهر: وزارت فلاح و تجارت و فواید عامه]

[حاشیه راست: برای ملاحظه و اقدام ریاست محترم اداره محاسبات ارسال می‌شود. مقتضی است چنانچه اقدام در این زمینه معمول گردید نتیجه را به تعلیمات عمومی هم اطلاع بدهید.

[امضا: عیسی صدیق]

[حاشیه بالا: جواب بدهید وزارت معارف در سال آینده در حدود چهل هزار تومان برای حقوق معلمین در قفقاز حواله نمایند ولی راهی که بتوان برای حقوق معلمین از راه مال‌التجاره اقدام شود ندارد.

[حاشیه پایین: اداره تعلیمات. ۲۶ اردیبهشت ۱۳۰۸]

[مهر: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف]

تاریخ: ۸/۲/۲۶

نمره: ۴۹۲۲

[مهر: ورود به دفتر تعلیمات عمومی]

تاریخ: ۱۳۰۸/۲/۲۶

نمره: ۱۹۴۷

سند شماره ۱۹

وضعیت آموزشی، اداری و مالی مدرسه ایرانیان بادکوبه

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره جماهیر شوروی

به تاریخ: ۱۳۰۸/۳/۱۱

نمره: ۳۰۸۷

فوری است

وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مطابق اطلاعاتی که اخیراً به وزارت امور خارجه رسیده حکومت آذربایجان قفقاز محصلین ایرانی را که دوره تحصیلات ابتدایی را تمام نموده و مایل هستند برای ادامه تحصیلات خود داخل مدارس عالییه شوند قبول نکرده و اشکالاتی برای آنها فراهم می‌آورند. بر طبق راپورت واصله، ژنرال قونسولگری بادکوبه چهار نفر از شاگردهای فارغ‌التحصیل مدرسه اتحاد ایرانیان در بادکوبه که احمد صادق‌زاده، مهدی جعفرزاده، حسین اسدالله‌زاده و علی‌اصغر علی‌زاده باشند، اخیراً با تصویب و اجازه ژنرال قونسولگری ایران در بادکوبه برای تکمیل تحصیلات و شرکت در مسابقه دولتی عازم تهران شده‌اند. از قرار مذکور نظر به این‌که محصلین مزبور فقط به زبان روسی آشنایی دارند لهذا شرکت آنها در مسابقه به واسطه ندانستن یکی از السنه انگلیسی و فرانسه و آلمانی دچار اشکال خواهد بود و چون مشارالیهم مدتی است در تهران بلامتکلیف می‌باشند و مراجعت آنها به روسیه نیز علاوه بر آن‌که ممکن است از طرف دولت شوروی برای دادن ویزا و غیره‌ها دچار مشکلات بشود در انتظار ایرانیان آنجا خوش‌نما نبوده و تأثیر خوبی نخواهد کرد. لهذا با عطف توجه اولیای آن وزارت جلیله به مراسله نمره ۱۴۱۷۳۴ مورخه ۲۷ آذر ۱۳۰۸ آن وزارتخانه که به‌عنوان ژنرال قونسولگری بادکوبه صادر شده است و در آن تصریح گردیده که هر سال سه نفر از محصلین مدرسه اتحاد ایرانیان را برای تحصیل در مدارس عالییه به ایران اعزام دارند متمنی است به هر نحوی که صلاح و مقتضی دانند این چهار نفر محصل را که بر طبق راپورت ژنرال قونسولگری از شاگردان خوب مدرسه

و اشتیاق به تحصیل دارند در مدارس ایران به نحوی که کمک خرجی هم به آنها بشود داخل کنند که بتوانند تا یک سال دیگر یکی از السنه فوق را فراگرفته جزو محصلین اعزامی به اروپا در مسابقه شرکت جویند. بدیهی است این ترتیب یا هر مساعدت دیگری که در حق آنها به عمل آید موجب تشویق دیگران شده و در میان ایرانیان مقیمین بادکوبه هم حسن اثر خواهد بخشید و برای این که کاملاً از مستدعیات آنها استحضار حاصل فرمایید بی موقع نخواهد بود توضیحات کامل از خودشان خواسته شود. بدیهی است مقرر خواهند فرمود از هر اقدامی که نسبت به این امر به عمل آید وزارت امور خارجه را نیز مستحضر فرمایند.

[امضا: محمدعلی فرزین]

[مهر: وزارت امور خارجه]

[حاشیه پایین: اداره معارف. ۱۲ خرداد ۱۳۰۸]

[مهر: ورود به دفتر اداره معارف]

نمره: ۱۴۶

تاریخ: ۱۳۰۸/۳/۱۲

[مهر: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف]

تاریخ: ۱۳۰۸/۳/۱۲

نمره: ۶۲۶۸

سند شماره ۱۹/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ ثبت: ۱۳۰۸/۳/۲۲

نمره عمومی: ۹۲۶۸

تاریخ خروج: ۱۳۰۸/۳/۲۳

نمره خصوصی: ۱۴۶۰

وزارت جلیله امور خارجه

در جواب مراسله شریفه نمره ۳۰۸۷ - ۸/۳/۱۱ تصدیق می دهد که چهار نفر محصلین مدرسه

اتحاد ایرانیان در بادکوبه (احمد صادق‌زاده، مهدی جعفرزاده، حسین اسدالله‌زاده [و] علی‌اصغر علی‌زاده) به وزارت معارف مراجعه نمودند. چون تحصیلات آن‌ها به قدری نبوده است که بتوانند در مسابقه قانونی محصلین اعزامی شرکت نمایند لذا ترتیب تحصیل آن‌ها در تهران داده شده که لااقل یک سال معلومات خود را تکمیل و برای سنه آتیه در مسابقه شرکت جویند. کمک خرجی نیز برای مشارالیه‌م منظور گردیده که از حیث معیشت در رفاه باشند.

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۱۹/۲

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

نمره: ۹۳۰

سواد راپورت ژنرال قونسولگری بادکوبه

تلگراف مبارک نمره... رمز راجع به مدرسه‌های ایران در خارجه زیارت شد. با آرزومندی که دارد مدرسه اتحاد ایرانیان چنانچه مکرر وضعیات آن را به عرض رسانده‌ام از تصرف حکومت آذربایجان قفقاز خارج شود فوراً به دوسیه‌های گذشته مدرسه مراجعه شده صورت‌های عدیده از احتیاجات و بودجه مدرسه تقویم نموده است. با این حال مدیر فعلی مدرسه را خواسته تلگراف را به مشارالیه ارائه داده وعده داد این چند روزه صورت جامعی از مصارف مدرسه و وجوهی که فعلاً حکومت آذربایجان قفقاز می‌پردازد و تمام خصوصیات آن تهیه نمایند که به عرض برساند تا با توجهات مخصوصه اولیای معظم دولت اعلی حضرت شاهنشاهی بتوان به این وضعیات غیر منتظره مدرسه ایرانیان در بادکوبه و صابونچی خاتمه داد.

یمین اسفندیاری

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۲۰

فهرست روزهای تعطیل و اسامی کارکنان مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه

صورت تعطیل‌های مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان ۱۳۰۸-۱۳۰۹

نمره ترتیب	صورت تعطیل‌های حکومت شوروی و دولت علیه ایران و جمعه‌ها	عده روزها
۱	به مناسبت انقلاب اکتبر	۱
۲	به مناسبت تعطیل زمستان	۸
۳	به مناسبت روز اردوی سرخ	۳
۴	به مناسبت عید بین‌المللی نسوان و انقراض رومانوف‌ها	۱
۵	به مناسبت عید نوروز	۲
۶	به مناسبت تاج‌گذاری اعلی‌حضرت پهلوی	۱
۷	به مناسبت اول مه - تعطیل بهار	۵
۸	جمعه‌ها	۳۹
	جمع کل تعطیل‌های یک ساله تحصیلی ۱۳۰۸-۹ مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان	۶۱

سند شماره ۲۰/۱

صورت اسامی معلمات و معلمین مدرسه متوسط اتحاد ایرانیان بادکوبه در سال تحصیلی

۱۳۰۸-۱۳۰۹

ردیف	اسامی	شغل	تبعیت	عده دروس
۱	میرزا اژدر علی‌زاده	مدیر مدرسه و معلم	ایرانی	۱۲
۲	سلطان ابراهیم خان یمنی	معاون مدیر و معلم	ایرانی	۲۷
۳	صیاده خانم محمدزاده	مدیره قسمت اناث و معلمه	آذری	۱۶

ردیف	اسامی	شغل	تبعیت	عده دروس
۴	میرزا یوسف میرزازاده	ناظم مدرسه و معلم	ایرانی	۱۵
۵	میرزا غلامحسین خان ریاضی	معلم	ایرانی	۳۷
۶	میرزا محسن خان ابراهیمی	معلم	ایرانی	۳
۷	یمیلان اف آنانی	معلم	آذری	۹
۸	علی بک قاسم‌زاده	معلم	آذری	۲۴
۹	جمشید افندی‌زاده	معلم	آذری	۱۰
۱۰	غفوررشاد میرزازاده	معلم	آذری	۹
۱۱	میرزا آقا ولی‌زاده	معلم	ایرانی	۹
۱۲	عباسقلی عباس‌زاده	معلم	ایرانی	۳۴
۱۳	میرزا غلام علی اکبرزاده	معلم	آذری	۳۴
۱۴	محمود بایرام‌اف	معلم	آذری	۱۳
۱۵	عبدالرحیم کریم‌زاده	معلم	ایرانی	۲۵
۱۶	محمدتقی عیسی‌زاده	معلم	ایرانی	۱۶
۱۷	میرزا علی اکبر تقی‌زاده	معلم	ایرانی	۲۷
۱۸	میرزا رحیم بهرام‌زاده	معلم	ایرانی	۲۰
۱۹	محمدعلی محمودزاده	معلم	ایرانی	۲۹
۲۰	علی یوسف علی‌زاده	معلم	آذری	۲۷
۲۱	سیدحسین اصلانی‌زاده	معلم	آذری	۲۸
۲۲	محمدعلی علی‌زاده	معلم	آذری	۳
۲۳	سیدمیکائیل بابازاده	معلم	ایرانی	۱۳
۲۴	غلام مجیدزاده	معلم	ایرانی	۱۱
۲۵	محررم تیمورزاده	معلم	ایرانی	۶
۲۶	محمد اورخابکی	دکتر و معلم	آذری	۳
۲۷	عالیه خانم سلطان‌نوا	معلمه	آذری	۱۸

ردیف	اسامی	شغل	تبعیت	عده دروس
۲۸	بگ خانم اسماعیل اووا	معلمه	آذری	۱۷
۲۹	رقیه خانم ولی زاده	معلمه	آذری	۲۰
۳۰	بلقیس خانم محمدزاده	معلمه	آذری	۱۹
۳۱	عبیده خانم حبیب زاده	معلمه	ایرانی	۱۲
۳۲	کبری خانم بابا زاده	معلمه	ایرانی	۱۶
۳۳	شهری خانم عیسی زاده	معلمه	آذری	۶
۳۴	ایرنیا خانم تکاچووا	معلمه	آذری	۶
۳۵	فزاد خانم خاوارا قرو	معلمه	آذری	۱۲
۳۶	بدرالزمان خانم زندی	معلمه	ایرانی	۳۷
۳۷	حکیمه خانم محمدزاده	معلمه	آذری	۲۰
	صورت اسامی مستخدمین مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان			
۳۸	میرزا خداویردی محمدزاده	مدیر کتابخانه	ایرانی	-
۳۹	محمودخان زندی	منشی	ایرانی	-
۴۰	منوچهر اووا آتالیا	طیبیه چشم	آذری	-
۴۱	آقابالا صادق زاده	کاتب	ایرانی	-
۴۲	شفیع محمدرضا زاده	دربان	ایرانی	-
۴۳	غلام بدل زاده	خادم	ایرانی	-
۴۴	حلیمه محمدزاده	خادمه	ایرانی	-
۴۵	اوشیکنا پااولیه	خادمه	آذری	-
۴۶	مکنا عارف اله	خادمه	آذری	-
۴۷	نادیا گریموروا	خادمه	آذری	-

سند شماره ۲۱

رفع نواقص مدرسه پهلوی بصره

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۲۰۷۶
 نمره‌های قبل: ۱۶۶۵
 تاریخ اصل مطلب: ۱۸ خرداد ۱۳۰۸
 اسم پاک‌نویس‌کننده: سیدحسین

کارتن: ۹
 دوسیه: ۱
 تاریخ خروج: فوق

آقای عبدالرزاق هاشم متصدی مدرسه پهلوی بصره
 عریضه‌ای که دایر به رفع نواقص و تأسیس کلاس‌های پنج و شش پهلوی در بصره به
 خاک‌پای مبارک همایونی تقدیم کرده بودید به وزارت جلیله معارف و اوقاف مراجعه شد.
 سواد مراسله جوابیه وزارت معزی‌الیها را برای اطلاع شما لفاً ارسال می‌دارم.
 وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۲۱/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات عمومی

دایره متوسطه

به تاریخ: ۱۳۰۸/۳/۱۳
 نمره: ۱۸۴۰/۲۲۵۷

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه محترمه ذیل نمره ۱۶۶۵ متضمن عین مکتوب عبدالرزاق حاج هاشم دایر به رفع

نواقص و تأسیس کلاس‌های ۵ و ۶ مدرسه پهلوی بصره زیب وصول داد. با جناب آقای سمیعی وزیر مختار دولت علیه مذاکره شد که پس از ورود به بین‌النهرین راجع به رفع نواقص و تأسیس کلاس‌های ۵ و ۶ مدرسه مزبوره اقدام نمایند.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین، اول: سابقه.]

[حاشیه پایین، دوم: ابلاغ شود.]

سند شماره ۲۲

مخالفت عده‌ای از علما با تأسیس مدرسه دختران در نجف اشرف

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری دولت علیه ایران

نجف اشرف

نمره: ۴۶۸/۸

تاریخ: ۱۰ تیر ۱۳۰۸

ضمیمه: سه طغراسواد

مقام منیع وزارت جلیله دربار اعظم پهلوی دامت عظمته

صورت سواد سه طغرا راپورت نمره ۴۶۱ و نمره ۴۶۲ و نمره ۴۶۵ ویس قونسولگری را که به مقام محترم جنرال قونسولگری بغداد عرضه داشته برای استحضار آن مقام منیع تلوأ تقدیم می‌دارد.

[امضا: محمود ارفع]

[حاشیه پایین: ضبط.]

سند شماره ۲۲/۱

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری ایران در نجف اشرف

سواد راپورت ویس قونسولگری، مورخه ۱۰ تیر ماه ۱۳۰۸، نمره ۴۶۱/۶

مقام محترم نمایندگی سیاسی و ژنرال قونسولگری دولت علیه ایران در بغداد عده‌ای از متجددین نجف که از جمله آن‌ها آقای کلیددار و تقیب است مضبطه نوشته از وزارت معارف عراق درخواست نموده‌اند مدرسه اناث در نجف افتتاح نمایند و وزارت معارف نیز تصویب و تصمیم گرفته مدرسه مذکور را افتتاح نماید. بعد از آن‌که آقایان علما و اهالی و اشراف مطلع شدند در خانه آقای شیخ جواد جواهری و آقای بحرالعلوم و سایر علمای عرب جمع شده سخت اظهار تألم و تأثر از تصمیم وزارت معارف نموده و جداً از آقایان درخواست نمودند اقدامات لازمه به عمل آورند و نباید در نجف مدرسه بنات باز شود و لذا دو مضبطه از طرف آقایان علما و اهالی نوشته و مهر می‌نمایند. یکی به اعلی حضرت ملک فیصل و دیگری به وزارت معارف که افتتاح مدرسه بنات را در نجف موقوف بدارند و اهالی و رؤسای شهر علنی در مجالس صحبت می‌نمایند هرگاه مدرسه مذکور را باز نمایند اهالی غارت خواهند نمود و نخواهند گذاشت مدرسه مذکور افتتاح شود و به آقای کلیددار و همراهان، علنی بد [می‌گویند] و فحش می‌دهند و از علما و کسبه و ایرانیان نیز در مضبطه اخیری مهر کرده با اهالی عرب‌ها متفق هستند و شیوخ سابق محلات نجف هم بر ضد مدرسه مذکور هستند و یک نفاق و عداوت بزرگی میان این دو فرقه تولید گردیده تا بعد چه شود. استحضاراً عرض شد.

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین:] سواد شود.

سند شماره ۲۲/۲

[شیر و خورشید]

ویس قونسولگری ایران در نجف اشرف

سواد راپورت ویس قونسولگری

نمره: ۴۶۲/۶

مورخه: ۱۰ تیر ماه ۱۳۰۸ [۱]

مقام محترم نمایندگی سیاسی و ژنرال قونسولگری دولت علیه ایران در بغداد در تعقیب معروضه نمره ۴۶۱ راجع به افتتاح مدرسه بنات، شب ۸ شهر جاری اعلانات زیاد به در صحن مطهر و سایر جاهای دیگر الصاق گردیده که اهالی نجف عموماً راضی نیستند و نخواهند گذاشت مدرسه بنات باز شود و با کلمات زشت و قبیح مؤسسين را ذکر کرده بودند و نیز متجددین در بازار و مجالس حتی به قایم مقام اعتراض و گفته بودند که ایرانیان و علمای آنها که مانع تجدد و اصلاحات هستند و اشخاص اجنبی می‌باشند چرا در امور داخله ما مداخله می‌نمایند. علمای آنها فعلاً در ایران نفوذ و قدرتی ندارند و می‌خواهند اعمال نفوذ در مملکت ما بنمایند. وضعیت عراق را نمی‌پسندند عراق را ترک گفته و بروند به مملکت خودشان و ویس قونسولگری به اغلب آقایان و تجار خاطر نشان نموده که ایرانیان نباید در این قبیل امورات مداخله نمایند. همیشه در هر مورد بی طرف بمانند و اتباع اجانب حق ندارند در امور سیاسی مملکت دولت متوقف فیه اجنبی مداخله نمایند و این بیانات ویس قونسولگری را بعضی‌ها غرض و طرفداری متجددین نجف فرض نموده‌اند. استحضاراً عرض شد.

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین:] سواد شود.

سند شماره ۲۳

درخواست کنسولگری ایران در بصره برای تغییر عبدالله یگانه، مدیر مدرسه پهلوی و برخی از معلمان آن

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

محرمانه است

بغداد

نمره: ۹۷۱

تاریخ: ۱۳۰۸/۵/۱۸

مقام محترم نمایندگی فوق العاده دولت شاهنشاهی ایران

از قرار مسموع آقای عبدالله خان یگانه، مدیر مدرسه پهلوی بصره، برای تحکیم موقع خود به تهیه و تقدیم بعضی استشهدات تشبث می‌کند. با سابقه اطلاعی که حضرت اجل عالی از سوء اخلاق او و بعضی معلمین مدرسه بصره دارید، قونسولگری اطمینان دارد به تشبثات واهی مشارالیه ترتیب اثری نخواهند داد و نظر به این که یک ماه دیگر به افتتاح مدرسه باقی مانده است تمنا دارد یک نفر مدیر لایق و دو سه نفر معلم که از حیث معلومات و اخلاق قابل اطمینان باشند برای مدرسه پهلوی انتخاب و اعزام فرمایید. زیرا مدیر حالیه گذشته از این که معلوماتش محدود است، اخلاق او به هیچ وجه رضایت بخش نیست و استخدام این قبیل اشخاص در مدارس، نزاهت تعلیم و تربیت را آلوده می‌سازد و چون حضرت مستطاب عالی معاون وزارت جلیله معارف بوده‌اید البته تصدیق خواهید فرمود که مدیر و معلمین مدارس علاوه بر معلومات مکفی باید دارای عفت و تقوی باشند و هرگاه مدیر لایقی عجاله در نظر نباشد، پست آقا سیدصادق، مدیر مدرسه شرافت را به بصره منتقل فرمایید که مدیر حالیه هر چه زودتر به ایران برود.

قونسول دولت علیه ایران در بصره

[امضا: محمدحسن بدیع]

یک سواد برای جلب توجه وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌شود.

سند شماره ۲۳/۱

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۴۶۷۰

کارتن: ۹

تاریخ خروج: ۱۴ شهریور ۱۳۰۸

دوسیه: ۱

وزارت جلیله معارف و اوقاف

برطبق راپورت قونسولگری دولت شاهنشاهی در بصره عبدالله خان یگانه، مدیر مدرسه پهلوی بصره به علاوه بد اخلاقی، دارای معلوماتی نیست و نیز بعضی از معلمین مدرسه مزبوره سوء اخلاق دارند و تغییر آنها را لازم دیده است. مراتب برای اطلاع آن وزارت جلیله اشعار می شود که تحقیقات و اقدامات لازمه را به عمل آورند.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۲۴

مخالفت کنسول ایران در بصره با استخدام معلمین عراقی برای مدارس ایرانیان

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ خروج: ۲۷ شهریور ماه ۱۳۰۸

نمره کتاب: ۵۰۹۷

وزارت جلیله معارف و اوقاف

سواد راپورت واصل از بصره راجع به مدارس آنجا را برای مطالعه و اقدام مقتضی لفاً ارسال می دارد.

وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۲۴/۱

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

محرمانه است

نمره: ۱۱۶۵

بغداد

تاریخ: ۸ شهریور ۱۳۰۸

نمایندگی محترم فوق‌العاده دولت شاهنشاهی ایران

با عطف نظر عالی به مراسله نمره ۱۰۸۷ مورخه ۱ شهر جاری این قونسولگری در جواب مراسله نمره ۵۴ مورخه ۱۳۰۸/۵/۲۹ آقای امین‌زاده، مفتش مدارس ایرانی در بین‌النهرین راجع به استخدام معلمین عراقی در مدارس ایرانی، خاطر محترم عالی را متوجه می‌سازد که مشارالیه مجدداً مراسله [ای] تحت نمره ۵۷ مورخه ۵ شهر جاری نوشته و اصرار دارد معلمین عراقی در مدارس ایرانی استخدام شوند و دیگر متوجه نیست که این مسأله از چند جهت معایب دارد: یکی آن‌که معلم عراقی خود را چندان به مدرسه ایرانی علاقه‌مند ندانسته و آن‌طوری که شاید و باید مدرسه از وجود او استفاده نخواهد کرد. ثانیاً محل اطمینان نبوده ممکن است گذشته از تفهیم افکار شاگردان در مدرسه، هر اتفاقی یا گفتگویی بشود به خارج راپورت بدهد و مدرسه را در نظر عراقی‌ها مرکز تبلیغات ایرانی جلوه داده و اسباب زحمت بشوند. آقای احمد امین ممکن است در امور مربوطه به تدریس و تعلیم تخصصی داشته باشد ولی متوجه بعضی نکات نیست و بالاخره بنده استخدام معلمین عراقی را در مدارس ایرانی صلاح نمی‌داند و یقین دارد آن نمایندگی محترم با نظریه بنده در این خصوص موافقت خواهند فرمود.

قونسول دولت شاهنشاهی ایران در بصره

[امضا: محمدحسن بدیع]

یک سواد برای اطلاع وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌شود.

[حاشیه بالا: سواد برای وزارت معارف فرستاده شود.]

سند شماره ۲۵

درخواست انجمن ایرانیان استانبول مبنی بر تأمین اعتبارات دبستان ایرانیان
استانبول

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

تاریخ خروج: ۶ مهر ۱۳۰۸

نمره کتاب: ۵۳۹۱

وزارت جلیله معارف و اوقاف

سواد مراسله انجمن ایرانیان اسلامبول را برای اقدام مقتضی لفاً ارسال و متمنی است نتیجه
اقدام را اشعار فرمایید.

وزیر دربار پهلوی

[پی‌افزود:] حرف آن‌ها مقرون به حساب است. تیمورتاش

سند شماره ۲۵/۱

انجمن ایرانیان اسلامبول

حضور مبارک حضرت اشرف عالی آقای وزیر دربار دامت شوکته

با کمال توقیر معروض می‌شود از آنجایی که در این عهد فرخنده اعلی حضرت پهلوی سرتاسر
ایران را نور علم و معارف احاطه نموده و ابنای وطن بهره‌ور و در چیدن ثمرات آن موفق
می‌شوند جای بسی تأسف است که نوباوگان مقیمین خارجه به ویژه اسلامبول که از هر جهت
اهمیت فوق‌العاده را دارا می‌باشند از این نعمت رایگان محروم باشند. آن است که درخصوص
بقا و دوام دبستان ایرانیان که حافظ تهذیب اخلاق نوباوگان و ملیت و شرف ایرانیان است
عریضه‌ای به وزارت جلیله معارف معروض داشته و کمک و مددکاری را درخواست

نموده‌ایم. لهذا از حضور مبارک مستدعی و مسترحمیم بنا به معارف پروری فطری که آن حضرت اشرف دارند به وزارت مشارالیه‌ها توصیه فرموده با این‌که لازمه توجه را بذل فرموده بقا و اصلاح این مؤسسه چهل پنجاه ساله را تأمین نموده باشند که موجب ازدیاد دعاگویی^۱ ذات اقدس اعلی حضرت شاهنشاه ارواحنا فدا خواهد بود.

به نام هیأت انجمن

اقل [امضا: عبدالغفار قرچه‌داغی]

[مهر: انجمن ایرانیان اسلامبول]

[حاشیه پایین، به خط عبدالحسین تیمورتاش:] به وزارت معارف نوشته شود.

سند شماره ۲۵/۲

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۶۶۵۴

تاریخ تحریر: ۱۱ آبان

تاریخ خروج: ۱۳ آبان ماه ۱۳۰۸

انجمن محترم ایرانیان در اسلامبول

در وصول مراسله آن انجمن محترم راجعه به کمک به دبستان ایرانیان اسلامبول به وزارت جلیله معارف و اوقاف مراجعه شده و اینک سواد جواب واصله از وزارت معزی‌الیها را برای اطلاع آن انجمن لفاً ارسال می‌دارد.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۲۵/۳

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به تاریخ: ۱۳۰۸/۷/۲۸

اداره تعلیمات عمومی

نمره: ۱۶۵۹۰/۶۰۲۴

دایره متوسطه

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه محترمه نمره ۵۳۹۱ متضمن سواد مراسله انجمن ایرانیان اسلامبول دایر به تقاضای کمک به دبستان ایرانیان آنجا عز وصول ارزانی داشت. موقعی که جناب اشرف آقای فروغی تهران بودند در موضوع مدرسه اسلامبول با ایشان تبادل نظر گردید و بالاخره قرار بر این شد که مبلغ دو هزار تومان علاوه بر اعتبار سنه گذشته در هذه السنه به مدرسه مزبور پرداخته شود تا این که ایشان بودجه [ای] مرتب و برای سال ۱۳۰۹ ارسال دارند که از آن رو اقدام شود. در نتیجه توافق نظر با ایشان، مبلغ دو هزار تومان برای مدرسه مزبور توسط سفارت کبری شاهنشاهی در ترکیه فرستاده شد.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین، اول: سابقه.

[حاشیه پایین، دوم: ابلاغ شود.]

سند شماره ۲۵/۴

احصائیه اعضا و اجزای مدرسه ذکور و انات دبستان ایرانیان واقع در استانبول

ردیف	نام	نام خانوادگی	نام پدر	تاریخ تولد	درجه معلومات	مواردی که تدریس می‌کند	محل تدریس و عدد ساعات تدریس
۱	علی اکبر	نشاط	آقا حسین	۱۲۸۱	دارای تصدیق شش ساله متوسطه	فارسی، تاریخ و جغرافیا، تعلیمات علم‌الاشیاء، دستور شریعت	کلاس پنجم، ۱۵
۲	یعقوب	نجف‌زاده	حاجی نجف‌آقا	۱۲۷۶	در حدود معلومات سیکل اول متوسطه	فارسی، تاریخ و جغرافیا، دستور شریعت	کلاس دوم، ۲ کلاس سوم، ۵ کلاس چهارم، ۱۵
۳	حسین‌آقا	ساعد	آقا میر قوام	۱۲۸۳	دارای تصدیق سیکل دوم متوسطه	زبان فارسی	کلاس دوم، ۱۵ کلاس سوم، ۹
۴	آقا حسن	کریم	آقای مشهدی	۱۲۸۵	در حدود معلومات سیکل دوم متوسطه	زبان ترکی، حساب و هندسه	کلاس دوم، ۱ کلاس سوم، ۴ کلاس چهارم، ۵ کلاس پنجم، ۵

ردیف	نام	نام خانوادگی	نام پدر	تاریخ تولد	درجه معلومات	موادی که تدریس می‌کند	محل تدریس و عدد ساعات تدریس
۵	زهرخانم	شیخ زاده	محمدعلی	—	درحدود معلومات سیکل دوم متوسطه	القبای فارسی	کلاس تهیه، ۱۱ کلاس اول، ۱۲
۶	رضا	یک	آقا جعفر	—	دارای تصدیق روبرت کوثر	ورزش و مکالمه فارسی	کلاس تهیه، ۶ کلاس اول، ۵ کلاس دوم، سوم، چهارم و پنجم [جمعاً] ۴
۷	ابراهیم	خوشی	حاجی محمدحسین	۱۲۸۷	دارای تصدیق روبرت کوثر	تعلیمات مدنی، به زبان ترکی	کلاس سوم، چهارم و پنجم [هر کدام] ۱
۸	نعمت خانم		حمید بیگ	—	درحدود معلومات سیکل اول متوسطه	زبان ترکی، خطاطی و کار دستی	کلاس تهیه، ۱۳ کلاس اول، ۱۳ کلاس دوم، ۴
۹	علیرضاییک	دخانجی زاده	عمر افندی	—	درحدود معلومات دارالفنون ترکیه	زبان ترکی، تاریخ و جغرافیای ترکیه	کلاس سوم، ۲ کلاس چهارم، ۶ کلاس پنجم، ۶

ردیف	نام	نام خانوادگی	نام پدر	تاریخ تولد	درجه معلومات	موادی که تدریس می‌کند	محل تدریس و عدد ساعات تدریس
۱۰	رسول	افندی	مصطفی افندی	—	در حدود معلومات دارالفنون ترکیه	قرآن مجید	کلاس سوم، چهارم [او] پنجم [هر کدام] ۱
۱۱	فواد بیک		محمد بیک	—	دارای تصدیق صنعتی ترکیه	رسم و نقاشی	کلاس سوم، چهارم [او] پنجم [هر کدام] ۱
۱۲	زکی بیک		کاظم بیک	—	در حدود معلومات سیکل اول متوسطه	سرود و نت موسیقی	کلاس تهیه کلاس دوم و سوم [هر کدام] ۲ کلاس چهارم و پنجم [هر کدام] ۳
۱۳	سید محمد	توفیق	سید هادی	—	در حدود معلومات دارالفنون	مکالمه فارسی	کلاس سوم، ۲ کلاس چهارم، ۲

نام پدر تاریخ تولد مستخدمین مدرسه
 آقا محمد ۱۲۷۱ حمزه قزاقینی
 آقا اسماعیل ۱۲۷۹ هاجر قزاقینی

سند شماره ۲۶

درخواست اعطای کمک به مدرسه بلوچ‌ها در کراچی

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۵۵۵۰

تاریخ خروج: ۱۰ مهر ۱۳۰۸

وزارت جلیله معارف و اوقاف

سواد راپورت قونسولگری دولت شاهنشاهی [را] در کراچی که به وزارت جلیله امور خارجه تقدیم داشته و نسبت به کمک به مدرسه بلوچ‌ها در راپورت مزبور پیشنهادی نموده است برای اقدام مقتضی لفاً ارسال می‌دارد.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۲۶/۱

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت شاهنشاهی ایران

کراچی

مورخه: ۱۱ مرداد ماه ۱۳۰۸

ضمیمه: ندارد

نمره: ۵

وزارت جلیله امور خارجه

خاطر اولیای محترم آن وزارت جلیله البته مستحضر است که عده کثیری از اتباع بی‌بضاعت ایران، که قسمت عمده آن‌ها بلوچ هستند، در شهر و اطراف شهر کراچی اقامت دارند. لکن شاید وزارت متبوعه کاملاً مطلع هستید که عده اتباع مذکور قریب به چهل هزار نفر می‌رسد که تبعه

مسلم ایران هستند و عده قلیلی از آنها صاحب حرفه و صنعت از قبیل مهندسی و مکانیک و غیره می‌باشند که از آن راه اعاشه می‌نمایند و متأسفانه این اشخاص فقط اسمی از ایران مملکت خود شنیده‌اند و تاکنون نه مرجع تظلمی داشته‌اند و نه سرپرستی که بتوانند او را به سرپرستی خود بشناسند. این بوده است که عده [ای] از این‌ها تابعیت انگلیس را قبول نموده و از این حیث کاملاً راضی و خوشحال هستند و اگر اوضاع بدین منوال بگذرد ممکن است بقیه هم به آن دسته تأسی جویند. در صورتی که این مسأله به عقیده بنده به هیچ وجه صلاح و سزاوار نیست. از طرف دیگر تصدیق خواهند فرمود که جمعیتی که به زبان یک ملت تکلم نمایند طبعاً خود [را] بدان ملت نزدیک نموده بلکه خود را از آن ملت می‌دانند و این ایرانی‌ها به واسطه طول مدت اقامت در هند (l'inde) که کراچی و اطراف آن باشد به لسان هندی و سندی تکلم می‌نمایند ولی زبان خود را هم که بلوچی باشد هنوز کاملاً از دست نداده‌اند.

ده سال قبل از این بلدیة کراچی چون از این اشخاص مالیات می‌گیرد، در مقابل، مدرسه ابتدایی تحت ریاست یک نفر بلوچ در کراچی تأسیس نموده و فعلاً مدرسه دایر و دارای سیصد نفر محصل می‌باشد. رئیس مدرسه با بنده ملاقات و به اتفاق مشارالیه به مدرسه رفته و ترتیب دروس و پروگرام و غیره را دقت و رسیدگی نمودم و مشاهده کردم که گرچه زبان فارسی جزء پروگرام مدرسه است، ولی به واسطه نداشتن معلم فارسی که خوب از عهده این کار برآید و جهات دیگر، تقریباً موضوع خارجی ندارد. به عکس السنه هندی و انگلیسی را مجبورند خوب بیاموزند. با این‌که مدتی نیست بنده در کراچی هستم، ولی در همین مدت قلیل، مطالعات عمیق در این قبیل امور و مسائل نموده و از نقطه نظر صلاح و سیاست مملکت اقدام لازمی که به نظرم می‌رسد پیشنهاد می‌نماید و نظر به این‌که موضوع را خیلی مهم می‌دانم استدعا می‌کنم آن را کاملاً طرف دقت و توجه قرار فرمایند. وزارت معارف لازم است معادل هزار تومان برای تأسیس دو سه کلاس ایرانی از اعتبارات کافیه که برای این قبیل مسائل دارند فوراً به مدرسه بپردازند که هرچه زودتر دولت حق نظارت در امور این مدرسه پیدا کند و در سال آینده ماهی اقل سیصد تومان برای کمک و اعانه این مدرسه در بودجه ۱۳۰۹ خود منظور دارند.

بدیهی است وزارت متبوعه پیشنهاد فوق را طرف توجه قرار خواهند داد و پس از تبادل

نظر با وزارت معارف نتیجه را اطلاع خواهند فرمود.

فدوی

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه بالا، اول:] سواد به عرض حضرت مستطاب اجل اشرف وزیر دربار پهلوی دامت عظمته خواهد رسید.

[حاشیه بالا، دوم:] سواد برای وزارت معارف فرستاده شود.

سند شماره ۲۶/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات عمومی

دایره متوسطه

نمره: ۶۳۵۵/۱۷۲۴۱

به تاریخ: ۱۳۰۸/۷/۲۲

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه محترمه نمره ۵۵۵۰-۸/۷/۱۵ متضمن سواد راپورت قونسولگری دولت شاهنشاهی در کراچی که به وزارت جلیله امور خارجه تقدیم و تقاضای کمک به مدرسه بلوچها نموده‌اند عز وصول ارزانی داشت. جواباً مصدع می‌شود چون در بودجه مصوب هذه السنه اعتباری برای کمک به مدرسه مذکوره موجود نیست چنانچه اعتباری فراهم شود در بودجه سنه آتیه منظور خواهد شد.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه پایین، اول:] جواب بدهید که تحقیق کنند چه مبلغ لازم است و به هیأت وزرا پیشنهاد کنند.

[حاشیه پایین، دوم:] ۲۷ مهر هیأت.

سند شماره ۲۶/۳

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۶۱۳۰

تاریخ خروج: ۲۹ مهر ۱۳۰۸

وزارت جلیله معارف و اوقاف

با استحضار از مدلول مراسله نمره ۶۳۵۵/۱۷۲۴۱ زحمت می‌دهد که تحقیق فرمایید برای کمک به مدرسه بلوچ‌ها چه مبلغ لازم است به هیأت محترمه وزرای عظام پیشنهاد بفرمایید تا تصمیم مقتضی اتخاذ شود.

وزیر دربار پهلوی

سند شماره ۲۶/۴

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات عمومی

دایرة متوسطه

به تاریخ: ۱۳۰۸/۹/۱۸

نمره: ۲۳۳۵۰/۸۲۰۸

ضمیمه: سواد

وزارت جلیله دربار پهلوی

عطف به مرقومه نمره ۶۱۳۰-۲۹-۷-۸ سواد مرقومه ریاست محترم وزرای عظام را که در جواب پیشنهاد این وزارتخانه راجع به لزوم اعانت به مدرسه بلدیه کراچی ارسال گردیده برای استحضار آن وزارت جلیله تلوأ ایفاد می‌دارد.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه پایین:] ضبط.

سند شماره ۲۶/۵

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

نمره: ۷۰۴۲

مورخه: ۸/۹/۱۰

وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

پیشنهاد نمره ۷۰۲۸-۱۹۴۲۱ راجع به لزوم اعانت به مدرسه بلدیة کراچی برای تأسیس دو سه کلاس فارسی در جلسه ۲۹ آبان ۱۳۰۸ هیأت وزرا قرائت و مقرر گردید که در هذه السنه محلی برای پرداخت هزار تومانی که پیشنهاد فرموده اید موجود نیست و لیکن موافقت شد که از اول سال نو ماهیانه سیصد تومان اعانۀ آن مدرسه را در جزء بودجه ۱۳۰۹ منظور فرمایید و بعد از تصویب بودجه پرداخته شود.

محل امضا و مهر ریاست وزرا

سواد مطابق اصل است. [امضا: دفتری] [۱] ۳۰۸/۹/۱۹

سند شماره ۲۷

درخواست هیأت مؤسسين مدرسه اخوت ایرانیان بحرین برای تأمین اعتبار
مورد نیاز آن مدرسه

مدرسه اخوت ایرانیان

بحرین - منامه

به تاریخ: ۲۷ مهر ۱۳۰۸ مطابق با ۱۶ جمادی الاول ۱۳۴۸ نمره مراسله: ۵۷

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف عالی

آقای وزیر دربار اعظم پهلوی دامت شوکتة العالی

با کمال توقیر و احترام به عرض عالی می‌رساند نظر به این‌که حضرت اشرف عالی یگانه عامل ترقی ایران و دولت می‌باشند و مجسمه فعالیت و اخلاق می‌باشند، لذا حقیران هیأت مؤسسه ملیه اخوت ایرانیان بحرین صمیمانه ذمه خود را فرض دانسته که از مجاری امور این جزیره پراهمیت آن یگانه فعال وطن دوست را مستحضر سازیم تا در آتیه از توجهات اشرف عالی نظری به معارف ایرانیان این جزیره معطوف فرمایند. امروزه حکومت بحرین همت بر توسعه و بسط معارف گذارده که به واسطه معارف در این جزیره مهم نفوذ خود را زیاد نماید ولی چه معارفی که در حقیقت با روح ایرانیت و نفوذ او می‌جنگد و در صدد آن است که محبوبیت دولت انگلیس [را] در قلوب اطفال این جزیره که رجال آتیه آن می‌باشند تزریق نموده و روح ایرانیت را به کلی افسرده نماید. بدیهی است که نفوذ و اقتدار هر ملت در ترقی و تنزل به واسطه معارف آن است. همین معارف است که در مقابل نفوذ اجانب سد آهنین شده و نمی‌گذارد تا اندازه [ای] رقیبان از او گوی سبقت برابند. چون مؤسسه ملیه اخوت ایرانیان در تحت سرپرستی اشخاص فعال درجه اول ایرانیان این جزیره تأسیس شده، بعد از این‌که مدرسه

ایرانیان در این جزیره درجه صفر را دارا بود این مؤسسه ملیه با کمال جدیت به نام سعادت ایرانییت قد راست نموده و تمام شاگردان خود [را] که ۷۵ نفر بودند متحدالشکل نموده و به سرودهای ملی آن‌ها را مترنم نموده و تعلیم مشق با طبل و فلوت به آن‌ها تربیت داده و ورزش‌های بدنی که جالب توجه عامه اهالی این جزیره واقع گردیده به این واسطه حکومت نظر خود را به این مؤسسه ملیه اخوت معطوف داشته که به هر وسیله باشد سدّ راه ترقی آن بشود. ولی به یاری خداوندگار عالمیان و اقبال فرخنده اعلی حضرت پهلوی و توجهات حضرت اشرف عالی و اولیای معظم دولت تاکنون روز به روز اهمیت این مؤسسه بیشتر می‌شود. استدعا داریم که حضرت اشرف عالی عطف توجهی به این مؤسسه ملیه اخوت فرموده که در آتیه خدمت برجسته‌تری به عالم ایرانییت نموده باشد و در مقابل رقیب قوی پنجه بتواند عرض اندام و ایستادگی نماید. اشد لزوم دارد که اولیای معظم دولت عطف توجهشان به این جزیره بیش از سایر نقاط باشد تا در آتیه به نفع دولت تمام شده باشد. چون در شهریور ۱۳۰۷ [مبلغ پنجاه تومان بودجه جهت این مؤسسه ملیه تصویب شده و مبلغی اضافه بودجه هم در ۱۳۰۸ [منظور فرموده‌اند متأسفانه تاکنون یک دینار از آن پرداخته نشده. با وجودی که مدرسه اخوت دارای چهار معلم و مدیر می‌باشد که حقوق آن‌ها ماهوار یک‌صد و هشتاد تومان می‌شود، به علاوه فراش و لوازم تحریر و کتاب که کلیه آن بالغ بر دو‌یست تومان ماهوار می‌شود. تمام این مصارف [را] جهت بسط نفوذ ملیت و تربیت نوباوگان وطن عزیز خود که رجال آتیه مملکت‌اند عهده‌دار شده‌ایم و منتظر مساعدت از جانب دولت می‌باشیم.

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] از طرف هیأت مؤسسين

سند شماره ۲۸

نامه مهدی خراسانی درباره تأخیر در پرداخت حقوق معلمان ایرانی در عراق

هو

تاریخ: ۲۱ شهر جمادی الثانی ۱۳۴۸ (۱۳۰۸/۹/۲)

به عرض حضرت اشرف می‌رساند: بقای سعادت و ازدیاد شرافت را از صمیم قلب مسئلت می‌دارد. دستخط مبارک مورخه ۸/۸/۲۳ به زیارتش نایل و از مراسم مبذوله تشکرات خالصانه را تقدیم. درخصوص نمایندگان عراق که اشعار فرموده بودند استحضاراً به عرض می‌رساند در موقع ملاقات با جلالت ملک فیصل در بغداد و بعضی از نزدیکان جلالت ملک در مقام گلایه اظهار می‌داشتند که نمایندگان حجاز از طرف شاهنشاه اعلی‌حضرت همایونی خلدالله ملکه به هدایا و نشان مفتخر گشته و بیش از نمایندگان عراق مورد مرحمت واقع شده‌اند. داعی آنچه که مقتضی بود در رفع گلایه و کدورت آن‌ها بیان نموده و مراسم کامله شاهنشاه اعلی‌حضرت همایونی ادام‌الله سلطانه را نسبت به عراق و علاقه‌مندی ملوکانه در ترقی بین‌النهرین در تحت توجهات ملک فیصل کاملاً بیان نمودم. از قرار اظهار بعضی از مربوطین به جلالت ملک فیصل، این‌که خانواده^۱ شریف امیدواری کامل دارند که مقام اولیة خود را در حجاز احراز نمایند. خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد که فعلاً متجاوز از دو ماه است حقوق معلمین مدارس دولت علیه ایران در بین‌النهرین نرسیده و از این جهت بعضی از معلمین استعفا نموده‌اند. این پیش‌آمد انعکاس بدی در انظار عموم تولید نموده و مورد بحث واقع گشته. جلب توجهات مخصوصه حضرت اشرف را در این خصوص می‌نماید. زیاده ایام عظمت بر قرار باد.

مهدی‌الخراسانی

[مندرجات روی پاکت نامه: تهران، مقام منیع حضرت اشرف آقای وزیر دربار پهلوی دامت عظمته. ۲۱ شهر جمادی الثانی ۱۳۴۸]

[حاشیة بالا، روی پاکت نامه به خط عبدالحسین تیمورتاش: جواب بدهید. اظهار امتنان از مساعی ایشان کنید. حقوق معلمین حواله شد.]

سند شماره ۲۹

گزارش مدرسه اتحادیه ملی بحرین درباره نواقص آن مدرسه

[شیر و خورشید]

مدرسه اتحادیه ملی بحرین

شعبه منامه

به تاریخ: ۱۳۰۸/۹/۱۸

مطابق ۸ رجب ۱۳۴۸

ضمیمه ندارد

دایره هیأت وکلای مدرسه

نمره: ۷/۲۹

الی تهران

به پیشگاه مقدس بندگان وزارت دربار اعظم پهلوی دامت شوکتہ خاطر مبارک عالی را مستحضر می‌دارد از آنجایی که علاقه و مراحم حضرت اشرف همیشه اوقات شامل حال عموم رعایا و هم عالیہ آن یگانه فرزند غیور ایران جوان دائماً مصروف به ترقی و تعالی مملکت و ملت خود خصوصاً قسمت معارف و وطن عزیز است لذا این حقیران وکلای مدرسه اتحادیه ملی بحرین حالات و گزارشات دارالتربیه ملی خود را که یکی از بزرگ‌ترین نمایندگان [شان] شرافت و ابهت ایران در میان ملل عرب و عجم به شمار است به ساحت مقدس عالی معروض و تقدیم می‌داریم شاید از الطاف ایران‌پرورانه جناب اشرف این مؤسسه عام‌المنفعه ایرانی اساسی از بین نرفته و یک چنین نیر ضوء بخشی از تشعشع خویش

متوقف نگردد و البته بر حضرتت مخفی نیست^۱ که امروزه وجود یک چنین مؤسسه و آنهم در یک همچه محیط و منطقه [ای] بی‌نهایت برای پیشرفت مقاصد مادی و معنوی وطن عزیزمان لازم و واجب است. خصوصاً در این ایام که خود حکومت این صوب دارد مدارس تأسیس و هرگونه وسایل و لوازم تحصیلی آنها را از هر حیث مرتب و منظم و برای برانداختن تام و انطفای محبوبیت ما در میان ساکنین آن حدود مهیا و مؤسسات علمیه دیگری تأسیس و باز نموده و می‌نماید و پر واضح است که مقصود جز گمنام کردن و انهدام این مدرسه چندین ساله ۷ کلاسه - که دارد خدمات شایانی - و باعث تولید روح تازه در کالبد یک عده نوجوانان ایرانی بی‌مایه نبوده و نخواهد بود ولی از آن طرف هم دولت عزیز نبایستی موقعیت را از دست داده راضی شود که این چراغ نوربخش ایرانی در مقابل این مؤسسات خودی و بیگانه افولی حاصل و زبانی متوجهش گردد. قربان، لازم به اقامه دلیل نیست و برای شروع در هر امری و تأسیس هر مؤسسه و بنایی یک آلات و ادوات مخصوص لازم و سزاوار است که بدون آن موفق به انجام و ایصال به آن مطلوب نخواهد گشت. پس در این صورت چنانچه مرام ما جلب قلوب اهالی این محیط و عرض اندام در مقابل مدارس آنها بوده و می‌باشد که در آتیه نزدیکی نتیجه کاملی از زحمات خودمان برای وطن عزیز به دست آورده خدمتی نماییم بایستی اولاً این مدرسه فوق‌الذکر از حیث احتیاج و نواقصات فعلی و کنونی‌اش رهایی و نجات داده یک بودجه صحیح کاملی که بتواند این مؤسسه را ثابت و از این صدمات گوناگونی که بر آن وارد می‌شود جلوگیری و مانع گردد تعیین و مقرر فرمایند. قربان در حیرتم که آیا کسی اوضاع پیچ در پیچ این مدرسه را به سمع مبارک رسانیده است یا خیر. مثلاً حضرت اشرف مسبقید که مخارج ماهیانه که در هر ماه بالغ بر ۶۰۰ روپیه - ۳۰۰ تومان - [می‌شود] و با کمال سختی و شدت دارد خود را اداره و امورات خود را انجام داده و می‌دهد و یا از حیث عمارت و بنا آن‌طور در مضیقه و فشار می‌باشد که عدهٔ محصلین خود را که بالغ بر ۱۲۰ نفر بوده در اتاق مخروب گلی جای [داده] و تاکنون موفق به تعمیر اتاق دیگری نگردیده است یا استطاعت آن‌که اقلاً همین سه اتاق را مرمت نماید که از گل [و] لای، متعلمینش محفوظ باشند نگردیده است. یا به واسطهٔ عدم معلم و بودجه صحیحی در یک ساعت یک نفر معلم دو یا سه

کلاس را تدریس و تعلیم می‌نماید. در هر حال این جان‌نثاران به همین شرمه^۱ اکتفا و به ساحت مقدس عالی متوسل و متمسک که به هر نحو و وسیله‌ای است نواقص و عیوبات مذکوره را جلوگیری و وسایل ترقی و تعالی این مدرسه که جز نداشتن بودجه کافی چیزی دیگر نمی‌باشد فراهم و مقرر فرمایند و نیز متمنی چنانیم که به ریاست معارف بنادر امر و توصیه فرمایند که از مساعدت به این مدرسه کوتاهی نکرده و به عرایض ما راجع به مدرسه بهتر از این توجه نمایند و نیز امر فرمایند که هزار تومانی که دو سال است برای ساختمان و تعمیر عمارت مدرسه تصویب شده به وکیل ما آقای آقا میرزا عبدالرسول ایرانی تاجر در بوشهر بپردازند که برای ما ارسال دارند.

رئیس هیأت مؤسسه

[امضا: حاجی ابوالقاسم شریعتی]

[مطالب روی پاکت نامه:] الی تهران، پست هوایی نمره ۷/۲۹ توسط آقای آقا میرزا عبدالرسول ایرانی تاجر شیرازی از بوشهر، به پیشگاه مقدس بندگان وزارت جلیله دربار اعظم پهلوی دامت شوکت.

[حاشیه اول روی پاکت نامه:] مدرسه اتحادیه ملی بحرین این عریضه را توسط میرزا عبدالرسول تاجر شیرازی در بوشهر عرض نموده و استدعا کرده‌اند که در تعقیب تقاضاهای سابق خودشان به بودجه مدرسه مزبوره مساعدتی بشود که نزدیک است به کلی مدرسه منحل شود.

[حاشیه دوم روی پاکت نامه به خط عبدالحسین تیمورتاش:] جواب بدهید از سال نو مساعدت خواهد شد به معارف بنویسید.

سند شماره ۲۹/۱

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۸۰۲۶

تاریخ خروج: ۲ دی ۱۳۰۸

آقای حاج ابوالقاسم شریعتی رئیس هیأت مؤسسه مدرسه اتحادیه ملی بحرین بر شرح اشعاریه راجع به نقایص مدرسه اتحادیه بحرین اشعار حاصل و جواباً زحمت می‌دهد که در نظر گرفته شده برای سال نو اقدامات لازمه در اصلاحات آن مدرسه به عمل آمده و نقایص موجوده تا یک درجه مرتفع گردد.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

[حاشیه راست:] وارده در مراسله وزارت معارف و اوقاف ضبط است.

سند شماره ۲۹/۲

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۸۰۲۷

تاریخ خروج: ۲ دی ۱۳۰۸

وزارت جلیله معارف و اوقاف

سواد مراسله هیأت مؤسسه مدرسه بحرین راجع به نقایص مدرسه مزبوره را لفاً ملاحظه می‌فرمایید، لازم است در بودجه سنه آتیه اعتباری برای اصلاحات مدرسه مزبوره در نظر گرفته و اقدام مقتضی در تکمیل آن مبذول نمایند.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۳۰

درخواست مدرسه الواعظین لکنهو مبنی بر مستثنی کردن دارندگان تصدیقنامه آن مدرسه از قانون لباس متحدالشکل

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره انگلیس

به تاریخ: ۱۳۰۸/۱۱/۸

نمره: ۱۳۳۶۹

وزارت جلیله دربار پهلوی

مدیر مدرسه الواعظین لکنهو به وسیله جنرال قونسولگری ایران در دهلی از اولیای دولت علیه استدعا نموده که اشخاصی که از مدرسه مزبوره تصدیقنامه رسمی دارند از ملبس شدن به لباس متحدالشکل مستثنی شوند. تلواً سواد راپورت ژنرال قونسولگری را به انضمام مشروعه مدیر مدرسه الواعظین برای گذشتن از لحاظ مبارک تقدیم می‌دارد تا هر نوع مقرر فرمایند جواب مدیر مدرسه مزبوره توسط ژنرال قونسولگری داده شود.

[امضا: محمدعلی فرزین]

[مهر: وزارت امور خارجه]

سند شماره ۳۰/۱

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

سواد مراسله ژنرال قونسولگری دهلی، نمره ۱۰۶۸، مورخه ۲۸ آذر ماه ۱۳۰۸ که اصل آن به نمره ۱۳۰۶۳ ثبت شد.

سواد مراسله مدیر مدرسه الواعظین لکنهو و عین ضمائم آن دایر به مستثنی بودن اشخاصی که از مدرسه مزبور تصدیقنامه رسمی در دست دارند از ملبس شدن به لباس متحدالشکل لفاً تقدیم می‌شود تا هر قسم مقرر می‌فرمایند جواب مشارالیه داده شود. محض اطلاع عرض می‌نماید که این مدرسه در جامعه اسلامیت هندوستان دارای اهمیت و در قسمت تبلیغات اسلامی خدمات شایان تقدیری می‌کند. هرگاه ممکن باشد با خواهش آن‌ها مساعدت بشود بی نتیجه نخواهد بود.

ژنرال قونسول دولت علیه ایران در هندوستان

سواد مطابق اصل است.

سند شماره ۳۰/۲

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

مورخه: ۱ رجب ۱۳۴۸

سواد مراسله مدیر مدرسه الواعظین لکنهو^۱

بعدالعنوان

به عرض عالیّه می‌رساند که اداره جلیله تبلیغیه مدرسه الواعظین که از ده سال به مقام لکنهو می‌باشد و شعب متعدده در تحت نظام آن جاری است شرق و غرب عالم اجمالاً از حالات تنظیمات و تعلیمات و تبلیغات آن آگاهی پیدا کرده است و آثار فیوض آن از حدود هند تجاوز کرده به زنگبار و دارالسلام و ماداگاسکار و یوکنده و مانکانیکا [؟] و برما و آسام و سیام و بعضی بلاد چین رسیده بلکه به ذریعه کتب و رسایل و مجلات به یورپ و آمریکا همه فیض رسانیده و به کمال استقامت در مقابله دعاه مسیحیه و آریه و ماویده [؟] و دیگر ملل باطله اعلاّی کلمه اسلام می‌کند و فعلاً در عوالم اسلامیه وحید و فرید می‌باشد. در این اداره از

ممالک خارجه متعلمين آمده‌اند و بعضی افاضل ایران از عراق و مصر آمدند شامل متعلمين شده‌اند، چنانچه بعضی کاغذجات برای ملاحظه عالی ارسال می‌شود متعلمين بعد از فراغ و عطای سند مشغول دعوت و تبلیغ می‌شوند و اداره متحمل مصارفشان و مصارف سفرشان می‌شود. توقع دارم چنانکه متعلمين معتبرين و واعظين مستندين را دولت فخيمه ایران از قيد لباس جديد مستثنی فرموده است سند مدرسه‌الواعظين هم برای افاضل ایران در باب استثنا معتبر قرار داده شود زیرا که ایشان به جهات عدیده احق و الیق خواهند بود. بنابراین از حضرت عالی امیدوارم که در این خصوص سفارش به حضور وزیر خارجه دولت ابد مدت مرقوم داشته استثنا برای متعلمين ایرانی حاصل فرموده هیأت منتظمه این جامعه عظیمه را مورد تشکر و امتنان فرمایند. زیاده چه عرض شود. نجم‌الحسن متولی منتظم اداره مدرسه‌الواعظين.

سواد مطابق سواد اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۳۱

اقدام محمدحسن بدیع (کنسول ایران در بصره) برای اصلاح و بهبود مدرسه
ایرانیان کویت

[شیر و خورشید]

قونسولگری دولت علیه ایران در بصره

ضمیمه: دارد

تاریخ: ۲۶ اسفند سنه ۱۳۰۸

نمره: ۲۵۱۶

مقام منبع وزارت جلیله امور خارجه

تعقیب راپورت نمره ۲۴۳۰-۱۴ شهر جاری راجع به مسافرت فدوی به کویت، روزنامه‌الایام
مورخه ۱۳ مارس ۱۹۳۰ شرحی راجع به اقدامات فدوی در مساعدت و تجدید حیات مدرسه

ایرانی کویت نوشته است. اینک برای اطلاع وزارت جلیله قطعه جریده مزبور با ترجمه آن به انضمام سه قطعه عکس که در کویت برداشته شده لفاً تقدیم گردید.

[امضا: محمدحسن بدیع]

عکس‌ها

۱. قصر شیخ خزعل خان

۲. منزل یکی از تجار ایرانی

۳. مدرسه ایرانی از داخل

یک سواد با ضمیمه آن برای اطلاع وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌گردد.

سند شماره ۳۱/۱

نقل و ترجمه از مقاله مندرجه در جریده الايام شماره ۲۷، ۱۳ مارس ۱۹۳۰

جناب قونسول دولت علیه ایران و آقای میرزا محمدخان بهادر وارد کویت شده و در ضمن این مسافرت به دیدن مدرسه ایرانی رفته از وضع مفلوک آن متأثر و بر ایشان خیلی ناگوار آمد که در قرن بیستم که عهد ترقی و تمدن است یک چنین مدرسه را که وجود آن فقط برای موزه و حفظ آثار قرون مظلمه گذشته به کار می‌آید مشاهده نمایند. لذا آقای قونسول محترم این فرصت را غنیمت دانسته در منزل یکی از ایرانیان کویت که دعوت شده بود مختصر نطقی مبنی بر تشویق حضار به کمک و مساعدت مدرسه و اصلاح امور آن ایراد و مدرسه را از عالم اموات به عالم احیا آورده و در ضمن پنجاه رویه از کیسه فتوت خود به مدرسه اعانه داد و همچنین آقای میرزا محمدخان بهادر چهل رویه به انضمام یکصد جلد کتاب و مابقی حضار نیز تاسی نموده و هر یک به فراخور حال خود مبلغی به مدرسه کمک کرده و روی هم رفته وجه معتناهی در آن مجلس جمع‌آوری و هیأتی تحت ریاست جناب آقای سیدجواد مجتهد قزوینی تشکیل یافت که از برای مدرسه پروگرامی ترتیب بدهند و بدین نحو مدرسه مزبور در عرض یک شبانه روز سر و صورتی به خود گرفته و قابل این شد که اسم مدرسه بر آن اطلاق شود.

سند شماره ۳۲

تغییر تابلو مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره کل امور سیاسی

اداره جماهیر شوروی

نمره: ۱۵۸۳۲

به تاریخ: ۱۳۰۸/۱۲/۲۹

وزارت جلیله دربار پهلوی

در تعقیب مشروح مورخه ۵ اسفند ماه، نمره ۱۴۵۸۴ و معروضه ۲۱ اسفند ماه، نمره ۱۵۴۱۰ راجع به تابلو مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه، سواد شرحی که از وزارت معارف و اوقاف در جواب مراسله این وزارتخانه رسیده لفاً تقدیم و ضمناً معروض می‌دارد شارژدافر شوروی منکر است که به جناب آقای فرخ، معاون وزارت معزی‌الیها وعده داده باشد وضعیت فعلی تابلو مدرسه تا ورود مأمور جدید حفظ شود. بنابراین در صورتی که دستور دیگری نباشد از طرف وزارت امور خارجه به بادکوبه ابلاغ خواهد شد که به نحو مقتضی تابلو را تغییر دهند.

[امضا: محمدعلی فرزین]

[مهر: وزارت امور خارجه]

[حاشیه پایین: سواد ضمیمه نبود.]

[حاشیه بالا: ضبط.]

سند شماره ۳۲/۱

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

نمره: ۱۵۴۱۰

فوری است

اداره کل امور سیاسی

اداره جماهیر شوروی

تاریخ: ۸/۱۲/۲۳

وزارت جلیله دربار پهلوی

در تعقیب معروضه نمره ۱۴۵۸۴-۱۳۰۸/۱۲/۷ وزارت امور خارجه راجع به مدرسه اتحاد بادکوبه به استحضار خاطر محترم می‌رساند از ژنرال قونسولگری بادکوبه مجدداً تلگرافی رسیده و حاکی از این است:

«نماینده خارجی می‌نویسد علامت و عبارت دولتی روی تابلو مدرسه باید حذف شود. عدم تعیین تکلیف ممکن است عمال حکومت را جری و به زور پلیس تابلو را پایین آورده توهین نمایند اگر تصمیم قطعی طول دارد اجازه دهند تابلو را پایین بیاوریم تا دستور برسد.» مراتب فوق به استحضار وزارت جلیله معارف نیز رسیده و برای صدور جواب منتظر نظریات وزارت معزی‌الیها است.

[امضا: محمدعلی فرزین]

[مهر: وزارت امور خارجه]

[حاشیه بالا، اول: ضبط.]

[حاشیه بالا، دوم: بایگانی شود.]

سند شماره ۳۳

وضعیت بودجه مدرسه اتفاق تفلیس و تأدیه حقوق معلمان و کارکنان آن

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ پاک‌نویس: [۱۳۰۹]/۲/۲۸

نمره عمومی: ۴۴۳۲

تاریخ تحریر: [۱۳]۰۹/۲/۲۸

نمره خصوصی: ۱۲۳۹

تاریخ ثبت: [۱۳۰]۹/۲/۲۹

ریاست محترم صندوق تذکره قفقاز و روسیه

با ارسال سواد مراسله نمره ۴۷ - [۱۳۰]۹/۲/۱۱ مدرسه اتفاق تفلیس متمنی است نسبت به نرخ منات هر ترتیبی را که در مورد محاسبه حقوق مأمورین وزارت جلیله امور خارجه جاری است نسبت به حقوق کارکنان مدارس که به همان ترتیب اقدام و حقوق کارکنان مدارس آنجا را تأدیه نمایند.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

[بی‌افزود:] سواد در جواب نمره ۴۷ آقای جواهرالکلام مدیر مدرسه اتفاق ایرانیان در تفلیس

ارسال شود. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۳۳/۱

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[شیر و خورشید]

دولت شاهنشاهی ایران

مدرسه دولتی اتفاق ایرانیان - تفلیس

ضمیمه: ندارد

به تاریخ: ۱۱ اردیبهشت ۱۳۰۹

نمره: ۴۷

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکته با نهایت احترام خاطر عالی را مستحضر می‌دارد: به تاریخ هشتم ماه جاری مبلغ دو هزار و ششصد و نود منات توسط اداره محترمه صندوق تذکره کل قفقاز و روسیه به‌عنوان مدرسه واصل گردید. به قسمی که ضمن نمره ۳-۹/۱/۷ [۱۳۰] معروض گردید از اول فروردین ماه ۱۳۰۹ نرخ جاری منات توسط اداره محترمه صندوق از قرار چرانستی پانزده قران تعیین گردیده است. به قرار نرخ مزبور بودجه یک ماهه فروردین این مدرسه متجاوز از سه هزار منات خواهد گردید و مبلغ ارسالی تکافوی پرداخت حقوق یک ماهه معلمین اعزامی از مرکز (مطابق نرخ جاری صدی پانزده دریافت می‌دارند) و معلمین محلی را نخواهد نمود. لذا مبلغی به‌عنوان مساعده میان اعضای مدرسه توزیع گردید و بقیه بودجه یک ماهه از اداره محترمه صندوق مطالبه گردید. ضمناً مستدعی است مقرر فرمایند دستور لازم صادر گردد که بودجه مختصر این مؤسسه را مانند سایر مؤسسات دولت علیه در این نقاط مطابق نرخ جاری صندوق تأدیه نمایند که هر ماهه تولید اشکال جدید نماید.

[امضا: علی جواهرالکلام]

[مهر: مدرسه دولتی اتفاق ایرانیان]

[حاشیه راست:] به عرض برسد. ۱۳۰۹/۲/۲۳ [۱۳]

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

تاریخ: ۹/۲/۲۲

نمره: ۴۴۳۲

سند شماره ۳۳/۲

[شیر و خورشید]

وزارت مالیه

به تاریخ: ۱۰ خرداد ۱۳۰۹

نمره: ۴۰۶

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

در جواب مراسله نمره ۱۲۳۹ - ۱۱/۲/۱۳۰ [۱۳۰] آن مقام منبع معروض می‌دارد که بنا بر امر حضوری حضرت اشرف آقای وزیر معارف و تقاضای حضرت آقای معاون که نسبت به مدارس بادکوبه و تفلیس مساعدت بشود و بنابراین که وظیفه هر ایرانی این است و بنده هم یک نفر ایرانی هستم پس از ورود به بادکوبه و ملاحظه بودجه و اوضاع مدرسه، دیدم که با این که مدتی کور^۱ دو قران و حتی سی شاهی بوده، بودجه مدارس را در دو ریال پرداخته‌اند. بنده بودجه مدرسه تفلیس و بادکوبه را در فروردین و اردیبهشت از قرار مناتی^۲ سی شاهی پرداختم. با این که اجازه پرداخت از مرکز نرسیده بود در اواخر فروردین به طور مساعده دو هزار و ششصد و نود منات برای مدرسه تفلیس فرستادم و در اواخر اردیبهشت که اجازه پرداخت دو ماهه^۱ اول سال رسید چهار هزار و چهارصد و هشتاد و سه منات و سی [و] سه کپک تمه ارسال داشتم و به آقای ژنرال قونسول تفلیس نوشتم که نظارت در مخارج و تصدیق اسناد خرج با این بنده است. لیکن چون در بادکوبه هستم از شما تمنا می‌نمایم با نظریات رئیس مدرسه مواجب و مخارج را طوری بکنید که همیشه مدرسه دارای ذخیره باشد که اگر روزی کور ترقی کند البته از عده منات کم خواهد شد و دولت هم بیش از مبلغی که می‌پردازد نخواهد پرداخت. لهذا باید شکلی کرد که بتوان از آن ذخیره جبران کسر را نمود. برای اطلاع آن وزارت جلیله می‌نگارم که با رئیس مدرسه بادکوبه قرار گذاریدیم مواجب معلمین اعزامی از مرکز و اشخاصی که به تومان کتترات شده‌اند همیشه به کور روز بپردازیم، گران یا ارزان، ولی معلمین محلی را به منات. یعنی اگر یک نفر صد منات می‌گیرد همیشه صد

۱. Cours اشاره به نرخ تسعیر.

۲. در اصل: مناطی؛ اصلاح در همه موارد.

منات بگیرد و مازاد در بانک به اسم مدرسه جمع بشود. چنانکه فعلاً مدرسه دوازده هزار منات از سنوات قبل و تقریباً نهمصد منات از دو ماه اول هذه السنه ذخیره دارد. گرچه یک مقداری از این ذخیره در آخر سال برای مصارف سالانه خرج خواهد شد مع هذا دارای ذخیره قابل ملاحظه خواهد بود و البته وزارت مالیه و معارف باید بدانند که این اندوخته صرفه جویی نیست که بتوان از خرج برگرداند یا محتاج اجازه مخصوص برای مصرف نمودن آن بود، بلکه این وجه دارایی مدرسه و برای وقتی است که کور ترقی کند زیرا معلم محلی که مثلاً دویمت منات میگیرد همیشه دویمت منات خواهد خواست و او کاری به کار کور [و] ترقی و تنزل ندارد و به واسطه این که بودجه مدرسه در مناتی سی شاهی پرداخته شد سبب شد که دست مدرسه برای مخارج باز باشد. مثلاً مطابق قوانین محلی...^۱

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

تاریخ: ۱۳۰۹/۳/۱۴

نمره: ۶۸۳۱

[مهر:] ورود به اداره کل محاسبات

سند شماره ۳۳/۳

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ تحریر: [۱۳۰۹/۳/۱۱]

نمره عمومی: ۶۲۳۵

تاریخ ثبت: [۱۳۰۹/۳/۱۱]

نمره خصوصی: ۱۸۹۱

ریاست محترم صندوق تذکره قفقاز و روسیه
به طوری که آقای جواهرالکلام مدیر مدرسه دولتی اتفاق تفلیس تلگرافاً اطلاع می دهند حقوق

کارکنان مدرسه مزبور پرداخته نشده و از این حیث معلمان فوق‌العاده در مضیقه می‌باشند. علی‌هذا متمنی است به فوریت حقوق دو ماهه اول سال مدرسه مزبور را طبق اجازه خزانه‌داری کل تأدیه و اگر موانعی در پرداخت موجود است سریعاً اطلاع فرمایند تا نسبت به رفع آن اقدام شود.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

سند شماره ۳۳/۴

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکته حسب‌الامر مبارک به طرف باکو حرکت و روز سه‌شنبه ۲۹ مهر وارد بادکوبه گردیدم. بر طبق امر مطاع کنترات معلمان بسته شده اضافه حقوق آن‌ها از محل صرفه‌جویی معلمان که بالغ بر پنجاه هزار منات است پرداخته شد. از اول فروردین ماه تا آخر شهریور کلیه اضافه حقوق شش ماهه ۴۶ نفر مستخدم دو هزار منات بوده، یعنی قریب دویست تومان دیگر بر طبق تلگراف سابق از اول ژانویه مطالبه نمودند. فعلاً مدرسه در نهایت ترتیب دایر، مشغول انجام وظیفه هستیم. چون حسب‌الامر مبارک قریب یک ماه در تهران ماندم حالیه مدیر مدرسه "ازدر" اظهار می‌دارد که حقوق ایام غیبت پرداخته نمی‌شود در صورتی که استحقاق دارم. متمنی است مقرر فرمایند تلگرافی برای پرداخت آن صادر شود.

امر عالی مطاع

یعینی معاون مدرسه اتحاد بادکوبه

[حاشیه بالا]: اداره محاسبات، تلگرافاً دستور بدهید بپردازند. ۹/۸/۲۰

[مهر]: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

برج: ۹/۸/۲۰

نمره: ۱۵۵۲۹

سند شماره ۳۴

وضعیت آموزشی مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان بادکوبه

[شیر و خورشید]

ژنرال قونسولگری دولت علیه ایران بادکوبه

سواد مراسله مدرسه متوسط اتحاد ایرانیان در بادکوبه، نمره ۱۰۱ مورخه ۹/۳/۴ [۱۳۰] که اصل آن به نمره ۵۹۱ ثبت شد.

ژنرال قونسولگری محترم دولت علیه ایرانیان در بادکوبه

محترماً معروض می‌دارد در سنه ماضیه این مدرسه ۱۳ نفر فارغ‌التحصیل داده، عده [ای] از آن‌ها به ایران رفته و بقیه در بادکوبه مانده که بعضی از آن‌ها فعلاً مشغول تحصیل و برخی دیگر عقبه به تحصیلات خود نداده‌اند. چون سال گذشته تصمیمی برای دیپلم رسمی که به آن‌ها داده شود اتخاذ نشده بود، قبل از اتمام تحصیل به آن‌ها وعده داده شد که از تهران دیپلم ارسال و تسلیم گردد و برای توزیع دیپلم از طرف مدرسه و وزارت جلیله معارف [با] آقای صدیق اعلم رئیس محترم تعلیمات عمومی چه در وقت رفتن به اروپا و چه در مراجعت در این خصوص نیز مذاکره گردید ولی تاکنون تصمیم قطعی گرفته نشده است. چون در آخر این سنه هم نیز بالغ بر ده نفر، مدرسه فارغ‌التحصیل دارد و بایستی به آن‌ها دیپلم داده شود لذا متمنی است مقرر فرمایند در این خصوص دستوری صادر گردد که هرچه زودتر دیپلمی که مناسب برای فارغ‌التحصیل‌های این مدرسه باشد تهیه گردد که در آخر سال در مضیقه نباشیم. درخاتمه معروض می‌دارد که چون دیپلم مدارس متوسطه تهران به واسطه این که ۱۲ ساله است با دیپلم این مدرسه مطابقت نموده به علاوه لسان روسی و ترکی که در این مدرسه تدریس می‌شود اساساً پروگرام مدارس فوق‌الذکر فاقد است و مخارج زیادی مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان بادکوبه [در مقایسه] با مدارس تهران دارد در صورت امکان این قسمت را در نظر بگیرند.

مدیر مدرسه متوسطه اتحاد ایرانیان

[محل امضا]

سند شماره ۳۴/۱

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

در سنه گذشته ضمن عمل در مدرسه متوسطه بادکوبه به بعضی نواقص مختصر برخورداره که راپورت‌های آن تقدیم [شد]. اینک مجدداً به عرض مبارک می‌رساند که نواقص مزبور خیلی جزئی و با عطف توجه مختصری محظورات مرتفع و بیش از پیش این مؤسسه می‌تواند استفاده به ایرانیان مقیم بادکوبه و سایرین داده با احسن وجوه اسم افراد قابلی برای خدمت به دولت در آتیه تهیه نماید. در صورت عدم رفع آن با محیط بادکوبه و روسیه، هر یک به حدی بزرگ می‌شود که کاملاً سدّ راه و مانع و مشکلات بزرگی برای اصول اداری آن ایجاد می‌نماید.

اینک ذیلاً احتیاجاتی را که برای سال آتی مدرسه دارد پیشنهاد حضور مبارک نموده، مستدعی است در صورت لزوم مقرر فرمایند دستوری صادر گردد که تا اول شهریور پروگرام و خط و مشی را بر طبق احکام مزبور تنظیم و مشغول به انجام آن گردیم:

۱. پروگرامی که در بدو تحویل مدرسه نوشته شده است چون به تصدیق نمایندگان حکومت شوروی نرسیده هر دفعه که از طرف مفتشین آن‌ها تفتیش شود مورد اعتراضاتی واقع و اشکالاتی وارد می‌آورند. به علاوه به موجب پروگرام مزبور، فرانسه، ترکی، فارسی، روسی و عربی تدریس می‌شود. بدیهی است پنج زبان در یک مدرسه متوسطه برخلاف اصول تعلیم و تعلم و در نتیجه شاگرد[ان] بخوبی از عهده هیچ یک بر نخواهند آمد و در وقتی که مدرسه را تمام و به ایران می‌آیند فرانسه و فارسی را آنقدرها نمی‌دانند که در کلاس‌های ۵ و ۶ متوسطه بتوانند بخوبی تحصیل نمایند. عده‌ای را که در سنه قبل فرستاده بودند هر یک در این خصوص شکایاتی دارند. لذا متمنی است اجازه فرمایند که به موجب تبصره پروگرام تصویبی ۹-۱۳۰۸] که می‌نویسد به جای فرانسه ممکن است روسی یا انگلیسی یا آلمانی تدریس نموده فرانسه را از پروگرام حذف تا بتوانند زبان روسی را بخوبی از عهده برآیند یا بالعکس روسی حذف شود. پس از تهیه پروگرام نیز در صورت لزوم، توافق نظر سفارت شوروی در خصوص پروگرام اخذ شود که مورد اعتراض از طرف مفتشین حکومت شوروی واقع نگردیم.

۲. سنه ماضی چند نفر از فارغ‌التحصیل‌های مدرسه را به تهران فرستادند چون پروگرام این

مدرسه با پروگرام مدارس تهران کاملاً تطبیق نمی‌کند به علاوه طرز تعلیم در آنجا طوری است که بعد از اتمام چهار سال متوسطه می‌توانند به اونیورسیتیه داخل شده و در هر شعبه که مایل باشند تحصیل نمایند و به طوری که فوقاً عرض شد فرانسه را هم آنقدر که در خور شاگرد کلاس ۵ متوسطه است نمی‌دانند. علاوه بر این که زحمت برای وزارتخانه تولید نموده خود نیز ناراضی بودند.

۳. شاگردانی که مدرسه را امسال تمام کرده‌اند بعضی که می‌خواهند تحصیلات خود را ادامه دهند اولاً تاکنون دیپلم و تصدیق نامه‌ای برای آن‌ها تصویب نشده که داده شود. ثانیاً در مدارس عالییه آن‌ها را نپذیرفته بعضی اشکال تراشی‌ها نموده اگر به تهران هم فرستاده شوند علاوه بر زحمت وزارتخانه نتیجه مطلوبه را نخواهند گرفت (به واسطه عدم تطبیق پروگرام) بلاجواب هم نمی‌توان آن‌ها را گذاشت زیرا اظهار می‌دارند مدرسه را تمام کردیم، دیپلم به ما داده شود می‌خواهیم تحصیلات خود را ادامه دهیم و دیپلمه‌های این مدرسه را در کدام مدرسه می‌پذیرند و در این دو موضوع گرفتار سؤال جواب عده‌ای طفل و اولیای آن‌ها می‌شویم.

لذا پیشنهاد حضور مبارک می‌نماید اگر با سفارت شوروی توافق نظر حاصل گردد که سالی چند نفر از شاگردان را مثل سایر ممالک به دارالفنون‌های خودشان (در باکو، راستوف، مسکو، لنین‌گراد و غیره) بپذیرند (امتحان هم برطبق جریانی که دارالفنون‌های آن‌ها دارد حاضرند بدهند) آن وقت می‌توانیم با آن شاگردها کنترات نیز ببندیم که بعد از اتمام تحصیلاتشان (طب، مهندسی، راه‌آهن، الکترومکانیک، نفت) به دولت چند سالی خدمت نمایند. اگر لازم بدانند عده‌ای از این‌ها هم که فعلاً در تهران هستند ممکن است فرستاده شوند. به علاوه مقرر شود که دیپلم یا تصدیق، تصویب و پس از اتمام دوره ابتدایی و متوسطه به آن‌ها داده شود. در این صورت علاوه بر این که تکلیف فارغ‌التحصیل‌ها معلوم گردیده، در آینده استفاده از آن‌ها می‌توان نمود. مدرسه هم سر و صورت جالب توجهی به خود گرفته و جلوگیری از هر پروپاگانده بر علیه مدرسه که با لسان‌های مختلفه به آن‌ها اظهار می‌شود: فایده این مدرسه چیست بالاخره شما را سرگردان می‌کند و غیره می‌شود و شاگردانی که با زحمات زیاد آشنا به فارسی و روح ایرانیته شده‌اند منزجر و متواری نمی‌گردند.

۴. کنترات عمومی که برای معلمین مرقوم فرموده بودند ترجمه و مواد مابه الاختلاف نوشته شود. برطبق امر مزبور ترجمه و مذاکره گردیده توافق نظر حاصل شده است. توسط وزارت

جليله امور خارجه خواهد رسيد. در صورت لزوم اجازه فرمايند كه كئترات با مستخدمين بسته و شكايت آنها مرتفع گردد. عرايض فوق اساس احتياجاتي است كه مدرسه براي سال آتي دارد. بقيه بسته به نظر آن مقام منيع است.

معاون مدير مدرسه اتحاد بادكويه

سلطان ابراهيم يميني

۲ مرداد ۱۳۰۹

سند شماره ۳۵

اتمام امتحانات و برگزاري جشن توزيع جوايز در مدرسه پهلوي بصره

[شير و خورشيد]

قونسولگري شاهنشاهي ايران

بصره

نمره: ۶۳۸

مورخه: ۴ تير ۱۳۰۹

ضميمه: دارد

سفارت سنیه شاهنشاهی ایران - بغداد

چون امتحان مدرسه پهلوي خاتمه يافت روز ۳۱ خرداد جشن توزيع جوايز در مدرسه منعقد و عده كئيري از تجار و كسبه ايراني و اولياي شاگردان در مدرسه برحسب دعوت حاضر شدند و پس از خواندن چند فقره نطق و سرود از طرف آقاي كفيل مدير و شاگردان و دادن نمايش هاي پيشاهنگي، بنده چهار قاب ساعت و چهار عدد قلم خودنويس (پاننان) و چند جلد كتاب كه قبلاً تهيه كرده بود به پانزده نفر از محصلين كه از حيث درس و حسن اخلاق و ورزش گوي سبقت از سايرين ريوه بودند به دست خود توزيع و به عبارات مناسبي آنها را نصيحت و تشويق به درس و تحصيل نمود. ساعتها و پول قلمهاي خودنويس را دو نفر از اتباع ايران برحسب تكليف بنده به مدرسه اعانه داده بودند و بالاخره پس از توزيع جوايز، ارتجالاً

مناسب حال و مقام بیانات جالب توجهی نمود و قبل از ختم مجلس، فرصت آن اجتماع را مفتنم شمرده با لهجه مؤثری حضار را متوجه موضوع لباس ساخته و آن‌ها را به پوشیدن لباس متحدالشکل کت و شلوار و کلاه لبه‌دار امر و تشویق نمود و حقیقتاً قیافه بوقلمونی مضحک آن‌ها جالب توجه بود. با این حال مجلس با شکوهی بود و به دعای ذات مقدس ملوکانه ارواحنافداه خاتمه یافت.

در روزنامه تیمس عراقی مورخه ۲۳ و ۲۴ ژون در قسمت انگلیسی و عربی شرحی راجع به این جشن درج شده است. اینک برای اطلاع سفارت سنیه ترجمه آن‌ها لفاً تقدیم گردید.

قونسول دولت شاهنشاهی ایران در بصره

[امضا: محمدحسن بدیع]

یک سواد به ضمایم آن برای اطلاع وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌شود.

سند شماره ۳۵/۱

ترجمه از روزنامه تیمس عراقی مورخه ۲۳ ژوئن ۱۹۳۰

مدرسه پهلوی

توزیع جوایز

عصر شنبه یک جشنی برای توزیع جوایز در مدرسه پهلوی با حضور یک جماعت زیادی به ریاست آقای میرزا حسن‌خان بدیع قونسول ایران منعقد گردید.

افتتاح جشن از طرف پیشاهنگان مدرسه به شیفور سلام اعلان و شاگردان به خواندن سرود فارسی شروع نمودند. سپس کفیل مدیر مدرسه آقای میرزا محمدغلام، ترقی و پیشرفت مدرسه را در عرض سال گذشته بالنسبه به سال ما قبل در اثر جدیت آقای میرزا احمدخان امین سرپرست مدارس ایرانی در عراق و مساعدت‌های ذی‌قیمت قونسول محترم و خان بهادر

میرزا محمد و خان بهادر آقا خلیل و عبدالمجیدخان بدیع و ملاخضیر و عبدالرزاق شوشتری و زایر حسین تنگستانی و مرحوم عبدالرزاق اصفهانی و دیگران شرح داد. پروگرام نمایش محتوی هیجده ماده که از آن جمله سرود، محفوظات، خواندن مقاله و حرکات ژیمناستیکی از طرف پیشاهنگان بوده است.

جوایز عبارت از ساعت‌های مچی، قلم‌های خودنویس (پاندان) و چند جلد کتاب بوده که آقای قونسول آن‌ها را توزیع و قبل از اختتام جشن، مختصر نطقی مناسب مقام ایراد و مدرسه را از این پیشرفت تبریک و علاقه‌مندان به معارف را تشویق و ضمناً اظهار داشت که هر چند قناعت یک خصلت خوبی است ولی در مسائل مربوط به تعلیم و تربیت و تعمیم معارف هیچ‌وقت نباید قناعت کنیم.

سند شماره ۳۵/۲

ترجمه از روزنامه تيمس عراقی مورخه ۲۴ ژوئن ۱۹۳۰

جشن توزیع جوایز

ساعت پنج بعدازظهر روز شنبه ۲۱ شهر جاری جشن توزیع جوایز در مدرسه پهلوی بصره منعقد و جمع غفیری از اولیا و اقربای محصلین حضور به هم رسانیده و در رأس آن‌ها آقای میرزا حسن خان بدیع، قونسول ایران بود.

افتتاح جشن از طرف شاگردان پیشاهنگی به شیفور سلام اعلان و در تعاقب آن سرود خوانده شد. سپس جوان با نشاط، آقای میرزا محمدغلام، کفیل مدیر مدرسه برخاسته و نطقی مبنی بر پیشرفت و ترقی مادی و ادبی مدرسه در هذه‌السنه بالنسبه به سنوات گذشته از حیث درس و نمایشات پیشاهنگی و موزیک و گردش‌های قسمت پیشاهنگی، مخصوصاً مسافرت آن به خوزستان و حسن اثری که در قلوب عامه بخشیده بود ایراد و اظهار داشت که این‌ها تمام در اثر فعالیت و جدیت آقای میرزا احمدخان امین، سرپرست مدارس ایرانی در عراق و

حسن کفایت او و اهتمام هیأت مدیره مدرسه و معلمین آن به کمک و همدستی آقای قونسول معزی‌الیه و مساعدت یک نخبه از ذوات محترم، مخصوصاً آقای میرزا محمدخان بهادر و عبدالمجیدخان بدیع و ملاخضیر و خان بهادر میرزا خلیل و عبدالرزاق شوشتری و زایر حسین تنگستانی و مرحوم عبدالرزاق اصفهانی و دیگران که هر کدام به قدر همت خود مساعدت مادی به مدرسه نموده است و ضمناً از حسن معاضدت آقایان علمای اعلام به ویژه حجة الاسلام آقای سیدمهدی مجتهد قزوینی نسبت به مدرسه اظهار تشکر و قدردانی نموده نطق خود را به دعا و ثنای اعلیٰ حضرت شاهنشاهی رضاشاه پهلوی خاتمه داد.

پروگرام جشن مرکب از هیجده ماده که از آن جمله سرود و مقالات و محفوظات و نمایشات پیشاهنگی بوده و مورد تحسین حضار واقع گردید. سپس آقای قونسول به توزیع جوایز که عبارت از ساعت و قلم و کتاب بود به شاگردان مفصلة الاسامی ذیل پرداخته و به یکی یکی از آنها دست داده و با یک عبارت مناسبی آنها را تشویق می نمود:

عبدالرسول محمدحسین (کلاس ۶) و عبدالعباس ولد غلامعلی و عبدالکریم ناصری زاده در موزیک و پیشاهنگی و حسن اخلاق جایزه گرفته و آن عبارت از کتاب و قلم بود. و اما از حیث درس جایزه اول را که عبارت از ساعت بوده عیسی ولد موسی (کلاس ۵) و علی ولد موسی (کلاس ۴) و ابراهیم حاج رضا (کلاس ۳) و علی اصغر حسین (کلاس ۲) برده و جایزه دوم نصیب حسین حاج علی (کلاس ۴) و سیدمحمد سیدمهدی (کلاس ۳) و ناصر کامل (کلاس ۲) و عبدالله عیدانی (کلاس ۵) و نوری عبدالله (کلاس ۱) شده است و بعد از توزیع جوایز آقای قونسول نطق مختصری مبنی بر مسرت و خوشوقتی از مشاهده پیشرفت محسوسی که مدرسه نسبت به سنوات ماضیه نموده است ارتجالاً ایراد و از هیأت مدیره و اشخاصی که نسبت به این مؤسسه مساعدت نموده اند اظهار قدردانی فرمود و گفت قناعت در هر چیزی خوب و مطلوب است مگر در مورد علم و اخلاق زیرا هر قدر ما علم و اخلاق تحصیل کنیم باز کم است.

سپس شیفور سلام بر اختتام جشن زده شد و حضار با دلی سرشار از فرح و سرور متفرق شدند. ما اداره مدرسه را از این پیشرفت تبریک و موفقیت آن را در رشته تعلیم و تربیت آرزو می کنیم.

سند شماره ۳۵/۳

قونسولگری دولت شاهنشاهی ایران در بصره

مورخه: ۱ تیر ماه ۱۳۰۹

نمره: ۶۱۹

متحدالمآل

در تعقیب اظهاراتی که روز جشن مدرسه راجع به لزوم پوشیدن لباس متحدالشکل به عموم مدعوین و حضار نمود خاطر نشان می‌نماید چون جناب عالی از طبقه تجار هستید می‌باید لباس فعلی خود را تغییر و بر طبق قانون لباس متحدالشکل، کلاه لبه‌دار و کت و شلوار بپوشید که سایر اصناف و کسبه ایرانی به شما تأسی نموده تدریجاً تغییر لباس بدهند و در صورتی که بدون عذر قانونی از پوشیدن لباس متحدالشکل خوداری نمایید این قونسولگری نیز از قبول مراجعات شما خودداری خواهد نمود.

قونسول دولت شاهنشاهی ایران در بصره

یک سواد برای اطلاع وزارت جلیله دربار پهلوی تقدیم می‌گردد.

سند شماره ۳۶

عریضه‌ها و مکاتبه‌ها در مورد انتصاب محمدصادق حسینی به مدیریت مدارس
ایرانی در عراق

[شیر و خورشید]

سفارت شاهنشاهی ایران

بغداد

مورخه: ۱۳۰۹/۶/۹

حضور مبارک حضرت مستطاب اشرف آقای وزیر معظم دربار پهلوی دامت عظمته
از یک سال به این طرف روزی نیست که در جراید بغداد مقالات و اخباری راجع به ترقیات

ایران نشر نشود. اغلب آن‌ها را هم خود بنده تدارک می‌کرده و پس از ترجمه من غیرمستقیم به جراید می‌دادم و وسیله دوست بنده هم سیدمحمدصادق مدیر یکی از مدارس ایرانیان بوده. مشارالیه مرد ادیبی است و در زبان عربی مهارت کامل دارد و با عموم طبقات هم در آمیزش است. از یک ماه به این طرف که مشارالیه عازم تهران شد علاوه بر آن‌که در روزنامه‌ها دیگر خبری از ایران خواننده نمی‌شود بسیاری از تحقیقات بنده هم عاطل مانده است. سیدمحمدصادق از کار بغداد خود ناراضی بود و امروز هم استعفا نامه خود را فرستاده و از قرار معلوم وعده کرده‌اند ایشان را به ریاست معارف بوشهر بفرستند. چون وجود او در بغداد نهایت ضرورت را داشت و از طرفی هم از عهده اداره مدارس بر می‌آمد بنده به وزارت جلیله معارف پیشنهاد کردم که ایشان را به سرپرستی مدارس عراق منصوب فرمایند به شرط آن‌که به سرپرست فعلی نیز شغل یا معلمی مناسبی در تهران بدهند. زیرا مشارالیه که امین‌زاده نام دارد بسیار جوان فعال و فاضل و لایقی است و در این یک ساله با نهایت جدیت و درستی از عهده خدمات خود برآمده و البته مناسب نیست که بی‌کار و دل‌سرد بشود. نظر به این‌که پیشنهاد مزبور گویا موقع قبول نیافته و اعتبارات مدارس بین‌النهرین هم گنجایش آن را ندارد که اضافه حقوق به آقا سیدمحمدصادق داده شود و بر فرض هم که از این راه مساعدت بشود سایر مدیران دل‌سرد و رنجور خواهند شد، مستدعی است مقرر فرمایید به رسم انعام، سیصد تومان از محل اعتبار دولت به آقا سیدمحمدصادق مرحمت شود تا بتواند به کمک حقوق خود در بغداد زندگانی نماید. خدمات مشارالیه به سیاست ایران در عراق بیش از این قیمت دارد و هرگاه استدعای بنده در نظر مبارک مقبول افتاد بهتر است مقرر فرمایند خود او را به دربار احضار و مراسم مبارک را به مشارالیه ابلاغ نمایند که با دلگرمی و شوق مراجعت و به خدماتش دنباله بدهد.

[امضا: عنایت‌الله سمیعی]

[حاشیه بالا:] سواد برای وزارت معارف ارسال و نوشته شود که مطابق یادداشت آقای وزیر (در حاشیه) به سفارت جواب داده شد به سفارت هم جواب داده شود.

[حاشیه راست، به خط عبدالحسین تیمورتاش:] ۱. در موضوع آقا سید محمدصادق ابداً اشکالی ندارد ابلاغ فرمایید. ۲. در موضوع آقای امین‌زاده شغل مناسبی برای مشارالیه در مرکز [در نظر گرفته خواهد شد] که بتواند از عهده برآید. ۳. در خصوص انعام سیصد تومان خیلی مناسب خواهد بود به آقا سید محمدصادق اعطا گردد.

سند شماره ۳۶/۱

[شیر و خورشید]
وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۳۱۷۸

تاریخ خروج: ۱۷ شهریور ۱۳۰۹

وزارت جلیله معارف و اوقاف

با ارسال سواد مراسله [ای] از سفارت دولت شاهنشاهی در عراق زحمت می‌دهد که نظریات جناب مستطاب اجل آقای وزیر معارف و اوقاف نسبت به مدلول آن جلب و برطبق نظریات ایشان به شرح ذیل به سفارت مشارالیهها جواب داده شد:

۱. در موضوع آقا سیدمحمدصادق راجع به سرپرستی مشارالیه در مدارس ایرانیان عراق اشکالی ندارد.
۲. راجع به آقای امین‌زاده شغل مناسبی برای مشارالیه در مرکز در نظر گرفته خواهد شد که بتواند از عهده برآید.
۳. درخصوص انعام سیصد تومان به آقای سیدمحمدصادق هم مناسب خواهد بود که به مشارالیه اعطا شود.

وزیر دربار پهلوی
تیمورتاش

[پی‌افزود:] درخصوص انعام سیصد تومان ممکن است آن وزارت جلیله پیشنهاد به هیأت محترم دولت بفرمایند.

سند شماره ۳۶/۲

[شیر و خورشید]
سفارت شاهنشاهی بغداد

حضور مبارک حضرت مستطاب اشرف آقای وزیر معظم دربار پهلوی دامت عظمته مرقومه مبارک نمره ۳۱۷۹-۱۷/۶/۰۹ [۱۳] راجع به آقا سیدمحمدصادق زیارت گردید. چنانچه وزارت جلیله معارف مشارالیه را به سمت سرپرستی اعزام فرمایند دیگر اعطای انعام ضرورت نخواهد داشت و مصرف زایدی خواهد بود که با وضع امروز مناسب نیست. در صورت تصویب مقرر خواهند فرمود اقدام اخیر را نمایند.

[امضا: عنایت‌الله سمیعی]

[حاشیه پایین، به خط عبدالحسین تیمورتاش:] به وزارت معارف نوشته شود.

سند شماره ۳۶/۳

[شیر و خورشید]
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره معارف و تعلیمات

نمره: ۶۸۰۶/۱۳۹۶۴

به تاریخ: ۱۳۰۹/۷/۱۲

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه محترمه نمره ۳۱۷۸ به ضمیمه سواد مراسله سفارت دولت شاهنشاهی ایران در عراق عز وصول ارزانی داشت. جواباً به استحضار خاطر مبارک می‌رساند که احکام آقای آقا سیدمحمدصادق به سمت سرپرستی در مدارس ایرانیان عراق صادر و به سفارت شاهنشاهی بغداد ارسال گردید.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه پایین:] ابلاغ شود.

سند شماره ۳۶/۴

[تاریخ: ۲ آبان ماه ۱۳۰۹]

مقام منیع بندگان حضرت اشرف

آقای تیمورتاش وزیر محترم دربار پهلوی دامت شوکتہ

البته آن مقام منیع از ترقیات مدرسه پهلوی بصره و سفر پیشاهنگان به خوزستان و نمایشات و تظاهرات حیرت بخش آن در سنه ماضیه مستحضر می باشند. تمام این ترقیات در نتیجه جدیت و فعالیت شب و روز آقای میرزا احمدخان امین که در قلوب ما ایرانیان محبوب و دارای مقام مهم علمی می باشند به وجود پیوسته است. اخیراً شنیده شده است که سیدصادق حسینی، مدیر مدرسه چهار کلاسه بغداد به جای آقای امین برای سرپرستی مدارس منصوب شده است. حقیقتاً اظهار این انتخاب به عراقیان شرم آور است. زیرا چگونه می توان گفت که شخصی که حتی از عهده امتحان دروس مدرسه ابتدایی بر نمی آید به جای شخصی که از دو شعبه عالی، تربیت عالی و ریاضیات عالی فارغ التحصیل است تعیین شده است. مستدعی است راضی نشوند که مدارس ما پس از این وضع آبرومند به حال ننگین و شرم آوری در آید و در مملکت بیگانه سرشکسته شویم. سیدصادق لیاقت این پست و پست تر از آن را ندارد.

مستدعی است برای حفظ شرافت ما ایرانیان عراق، مقرر فرمایند که آقای میرزا احمدخان به جای خود باقی و ما مانند همیشه به وجود ایشان مفتخر و مدارس ما بر ترقیات سابق خود باقی بماند.

از طرف ایرانیان بصره

[امضا: سید عبدالوهاب، سید حسن، سید عبدالرزاق شوشتری، سید احمد شوشتری، حاج حسین، سید محمود یزدی، اصغر بن حسین تبریزی و چهار امضای ناخوانای دیگر]
[حاشیه بالا: ضبط.]

سند شماره ۳۶/۵

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

اسم پاک‌نویس‌کننده: سیدحسین

تاریخ اصل مطلب: ۱۳۰۹/۸/۶

نمره کتاب ثبت: ۴۶۰۹

تاریخ خروج: فوق

وزارت جلیله معارف و اوقاف

سواد دو فقره تلگراف واصله از ایرانیان مقیم کربلا و کاظمین در شکایت از انتخاب سیدمحمدصادق به سرپرستی مدارس ایرانیان در عراق برای اطلاع آن وزارت جلیله لفاً ارسال می‌شود.

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

[حاشیه راست:] مراسله در حکومت نمره ۶۴۱۰.

سند شماره ۳۶/۶

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

اسم پاک‌نویس‌کننده: سیدحسین

تاریخ اصل مطلب: ۱۳۰۹/۸/۶

نمره کتاب ثبت: ۴۴۶۰

تاریخ خروج: فوق

سفارت محترم دولت شاهنشاهی در عراق

با ارسال سواد دو فقره تلگراف ایرانیان مقیم کربلا و کاظمین در شکایت از سرپرستی

سیدصادق در مدارس ایرانیان زحمت می‌دهد که تعیین مشارالیه به این سمت برحسب پیشنهاد آن سفارت محترم بود. تلگراف مزبوره حاکی از سوء سابقه و عدم لیاقت و قلت معلومات مشارالیه است. به این تفصیل مترصد است نظریه خود را در این موضوع به فوریت اطلاع دهید.

سند شماره ۳۶/۷

[شیر و خورشید]

وزارت پست و تلگراف و تلفن

از: قصر، به: [تهران]، نمره کتاب: ۱۵۵، نمره قبض: ۷۸۹، نمره تلگراف: ۴، عدد کلمات: ۱۸۶، تاریخ اصل: ۳، تاریخ وصول: روز ۱۳۰۹/۸/۳

مقام منیع حضرت اشرف آقای تیمورتاش وزیر محترم دربار پهلوی دامت شوکتہ از قرار معلوم سیدصادق حسینی، مدیر مدرسه ابتدایی چهار کلاسه بغداد به جای آقای احمدخان امین، معلم سابق دارالفنون و فارغ‌التحصیل مدارس عالیہ برای سرپرستی مدارس ایرانی بین‌النهرین معین شده است. این خبر تأثیر بسیار سوئی در محیط کربلا نموده و اسباب یأس ایرانیان گردیده که چگونه سیدصادق که شخصی جاهل بی‌سواد و بد سابقه است و تقریباً تمام معلمین این مدارس از حیث علم و تحصیل بر مشارالیه رجحان دارند به جای آقای احمدخان امین منصوب^۱ شود. بدیهی است وجود سیدصادق در مقابل رؤسای معارف تحصیل کرده عراق اسباب تنگ و رسوایی ایرانیان خواهد بود. ما به نام ایران پرستی و حفظ شرافت مدارس از آن مقام منیع و رفیع عاجزانه درخواست می‌نماییم امر به ابقای آقای احمدخان امین که اسباب سربلندی ما در مقابل رؤسای معارف هستند بفرمایند. از طرف تجار ایرانی کربلا. احقر یحیی، ایزدی، زرنندی، محمدیوسف تاجر، بهبهانی، محمدجواد تاجر، طباطبایی، عبدالحمید تاجر، صافی...^۲ میرزا آقا تاجر شیرازی.

[مهر:] اخبار تلگرافخانه مبارکه

۱. در اصل: نصب.

۲. یک کلمه خوانده نشد.

سند شماره ۳۶/۸

[اشیر و خورشید]

وزارت پست و تلگراف و تلفن

نمره کتاب: ۱۵۶، از: قصر، به: [تهران]، نمره قبض: ۷۸۸، عدد کلمات: ۳۶۲۳، تاریخ اصل: ۳،
تاریخ وصول: روز ۳ ماه ۸/ [۱۳۰۹]

از کاظمین، مقام منیع بندگان حضرت اشرف اعظم آقای تیمورتاش وزیر دربار پهلوی دامت شوکت، در این عصر درخشان پهلوی که اخبار مسرت آمیز وطن عزیز چشم ما را در خارجه روشن و همیشه به رجال نامی و فعال خود افتخار می‌کنیم، اینک از قرار معلوم وزارت جلیله معارف سیدصادق حسینی نام کربلایی که سابقاً مدیر مدرسه چهار کلاسه بغداد و از سوابق سوء و افعال و حرکات زشت و شرم آور خویش قادر به بقا در مسقط الرأس خود کربلا نبوده و عموم ایرانیان اصلاً از وجود ایشان در تشکیلات معارفی آنجا ناراضی بودند به سرپرستی مدارس بجای احمدخان امین که از جوانان عالم و فاضل و با اخلاق و از مستخدمین مدارس عالیه اروپا و حسن خدمتشان چه در ایران و چه در ایام تصدیشان در آنجا معروف است تعیین نموده‌اند. چون سابقه و شهرت لامذهبی و بی‌ناموسی این شخص بر همه ایرانیان آشکار و این سوء انتخاب اسباب یأس و عدم اطمینان ما ایرانیان از فرستادن اولاد خود به مدارس است، لذا عاجزانه اصلاح این امر مهم را از مقام عالی و منیع حضرت اشرف‌مان که یگانه مصلح امورند آرزومند بوده و در خواست می‌نماییم که راضی به ذلت و سرشکستگی ایرانیان در خارجه نشده و هر چه زودتر امر و مقرر فرمایید که دفع شر این جاهل بی‌سواد، سرپرست جدید، سیدصادق حسینی را از اینجا نموده و سرپرست سابق مدارس را که جوانی امین، لایق و عالم به احوالات این محیط و حتی به ریاست دارالمعلمین عالی بغداد انتخاب شده و به واسطه حس وطن پرستی آن را ترک و خدمت به وطن را مقدم داشته و با وجود ایشان در مقابل رجال معارفی بین‌النهرین می‌توان اظهار حیات نمود برقرار فرمایید. حاجی محمدرضا پوست‌فروش تبریزی، سیدهاشم اصفهانی، محمدجواد صراف استرآبادی، حاجی سیدابراهیم حکیم،

محمدعلی همدانی، علی اکبر صراف بروجردی، عبدالحمید مازندرانی، الحاج مهدی مازندرانی، سیدحسین اصفهانی، حمزه استرآبادی، محمدجواد ولد مرحوم محمدکاظم، الحاج سید محمدحسین یزدی، حاج محمدعلی ولد حاج عبد واحد شیرازی، علی حسین طبیب شیرازی، سیدکاظم طبیب زاده شیرازی.

[مهر:] اخبار تلگرافخانه مبارکه

سند شماره ۳۶/۹

[شیر و خورشید]

وزارت پست و تلگراف و تلفن

نمره کتاب: ۲۵۸، از: محمره، به: [تهران]، نمره قبض: ۱۵۴۲، نمره تلگراف: ۴۹، عدد کلمات: ۱۳۸، تاریخ اصل: ۱۳، تاریخ وصول: ۱۳/۸/۱۳۰۹، سنه: ۱۳۰۹

مقام منبع و رفیع بندگان حضرت اشرف وزیر محترم دربار پهلوی دامت شوکتہ وزارت جلیله معارف اخیراً سیدمحمدصادق حسینی را که لیاقت مدیریت مدرسه ابتدایی را هم ندارد به جای آقای میرزا احمدخان امین رئیس سابق معارف حوزه بزرگ فرات برای سرپرستی مدارس ایرانی منصوب^۱ داشته است. این تعیین، اسباب سرشکستگی ما ایرانیان در مقابل اجنبی است. زیرا تاکنون در عراق دیده نشده است شخصی را که مدرسه ندیده از کنج مدارس قدیمه برای ریاست مدارس انتخاب نمایند. مستدعی است مقرر فرمایید برای حفظ شرافت ایرانیت در عراق، آقای میرزا احمدخان امین که دیپلمه مدارس عالی هستند و به وجود ایشان افتخار داریم به جای خود برقرار باشند. از طرف ایرانیان بصره، عبدالرزاق شوشتری، بزی [؟] سید محمود یزدی، حقیر حاجی علی، محمدعلی، حاج مهدی اهوازی، سیدعلی حکاک.

[مهر:] اخبار تلگرافخانه مبارکه

[حاشیه بالا:] سواد به معارف ارسال شود.

سند شماره ۳۶/۱۰

[شیر و خورشید]

سفارت شاهنشاهی ایران - بغداد

مورخه: ۱۳۰۹/۸/۱۴

نمره: ۴۱۱۵

وزارت جلیله دربار معظم پهلوی دامت عظمته

مرقومه مبارک نمره ۴۸۱۰ مورخه ۹/۸/۶ متضمن سواد دو فقره تلگرافی که راجع به انتخاب سیدمحمدصادق مخابره کرده بودند زیارت گردید. امضاکنندگان تلگراف کربلا که مجهول هستند هر چه تحقیق شد کسی آن‌ها را نشناخت و از آقای قونسول سابق کربلا هم که اخیراً به نیابت اول سفارت آمده‌اند استفسار شد ناشناس در آمدند.

از امضاکنندگان تلگراف کاظمین یک نفر تبعه عراق و پنج نفر از صراف‌های خورده پا و دلال اجاره اتومبیل هستند. دو نفر دیگر هم که نسبتاً معروفند از جمله اشخاصی هستند که بالاچار امضا کرده‌اند و اساساً اطلاعی از مدرسه و مدرسه‌داری ندارند.

عادت ایرانی‌های عراق همیشه بر این بوده است که به امور قونسولگری‌ها و مدارس مداخله کرده و هر روز تلگرافی برعلیه یا به نفع این و آن به تهران مخابره کنند و متأسفانه عادت مزبور به طوری که باید مرتفع نشده و البته چنانچه به حرف‌های بی‌اساس آن‌ها ترتیب اثر داده شود بسیار مضر خواهد بود. قبل از تغییر امین‌زاده همین اشخاص جرأید تهران و جبل‌المتین کلکته را از سوء رفتار مشارالیه پر کرده بودند و حالا نغمه مخالف می‌خوانند.

در معلومات و کفایت امین‌زاده بنده تردید ندارم ولی متأسفانه تاکنون نمی‌دانستم که جوان بداخلاقی است زیرا تمام این تحریکات را او با کمک مدیر مدرسه اخوت که این دو روزه تغییر خواهد کرد و پسر آقای آقا میرزا مهدی خراسانی کرده است و شخصاً هم مبلغی متضرر و مطابق اطلاعات صحیحی که تحصیل شده قیمت تلگرافات را از کیسه خود پرداخته است، مشارالیه به این هم قناعت نکرده و در یکی از جرأید بغداد شروع به مقاله‌نویسی کرده است. اما در باب سیدمحمدصادق قبل از آن‌که به بغداد بیایم مشارالیه متصدی امور مدارس بوده و

در اوقاتی که حکومت عراق شناخته نشده بود و انواع اشکال تراشی‌ها برای مدارس ایرانی می‌نمودند ایشان مدارس مزبور را اداره کرده و خوب هم از عهده برمی‌آمد.

نسبت بی‌سوادی به او دادن هم کذب سایر اظهارات متشکیان را می‌رساند. زیرا سیدمحمدصادق مصنف کتاب تاریخ بغداد است که چند ماه قبل طبع شده و اهمیت زیاد در عراق پیدا کرده است، دیگر آن‌که جغرافیایی برای دوره متوسطه نوشته‌اند که تحت طبع است و نیز کتابی به عنوان مقدمه تاریخ در فلسفه تاریخ تألیف کرده‌اند که شاید تا یک ماه دیگر در تهران از طبع خارج شود.

آقا سیدصادق سوء شهرتی در عراق ندارد بلکه بالعکس مردم با نظر نیک به او می‌نگرند و همیشه هم در مدارس ایرانیان عراق یا معلم بوده و یا سرپرست و هیچ‌وقت اظهاراتی نسبت به او نشده بود. علی‌ای حال عقیده بنده آن است که به حرف این قبیل اشخاص به هیچ‌وجه نباید اهمیت داد والا قدرت از مأمورین دولت علیه در عراق سلب خواهد شد.

[پی‌افزود:] اتفاقاً الساعة کاغذی به پست شهری به بنده در این موضوع رسیده است که برای مزید استحضار خاطر مبارک عیناً تقدیم می‌دارد. این راپورت دیروز تنظیم شده بود. اتفاقاً یکی از آن دو نفری که تلگراف کاظمین را امضا کرده و فوقاً عرض شده است که نسبتاً معروف می‌باشند امروز به سفارت آمد. از او سؤال شد به کلی انکار و اظهار بی‌اطلاعی نمود. مشارالیه حاج مهدی مازندرانی است. چون یکی از تجار می‌باشد تقاضا نمود از تلگرافخانه قصر عین صورت تلگراف خواسته شود تا بتواند در محاکم، جعل‌کننده را تعقیب نماید. خیلی بموقع است چنانچه دستور فرمایند به تلگرافخانه قصر دستور داده بشود که با این تقاضا موافقت نمایند.

[امضا: عنایت‌الله سمیعی]

سند شماره ۳۶/۱۱

[تاریخ: ۱۹۳۰/۱۱/۲]

خصوصی و سری

حضرت اشرف

بعد از عرض اخلاص، اهالی^۲ کاظمین که فقط عده [ای] محدود و اطرافی‌های آقای امین‌زاده هستند عریضه تهیه و تنظیم کرده و در صدد هستند که به دربار اعلی حضرت بفرستند به این^۳ خلاصه مضمون که حضرت اشرف می‌خواهند مدرسه کاظمین را بسته و معلمین فعلی را تعدیل و منفصل نمایند و نیز در صدد بعضی تشبثات هستند که با سیاست ایران در عراق تماس دارد یعنی می‌خواهند بفهمانند که ایران در انتخاب سید محمدصادق مقصود سیاسی داشته و امین‌زاده می‌خواهد به سامره رفته و در غیاب خود بعضی را رشوه داده است که سید را اذیت و صدمه برسانند. محرک این فساد اولاً خود امین‌زاده ثانیاً میرزا اسماعیل مدیر اخوت و نویسنده این مضابط^۴ و عریضه‌ها میرزا احمد مرزی معلم مدرسه اخوت و حسن گنجی و میرزا مصطفی افضل‌پور و غیره هیأت عامله و پادو می‌باشند. اگر حدی برای این حرکات که محصور بین چهار پنج نفر معترض ایرانی‌نما که تالی فاسدی را قایل نبوده و یک مغازه را برای یک دستمال آتش می‌زنند نگذارید و خاتمه به این حرکات که موجب شرمندگی ایرانیان و دولت شاهنشاهی است ندهید، عاقبت امر وخیم و جراید اجنبی تجری پیدا کرده و شیرک شده، فرداست که در امر سفارت و کم کم سیاست دولت اظهار رأی و نظریه کرده همه ما بازچه و ملعبه عراقی‌ها خواهیم شد. ایرانی بی‌طرف و دلسوز. الاحقر مرتضی‌الحسینی توکلی

بغداد

۲. در اصل: اهالیه.

۱. برابر با. ۱۳۰۹/۸/۱۱.

۴. در اصل: مضابط.

۳. در اصل: بداین.

سند شماره ۳۶/۱۲

[تاریخ: ۱۵ آبان ماه ۱۳۰۹]

حضور محترم بندگان حضرت اشرف اعظم

آقای تیمورتاش وزیر محبوب و محترم دربار معظم پهلوی دامت شوکتة العالیه پدر بزرگوار، از آنجا که حضرت اشرف آخرین پناه و مرجع وطن پرستان و مظلومین می‌باشید لذا لازم دیدم که به عرض عرایض ذیل جسارت ورزم:

بنده پس از اخذ دیپلم از درجه لیسانس از ریاضیات عالیہ و اتمام دارالمعلمین عالی اسلامبول به بغداد آمده و با حقوق ۲۰۰ تومان در ماه برای تعلیم علوم تربیتی در دارالمعلمین بغداد و پس از یک سال با حقوق ۲۵۰ تومان (۵۰۰ روپیه) به ریاست دارالمعلمین و بعد به ریاست حوزه معارف فرات منصوب شدم. ولی چون تربیت بنده روی مبادی وطن پرستی بوده و همیشه در فکر بودم که به ایران آمده وظیفه وطنی خود را انجام دهم لذا با این که قبل از مسافرت به ایران به بنده ریاست دارالمعلمین عالی با حقوق ۶۰۰ روپیه تکلیف گردید نپذیرفته، برای برآوردن آمال وطنی خود به ایران آمدم و در تهران به معلمی دارالفنون انتخاب شدم. ولی چون در علوم تربیتی و تهیه معلمین کارآمد متخصص بودم خیلی سعی کردم که ریاست دارالمعلمین تهران را به بنده تفویض نمایند. متأسفانه ممکن نشد، لذا افتخاراً شروع به تأسیس پیشاهنگی نمودم و در تمام ایران آن را توسعه داده و ۵۰۰۰ روپیه صرفه‌جویی خود را که از بین‌النهرین آورده بودم برای پیشرفت آن خرج کرده و هر ماه نصف حقوق خود را برای همین مقصد مقدس به مصرف رساندم. مجله پیشاهنگی را اصدار و کتابی نیز در پیشاهنگی به طبع رساندم.

یک سال قبل با تصویب حضرت اشرف برای سرپرستی مدارس ایران در بین‌النهرین معین و با شهادت سفارت سنیه شاهنشاهی (که سواد آن لفاً تقدیم می‌شود) و تصدیق عموم ایرانیان، نهایت فداکاری را نموده مدارس را مطابق آخرین سیستم تربیت اصلاح و اسباب حیرت عراقیان را فراهم آوردم تا آن که اخیراً به جای قدردانی، بنده را از شغل خود منفصل و شغل جدیدی هم به بنده ابلاغ نمودند و به جای بنده سیدصادق حسینی را که در سال گذشته مدیر

مدرسه چهارکلاسه بغداد و چند سال قبل در کربلا مکتب‌دار و روضه‌خوان و شاگرد ساعت‌ساز بوده و جز سواد فارسی، تحصیلات جدید (Modern) ندیده و حتی از مدرسه ابتدایی هم تصدیق ندارد معین کرده‌اند. این انتخاب از وزن و اهمیت ایران در نظر عراقیان خیلی کاست، چنان‌که از رجال عراق در محافل بزرگ به گوش خود می‌شنوم که می‌گویند: «ما گمان می‌کردیم ایران دارای یک تشکیلات معارفی است و انتخاب سیدصادق حسینی که عراق ایشان را برای معلمی مدرسه مقدماتی هم نمی‌پذیرد دلیل بر این است که کارها در ایران از روی قاعده و اصول نیست. مگر در ایران قحط‌الرجال است. پس معلوم می‌شود که معارف عراق به مراتب راقی‌تر از معارف ایران است.»

خلاصه انتخاب سیدصادق با آن سوابق بی‌علمی به جای بنده به سیاست ایران در عراق لطمه بزرگی وارد آورد و جای حیرت است که چگونه سفارت سنیه با انتخاب این شخص موافقت نمود. با شهادت تمام ایرانیان و اعراب هرگاه بنده از شغل خود در عراق استعفا نمی‌دادم امروز یا مدیرکل یا وزیر معارف عراق بودم. جسارتماً عرض می‌کنم که میان رؤسای معارف ایالات، شخصی که به اندازه بنده در تربیت و تشکیلات معارفی متخصص و از دو رشته عالی اونیورسیته دارای دیپلم باشد و به اندازه بنده فداکار، جدی، مخلص و عاشق وطن باشد یافت نمی‌شود. ولی افسوس لیاقت آن را نداشتم که حضوراً شرفیاب شده خود را حضور مبارک معرفی نمایم. بنده در ماندن به شغل سابق خود که نسبت به وظایف مهمه سابق بی‌اهمیت است اصراری ندارم و فقط استدعای بنده این است که راضی نشوند پس [از] آن همه فداکاری و خدمت بدون تعیین شغل آینده بنده را بی‌کار بگذارند.

در خاتمه امیدوارم که پیوسته مظهر الطاف و مرحام سامیه آن یگانه مرجع محبوب باشم.

فدوی

احمدامین در کاظمین

[امضا]

سند شماره ۳۶/۱۳

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

ترجمه از جریده العراق منطبعة بغداد

تاریخ اصل ۱ نوامبر ۱۹۳۰ [۱۳۰۹/۸/۲۰]

عقیده ایرانیان عراق نسبت به مفتش جدید مدارس ایرانی در عراق

سید صادق حسینی که چند روز قبل اطلاع دادیم که به جای احمد امین زاده مفتش سابق مدارس ایرانی در عراق تعیین شده در هفته گذشته وارد بغداد گردید و کار دیگری در ایران به احمد امین زاده تفویض شده است. طوری که ما اطلاع یافته ایم ایرانیان عراق از تعیین مفتش جدید خیلی متکدر و ناراضی هستند. در ظرف این دو روزه مکاتیب زیادی که همه مملو از تویخ و سرزنش نسبت به مفتش جدید است به اداره ما رسیده و اظهار می دارند که دولت ایران به هیچ وجه در تعیین مفتش جدید حسن انتخاب به خرج نداده است.

ما نیز به نوبه خود، ایرانی های اینجا را از جهات مختلفه که فعلاً از شرحش خودداری می نمایم تأیید می کنیم و فقط متذکر می شویم که مفتش جدید از اشخاصی است که به حدی نسبت به عرب دشمنی دارد و به اندازه [ای] با نظر احتقار و پستی به عرب می نگرد که ممکن نیست بتوان همه را در این مختصر شرح داد. شاید خوانندگان به خاطر داشته باشند که مقالاتی که در تحت عنوان (یادداشت های جنگ قادسیه) از شفق سرخ ترجمه می شد و در این جریده منتشر می گردید چه عبارات ناسزایی نسبت به ملت عرب استعمال کرده بود چه حملات سختی به کلیه ملت عرب خاصه ملت عراق می کرد. آن مقاله و بسیاری از مقالات دیگری که در زمان سستی مناسبات ایران با عراق با طرزی بد و نامرغوب منتشر می گردید همه به قلم همین مفتش جدید بود.

ما فعلاً از شرح و تفصیل آن خودداری می نمایم ولی در تقاضایی که ایرانی های عراق راجع به ابقای مفتش سابق احمد امین زاده که نزد همه عراقی ها و ایرانی ها محبوب بود از

مقامات عالی‌تر تهران کرده‌اند آن‌ها را تأیید می‌نماییم، زیرا مشارالیه بهتر می‌تواند به مناسبات مودت و دوستی بین این دو ملت که ما خیلی به استحکام آن مایل هستیم خدمت نماید. در جای دیگر این روزنامه ما یکی از مکاتیبی [را] که در این باب به اداره رسیده بود منتشر ساختیم.

سند شماره ۳۶/۱۴

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

از جریده العراق منطبعة بغداد

۵ نوامبر ۱۹۳۰

رویه دولت ایران نسبت به مدارس خود در عراق

از یک منبع موثقی اطلاع پیدا کرده‌ایم که دولت ایران سیدصادق حسینی، مدیر سابق مدرسه ابتدایی ایران در بغداد [را] به جای استاد احمدامین بک به سمت مفتش مدارس ایران در عراق تعیین نموده. البته همه خوانندگان استاد احمدامین را می‌شناسند که ابتدا در دارالمعلمین بغداد تدریس می‌نمود و سپس به سمت ریاست معارف منطقه فرات تعیین گشته بعد از آن استعفا داده وارد اداره معارف ایران گردید. خبر تبدیل مشارالیه به مفتش جدید تأثیر خیلی بدی در میان ایرانیان عراق بخشید.

در موقعی که ملت عراق ساعی است که روابط مودت و دوستی خود را با همسایگانش محکم سازد، اشخاصی که جز تولید عداوت و نفاق و انداختن سنگ تفرقه و اختلاف، هنر و مقصودی ندارند در صحنه عمل ظهور می‌نمایند. خیلی تألم‌آور است که وزارت معارف ایران شخصی را انتخاب نماید که منفور تمام عراقی‌ها و حتی خود ایرانی‌هاست. اعتراض ما این نیست که این شخص چون دارای دیپلمی از یک مدرسه عالی و یا متوسطه و حتی تصدیقی از یک مدرسه ابتدایی نیست لیاقت این مقام را ندارد زیرا این امر به ما مربوط نیست و از وظایف خود دولت ایران است. چیزی که به ما مربوط است همان اقدامی است که به واسطه انتشار

کتاب خود (روح عالی ایران)، نسبت به عراق نمود، یعنی همان کتابی که مؤلفش منتهی درجه سعی نموده بود که تخم عداوت و نفاق را در میان ایرانی‌ها و عرب‌ها بپاشد، همان کتابی که خوانندگان از ترجمه آن و ترجمه بعضی از نوشته‌های دیگر مؤلف به خوبی مستحضر شده‌اند که مؤلف آن تا چه درجه نسبت به عرب و عراقی‌ها دشمنی دارد.

ما امروز می‌خواهیم نظر مقامات مربوطه را متوجه بعضی از مسائلی سازیم که شاید بر آن‌ها مجهول باشد. مفتش جدید همان کسی است که سابقاً در القای تخم عداوت و نفاق بین ایرانی‌ها و عرب‌ها ید طولایی داشت و مقالات زیادی به قلم او تحریر یافته که ایرانی‌ها را بر ضد همسایگان خویش تحریک می‌نمود. جای شبهه و تردید نیست که مفتش جدید یک نفر آدم وطن‌پرستی است که مملکت خود را دوست می‌دارد ولی شرط وطن‌پرستی این نیست که در این موقع که هر دو ملت در مقابل اجانب محتاج به اتحاد و اتفاق هستند عداوت و دشمنی در بین آن‌ها ایجاد نماید.

مفتش جدید به مجرد ورود، شروع به پاشیدن تخم عداوت و نفاق در بین دو ملت نموده و طوری که شنیده‌ایم خیلی بر او ناگوار آمده است که در دو سال آخر مدارس ایرانی زبان عربی تدریس شود و شاگردهای مدارس مزبوره در امتحانات عمومی وزارت معارف شرکت نمایند و لذا در صدد ایجاد یک طریقه‌ای برآمده است که این مشکل را حل نماید و برای این مطلب چنین مقتضی دیده که دو کلاس بالا را اصلاً حذف کند و به چهار کلاس که آن هم فقط زبان فارسی تدریس شود اکتفا نماید و گویا متأسفانه جداً تصمیم گرفته است که این خیال را عملی نماید و این رویه را که نه برای خود و نه برای مملکتش متضمن منافع است تعقیب کند. زیرا بدیهی است که این مسأله در قلوب عراقی‌ها تولید نفرت و عداوت می‌نماید و علاوه بر آن به ضرر خود ایرانی‌ها هم تمام خواهد شد زیرا مجبورند که قبل از تکمیل دوره ابتدایی به تحصیل خود خاتمه دهند در صورتی که این قدم اول او باشد در آتیه چه خواهد کرد.

ما از دولت ایران تقاضا می‌نماییم که این مسأله را تلافی فرموده به کسانی که می‌خواهند مناسبات دوستانه او را با همسایگانش مکدر سازند اجازه ندهد. آیا دولت ایران این کار را خواهد کرد یا خیر؟

سند شماره ۳۶/۱۵

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره معارف و تعلیمات
دایره تعلیمات متوسطه

نمره: ۹۲۷۳/۱۷۵۷۳

به تاریخ: ۱۳۰۹/۸/۲۲

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومات نمره ۴۸۱۹-۹/۸/۱۵ و نمره ۴۷۹۱-۹/۸/۱۴ و نمره ۴۶۰۹-۹/۸/۶ منضم
[به] سواد تلگرافات و مراسلات واصل از ایرانیان کربلا و کاظمین بعضی مبنی بر شکایت و
برخی مبنی بر رضایت از انتخاب آقا سیدمحمدصادق به سرپرستی مدارس ایرانیان عز وصول
ارزانی داد. برای استحضار خاطر مبارک معروض می دارد که این پیش آمد به واسطه تحریکات
امین زاده که شخصی فاسد الاخلاق و بد سابقه ای است اتخاذ شده، در ابتدای اعزام امین زاده به
عراق عرب، وزارت معارف کاملاً با این انتخاب مخالف بود و نظریه اصرار جناب آقای سمیعی
وزیر مختار عراق عرب این شخص اعزام گردید و در نتیجه عملیات خود مشارالیه جناب
آقای وزیر مختار هم متوجه به سوء عملیات مشارالیه شد و به طوری که خاطر مبارک مستحضر
است انتقال او را تقاضا فرمودند و آقا سیدصادق که سابقه سوئی نداشته و بلکه به حسن
اخلاق هم معروف و شخص فاضلی است با موافقت جناب آقای وزیر مختار انتخاب و اعزام
گردید. حالیه هم به عقیده این وزارتخانه نباید به تحریکات امین زاده ترتیب اثر داده شود. لهذا
به وزارت امور خارجه هم نوشته شد که به وزیر مختار دستور لازم صادر بفرمایند که وسایل
رجعت امین زاده را به ایران فراهم نمایند. با عرض مراتب مذکور اگر نظریه مخصوصی حضرت
اشرف دارند امر و مقرر فرمایند این وزارتخانه را مطلع نمایند که از همان قرار رفتار شود.

[امضا: مهدی فرخ]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه راست:] ضبط.

سند شماره ۳۶/۱۶

[شیر و خورشید]
وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۵۵۵۵ تاریخ خروج: ۱۳۰۹/۹/۹
وزارت جلیله معارف و اوقاف
سواد مراسله [ای] که از هیأت ایرانیان مقیم کربلا در اظهار تشکر از انتخاب آقای
سیدمحمدصادق، برای اطلاع آن وزارت جلیله لفا ارسال می دارد.
[امضای پیش نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۳۶/۱۷

مقام منبع وزارت جلیله دربار اعظم پهلوی دامت عظمته
پس از تقدیم مراتب احترام ما امضاکنندگان ذیل تشکرات قلبیه خود را به دولت شاهنشاهی
دامت عظمته که توجه مخصوصی اخیراً در ترقی پنج باب مدرسه ایرانیان بین النهرین نموده و
آقای آقا سیدمحمدصادق حسینی را بنا بر لیاقت و کاردانی و بصیرت کاملی که در اداره این
مدارس دارند انتخاب و اعزام گردانیده اند تقدیم و امیدواریم که در اثر این حسن انتخاب نمو و
ترقیات محسوس و بیشتر مورد توجه عموم واقع گردد که در حقیقت اسباب افتخار و
سرافرازی دولت و ملت ایران خواهد گردید. در خاتمه مزید شوکت و اقتدار اعلی حضرت
پهلوی شاهنشاه محبوب خود را از درگاه حضرت خداوندی خواستار و تمنی می نمایم.
هیأت ایرانیان کربلا

[امضا: محمدحسین رضوی کشمیری، حبیب عطار، محمدتقی ابومعاشر، محمدعلی بزاز
بروجردی، محمدرضا سلماسی، عبدالحمید صافی عطار، شیخ علی، محمدحاجی حسینی،
محمدحسین بن اسماعیل، عبدالرزاق قلم زن، محمد مهدی صایغ، محمدابراهیم، محمدعلی

صراف، سید محمود بن سید هاشم، غلامحسین تهرانی، عبدالحمید صافی، محمدحسن بروجردی، غلامحسین عبدالله زاده، حسین شماع، قربانعلی تهرانی، محمدحسین شیرازی بزاز، محمدرضا بن محمد جواد، عبدالجلیل یزدی، محمدعلی یزدی، عبدالعزیز بن عبدالحسین، محمدعلی بن علی اکبر بزاز و دوازده امضای ناخوانای دیگر [حاشیه بالا]: سواد برای وزارت معارف ارسال می‌شود.

سند شماره ۳۶/۱۸

عریضه از طرف ایرانیان مقیم نجف عرض شده:

پس از آن‌که میرزا احمدخان امین از سرپرستی مدارس ایرانی در بین‌النهرین منفصل شده‌اند عموم منتظر بودند که خلف او هم در علم و اخلاق تالی آقای امین باشد. بدبختانه آقا سیدمحمدصادق چون به این شغل منصوب گشته و تمام اهالی بین‌النهرین از اخلاق رذیله او مطلع هستند تقاضا دارند مشارالیه را از این شغل مهم معاف داشته دیگری را که مناسب باشد برای سرپرستی مدارس معرفی فرمایند.

سند شماره ۳۶/۱۹

مقام منبع وزارت جلیله دربار اعظم پهلوی دامت عظمته

چون در این دوره و عصر که عصر دادگستری و عدالت‌پروری ذات اقدس ظل‌اللهی شاهنشاه اعظم پهلوی ارواحنافداه [است] هر فرد یا جمعی از ایرانیان در داخله و یا خارجه که به هر سختی دچار می‌شوند برای رهایی از آن دست به دامان عطوفت و مرحمت آن حضرت اشرف که در واقع و نفس‌الامر ذیل معدلت‌پروری و دادگستری شاهنشاه جمجاه اعلی حضرت شاهنشاهی می‌باشد یازیده و چشمداشت لطف و عنایت و دادرسی از آن حضرت اشرف دارند. ما جگرسوختگان هم این عریضه را تقدیم آن مقام منبع نموده امیدواریم که مشمول الطاف و مراحم مخصوص بشویم.

پس از آن‌که آقای آقا میرزا احمدخان امین که مجسمه علم و اخلاق بوده و به هرگونه

مزایای فاضله آراسته بودند از سرپرستی مدارس منفصل گردیدند عموم ایرانیان بین‌النهرین منتظر بودند که خلفشان در مراتب علمی و اخلاقی بر ایشان برتری داشته باشد ولی همین‌که مسموع گردید که آقا سیدمحمدصادق حسینی به این سمت معین و برقرار گردیده به واسطه معرفیت ایشان در مراتب علمی و مزایای اخلاقی، جمیع ایرانیان [افسرده خاطر گردیده و چون عراقی‌ها هم به درجه معلومات آقای حسینی آگهی داشتند و هم از اخلاق و رفتار ایشان اطلاع داشتند زبان به سخریه و استهزا گذاشته در هر گوشه و کنار ایرانیان [را] با زخم زبان می‌آزدند. در آن موقع که ابتدای سال تحصیلی بود بعد از این‌که مبادا در امور مدارس خدشه راه یابد در مقام عریضه‌نگاری به پیشگاه محترمتان بر نیامده، اینک مسموع می‌شود که آقای حسینی در نظر دارند بعضی معلمین بی‌معلومات و اشخاصی که در دوره سرپرستی آقای امین به واسطه دارا نبودن مراتب علمی و اخلاقی از کارکنان مدارس منفصل شده اند دوباره روی کار آورده و از آنها برای خود حزبی تشکیل دهد تا در مواقع لزوم از هوچی‌گری آن‌ها استفاده نماید. چنانچه این اشخاص روی کار آیند این مقدار از ظاهر مدارس که به واسطه سعی و جدیت بعضی از کارکنان مدارس در سال گذشته محفوظ مانده هم از بین رفته دوباره هرج و مرج در مدارس حکمفرما خواهد گردید.

۱. یکی از آن اشخاص عبدالقادر نامی است که مشهور و معروف به بد اخلاقی بوده، در سال گذشته به واسطه ارتکاب شرب مسکرات از معلمی مدارس منفصل گردید، شرح حال او را از آقای بدیع نماینده دولت شاهنشاهی ایران در بصره و یا از کفیل مدیر مدرسه حسینی کربلا در سال تحصیلی ۱۳۰۷-۸ کاملاً می‌توان استفسار نمود.

۲. دیگری شیخ علی شاهرودی که شخص غوغاگری [است] و در هر مدرسه که بوده اسباب اغتشاش فراهم نموده، این شخص سابقاً در مقابر قرائت قرآن می‌نموده حالیه هم به همان کار مشغول است نه معلومات دارد و نه به اخلاق پسندیده متخلق می‌باشد و در ابتدای سال تحصیلی ۱۳۰۹-۱۰ در مورد امتحان برآمده و چون از عهده امتحان بر نیامد از معلمی مدارس منفصل و از آن وقت تا به حال مشغول افساد می‌باشد.

۳. شیخ علی معرفت اصفهانی که در فتنه‌انگیزی کمتر از شاهرودی نیست. این شخص شغلش روضه‌خوانی است و از پوشیدن کت و شلوار و کلاه پهلوی استنکاف می‌نماید سابقاً هم که معلم بوده لباس و کلاه نمی‌پوشیده و در مواقع فراغ در صحن و حرم و مساجد به منبر

می‌رفته و روضه می‌خوانده.

۴. شیخ محمدباقر نامی است که سنش مقتضی تدریس و تعلیم نیست و به همین واسطه از معلمی مدارس منفصل گردید. این شخص تقریباً هفتاد و پنج سال از عمرش می‌گذرد. خداوند شاهد و گواه است که تعیین یک نفر علاف غیر معروف به این سمت بهتر و آبرومندتر از تعیین این شخص بوده چه کسی از علم و اخلاق^۱ آن علاف اطلاع نداشت و ممکن بود به تعریف و توصیف و تمجید در هر گوشه و کنار او را در انظار دانشمند و با اطلاع معرفی نموده ولی با این شخص که علم و اخلاق او بر عموم واضح و آشکار است چگونه حیثیت خود و اولیای محترم امور و بالاخره نام ایرانییت را می‌توان محفوظ داشت؟ امیدواریم از اقدامات رعیت‌پرورانه آن حضرت اشرف موجبات این ننگ و خفت به تعیین سرپرست و عالم مقتدری از عموم ایرانیان بشود.

از طرف جمعی از ایرانیان علاقه‌مند

به معارف در نجف اشرف

[مهر:] ورود به وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۱/۱/۳۰

نمره اندیکاتور: ۴۶۶

سند شماره ۳۷

پیشنهاد وزارت امور خارجه درباره تأسیس مدرسه ایرانیان در سلیمانیه

[شیر و خورشید]
وزارت امور خارجه
اداره شرقیه

نمره: ۳۷۹۲۲
محرمانه

تاریخ: ۲۰ بهمن ۱۳۱۰
موضوع: تأسیس مدرسه ایران در سلیمانیه

وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مطابق راپورت واصله به وزارت امور خارجه اغلب اهالی سلیمانیه خاصه محترمین آنجا به واسطه تدریس در مکاتب قدیمه به زبان فارسی آشنا و به خوبی تکلم می نمایند و اکراد نقطه مذکور هم نظر به این که زبان مزبور را زبان آبا و اجدادی خود می دانند نهایتاً [أ] مایلند که زبان فارسی کاملاً ترویج گردد. ولی چون دولت عراق با تدابیر عملی اکثر آن مدارس را منحل و مدارس دیگری که با اسلوب جدید تدریس نموده افتتاح نموده و به جای زبان فارسی، زبان کردی و انگلیسی و عربی در آن مدارس تدریس می نمایند یقین است تدریجاً به کلی زبان فارسی از بین رفته و اطفال اکراد سلیمانیه و حتی ایرانیان آن صفحات اجباراً می بایست از آموختن این زبان صرف نظر نمایند و به مناسبت این که از لحاظ پیشرفت سیاست ایران در صفحات کردستان عراق و جلوگیری از پاره [ای] تصورات باطل اکراد ایجاب می نماید که از طرف دولت ایران حتی المقدور در ترویج زبان فارسی در کلیه نقاط عراق و بالاخص در سلیمانیه اهتمامات لازمه بشود. علی هذا وزارت امور خارجه عقیده دارد به طوری که در غالب نقاط عراق مدارس ایرانی تشکیل گردیده، یک باب مدرسه هم در سلیمانیه تأسیس گردد، مشروط بر این که معلمین و یا اقلماً مدیر مدرسه مزبور از ایران اعزام گردد که مدرسه مزبور را مطابق اصول جدید و مخصوصاً برای تدریس و ترویج زبان فارسی افتتاح نماید که بدین وسیله منظور حاصل گردد. متمنی است قدغن فرمایند [از] هرگونه تصمیمی که در این باب اتخاذ می فرمایند این وزارتخانه را هم قرین استحضار سازند.

[امضا: محمدعلی فروغی]
[مهر: وزارت امور خارجه]

سند شماره ۳۷/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

نمره عمومی: ۲۸۸۵۵ تاریخ تحریر: ۱۳۱۰/۱۱/۲۲ [۱۳]

نمره خصوصی: ۷۱۰۳ تاریخ خروج: ۱۳۱۰/۱۱/۲۸

وزارت جلیله امور خارجه

در جواب مرقومه محترمه نمره ۳۷۹۲۲ راجع به تأسیس مدرسه در سلیمانیه تصدیق افزا می شود وزارت معارف اصولاً با نظر آن وزارت جلیله موافق است. ولی تأسیس یک مدرسه صحیح و آبرومند که بتواند در مقابل مدارس محلی از لحاظ مراتبی که اشاره فرموده اند مفید واقع شود مستلزم این است که لااقل مبلغ ده هزار تومان برای تهیه عمارت و مبلغ شش هزار تومان اعتبار مخارج تشکیل مدرسه در سلیمانیه بر بودجه فعلی این وزارتخانه اضافه گردد. البته اگر اضافه اعتبار مزبور از طرف هیأت معظم دولت در بودجه ۱۳۱۱ منظور گردید مطابق نظر وزارت جلیله نسبت به انجام موضوع اقدام خواهد شد.

[امضای پیش نویس: ناخوانا]

[حاشیه بالا:] برحسب تعلیمات شفاهی مقام منبع وزارت جلیله [اقدام] فرماید.

سند شماره ۳۷/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و تعلیمات - دایره تعلیمات متوسطه

متحدالمآل

برای اطلاع شما ذیلاً ماده واحده ای که در جلسه... مورخ...^۱ به تصویب مجلس شورای ملی

رسیده است می‌نگارد:

ماده واحده: مدارس ذکور و اناث ملی که تا آخر خرداد ۱۳۰۹ [۱] مفتوح بوده در صورت احراز شرایط ذیل از طرف این وزارت به رسمیت شناخته می‌شوند:

۱. مدیر کمتر از سی یا مدیره کمتر از ۲۸ سال نداشته باشند.

۲. مدیر یا مدیره باید مرتکب جنحه و جنایت نشده معروف به فساد اخلاق و عادات مذمومه نیز نباشند.

۳. بنای مدرسه، موافق ملاحظات حفظ‌الصحه که از طرف وزارت معارف مقرر شده است فراهم باشد.

۴. حسن اخلاق و رفتار و لیاقت و صلاحیت مدیر یا مدیره را وزارت معارف تصدیق کند. تبصره: مدرسی که در تاریخ تصویب ماده فوق مفتوح بوده حق ندارند کلاس اضافه از آنچه دارند داشته باشند مگر وقتی که شرایط بند سوم از ماده دهم قانون ارسالی معارف مصوب ذی‌القعدة ۱۳۲۹ را حایز گردند.

لازم است فوراً فهرست مدارس حوزه مأموریت خود را روی ورقه خط‌کشی شده بر طبق نمونه منضمه تهیه و ذیل آن را امضا نموده منضمماً به مدارک لازمه مربوط به مدیران مدارس (سواد مصدق ورقه هویت، تصدیق عدلیه و نظمیة محلی راجع به قسمت دوم) بفرستید تا اجازه دایر بودن آنها صادر گردد و لازم است این نکته را خاطر نشان نمایید که در ستونی که مخصوص تصدیق حسن اخلاق و رفتار و صلاحیت و لیاقت مدیر یا مدیره است صریحاً قید شود که مدیره یا مدیر واجد شرایط مزبور است یا نه. مخصوصاً باید به مسئولیت خودتان در ستون مزبور عبارت ذیل نوشته شود: حسن اخلاق و رفتار و لیاقت و صلاحیت آقای مدیر یا خانم مدیره را به مسئولیت خود تصدیق می‌نماییم. هرگاه در آتیه معلوم شود که برخلاف حقیقت تصدیقی صادر شده شخص رئیس معارف مسئول بوده و مورد تعقیب قرار خواهد گرفت.

[امضا: مهدی فرخ]

سند شماره ۳۸

احصائیه مدرسه پرورش ایرانیان کویت

تاریخ: خرداد ۱۳۱۲

ابتدایی ذکور، تأسیس در جمادی الثانی ۱۳۴۰، مؤسس میرزا محمدحسن جواهری پور شیرازی است. دارای دو معلم و یک نفر ملازم است.

تعداد شاگردان در بهمن ۱۳۱۱

وضعیت	ایرانی	تبعه کویت	مجموع
مجانی	۸	۵	۱۳
غیرمجانی	۸	۱	۹
جمع	۱۶	۶	۲۲

تعداد شاگردان در خرداد ۱۳۱۲

وضعیت	ایرانی	تبعه کویت و هندی	مجموع
مجانی	۵	۲	۷
غیرمجانی	۱۳	۶	۱۹
جمع	۱۸	۸	۲۶

تهیه	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم
۵	-	۸	۴	۶	۳	-
فارسی	در کتبی تدریس می شود که وزارت جلیله معارف جایز شمرده اند					
عربی	در کتب مطبوعه همه مصر و سوریه					
انگلیسی	در کتب مطبوعه در انگلستان					

روپیه	به حساب ریال به سعر امروز
۲۹۷	۱۷۸۲
۱۳۸۰	۸۲۸۰
عایدی	
مخارج	

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۳۸/۱

[تاریخ: ۲۵ آبان ماه ۱۳۱۵]

رونویس

[نمره: ۱۱۹۷/۲۵۴]

دبستان پرورش کویت

بغداد

سرپرستی دبستان‌های ایران

نامه مورخه ۱۳۱۵/۸/۱۶ شماره ۷۵۸ راجع به اطلاعاتی که وزارت معارف از دبستان ملی ایرانیان کویت خواسته بودند و اصل و اشعار می‌دارد آنچه از پرونده و سوابق موجوده در این قونسولگری استنباط می‌شود به قراری است که ذیلاً شرح داده می‌شود: دبستان ملی ایرانیان کویت (به نام دبستان پرورش) تحت سرپرستی^۱ یک نفر از تجار ایرانی مقیم کویت آقای محمدحسن جواهری پور اداره می‌شد تا این‌که به مناسبت فقدان اعتبار، دبستان به حال انحلال می‌رفت لذا بنا بر اقدام این قونسولگری وزارت معارف و اوقاف در اثر توصیه و سفارش وزارت امور خارجه تحت مراسله شماره ۱۸۴۴۲/۴۰۶۷۹-۱۳۱۳/۹/۱۲ به وزارت امور خارجه قول داد که در بودجه سال آتی خود ماهی یکصد روپیه برای کمک به دبستان منظور و پرداخت نماید. اوضاع دبستان روز به روز بدتر و وضعیت دبستان و مدیر آن از هر حیث محل تأسف بود. عاقبت تصمیم گرفته شد فعلاً کمکی از حیث کتاب به شاگردان بشود تا بعداً که بودجه برسد. لذا این قونسولگری برحسب پیشنهاد مدیر دبستان از وزارت معارف تقاضا نمود که مقدار ۴۰ جلد کتاب‌های اول و دوم و سوم و چهارم و پنجم معارف برای تشویق و مساعدت به محصلین بی‌بضاعت داده شود. کتب مزبور تحت نامه شماره ۵۹۷۷۷/۲۵۹۲۳-۱۳۱۴/۱۲/۹ وزارت معارف واصل و به شاگردان تقسیم گردید. بعداً هم مدیر دبستان همه وقت از استیصال خود و وضعیت بد دبستان شکایت و جویای راه چاره می‌شد و این قونسولگری هم نامه‌های پی‌درپی به وزارت معارف برای کمک به دبستان می‌نوشت تا این‌که اول سال جدید یعنی ۱۳۱۴ شد و وزارت معارف با کمال تأسف تحت شماره ۲۵۷۱/۷۶۳۵-۱۳۱۴/۴/۲ اطلاع داد که در هذالسنه به واسطه قلت اعتبارات اضافی متأسفانه پرداخت کمک خرج برای دبستان پرورش کویت غیر مقدور است. مراتب را

۱. در اصل: سرپرستی.

به مدیر دبستان اطلاع داد و مدیر دبستان هم جوابی در تیر ماه ۱۳۱۴ به این قونسولگری فرستاده که اینک رونویس آن همراه نامه برای اطلاع سرپرستی ایفاد می‌گردد.^۱ ضمناً علاوه می‌نماید که مطابق گزارش اخیر واصله از دبستان پرورش، شماره فعلی شاگردان ۶۹ نفر و دارای سه آموزگار ایرانی و یک نفر عراقی است. اثاثیه بواسطه استعمال ۱۲ سال غالباً از کار افتاده و درآمد دبستان از طرف شاگردان هم در هر ماه ۵۲ روپیه است.

قونسول شاهنشاهی

[امضا: حسن زندی]

سند شماره ۳۹

درخواست اداره معارف و اوقاف بنادر جنوب برای تجهیز و توسعه مدرسه
اتحادیه بحرین

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

سواد مراسله نمره ۱۸۸۸، مورخه: ۱۳۱۲/۸/۱۳

محرمانه و سفارشی

مقام منیع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکته محترماً به عرض می‌رساند مدرسه اتحادیه اعانه‌بگیر بحرین، به طوری که در راپورت‌های سابق این اداره تشریحاً عرض شده است، تنها مؤسسه معارفی است که نشر زبان و آداب و اخلاق و تمدن ایرانی و تحکیم مبانی ملیت و قومیت ایران را از ده سال قبل در جزایر بحرین به عهده گرفته است. در اوائل افتتاح مدرسه مشارالیها، مؤسسه معارفی دیگری اصلاً در بحرین

۱. نامه مذکور در پرونده نبود.

وجود نداشته و در نتیجه اطفال بحرینی اعم از عربی زبان یا فارسی زبان و حتی اولاد شیوخ بحرین نیز در همان مدرسه به آموختن زبان و تاریخ و آداب [و] رسوم ایرانی اشتغال می‌ورزیده‌اند. زمامداران^۱ امور داخلی بحرین نتایج مترتبه بر این مؤسسه را بخوبی درک کرده و با بذل اهتمامی هر چه تمام‌تر در سنین اخیر، به تأسیس و اداره معارف عربی با پروگرام‌های منطبق بر مقاصد و مصالح خودشان مبادرت ورزیده‌اند به طوری که فعلاً ده دوازده باب مدرسه مهم با بودجه‌های کافی و معلمین متخصص که از عراق و شامات استخدام و جلب شده‌اند در جزایر بحرین دائر می‌باشد و روز به روز هم بر توسعه و تکمیل آن مؤسسات افزوده می‌شود. از آن طرف مدرسه اتحادیه فوق‌الذکر در اثر کسادی بازار مروارید و سایر مسائل اقتصادی که منتهی به زوال و یا نقصان استعداد مالی تجار ایران خواه و در نتیجه منجر به کسر عواید آن مؤسسه ملی می‌گردد نه فقط توسعه نیافته است بلکه به درجات از رونق و استعداد اولیه‌اش نیز کاسته شده و اگر اقدامات این اداره در این دوسه سال اخیر نبود البته تاکنون بالمره مسدود و منحل شده بود. طبق راپورت‌های خصوصی که اخیراً به وسیله مترددین و عابرین به خدمتگذار رسیده است، از چندی قبل حکومت حاضر بحرین علاوه بر اقدامات فوق‌الاشاره که مستقیم و غیرمستقیم به خط مقام مدرسه اتحادیه تمام می‌شود در مقام مخالفت‌های دیگر و جدی‌تری هم نسبت به آن مؤسسه برآمده است:

من جمله از مدتی قبل شاگردان مدرسه اتحادیه برای انجام عملیات ورزش رسم داشته‌اند با نظام خاص و بیرق مخصوص تحت سرپرستی معلمین مربوط به خارج شهر حرکت کنند و ضمناً سرودی می‌خوانده‌اند^۲. در این اواخر حکومت محل وکلای مدرسه را اکیداً دستور می‌دهد که از مارش مزبور شاگردان و سرودن سرود در خارج حیاط مدرسه خودداری شود (و البته به حکم ضرورت و اجبار طبق نظریه حکومت رفتار نیز شده است) و همچنین تابلوی درب مدرسه را در اوایل سال تحصیلی جاری برداشته‌اند و در نتیجه انعکاسات فوق‌العاده مضرّ به سیاست و مصالح ایران در آن نواحی منعکس شده است. خدمتگذار از مدیر مدرسه اتحادیه راجع به صحت و سقم راپورت‌های شفاهی فوق‌الذکر توضیح خواسته و اینک سواد جوابی را که مدیر مذکور می‌دهد محض استحضار خاطر مبارک لفاً تقدیم می‌دارد.^۳ خاتمه

۱. در اصل: زمداران.

۲. در اصل: می‌خوانده باشند.

۳. سند مذکور به دست نیامد.

[به] عقیده بنده اگر دولت نظر مخصوصی به جزایر بحرین داشته باشد، باید خیلی بیشتر از این نسبت به تصمیم معارف آن محل و [ب]خصوص مدرسه اتحادیه بذل مساعدت و عطف توجه به خرج دهد و در قبال معارف عربی زبان فعلی که برای زوال نام و نشان ایرانیت بحرین تأسیس شده و آن همه مساعی در توسعه و تکمیل آن بذل می‌شود معارف وطن هم منطبق بر مرام و مقاصد وطن ایجاد نماید و اگر نه هم در هر حال لااقل از هویت و حیثیت همین یک باب مدرسه فعلی ایرانی که به نام مدرسه اتحادیه در آن ناحیه اداره می‌شود و طرف ضرورت و احتیاج مبرم با یک عده اطفال فارسی زبان و ایران پرست است بهتر و بیش از این نگاهداری و دفاع نماید تا با این درجه تحت الشعاع مدارس عربی نه، بلکه پامال نظریات سیاسی و اجتماعی حکومت فعلی بحرین واقع نشده باشد. باقی بسته به مصالح مملکتی و نظریات صائبه و عمیقہ آن مقام منبع است که البته لدی‌الاعتضا امر به تعقیب و اقدام فرموده و تکلیف این اداره را نیز در قبال اوضاع حاضرہ معارف بحرین تعیین خواهند فرمود.

رئیس معارف و اوقاف بنادر جنوب

سواد مطابق با اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۰

درخواست یعقوب نجف‌زاده برای ارجاع شغل به وی در ایران

[شیر و خورشید]

[تاریخ: ۲۵ تیر ۱۳۱۳]

پشت دو تای فلک راست شد از خرّمی تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را
اعلی‌حضرتا! پس از ادای وظیفه تبریک شرف ورود و تشریف‌فرمایی ملوکانه و عرض
خوش‌آمدی و بعد از دعای قدوم اقدس مبارک باد! از کمال پرستاری که خسرو محبوب ما
در حق آموزگاران می‌دارد جرأت داشته و به لطف و توجه مخصوصی که اعلی‌حضرت به
محصلین و معلمین دارند پناه آورده خدمات و زحمات ۱۳ ساله علی‌التوالی که بدون حضور

قلب گذشته و وضعیت امروزی فدوی که یک انتحار تدریجی توأم با یأس و حرمان است بنده را وادار به جسارت کرده که راز درونی خود را با عرض و تقدیم تعظیمات، خاطر مبارک و اقدس آن شهریار را به عرایض ذیل معطوف داشته و چشم امید را هنوز نبسته با کمال صداقت عرض می‌نماید که محقر نه از ماضی راضی و نه از حال خوشدل و نه به آتیه امیدوارم. هر روز خود را به روز خوشی نوید می‌دهم و روز دیگرم بدتر از ما قبل است. نمی‌دانم آخر حال و کار فدوی پس از چند سال به کجا منتهی خواهد شد. با وجود این از یک طرف حس نوع‌پروری و خدمت به مرز و بوم‌گرایی خود و از طرف دیگر عدم امید آتیه، طوفانی در دل خسته و روان حزینم برپا نموده است ولی با این همه از کثرت علاقه که نسبت به معارف ایران دارم رفتار و گفتار و افکار اعلی‌حضرت را سرمشق خود قرار داده^۱ انرژی‌ام را ضایع ننمودم و تمامی اوضاع ناگوارم را کآن لم یکن فرض نموده می‌سوزم و می‌سازم.

خسروا! جان‌نثار یعقوب نجف‌زاده دارای ورقه هویت نمره ۱۴۰۹ جوان ۳۸ ساله و از چندین مدرسه فارغ‌التحصیل بوده سیزده سال است خدمتگذار دبستان ایرانیان استانبول می‌باشم. درخصوص ارجاع شغل و انتقال به ایران چندین بار به مرکز رجوع کرده و تمامی مدارک تحصیلی خود را نیز به تصدیق مقامات مربوطه رسانده فرستادم ولی جواب نامساعدی که مضمونش نبودن محلی بلا متصدی است رسید.

تاجدارا! سال‌های دراز است که به نوپاوانگان ایرانی دور از وطن به وسیله تاریخ و جغرافیای ایران و زبان ملی و فارسی حس ملی را تزریق نموده اوقاتم را به سمت معلمی در رشته تعلیم و تربیت آنان و در ترجمه [و] تألیف آثار غیرچاپی و به زبان فارسی و فرانسه گذرانده، جوانی خود را در خارجه وقف و مصروف به معارف ایران می‌نمایم. در مدت سلطنت آن تاجدار در دوره و عهد پهلوی خدمات نالایقم جلب رضایت و مورد تقدیر [واقع] شده دو مرتبه به مدال علمی مفتخر گردیدم. ولی چون اینجا در معرض فشارهای گوناگون واقع شده‌ایم جسارتاً از خاک‌پای اقدس اعلی‌حضرت همایونی نیاز می‌دارم امر شاهانه صادر فرمایید اولیای امور جان‌نثار را به وطن محبوب خود که زیارتش تا حال بدبختانه ممکن و میسر نشده احضار و مأموریتی واگذارم نمایند. از آنجایی که آموزگاری را مسلک بر خود قرار

داده‌ام مثل یک فرزند خود در تحت حمایت ملوکانه بگیری که انکشاف یابم و زحماتم به هدر نرود و یا این که در استانبول در سر وظیفه مودوعه و ملی خود مانده جزو مأمورین دولتی داخل پرسنل وزارت معارف کنند.

شاهنشاها! ۳ حوت (اسفند) ۱۲۹۹ وقتی که نه تنها یک کروور تهرانی در بستر سستی و غفلت بودند و پانزده میلیون ایرانی که قرن‌ها به هنگامه‌های عرب سینه زد[ه] و به مسیح نصاری و موسی یهود گریه کرده در خواب مرگ بودند مارش ملی را خوانده که داخل تهران شدید، آن روز علی‌الصباح به گوش میلیون‌ها^۱ ایرانی که غیر از حی علی‌الصلوٰة دینی چیزی دیگر نشنیده بود حی علی‌الفلاح ملی‌اش را خواندید.

چرخ‌های زنگ‌زده ایران را که مهد تمدن و لحد بسی ناموران است و از خرابه‌های شوشتر تا مرقد داماد نامراد مأمون و از دشت مغان تا دریای عمان امتداد می‌یابد به حرکت آوردید. با برجسته‌ترین خدمات محیرالعقول و آثار بسیار با ثواب و صواب ایرانیت را به دول و ملل عالم شناسانیدید. سلطنت قاجار که با تیر گلوله رضای کرمانی [در] شرف انهدام بود، با مشت آهنین و لگد پولادین تو رضای مازندرانی ابدالدهر با خاک یکسان شد. نه تنها در مغرب آسیا در ناف روی زمین ایران نوبی احداث و در کالبد افسرده مردمان روح نوینی دمیده و ایران را حیات دادید مرا هم نجات ده. از ۳ اسفند ۱۲۹۹ تا حال و از کنون تا آخر عمرم لبه‌ایم با دعای ازدیادی عمرت که به بقای سلطنت پهلوی و برای دوام موققیاتت در حرکت است و در حرکت خواهد بود و بس.

کمترین خادم معارف

[امضا: یعقوب نجف‌زاده]

[نوشته روی پاکت نامه:] یعقوب نجف‌زاده از اسلامبول تبریک عرض نموده و استدعا کرده است چون جوان و تحصیل کرده می‌باشد و سیزده سال است در دبستان ایرانیان اسلامبول مشغول خدمت است امر فرمایند او را به تهران احضار و شغلی به او رجوع نمایند یا این که در اسلامبول به کار فعلی مشغول باشد ولی وزارت معارف ایران او را جزو پرسنل خود محسوب دارد.

سند شماره ۴۱

اعطای نشان لیاقت به باقر فهیمی آموزگار دبستان اخوت ایرانیان در عراق

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ تحریر: ۱۴/۳/۸

نمره عمومی: ۱۳۰۰

تاریخ ثبت: ۱۴/۳/۱۴

نمره خصوصی: ۴۷۳۶

تاریخ خروج: ۱۳۱۴/۳/۱۴

بر طبق فقره چهارم از ماده پانزدهم فصل چهارم نظامنامه مدال و نشان علمی وزارت معارف نظر به مراتب لیاقت، آقای میرزا باقرخان فهیمی آموزگار دبستان اخوت ایرانیان در بین‌النهرین را به یک قطعه مدال علمی از درجه دوّم نائل می‌دارد.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

سند شماره ۴۲

تصمیم دولت عراق برای تبعید عبدالهادی قانونی به اتهام همکاری با کمونیسم

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره دفتر محرمانه

ضمیمه: سواد راپورت

محرمانه

نمره: ۱۵۹۳

تاریخ: ۱۴/۸/۷

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

از قونسولگری شاهنشاهی در بصره راپورت جالب دقتی راجع به قصد حکومت عراق در تبعید عبدالهادی قانونی مدیر دبستان آنجا رسیده که سواد آن را فقط برای اطلاع آن وزارتخانه تلوأ ایفاد می دارد. بدیهی است نتیجه اقدامات سفارت شاهنشاهی بغداد را در این خصوص در ثانی به استحضار وزارت معارف خواهید رسانید.

از طرف وزیر امور خارجه

[امضا: علی سهیلی]

[حاشیه پایین:] آقای تمدن مذاکره شود. ۱۴/۸/۲۸

[مهر:] ورود به دفتر اداره تعلیمات ولایات

نمره: ۱۵۵۱۱

[تاریخ:] ۱۳۱۴/۸/۱۳

سند شماره ۴۲/۱

بغداد - سفارت شاهنشاهی ایران

دیروز موقعی که برای مذاکره در امور جاریه به اداره شهربانی بصره رفته بودم رئیس شهربانی مراتب ذیل را اظهار داشت: از آنجایی که در جلسه اولی که با شما ملاقات کردم پس از مذاکراتی که نمودیم بنا به پیشنهاد شما قول دادم که قبلاً در کارهای مربوطه به اتباع ایران در مواقع لازم با شما مذاکره کنم و به بغداد مراجعه نمایم. از این جهت امروز به شما اطلاع می‌دهم که آقای عبدالهادی قانونی مدیر دبستان پهلوی بصره که تبعه ایران است، چون مورد سوءظن ما [واقع] شده بود، از چند ماه قبل او را تحت نظر چند مفتش خفیه قرار دادیم. در ظرف مدت چند ماه که تعقیب شد متدرجاً سوءظن ما مبدل به یقین شد و ثابت گردید همان‌طور که شنیده بودیم مشارالیه یکی از عاملین کمونیست‌ها است و با بالشویک‌ها رابطه و مکاتبه دارد و حتی روزنامه بالشویکی که محرمانه در بغداد طبع می‌شد نیز برای او می‌رسید. یک دو نسخه آن را هم با آن‌که دیدیم مخصوصاً مانع رساندن نشده و عمداً گذاشتیم به او برسد که متوجه نشود او را مورد تعقیب قرار داده‌ایم، در ضمن چیزهایی را که لازم بود بفهمیم فهمیدیم. مشارالیه از چندی به این طرف یک دفعه از مراده با بعضی از رفقای خود که آن‌ها هم کم و بیش هم مسلک او هستند کناره کرده و از گردش‌هایی که سابقاً می‌کرد خودداری نمود و اکثر اوقات شبانه روز را در مدرسه گذرانید. مفتشین ما به وسیله یکی از دوستانش علت این انزوا را سؤال کردند. مشارالیه چون او را دوست صمیمی خود می‌دانست جواباً اظهار داشته بود که نمی‌دانم به چه سبب چندی است مفتشین شهربانی مرا تعقیب می‌کنند و بهتر است که همیشه در مدرسه باشم تا بدانند که من سر و کاری با کسی ندارم و مقصودی جز انجام کار و وظیفه مدرسه ندارم.

اکنون لازم دیدیم که مشارالیه در خاک عراق نباشد ولی چون دیدیم که اگر قبل از مذاکره با شما به او اختطاری بکنیم ناچار او به شما مراجعه نموده و ممکن است با اظهاراتی کذب مطلب را طور دیگر به قونسولگری جلوه دهد و البته شما هم تصوراتی خواهید نمود که منافی با روابط دوستانه و صافی خواهد بود که با هم داریم و از این جهت چون مشارالیه مدیر

مدرسه است و نمی‌خواهیم که سبب سوء تفاهم و تقاری شود لذا لازم دانستم مطلب را واضحاً به خود شما اظهار کنم تا ترتیب حرکت او را بدهید. فدوی جواباً از این رویه اظهار امتنان نموده و علاوه کردم که چون مشارالیه مدیر مدرسه است و چنانچه شما بخواهید بغتۀ او را تبعید کنید گذشته از سوء تفاهماتی که ممکن است تولید شود سبب وقفه کار دبستان نیز خواهد شد. از این لحاظ من خودم در این خصوص فکر می‌کنم و راه آن را به شما اطلاع می‌دهم. اینک مراتب را معروضه داشت تا هر طور امر فرمایند اجرا شود.

نظریۀ فدوی این است با اظهاراتی که رئیس شهربانی بصره نموده قطعاً مدیر دبستان ناچار از ترک خاک عراق است و اگرچه هیچ‌وقت در این قبیل موارد (اتهام به رفتار برخلاف مصالح مملکت) مأمورین محلی هیچ مملکتی سبب و دلایل تبعید تبعه خارجه را به قونسول نمی‌گویند فقط به طور سر بسته می‌گویند که فلانی به موجب ماده...^۱ از قانون... محکوم به اخراج از خاک ما است، مع‌ذلک رئیس شهربانی بصره به واسطۀ دوستی و خصوصیتی که پیش آورده تا این اندازه دلایل تبعید مدیر دبستان را اظهار داشته و بنابراین تصور می‌نماید مقتضی نباشد که در اقامت او مخصوصاً به اتهام کمونیستی که به او داده‌اند اصرار نماییم و بهتر است که به وسیله خوبی، او را مجبور به رفتن ایران نماییم که در انظار عراقی‌ها و ایرانی‌های این حدود هم سوء تأثیری نبخشد. بدیهی است چنانچه با نظریه فدوی موافقت فرمایند بعد راه اعزام او به ایران را هم می‌توان پیدا نمود.

سواد راپورت فوق در تعقیب راپورت مورخه ۲۷ مهر ماه جاری نمره ۱۰۵۲ برای اطلاع وزارت امور خارجه تقدیم می‌گردد. قونسول شاهنشاهی ایران

۱. نقطه چین‌ها مربوط به اصل سند است.

سند شماره ۴۳

نظرات و پیشنهادات پاکروان مدیر دبستان اتحادیه ملی بحرین درباره جایگاه و اهمیت آن مدرسه

دبستان اتحادیه ملی

بحرین، خلیج فارس

مؤسسه ۱۳۰۲

نمره: ۱۲۷

به تاریخ: ۱۳۱۶/۸/۲۰

محرمانه است

ضمیمه: جغرافیا و تاریخ معارفی و اوضاع دبستان اتحاد بحرین در چهار قسمت و شش عکس

توسط اداره تعلیمات ولایات جناب آقای وزیر معارف و اوقاف

به شرف عرض عالی می‌رسانم حسب الامر شفاهی که آقای باستی، رئیس معارف بندر عباس در کرمان به فدوی ابلاغ کرد پس از انجام خدمت سربازی بلافاصله به خرج خود به مرکز حرکت نموده روز ۱۶/۸/۱۳ به تهران وارد شدم بدیختانه جناب عالی به مسافرت تشریف برده بودید ناچار خود را به اداره تعلیمات و ولایات و رئیس دفتر وزارتی معرفی نمودم. چون اخیراً شنیده شد که مسافرت جناب عالی طولانی خواهد شد تلگرافی به رشت تقدیم (حسب دستور آقای رئیس دفتر اسم بحرین را از تلگراف حذف کردم) و کسب تکلیف نمودم تا اینک نظر به وصول تلگراف کسالت سخت والدهام از بحرین و عدم وصول دستور و جوابی از طرف جناب عالی مجبور به حرکت شدم. به طور خلاصه گزارشاتی از اوضاع بحرین و دبستان و نواقص آن و پیشنهادات لازمه تهیه و توسط اداره تعلیمات ولایات تقدیم داشته توضیحات لازمه شفاهی نیز عرض نموده‌ام و اگر بیش از این دستوری باشد توسط آقای رئیس معارف بنادر ابلاغ فرمایید تا انجام داده شود و یا به تعطیل تابستان سال آتیه موکول فرمایید که در ثانی شرفیاب حضور مبارک شوم.

مدیر دبستان اتحاد بحرین

ا. پاکروان

سند شماره ۴۳/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف بنادر جنوب

به تاریخ: ۱۳۱۶/۱۰/۱۵

محرمانه و مستقیم

شماره: ۸۰۸۱

مقام وزارت معارف و اوقاف

خدمتگزار برحسب امریه شفاهی مقام وزارت متبوعه به آقای پاکروان مدیر دبستان اتحادیه بحرین اطلاع داد که پس از خاتمه خدمت سربازی چند روزی به تهران آمده شرفیابی حاصل و دستورات لازمه کسب نماید. مشارالیه به این قصد عزیمت [به] مرکز نموده متأسفانه به واسطه تشریف‌فرمایی مقام وزارت متبوعه به شمال موفق به شرفیابی نشده بود. گزارش جامعی از وضعیت فعلی بحرین و دبستان آنجا تنظیم و به اداره تعلیمات ولایات تقدیم داشته که به نظر مبارک برسائند. چون وجود مشارالیه در بحرین لازم بوده ناچار بدون درک تشریف حضور، مراجعت و به بحرین حرکت کرده بود. اطلاعات و مدارکی که مشارالیه به وسیله اداره تعلیمات ولایات تقدیم داشته درخصوص بحرین به واسطه اقامت و تجربیات متمادی در آن صفحات جامع و مفید خواهد بود مخصوصاً در قسمت اوضاع مدارس آن محل و تبلیغاتی که درخصوص تغییر دادن عقاید و احساسات میهن‌پرستی اهالی آنجا اعمال می‌شود قابل توجه می‌باشد. در مقابل این اقدامات و تبلیغات بر ضد ملیت و زبان اگر زودتر جلوگیری نشود چندی نمی‌گذرد که آثار ایرانیت را از بین برده اهالی آنجا را عرب یا معرب خواهند کرد، چنانچه اعلان منع مالکیت عده [ای] را قهراً به ترک ملیت مجبور نموده است.

موضوع مهم دیگر تغییر زبان است که تا چند سال قبل مکالمات و مکاتبات اغلب فارسی بوده و به واسطه اقداماتی که به عمل آورده‌اند کم کم عربی‌جانشین آن می‌گردد. تنها نقطه اتکای زبان فارسی در بحرین فعلاً دبستان اتحادیه است که تا حدی برای ابقای زبان فارسی کمک می‌کند ولی تغییر زبان اگر در نژاد فعلی تأثیرش محسوس نباشد در نژاد آتی تأثیر

شدیدی نشان خواهد داد. چنانچه نوپاویگان بحرین اغلب عربی زبان تربیت می‌شوند. نظر به این‌که ترویج زبان به وسیلهٔ مادران بیشتر انجام می‌گیرد اگر اقدامی برای حفظ زبان فارسی در بحرین لازم باشد بهتر این است که وسایل حفظ زبان در بین نسوان بحرین فراهم آید. بعد از مشورت با مدیر دبستان اتحادیه بحرین راهی که در این خصوص به نظر رسید و آقای پاکروان در پیشنهاد تقدیمی خود نیز معروض داشته تأسیس دبستان دخترانه است که بدین وسیله ابتدا دختران فارسی زبان تهیه و بعد اولاد آنها نیز با فارسی تکلم و بعبارة اخیری زبان مادری‌شان فارسی خواهد بود. مطابق اظهارات آقای پاکروان فعلاً تأسیس دبستان دخترانه در بحرین مانعی نخواهد داشت اگر چندی بگذرد ممکن است موقعیت فعلی به دست نیاید و تأسیس دبستان در آن صفحات آسان نباشد. برای تأسیس و اداره کردن آن ماهیانه دو هزار ریال که سالیانه بیست و چهار هزار ریال باشد از بودجه وزارت معارف مساعدت شود کافی خواهد بود. با این مبلغ جزئی ملیت و زبان صد هزار نفوس ایرانی در مقابل تعرضات بیگانگان محفوظ خواهد بود. در این خصوص منتظر دستور است.

رئیس معارف و اوقاف بنادر جنوب

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] اداره معارف و اوقاف بنادر جنوب

[حاشیهٔ بالا، اول:] آقای رئیس تعلیمات ولایات، سوابق گزارش آقای پاکروان را بیاورید

ملاحظه شود و دستور جواب داده شود. ۱۶/۱۰/۲۶

[حاشیهٔ بالا، دوم:] سابقه ضمیمه است. ۱۶/۱۰/۲۹

مدارس خارجی در ایران

سند شماره ۴۴

تقاضای افتتاح مدرسه آمریکایی در رشت

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف گیلان

مورخه: ۱۸ سنبله ۱۳۰۱

نمره: ۱۵۰۳

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکته
با کمال احترام سواد تقاضانامه مستر شیرید مدیر مدرسه آمریکایی را لفاً تقدیم داشته و متمنی
است مطابق مقررات وزارتی اجازه مطلوبه ایشان را صادر و مرحمت فرمایند. ضمناً محض
مزید استحضار خاطر مقدس بندگان حضرت اشرف وزارت پناهی دام ظلّه این نکته را نیز
معروض می‌دارد که مدرسه آمریکایی رشت قبل از وقوع جنگ بین‌المللی دایر بوده ولی
سوابق امتیاز و اجازه تأسیس آن در اداره معارف گیلان موجود نیست.

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۴/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره معارف و اوقاف گیلان

سواد مراسله مستر شید

به تاریخ: ۸ سنبله ۱۳۰۱

مقام محترم ریاست اداره معارف گیلان دام اقباله

چون در نظر داریم مدرسه آمریکایی پسران را در رشت تأسیس نماییم مطابق قانون مدرسه شخصی، از جناب عالی درخواست اجازه برای افتتاح مدرسه فوق می‌نمایم. در تاریخ ۲۵ سپتامبر ۱۹۲۲ مدرسه افتتاح خواهد شد. این مدرسه دارای هشت کلاس و امسال فقط چهار کلاس آن تدریس می‌شود. پروگرام تحصیلات این مدرسه مطابق پروگرام مدرسه آمریکایی تهران است تا شاگردان بتوانند پس از اختتام این مدرسه در مدرسه آمریکایی تهران پذیرفته شوند. چون پروگرام مدرسه آمریکایی تهران را ارسال داشتیم مقصود ما از این تأسیس چه از [لحاظ] تحصیلات و اخلاق شاگردان، مخصوصاً معلمین، اولین درجه اهمیت را حائز است و مطابق قانون اداره معارف، مدرسه شخصی را اداره نماییم و با اداره معارف محلی موافقت داشته باشیم. در خاتمه امیدواریم که جناب عالی از هرگونه مساعدت و همراهی در راه معارف و از موافقت با این مدرسه دریغ نخواهید فرمود.

مدرسه آمریکایی رشت

مستر شید

سوابق مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۴/۲

پروگرام مدرسه عالی آمریکایی تهران

ابتدایی

کلاس اول:

حروف شناسی فارسی

نخست‌نامه جلد اول

حساب‌نامه نصف جلد اول دکتر جردن

حکایت شفاهی از انجیل مرقس

کلاس ۳:

فرائدالادب جلد اول

حساب‌نامه جلد ۲

اخلاق مصور جلد اول و نصف جلد ۲

علم‌الاشیاء جلد ۲

جغرافیا جلد ۱ - ۲ بیرجندی

حکایت شفاهی از انجیل متی

متوسطه

کلاس ۵:

فرائدالادب جلد ۳

حساب‌نامه جلد ۴

تاریخ مختصر ایران

جغرافیای رهنما

کتاب مقدس از زبور داود نبی

انگلیسی مقدماتی و کتاب اول

کلاس دوم:

نخست‌نامه جلد ۲

فرائدالادب مقدماتی (عبدالعظیم خان)

حساب‌نامه جلد اول و نصف جلد ۲

اخلاق مصور نصف جلد اول (محمدعلی خان)

علم‌الاشیاء جلد اول (مترجم همایون)

حکایت شفاهی از انجیل لوقا

کلاس ۴:

فرائدالادب جلد ۲

حساب‌نامه جلد ۳

اخلاق مصور جلد ۲

علم‌الاشیاء جلد ۳

جغرافیا جلد ۳ بیرجندی

حکایت شفاهی از انجیل یوحنا

کلاس ۶:

فرائدالادب جلد ۴

عربی مدارج جلد اول

انگلیسی - جغرافیا جلد ۲

انگلیسی - حساب جلد مقدماتی

انگلیسی - کتاب مقدس

کلاس ۷:	کلاس ۸:
فرائدالادب جلد ۴	گلستان
مدارج جلد ۲	دستور زبان فارسی
انگلیسی - جغرافیا جلد ۳ و ۴	مبادی العربی
انگلیسی - حساب جلد اول	مدارج جلد ۲ و ۳
انگلیسی - کتاب مقدس	انگلیسی - نصف کتاب ۵
	انگلیسی - تاریخ یونان
	انگلیسی - جغرافیا
	انگلیسی - حساب کامل
	انگلیسی - اخلاق
	انگلیسی - زبور داود نبی

[امضا: مستر شید]

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

[مهر:] کابینه معارف گیلان

سند شماره ۴۴/۳

مدرسه عالی آمریکایی در تهران

تهران - ایران

[تاریخ:] ۱۳ اکتبر ۱۹۲۲

وزیر محترم معارف

به تاریخ ۱۹ سپتامبر در خواست مستر پ. ب. شید نماینده میسیون آمریکایی رشت را به آن

وزارتخانه فرستاد که تقاضا نموده بودند مدرسه آمریکایی رشت را مجدداً افتتاح نماید. اینک نیز میسیون رشت تقاضای خود را تلگرافاً تجدید نموده‌اند و رئیس معارف رشت نیز به نوبت خود تلگراف نمودند، در تحت نمره ۱۷۶۷، و از من خواهش کرده‌اند که جواب از آن وزارتخانه دریافت نمایم. اینک معلوم می‌شود که نه اصل تقاضا و نه تلگراف در وزارتخانه یافت نمی‌شود! لهذا تقاضا را تجدید می‌نمایم. مدرسه آمریکایی پسران در سنه ۱۹۰۳ در تحت ریاست مستر مری دایر و مشغول بود تا در سنه ۱۹۱۸ به واسطهٔ مسافرت مستر مری به مشهد لازم شد که آن مدرسه بسته شود. این مدرسه نسبت به امر تربیت و تعلیم اهالی رشت سوابق نیکویی دارد و از وقتی که وضعیت آن شهر به حال عادی عودت کرده است اتصالاً برای تجدید افتتاح آن مدرسه تقاضا می‌شود ولی چون مستر شید از آمریکا هنوز وارد نشده بود انجام این تقاضا امکان‌پذیر نشد.

مقصود این مدرسه آن است که به قدر امکان با مقرراتی که وزارت معارف برای این قبیل مدارس دارند موافقت نموده و با توافق رئیس معارف گیلان که با او همیشه مناسبات دوستانه در بین بوده است کار کند. عجالة نقشه مدرسه این است که یک مدرسه شش کلاسه افتتاح نموده متدرجاً بر وسعت آن افزوده تا آن را به هشت کلاس برساند که در آن وقت شاگردان قابل از برای کار خواهند بود. و بیش از آن بر عده کلاس‌های مدرسه افزوده نخواهد شد. در آن مدرسه زبان انگلیسی تعلیم خواهد شد. لیکن اولیای مدرسه در نظر دارند که غالب درس را به فارسی تعلیم داده و تربیت و تعلیمی به اطفال بدهد که به کار زندگانی شهر و مملکت آن‌ها بیاید. در خاتمه احساسات خالصانه خود را تقدیم می‌دارد.

ا. س. بويس

رئيس مدرسه آمريكايي تهران

[حاشیهٔ پایین:] آقای مدیر تعلیمات جواب بدهید. جناب مستطاب آقای حکمت ترجمه نمایند بعد نوشته شود. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۴/ع

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره معارف و اوقاف گیلان

مورخه: اول ربیع‌الثانی [۱۳۰۱] سواد مراسله مدرسه آمریکایی رشت

جناب اجل دوستان استظهار آقای محسن‌خان قریب رئیس معارف گیلان دام اقباله‌العالی
مراسله شریفه نمره ۲۲۱۴ متضمن سواد مرقومه وزارت جلیله معارف ذیل مواد چهارگانه دایر
به افتتاح و امتیاز مدرسه آمریکایی رشت شرف وصول داد. نظر به این‌که تصوّر می‌رود خاطر
اولیای وزارت جلیله معارف و آن دوست استظهاری از وضعیات این مدرسه و تاریخ تأسیس
آن کاملاً مستحضر نباشد لهذا به عرض پاره [ای] توضیحات لازمه جواباً مبادرت نموده و
زحمت افزا می‌شود:

اولاً مدرسه آمریکایی رشت که تاریخ تأسیس آن در سال ۱۹۰۳ مسیحی است قریب
بیست سال است تأسیس گردیده است و در این مدت موافق اصول و پروگرام سایر ایالات [و]
ولایات داخله که به رؤسای این مدرسه اجازه می‌داده همواره تعقیب و معمول گردیده و مسلم
است رعایت پروگرام داخلی مملکت هر اندازه که لازم است از طرف اولیای مدرسه آمریکایی
اعمال نظر می‌شود و از طرف دیگر خاطر شریف آن دوست استظهاری باید کاملاً مستحضر
باشد که ایجاد تشکیلات مدارس آمریکایی در ایران فقط برای ملل متنوعه بوده است و به غیر
این منظوری نبوده و از آنجایی که مدارس آمریکایی با اصول و قواعدی که در تعلیم و تعلم در
دست دارد و از زمان تأسیسات خود تاکنون خدمات نمایانی به عالم معارف ایران کرده است
مسلمین هم در مقابل ملل متنوعه تأسی نموده داخل در فصول تعلیمات مدارس آمریکایی
شده و وظایفی را که این مؤسسه مکلف به اجرای آن بوده با کمال میل و رضای خاطر،
اطاعت و ایفا کرده‌اند. جای تردید نیست هرگاه این مدرسه بخواهد برای هر ملّتی تعلیمات

جداگانه تخصیص داده تعقیب نماید از حفظ [و] اداره کردن مدرسه بازمانده و با موافقت مواد پیشنهادی وزارت جلیله معارف دچار یک سلسله مشکلات خواهد گردید. نظر به مراتب فوق البته تصدیق خواهید فرمود که اولیای مدرسه آمریکایی در ورود محصلین مسلم به هیچ وجه اصراری نداشته و به اختیار خودشان موقوف می‌نماید.

ثانیاً به واسطه حوادث و اوضاع اخیره گیلان، مدرسه آمریکایی رشت موقتاً تعطیل شده بود که موقعیت، اجازه افتتاح آن را نمی‌داده و در این وقت که این جانب مأمور افتتاح مدرسه مزبوره شده آن بود که با نهایت مسرت بشارت افتتاح آن را به آن دوست استظهاری داده و منتظر هستم که از طرف وزارت جلیله معارف دامت شوکتها و آن دوست استظهاری همه‌گونه بذل همراهی و مساعدت در حصول موفقیت این جانب به توسعه و ترقی معارف گیلان به عمل آید که بتوانم در انجام این خدمت مهم که یگانه آرزو و آمال من است کاملاً موفق شوم^۱. در خاتمه موقع را مغتنم شمرده احترامات فائقه را تجدید می‌نماید.

محل امضای مستر شید

سواد مطابق اصل است. از طرف [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۵

اختلاف وزارت معارف و مدرسه روسی غازیان در بندر انزلی

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره معارف و اوقاف گیلان

نمره: ۱۵۸۴

مورخه: ۲۰ سنبله ایت نیل ۱۳۰۱
رپورت مهم و قابل توجه است.

مقام منیع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکتہ

به طوری که ضمن تلگراف نمره ۱۴۵۸ مورخه ۱۶ جاری مستحضراً به عرض رسیده است به مجرد وصول تلگراف مبارک نمره ۷۶۳۷ با وصف این که مقارن ایام تعطیل عاشورا بود با کارگزاری^۱ و ایالت جلیله مذاکرات مقدماتی کرده و فوراً عزیمت به انزلی نمود. نقشه فدوی این بود که به محض ورود، تابلو مدرسه غازیان و بیرق دولت علیه را به محل منظور برده و در بالای عمارت نصب نمایم و اگر بعد از حصول مقصود و خاتمه امر به نفع ایران نتایج و مشکلات غیر مطلوبی عرض اندام کرد اولیای معظم امور بتوانند خود را در مقابل امر واقع شده قلمداد نمایند و در صورت فشار طرف، به انفصال بنده رفع مشکل گردد. متأسفانه پیش آمد غیرمنتظری نقشه مزبور را باطل نمود. معلوم شد چند نفر از اتباع روس در آنجا اقامت دارند (از چه وقت؟ محقق نگردید شاید از موقعی که وزارت جلیله به خیال تصرف آنجا بر آمده) و باید قبلاً برای همیشه اقدام شود. فدوی برای خالی نمودن نیز نقشه فداکارانه و مؤثری طرح کرد ولی از مبادی مقتضیه مساعدت لازم جهت اجرای آن احساس نگردید، ناچار پس از تعاطی نظر و تبادل فکر با حکومت نظامی و بعضی رؤسای مطلع و بصیر دوایر محل، کتباً از

حکومت نظامی تقاضا نمودم تخلیه عمارت را به ساکنین آن اخطار کنند. زیرا خواستم (برخلاف عقیده پاره [ای] که می‌گفتند به قونسولگری اخطار شود) اگر گفتگو و مذاکراتی پیش آید از طرف روس‌ها شروع شده باشد و ما به حال تدافعی باشیم. مطابق پیش‌بینی چاکر آقای ویس قونسول شروع به اعتراض نمودند و از روی قراین مشهوده قریب دو روز با حکومت نظامی مشغول مذاکره بودند. بالاخره ملاقات بنده را تقاضا کردند. حاضر شدم ایشان را با حضور حکومت در دارالحکومه ملاقات نمایم.

حسب‌الوعدده عصر پنجشنبه ۱۵ جاری که در واقع جلسه اخیر بود با حضور آقایان مائر صادق‌خان حاکم نظامی انزلی، شاهزاده عزت‌الله میرزا رئیس قشون انزلی، مسیو ویس قونسول دولت شوروی روسیه و فدوی تشکیل گردید. آقای ویس قونسول با لحن متغیری که گاهی سخت و تهدیدآمیز و گاهی رنجیده و شکایت‌انگیز بود فرمایشات مفصل و مبسوطی راجع به کلیات، مخصوصاً مرابطات بین‌المللی ادا فرمودند و سعی کردند بنده را در پیچ و خم‌های دیپلماسی انداخته و برای خود مستمسکی تحصیل نمایند. چون در جریان سابق امر از طرف اسلاف بنده متأسفانه خبط و اشتباهاتی عمداً یا سهواً دست داده بود ناچار راجع به گذشته به کلی اظهار بی‌اطلاعی نموده و خود را فقط مجری حکم تلگرافی نمره ۷۶۳۷ که واضح و صریح است معرفی کردم و جواب کلیه استفسار ایشان را به تهران محول داشتم و خاطر نشان شد که فقط برای ترتیب تخلیه عمارت، با وصف این‌که مربوط به حکومت بود به پاس احترام روابط حسنه موجوده حاضر [به] مذاکره شدم، بالاخره به هر وسیله بود مشارالیه را داخل مرحله اخیر کرده و جواب قطعی مطالبه نمودم تا عاقبت در نتیجه فشار و اصرار بنده چهار روز مهلت خواست که با وزیر مختارشان مخابرات نماید. چاکر این ترتیب را با دو شرط قبول کردم اولاً این مهلت را کتیباً و از حکومت نظامی درخواست کنند. ثانیاً در تقاضانامه قید شود که این مهلت را برای تخلیه عمارت خواسته‌اند.

بعد از این قرارداد چون ممکن بود ایشان در عرض مهلت، مدرسه را مفتوح و یا با تغییر وضع آن مشکلات جدیدی ایجاد نمایند، لذا از ایالت جلیله حکومت انزلی و کارگزاری رسماً خواستم تا انقضای مدت استمهال، عمارت را تحت نظر قرار دهند. در مدت توقف به محل مذکور نیز رفتم. عمارتی است بسیار عالی دارای چهار اتاق جهت کلاس که اتاق کوچک و یک صحنه بزرگ مجلل با نمایشگاه فاخر که شاید سابقاً کلیسا بوده است. در اتاق‌ها چند

خانواده روس که گویا از عملجات «پرت»^۱ باشند منزل دارند. صحنه معروض را مثل این که در شرف نمایش دادن یا جشن باشند مرتب و مزین کرده و در گوشه [ای] هم چند نفر کارگر مشغول ساختن و یا رنگ زدن اثاثیه کلاسیکی بودند. پس از مراجعت به رشت الی کنون که به ساعات انقضای مهلت نزدیک می شویم همواره مشغول جلب نظر ایالت جلیله کارگزاری و ریاست محترم قشون برای اجرای حکم مبارک بوده است. ولی از طرف وزارت جلیله متبوعه متأسفانه جواب عرایض تلگرافیم مرحمت نشده و احکام مستدعیه زیب وصول نداده است.

باری حالاکه چنان حکم و امر فوری صریح و مؤکدی از آن مقام منبع شرف صدور یافته و عملیات فدوی و اداره را که نماینده وزارت جلیله است گرفتار کرده استرحام و استدعا دارم اجازه نفرمایند قضیه بلاعقب و چاکر که فقط به تحریک حس وظیفه شناسی و اطاعت اداری حاضر همه قسم فداکاری شده است منفرد و بی پشتیبان مانده و در چنین مأموریتی مقهور و مغلوب گردم. در خاتمه لزوماً خاطر مقدس ملازمان حضرت اشرف وزارت پناهی دام ظلّه را مستحضر می دارد که در این چند روزه جریانات غیرمنتظری هم که منشأ [آن] معلوم و واضح است برعلیه فدوی شروع گردید مخصوصاً در خود معارف که بدبختانه فعلاً یگانه میدان مبارزه و عملیات آنها است. دیگر نکته قابل عرض این است که جناب آقای دکتر غلامحسین خان رئیس صحیّه انزلی و قرانطین بنادر بحر خزر به قدری که مقدورشان بود در تهیه زمینه جهت اجرای حکم مطاع، معاضدت و همراهی فرمودند. امر مبارک است.

فدوی

[امضا: محسن فهیمی]

[حاشیۀ راست، اول:] آقای مدیر تعلیمات مرکز. ۱۵ عقرب ۱۳۰۱ [۱]

[حاشیۀ راست، دوم:] توسط وزارت امور خارجه اقدام شد. ضبط شود تا نتیجه معلوم شود.

۲۰ عقرب ۱۳۰۱

سند شماره ۴۵/۱

[شیر و خورشید]

وزارت جنگ

مورخه: ۲۷ میزان

سواد مراسله حکومت نظامی انزلی

نمره: ۱۹۲۱

مقام منبع بندگان حضرت اشرف وزارت جلیله جنگ دام عظمت‌العالی
مرقومه مطاع مبارک مورخه ۱۸ برج میزان در طی نمره ۱۰۰۳۹ زیارت و خاطر مبارک
حضرت اشرف را مستحضر می‌دارد مطابق تحقیقاتی که به عمل آمد از قدیم‌الایام کلیسایی
راجع به روس‌ها در طرف غازیان واقع بوده که قریب به چهار سال قبل آن را به شکل مدرسه
درآورده که اطفال روس‌های ساکنین انزلی و غازیان در آن تحصیل می‌نمودند و به طوری که
از اداره معارف و کارگزاری گیلان نوشته بودند در این خصوص مذاکرات بسیاری به عمل آمده
که بالاخره از طرف معارف مسکوتاً عنه مانده است و در این اواخر که به تعمیر مدرسه مزبور
مشغول بودند اختتام پذیرفته و به موجب اعلاناتی که منتشر نموده‌اند در این چند روزه مفتوح
خواهد گردید و شاگردان آن که بالغ [بر] صد و بیست الی صد و پنجاه می‌باشند در آن به تعلیم
مشغول خواهند شد و هرگاه بنا شود مدرسه را در تحت نظر و تحویل اداره معارف بنمایند باید
اطفال محصل و کلیه اثاثیه و مستعلمین را از آنجا اخراج نمود و در این موضوع ویس
قونسولگری انزلی مخالف و محظور بزرگ ممانعت ویس قونسولگری است. راپورتاً معروض
حضور مبارک داشته و منتظر امر مطاع مبارک است که به هر نحو امر و مقرر فرمایند اطاعت
شود.

حکومت نظامی انزلی

سند شماره ۴۵/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف گیلان

دایره معارف

مورخه: ۱۹ قوس ایت نیل ۱۳۰۱

نمره: ۲۵۳۴

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکته

در تکمیل تلگرام رمز نمره ۲۵۱۴ راجع به مدرسه غازیان با کمال توقیر و احترام سواد ترجمه اعلان منتشره در انزلی را لفاً تقدیم داشته و برای مزید استحضار خاطر مقدس بندگان حضرت اشرف وزارت پناهی دام ظلّه اضافه می‌نماید مطابق راپورت‌های واصله گویا به مناسبت احساس عدم پیشرفت منظور خود در تأسیس مدرسه به عنوان دولتی و برای فرار از مدلول معاهده و مقررات موجوده، در صدد برآمده‌اند مدرسه را به طور اجتماعی و ملی تشکیل دهند و آنچه بعداً معلوم شده مؤسّسین عبارت است از آپرسوف، قونسول رشت، براگین، ویس قونسول انزلی و نیکلایویچ، رئیس سابق اداره لیانازوف. مدرسه مزبور فعلاً دارای پنج کلاس خواهد بود که کلاس ابتدایی و سه کلاس متوسطه و دارای پروگرام مدارس جمهوری شوروی اشتراکی [می‌باشد].

[امضا: محسن فهیمی]

[مهر: اداره معارف و اوقاف گیلان]

[حاشیه راست:] با وزارت خارجه مذاکره شد باز هم تأکیداً در رفع آن بنویسید.

سند شماره ۴۵/۳

ترجمه اعلان قونسولگری انزلی

انزلی، دوم دسامبر^۱ ۱۹۲۲

(اعلان)

هیأت کارکنان مدرسه روسی به موجب این اعلان به اطلاع عموم ساکنین شهر انزلی می‌رساند که از نیمه دسامبر مدرسه روسی باز خواهد شد. هیأت کارکنان مدرسه خواهش می‌کند از آن‌هایی که در موقع اعلان اول اسامی خود را ثبت نمودند در ابلاغ ثانوی هم تجدید نمایند. محل قبول (ثبت اسامی) عمارت مدرسه روسی است. تا پنجم این ماه داوطلبان تحصیل پذیرفته می‌شوند. ساعت قبول دو ساعت به ظهر مانده الی سه ساعت بعد از ظهر.

رئیس مدرسه شوروی

براگین

عضو مدرسه شوروی

سند شماره ۴۵/۴

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف گیلان

نمره: ۳۷

مورخه: ۲۵ حمل اود تیل ۱۳۰۴

سواد مراسله معارف بندر پهلوی

مقام محترم ریاست معارف و اوقاف گیلان دامت شوکته
متحدالمآل نمره ۱۲۵ راجع به مدارس خارجه زیارت گردید. متمنی است مقرر فرمایند توضیح

دهند که برای تدریس زبان و ادبیات فارسی در مدارس خارجه از طرف وزارت جلیله متبوعه قانون جداگانه تدوین شده است یا نه، بلکه مدارس خارجه نیز موظفند بر طبق پروگرام معمولی مدارس داخله رفتار نمایند و در صورت اخیر چون اغلب اطفال روسی و آرامنه بندر پهلوی که در مدرسه روسی تحصیل می‌کنند با تکلم به زبان فارسی آشنا نیستند چه قسم ممکن است تمام مواد پروگرام رسمی معمولی را در آن مدرسه بموقع اجرا گذارند.

نماینده معارف بندر پهلوی

ابوطالب

[محل] مهر ریاست معارف انزلی

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

[مهر:] اداره معارف و اوقاف گیلان

سند شماره ۴۵/۵

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل معارف

دایره ولایات

تاریخ تحریر: ۳ خرداد ۱۳۰۴

نمره عمومی: ۱۲۵۴

اداره معارف گیلان

مطابق اطلاعی که از منابع موثقه رسیده است می‌خواهند در کلوب جدیدالتأسیس روس‌ها مریضخانه و مدرسه افتتاح نمایند در صورتی که مدرسه روس‌های غازیان گذشته از این‌که بدون اجازه دولت علیّه دایر شده پروگرام و مقررات وزارت معارف را هنوز متابعت نکرده است لازم است به وسیله کارگزاری محل اولاً به قونسولگری رشت تذکر بدهید که تأسیس مدرسه اخیر بر طبق قانون اساسی معارف مصوب مجلس شورای ملی موکول به این است که از طرق مربوطه تقاضانامه رسمی در حدود مقررات موضوعه بفرستند و از وزارت معارف

اجازه قانونی تحصیل کنند و الاً از افتتاح مدرسه آن‌ها جلوگیری خواهد شد. ثانیاً در مدرسه غازیان تفلیس اگر پروگرام و مقررات مربوطه را اجرا ننموده‌اند فوراً اطلاع دهید. ثالثاً در مورد این قبیل مؤسسات و نظریات خارجی مراقبت و مواظبت مخصوص داشته در مواقع لازمه وزارتخانه را از جریان اوضاع سریعاً مطلع نمایند تا دستورالعمل مقتضی به شما داده شود.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

سند شماره ۴۵/۶

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف گیلان

نمره: ۳۱۹۷

مورخه: ۲۸ ماه آذر ۱۳۰۴

مقام منبع وزارت جلیله متبوعه دامت شوکته

احتراماً خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد: بر طبق تلگراف نمره ۴۳۰۵-۲۵ شهریور ماه آن وزارت جلیله، سفارت شوروی روسیه متعهد شده بود تا مدت یک ماه امتیاز قانونی [برای] مدارس روسی بندر پهلوی و رشت تحصیل نمایند. متأسفانه تاکنون متجاوز از دو ماه است. مدارس مزبوره افتتاح شده هنوز ابلاغ رسمی افتتاح مدارس روسی به این اداره نرسیده است. منتظر دستور از طرف مقام وزارت می‌باشد.

رئیس اداره معارف و اوقاف گیلان

[امضا: ناخوانا]

[مهر: اداره معارف و اوقاف گیلان]

[حاشیه پایین:] آقای صفا، سوادی از تصمیم شورای عالی معارف تهیه نماید تا تصمیم شورا به وسیله متحدالمال برای معارف ولایات فرستاده شود. ۷ دی ۱۳۰۴

سند شماره ۴۶

تخلف مدرسه آلیانس بنی اسرائیل همدان از مقررات وزارت معارف

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تفتیش

نمره: ۱۶۸۸/۴۹۶

به تاریخ: ۹ خرداد ۱۳۰۴

وزارت جلیله داخله

مدرسه آلیانس بنی اسرائیل در همدان برخلاف ماده ۱۲ قانون اساسی معارف مصوبه مجلس شورای ملی از پذیرفتن متعلمین معارف و اجرای پروگرام در مدرسه خود امتناع ورزیده و با وجود مذاکرات مفصله که بین او و رئیس معارف در این خصوص به عمل آمده است حاضر نمی‌شود که قوانین مربوطه معارف را اطاعت نماید. لهذا به اداره معارف همدان دستورالعمل داده شده است که با مشورت حکومت مذاکرات را با رئیس مدرسه تجدید نموده چنانچه نتیجه مطلوبه به دست نیامد اقدام به تعطیل مدرسه او نمایند. متمنی است به حکومت همدان امر فرمایند با اداره معارف فکراً و عملاً مساعدت کرده رئیس مدرسه آلیانس را مکلف نمایند که یا مقررات قانون معارف را اطاعت نموده یا مدرسه را تعطیل نماید.

[امضا: نظام‌الدین حکمت]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه پایین:] اداره غرب. ۱۱ خرداد

[حاشیه راست:] سواد مراسله وزارت جلیله معارف و اوقاف برای حکومت جلیله همدان

ارسال می‌شود که به طوری که تقاضا شده اقدام و نتیجه را اطلاع دهند. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۶/۱

[شیر و خورشید]

وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف

دایره مراسلات

نمره: ۴۸۳

ضمیمه: ندارد

به تاریخ: پنجم ماه آبان ۱۳۰۴

محترماً معروض می‌دارد مدرسه آلیانس کلیمیان همدان در این مدت که اداره معارف در اینجا تأسیس شده است از پذیرفتن دستورات وزارت متبوع مفخم خودداری و اجرای پروگرام وزارت جلیله معارف را در آن مدرسه قبول ننموده بود. فدوی بعد از ورود و اشتغال به وظایف مقرر، متوجه این نقص اداری که بالمآل به محصلین ایرانی متوجه خواهد شد گردیده شروع به یک سلسله مذاکرات و ملاقات دوستانه با مدیر مدرسه مزبوره نمودم. بالتلیجه موفق گردیدم که رئیس مدرسه آلیانس در مقابل اوامر دولت تسلیم و قرار گذارد کلیه مقررات پروگرام وزارت جلیله معارف را در کلاس‌های ابتدایی و متوسطه اجرا نموده و نیز معلمین فارسی و ادبی و ریاضی را توسط اداره معارف انتخاب نماید. محض استحضار خاطر اولیای محترم آن وزارت جلیله عرض شد.

زیاده امرکم مطاع

رئیس معارف و اوقاف همدان

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] رئیس معارف و اوقاف همدان

[حاشیه پایین، اول:] اداره محترمه تفتیش کل ملاحظه فرمایند. ۱۶ آبان ۱۳۰۴ [امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین، دوم:] آقای میرزا فتحعلی خان، احصائیه این مدرسه را فرستاده‌اند یا خیر؟

[مهر:] ورود به دفتر تعلیمات عمومی

نمره: ۵۲۷۱

تاریخ: ۱۰ آبان ۱۳۰۴

سند شماره ۴۶/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تفتیش کل

شعبه احصائیه

نمره عمومی: ۵۶۷۱
 تاریخ تحریر: ۱۷ آبان [۱۳۰۴]
 نمره خصوصی: ۱۰۹۹
 تاریخ ثبت: ۲۵ آبان [۱۳۰۴]
 تاریخ پاک‌نویس: ۲۵ آبان [۱۳۰۴]
 تاریخ خروج: ۱۳۰۴

نماینده معارف همدان

در جواب مراسله نمره ۴۸۳ اشعار می‌دارد این‌که نوشته‌اید در تعقیب زحمات و جدیت شما مدرسه آلیانس همدان حاضر شده است مقررات اداره معارف را بموقع اجرا گذارد در صورتی می‌توان قبول کرد که در ورقه صادره قید شده باشد (که مدیر و مدیره مدرسه آلیانس ذکور و انات اطلاعات احصائیه نمی‌دهند) لذا مادامی که احصائیه جامع از دو مدرسه فوق نفرستاده باشید به مفاد مراسله نمره ۴۸۳ نمی‌توان ترتیب اثری داد. در این صورت لازم است هر چه زودتر احصائیه مطلوبه را تکمیل نموده ارسال دارید تا از این حیث دفتر احصائیه ناقص نماند. تاریخ احصائیه باید آخر خرداد ۱۳۰۴ باشد.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

[حاشیه راست: برای امضای مقام محترم معاونت کل.]

سند شماره ۴۷

طرح کنسولگری شوروی برای تأسیس مدرسه در آذربایجان

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

سواد راپورت قسمت پرسنل، ۲۵ مهر ماه ۳۰۴ [۱]

بعدالعنوان

اخیراً قونسولگری دولت شوروی روسیه در صدد تأسیس یک باب مدرسه بوده. [در] مورخه ۷ ماه جاری کالش نیکوف مستخدم بانک روس باغچه حاجی محمدحسین معروف (پتیک) واقعه در محله مهادهمین را به مدت ۸ ماه به مبلغ سیصد تومان کرایه و ۲۲ ماه جاری مدرسه را افتتاح نموده‌اند و امر [و] مقرر شده بود که با مدیر مدرسه مزبور ملاقات و راجع به ترتیب جریانات مدرسه و اصول تدریس آن بعضی مذاکرات نموده، نتیجه به عرض برسد. محترماً خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد ساعت ۱۰ صبح این بنده به اتفاق غلامحسین خان رئیس شعبه ۲ تأمینات به مدرسه مزبور رفته در آنجا داتیلوف رئیس تجارتخانه سفدوتات را مدیرکل معرفی و اظهار داشتند که برای تحصیل اطلاعات کامل از جریان مدرسه باید مشارالیه [را] ملاقات نمایند از آنجا متفقاً به تجارتخانه مزبور رفته با داتیلوف ملاقات و نتیجه مذاکرات خود را ذیلاً به عرض می‌رساند:

۱. راجع به تحصیل اجازه از اداره محترم معارف، داتیلوف اظهار داشت که قونسول دولت شوروی در این خصوص با تهران مذاکرات لازمه به عمل آورده پس از تحصیل اجازه از وزارت معارف مدرسه را تأسیس نمودند ممکن است به قونسولگری مراجعه نمایند.
۲. ریاست کل مدرسه با شخص (داتیلوف) می‌باشد.
۳. مدیریت مدرسه با (کالش نیکوف) مستخدم بانک روس می‌باشد.

۴. معلمین را پس از دادن امتحان قبول خواهند نمود.
 ۵. راجع به پروگرام مدرسه اظهار داشتند که فعلاً نمی‌توانیم توضیح بدهیم.
 ۶. تا شش کلاس تهیه دیده‌اند. حالیه چهار کلاس موجود و دو روز است مشغول تدریس می‌باشند ولی معلمین کلاس‌های مزبور رسماً پذیرفته نشده‌اند.
 ۷. شاگردهای موجودی [که] تاکنون اسامی خودشان را در دفتر مدرسه ثبت نموده‌اند تقریباً بالغ به سی نفر می‌باشند و پس از تکمیل نواقص مدرسه تا صد نفر قبول خواهیم نمود.
 ۸. شاگردانی که قبول نموده و خواهند نمود باید از اتباع دولت شوروی باشند. از اتباع ایران خواه مستخدم یا غیره کسی را قبول نخواهیم کرد.
 ۹. از مسلمان‌ها که تبعه دولت شوروی هستند اگر اطفال خودشان را به این [مدرسه] بفرستند قبول خواهیم کرد.
 ۱۰. راجع به کتاب‌ها که تدریس خواهند نمود اظهار داشت که ممکن است پس از تحصیل اجازه از قونسولگری، از هر کدام یک جلد برای ملاحظه نمودن به اداره نظمی بدهیم.
 ۱۱. این که مذاکراتی جریان داشت که مؤسسين مدرسه روس‌ها اولیای اطفال قمنازیای ارامنه را تهدید می‌کنند که اطفال خودشان را از مدرسه مزبور بیرون آورده به مدرسه جدید روس‌ها بسپارند در این خصوص از (داتیلوف) تحقیقات لازمه به عمل آورده، مومی‌الیه مراتب فوق را تکذیب و اظهار داشت هرگاه در این مورد اولیای اطفال مزبور سندی داشته باشند ارائه بدهند. توضیح این که داتیلوف پس از مذاکره به واسطه تلفن با قونسولگری اظهار داشت چون فعلاً تشکیلات مدرسه ناقص و در این خصوص قونسولگری با اداره محترم کارگزاری مشغول مذاکره می‌باشند ممکن است به واسطه اداره محترم کارگزاری مستقیماً به قونسولگری مراجعه و معلومات کامل اخذ نمایند.
- محل امضای سیدشفیعی، محل مهر کابینه ایالتی آذربایجان

سواد مطابق سواد است.

[مهر:] دفتر اداره معارف ایالتی آذربایجان

سند شماره ۴۸

گزارشی از وضع نامطلوب تدریس زبان فارسی در مدرسه ژاندارک

اداره محترمه تفتیش کل

تدریس زبان فارسی کاملاً در مدرسه ژاندارک از سنّه ماضیه معمول و مجری شده است و در امتحانات محصلات مدرسه ژاندارک که با سایر محصلات انجام داده‌اند از ۱۲ نفر داوطلب ده نفر پذیرفته شده‌اند. مع‌ذلک مقرر فرمایید مفتشه مخصوص به مدرسه رفته و تحقیقات لازم در موضوع فوق نموده راپورت بدهد.

۱۴ آبان ۱۳۰۴

[حاشیه پایین:] آقای صدیق حرم حضوراً مذاکره نمایند. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۸/۱

تاریخ: ۱۶ آبان ماه ۱۳۰۴

مقام رفیع وزارت جلیله معارف دامت شوکته

از آنجایی که تعلیم و تربیت عموم اطفال ایرانیان خاصه تدریس و ترویج زبان فارسی در کلیه مدارس موجود در مملکت ایران از وظایف و فریضه حتمی آن وزارت جلیله است و چون اولیای محترم دولت و مجلس شورای ملی نیز تصمیم تعلیم و تدریس اجباری موادی را [در] نظر گرفته‌اند، لازم آمد به استحضار خاطر محترم اولیای آن وزارت جلیله برسانم که عده [ای] از بنات ملل متنوعه، رعایای دولت علیه در مدرسه انائیه موسوم به ژاندارک (Jeanne d'ark) که به مدیریت دختران فرنگی تارک دنیا اداره می‌شود مشغول تحصیل هستند. فقط زبان فرانسه و زبان نژادی آنان تدریس می‌شود، دیگر زبان فارسی که زبان مملکت و تحصیل آن برای هر فردی واجب و لازم است بلکه اجباری است تدریس نمی‌شود و آنان را از این فیض محروم داشته‌اند. نظر به این که آن وزارت جلیله موظف به رفع و برطرف

ساختن این قبیل نواقص معارفی است مقتضی است سریعاً اقدام به این امر فرموده به هر طریقی که صلاحدید است مدیره آن مؤسسه را قانع و مجبور فرموده که بالتساوی کلیه اطفال ایرانی [را] بدون فرق نژادی و ملیت به تحصیل زبان فارسی وادار بنماید که آن بیچارگان هم از این فیض و نعمت سهم باشند نه محروم.

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه بالا:] راپورت قابل توجه است.

سند شماره ۴۸/۲

یادداشت

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تعلیمات پسران

[تاریخ:] ۱۸ آبان [۱۳۰۴]

حسب الامر ۳ ساعت قبل از ظهر یوم مزبور به مدرسه ژاندارک برای تفتیش، حضور به هم رسانیده راجع به تحصیل زبان فارسی تحقیق شد. باسر (=خواهر) آیلشن که یکی از متعلمات مدرسه مزبوره است چنین اظهار داشت چون اعضای این مدرسه فرانسوی می باشند تمام روز از صبح تا ظهر زبان فرانسه تحصیل می شود. هیچ یک از متعلمات برای تحصیل زبان فارسی مجبور نیستند فقط متعلماتی که مایلند زبان امی خود را ترقی دهند تحصیل می نمایند آن هم بعد از ظهر: مسلمان ها زبان فارسی، ارامنه زبان ارامنه [و] روس ها زبان روسی. چون معلمه زبان روسی در این مدرسه ندارند بعد از ظهر اشخاصی که مایلند تحصیل نمایند به مدرسه [ای] که جزو همین مدرسه است واقعه در خیابان ارامنه است می روند.

[امضا: حورا شفاتی]

[حاشیه بالا:] آقای امیرحسامی متن راپورت را برای اطلاع اداره محترمه کل معارف ارسال

دارید. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۴۸/۳

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ پاک‌نویس: ۴ آذر

دوسیه: ۲

نمره عمومی: ۶۲۴۷

کارتن: ۹

آقای رئیس محترم مدرسه سن لوئی - ژاندارک

به طوری که راپورت رسیده است در مدرسه ژاندارک توجه کامل به تدریس زبان فارسی نمی‌شود در صورتی که زبان فارسی بایستی برای کلیه متعلمات اجباری باشد. لازم است مقرر دارید همان طوری که در مدرسه سن لوئی و سایر مدارس تدریس زبان فارسی معمول و مجری است در مدرسه ژاندارک هم معمول دارند.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

سند شماره ۴۸/۴

پروگرام کلاس سوم مدرسه ژاندارک

ایام هفته	قبل از ظهر		بعد از ظهر	
	زنگ (۱)	ساعت کار	زنگ (۳)	ساعت کار
شنبه	دیکته	۳۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت و ربع
۲ شنبه	دیکته	۳۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت و ربع
۳ شنبه	دیکته	۳۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت و ربع
۴ شنبه	دیکته	۳۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت و ربع
۵ شنبه	دیکته	۳۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت و ربع

دروس کلاس سوم - کتاب سوم ابتدایی وزارت جلیله معارف. مجموعاً ۲۵ ساعت در هفته.

[مهر: مدرسه ژاندارک]

سند شماره ۴۸/۵

پروگرام کلاس ششم ابتدایی مدرسه ژاندارک

ایام هفته	درس	ساعات کار	درس	ساعات کار	درس	ساعات کار	درس	ساعات کار
شنبه	حساب	یک ساعت	ادبیات	۴۰ دقیقه	دیکته	۲۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت
۲ شنبه	هندسه	۴۵ دقیقه	تاریخ	۴۵ دقیقه	مرفقات‌الاشیاء	۴۵ دقیقه	جغرافیا	۴۵ دقیقه
۳ شنبه	حساب	یک ساعت	ادبیات	۴۰ دقیقه	دیکته	۲۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت
۴ شنبه	هندسه	۴۵ دقیقه	تاریخ	۳۸ دقیقه	جغرافیا	۳۷ دقیقه	خیاطی	یک ساعت
۵ شنبه	حساب	یک ساعت	ادبیات	۴۰ دقیقه	دیکته	۲۰ دقیقه	فارسی	یک ساعت

مجموعاً ۱۵ ساعت در هفته

صورت کتب کلاس ششم ابتدایی

فرائد: میرزا عبدالعظیم خان

هندسه: میرزا سیدباقرخان

حساب مظفری: مترجم همایون

دستور: میرزا عبدالعظیم خان

معرفة الاشیاء: دکتر غلامرضا خان شیخ

تاریخ ایران سال ششم: از طرف وزارت معارف

جغرافی پنج قطعه عالم: از طرف وزارت معارف

[مهر: مدرسه ژاندارک]

سند شماره ۴۸/۶

اسامی معلمین کلاس‌های فارسی مدرسه ژاندارک

سوم ابتدایی، کلاس اول	۲۵ ساعت	البرز	قدرت خانم
کلاس ابتدایی، کلاس اول	۱۵ ساعت	شیرزاده	مریم خانم
کلاس دوم	۲۵ ساعت	هراتی	عفت خانم
کلاس سوم	۲۵ ساعت	افسری	فخری خانم
کلاس چهارم	۲۵ ساعت	اسکندری	شاهزاده ملوک
کلاس پنجم	۱۵ ساعت	منوچهریان	مهرانگیز خانم
کلاس ششم	۱۵ ساعت	عبیدی	اشرف خانم
کلاس هفتم	۱۵ ساعت	منوچهریان	زرین تاج خانم
کلاس هشتم، نهم، یازدهم	۱۱ $\frac{۳}{۴}$ ساعت	راد	صغری خانم
کلاس هشتم، نهم	۵ ساعت و نیم	کامیاب تهرانی	فرح‌انگیز خانم
کلاس هشتم، نهم	۸ ساعت	ممقانی	ربابه خانم
کلاس یازدهم	۵ ساعت	احتشامی	بتول همایون
کلاس دهم، یازدهم	۱۷ ساعت	مشیری	عذرا خانم
کلاس هشتم، نهم، دهم	۸ ساعت	خراسانی فرجاد	آقای فاضل
کلاس یازدهم	۳ ساعت	خراسانی فرجاد	آقای گیتابادی
کلاس هشتم، نهم	۳ ساعت	همایون	افتخارالملوک
کلاس دوم، سوم، چهارم، پنجم، ششم، هفتم	۶ ساعت	مرعی	عزت خانم

[مهر: مدرسه ژاندارک]

سند شماره ۴۸/۷

کلاس سوم متوسطه

ایام هفته	زنگ اول	زنگ دوم	زنگ سوم	زنگ چهارم	زنگ پنجم	زنگ ششم	زنگ هفتم
یکشنبه	فرانسه	حساب	انشاء	جغرافیا	فارسی	فرانسه	حفظ الصحه
دوشنبه	فرانسه	حساب	بچه داری	دیکته	تاریخ	فرانسه	عبری
سه شنبه	فرانسه	هندسه	اخلاق	عربی	تعطیل	تعطیل	تعطیل
چهارشنبه	فرانسه	حساب	بچه داری	جغرافیا	فارسی	فرانسه	خیاطی
پنجشنبه	فرانسه	حساب	ریاضیات	دیکته	تاریخ	طبایخی	طبایخی
جمعه	فرانسه	دستور	فرانسه	حفظ الصحه	تعطیل	تعطیل	تعطیل

سند شماره ۴۹

گزارش مراسم سرود روحانی در نمازخانه مدرسه انگلیسی در اصفهان به
مناسبت سالگرد تاجگذاری رضاشاه

خصوصی است

قربانت گردم

سرود روحانی که در نمازخانه مدرسه انگلیسی ها در اصفهان در روز تاجگذاری خوانده شده
است برحسب تقاضای جناب اسقف به حضور محترم عالی ارسال می گردد که هرطور مقتضی
بدانند به پیشگاه مقدس همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه عرضه بدارند.

زیاده تصدیع است

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین، به خط عبدالحسین تیمورتاش:] اظهار امتنان بشود.

سند شماره ۴۹/۱

ترتیب نماز تاجگذاری اعلی حضرت پهلوی پادشاه مملکت ایران در تاریخ چهارم اردیبهشت مطابق ۲۵ ماه آوریل ۱۹۲۶ میلادی
 ۱. سرود روحانی.

۲. این جمله از انجیل مبارک خوانده شود: رساله اول حضرت پولس رسول به تیموتاوس باب دوم از آیه اول الی چهارم.

پس از همه چیز اول سفارش می‌کنم که صلوات و دعاها و مناجات و شکرها را برای جمیع مردم به جا آورند. به جهت پادشاه و به جهت جمیع صاحبان منصب تا به آرامی و استراحت و با کمال دینداری و وقار عمر خود را به سر بریم. زیرا که این نیکو و پسندیده است در حضور نجات‌دهنده ما خدا که می‌خواهد جمیع مردم نجات یابند و به معرفت راستی گرایند. بعد خادم‌الدین بگوید: ای برادران و خواهران از شما خواهش می‌کنم که برای پادشاه کریم ما اعلی حضرت پهلوی که خدا او را از جهت سلطنت این مملکت برانگیخته و به جهت رعایای او دعا کنید و مخصوصاً در یاد داشته باشیم که پادشاه همیشه محتاج فیض و اعانت دائمی از خدا می‌باشد.

۳. استغاثه خوانده می‌شود مطابق نمازنامه.

بعد از استغاثه مزبور ۱۲۲ و یا سرود روحانی.

۴. نماز عشاء ربانی شروع می‌شود:

در عوض دعای مقرر برای پادشاه که در عشاء ربانی معین است این دعا خوانده شود: ای خداوند، خدای ما که به وسیله قدرت کلام خود حامل و حاکم همه موجودات هستی دعاها را عاجزانه ما را برای پادشاه کریم ما اعلی حضرت پهلوی که در همین روز تاج طلای واقعی سلطنت بر سر او گذارده می‌شود قبول فرما و این را ببخش که حکمت کامله تو هادی او بشود و بازوی قدرت تو او را تقویت بنماید. به طوری که در سلطنت او راستی و عدالت و انصاف و قدوسیت و سلامتی و محبت افزون گردد و نیز مخصوصاً این را عطا فرما که تمام اوامر و

کوشش‌های او برای جلال یافتن تو و هدایت اهالی و ترقی این مملکت بشود و همچنین به ما نیز فیض عنایت فرما که در هر امری که برحسب ارادهٔ مقدس تو بوده باشد او را با خوشحالی و سرور اطاعت بنماییم و خود را به خاطر خداوند به حکمرانی او مطیع سازیم و این را هم ببخش که محبت پادشاه همیشه در قلب‌های رعایای او قرار گرفته جای‌گیر شود و نیز استدعا داریم که سلطنت او را طویل گردانی که در کمال نیکبختی و سعادت و اقبال در این مملکت حکمرانی بفرماید و روزیروز در دینداری حقیقی ترقی نموده آخراً تاج حیات جاودانی را تحصیل نماید به وسیلهٔ خداوند ما عیسی مسیح آمین.

صلوة مخصوص برای امروز: ای خدایی که به قدرت کاملهٔ خود تمام احتیاجات قوم خویش را مهیا می‌فرمایی و با محبت ازلی خویش بر ایشان سلطنت می‌نمایی این را عنایت فرما که بندهٔ تو پادشاه ما چنان برکتی از تو بیابد که اهالی این مملکت را با حکمت و فطانت حکمرانی نماید و کلیسای تو در آرامی و خوشی تو را خدمت بنماید و این را هم عطا فرما که پادشاه کریم ما از صمیم قلب تو را اطاعت بنماید و دائماً در اعمال نیک و پسندیدهٔ تو استقامت داشته باشد و به هدایت تو به ملکوت جاودانی نائل گردد. به وسیلهٔ خداوند ما عیسی مسیح که با تو و روح‌القدس زیست می‌نماید و سلطنت می‌کند خدای واحد تا ابدالابد آمین.

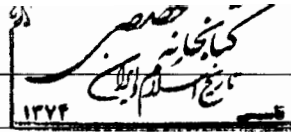
رساله معین شده است در باب دوم رسالهٔ اول حضرت پطرس رسول از آیهٔ ۱۳ الی ۱۷ مکتوب است.

لهذا هر منصب بشری را به خاطر خداوند اطاعت کنید خواه پادشاه را که فوق همه است و خواه حکام را که رسولان وی هستند به جهت انتقام کشیدن از بدکاران و تحسین نیکوکاران زیرا که همین است ارادهٔ خدا که به نیکوکاری خود جهالت مردمان بی‌فهم را ساکت نماید مثل آزادگان نه مثل آنانی که آزادی خود را پوشش شرارت می‌سازند بلکه چون بندگان خدا همه مردمان را احترام کنید، برادران را محبت نمایید، از خدا بترسید، پادشاه را احترام نمایید.

بشارت مقدس در انجیل حضرت متی باب ۲۲ از آیهٔ ۱۵ الی ۲۲

خادم‌الدین کشیش یا اسقف قرائت نماید:

پس فریسیان رفته شوری نمودند که چه طور او را در گفتگو گرفتار سازند و شاگردان خود را با هیرودیان نزد وی فرستاده گفتند: «استادا! می‌دانیم که تو صادق هستی و طریق خدا را به

راستی تعلیم می‌نمایی و از کسی باک نداری زیرا که به ظاهر خلق نمی‌نگری پس به ما بگو رأی تو چیست؟ آیا جزیه دادن به قیصر رواست یا نه؟» عیسی شرارت ایشان را درک کرده گفت: «ای ریاکاران چرا مرا تجربه می‌کنید؟ سکه جزیه را به من بنمایید.» ایشان دیناری نزد وی آوردند. بدیشان گفت: «این صورت و رقم از آن کیست؟» بدو گفتند: «از آن قیصر.» بدیشان گفت: «مال قیصر را به قیصر ادا کنید و مال خدا را به خدا.» چون ایشان شنیدند متعجب شده و او را واگذارده برفتند.

۵. موعظه از جهت تکلیف ما مسیحیان نسبت به پادشاه و اطاعت او و دعا کردن برای او به طوری که در انجیل مقدس خداوند فرموده است.

بعد این دعا خوانده می‌شود: ای خدای قادر مطلق که تو در زمان قدیم کورش (یعنی کیخسرو را) پادشاه ایران خواندی که شبان قوم و خادم تو بشود. تو را شکر می‌گوییم که در این ایام نیز بنده خود اعلیٰ حضرت پهلوی را حالا برانگیخته برای سلطنت این مملکت الان از برای او استدعا می‌نماییم که با تدهین مقدس تو مسح کرده شود تا برکت کریمانه تو دائماً بر او بماند و او را فیض عطا فرما که در قدرت نام مقدس تو تمام شرارت و بدرفتاری را از این مملکت نیست و نابود گرداند و آنچه خلافکار و ناراست باشد تنبیه و اصلاح نماید و آنچه خوب و راست و پسندیده تو باشد تقویت و امداد فرماید و هر آنچه را خراب و منهدم شده است آباد و تعمیر و محافظت بفرماید و بر همه آنانی که محتاج و فقیر بوده باشند اعانت و کمک بنماید و بیوه زنان و یتیمان و عاجزان و همه آنانی که معاون ندارند رعایت فرموده و سایل زندگانی ایشان را فراهم بیاورد و همه بندگان ترا که به دست او سپرده در صلح و امنیت و آسایش نگاهداری بفرماید و او را مدد فرما که عدالت و رحمت را جاری نماید و رعایای خود را در راهی که باید سالک باشند راهنمایی و هدایت نماید و مخصوصاً این را عنایت فرما که در ایام سلطنت او دین حقیقی تو ترقی نموده و تقویت بیابد و به همین طور که امروز برای پادشاهی با لباس رسمی سلطنت مزین و آراسته شده است تو ای خداوند او را با حکمت و معرفت و با قدرت و شوکت با لباس نجات و معدلت ملبس فرما و نیز همچنان که حالا با تاج این سلطنت دنیوی تاجگذاری می‌شود تو ای خدا او را با تاج عدالت و رأفت و آخراً با تاج حیات جاودانی متوج بفرما به وسیله خداوند ما عیسی مسیح آمین.

سند شماره ۴۹/۲

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۹۴۰

کارتن: ۴

تاریخ اصل مطلب: ۳۱ اردیبهشت ۱۳۰۵

دوسیه: $\frac{۱}{۱۳}$ **حکومت جلیله اصفهان**

سرود روحانی که در موقع تاجگذاری برای اعلی حضرت همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه در نمازخانه مدرسه انگلیسی‌ها در اصفهان خوانده شده است در طی رقیمه شریفه وصول داده و به عرض خاکپای مبارک رسیده موجب مسرت خاطر انور مبارک گردید.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۵۰

درخواست مدرسه آلیانس تهران برای اعطای کمک به آن مدرسه

مدرسه آلیانس اسرائیلیت

مورخه: هفتم مهر ۱۳۰۵

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکته لزوماً خاطر مبارک را مستحضر می‌سازد که مدتی است کراراً ریاست مدرسه آلیانس اسرائیلی تهران از مقام منبع وزارت جلیله معارف تقاضای بذل مساعدت فوری نسبت بدین

مدرسه نموده (چنانچه درباره سایر مدارس خارجی و ملی رعایت می‌شود) و هر دفعه جواب داده شده است که در موقع مقتضی از اظهار مساعدت لازم مضایقه نخواهد شد و بالاخره سال گذشته جزء بودجه پیشنهادی وزارت معارف و جهی برای اعانه این مدرسه اختصاص داده شد و متأسفانه هنوز به معرض عمل نیامده است. لذا متمنی است امر و مقرر شود وجه مزبور در بودجه هذه السنه منظور گردد تا بلکه انشاءالله به تصویب مجلس شورای ملی رسیده و این مؤسسه بهتر بتواند به ایفای وظایف نوعیه خود نسبت به جوانان ایرانی قیام و اقدام کند. در خاتمه احترامات فائقه را تقدیم می‌دارد.

[امضا: ناخوانا]

[مهر: مدرسه آلیانس اسرائیلیت]

[حاشیه پایین، اول: اداره معارف جواب مطابق سابقه داده شود. ۹ مهر]

[حاشیه پایین، دوم: آقای صفا سابقه. ۱۳ مهر]

[حاشیه پایین، سوم: دایره تعلیمات محترم مرکز، در سال گذشته به موجب مراسله نمره ۱۲۸۸ وزارتی به مدرسه آلیانس وعده اعانه داده شده و در بودجه هم معادل اعانه مدرسه ارامنه پیش‌بینی شده ولی از تصویب مجلس نگذشته و ذیل نمره ۲۶۳۱-۸۲۷۰ به مسیو هابیم نوشته شده است که اعانه تصویب نشده. متمنی است اکنون مطابق این سابقه هر اقدام که مقتضی می‌دانید بفرمایید و جواب هم صادر فرمایید چون راجع به بودجه است و حضرت اشرف هم قبلاً مراجعه به سابقه فرموده‌اند. [امضا: ناخوانا]

[مهر: ورود به دفتر تعلیمات عمومی]

[تاریخ: ۱۱ مهر ۱۳۰۵]

نمره: ۳۹۸۸

[مهر: ورود به اداره کل معارف]

نمره: ۳۲۷۲

[تاریخ: ۱۲ مهر ۱۳۰۵]

سند شماره ۵۰/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل معارف

دایره تعلیمات مرکز

کارتن: ۴۲

نمره عمومی: ۳۹۸۸

دوسیه: ۲

نمره خصوصی: ۳۲۷۲

تاریخ تحریر: ۲۰ مهر ۱۳۰۵

آقای مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلی

مراسله شما که حاکی از تقاضای اعانه برای مدرسه بود واصل گردید. جواباً اشعار می‌دارد که در هذه السنه به واسطه فقدان اعانه اعتبار از منظور داشتن مبلغی اعانه به عنوان مدرسه معذور است ولی مترصد است چنانچه بر بودجه وزارت معارف در سنه آتیه چیزی اضافه گردد دربارہ مدرسه آلیانس اسرائیلی فکری بکند.

[امضای پیش‌نویس: ناخوانا]

سند شماره ۵۱

اعطای امتیاز به یک میسیون آلمانی برای تأسیس مدرسه ناینیان در تبریز

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

اداره شمال

سواد مراسله اداره معارف، نمره: ۳۳۴۶، مورخه: [۱۳۰]۵/۸/۱۲
بعدالعنوان، دستخط نمره ۱۱۹۹۰ راجع به مدرسه ناینیان که از طرف چهار نفر آلمانی
تأسیس شده زیارت گردید. البته خاطر مبارک مستحضر است که اداره معارف ایالتی نمی‌تواند
اجازه تأسیس مدرسه بدهد و این مسأله از وظایف شورای عالی معارف و وزارت جلیله
متبوعه است. مشارالیه که به این اداره مراجعه نموده بودند پس از تذکر لزوم تحصیل اجازه از
مرکز، شرایطی برای آن‌ها خاطر نشان شده است که اولاً پروگرام مدرسه را بفرستند پروگرام را
ارسال داشته‌اند. پاره‌ای نواقص دارد که تکمیل شده و به خودشان اعاده داده خواهد شد. ثانیاً
شرط شده است که تبلیغات مذهبی به هیچ‌وجه در میان نباشد و ثالثاً تمام دروس و ترجمه
لغات و اصطلاحات لازمه و مذاکرات با متعلم و غیره باید به فارسی باشد. بدیهی است که اداره
معارف از نشر و تعمیم علم و دانش جلوگیری نمی‌نماید ولی باید مقدماتی که لازم است فراهم
گردد. مستدعی است مقرر فرمایید به موارد لازمه اخطار شود که تا اجازه رسمی از وزارت
معارف حاصل نکرده‌اند خود را مجاز ندانند. البته وجود همچو مؤسسه مفیدی را که تا حال در
ایران نبوده است اداره معارف حسن استقبال خواهد کرد و لیکن در حدود قوانین موضوعه
مملکتی و مطابق با مقررات وزارتی، سواد جوابی که به رئیس مدرسه مذکوره نوشته شده
است لفاً برای اطلاع خاطر مبارک ایفاد گردید. احمد محسنی

سواد مطابق اصل است. محل مهر کابینه ایالتی آذربایجان

سواد مصدق با اصل است. [امضا: ناخوانا] [مهر:] وزارت داخله، اداره شمال

سند شماره ۵۱/۱

[شیر و خورشید]

اداره شمال

سواد مراسله اداره ایالتی، نمره: ۳۳۸۳، مورخه: ۱۲ آبان ۱۳۰۵]

آقای رئیس میسیون آلمانی. مراسله ۲۵ اکتبر با ورقه جوف آن (که به مرانامه شبیه تر است تا پروگرام) واصل و از مقصود [و] منظور شما اطلاع حاصل گردید. وزارت معارف، اشاعه علم و معرفت و هنر و صنعت را از هر ناحیه که باشد حسن استقبال خواهد نمود مخصوصاً این مؤسسه کثیرالنفعی که یک مشت مردمان عاجز بی چاره را به قدر امکان از بدبختی و فلاکت نجات داده و به تحصیل معاش قادر خواهد نمود و چون این گونه مدرسه تا حال نداشته و نداریم به وجود آن بی اندازه محتاجیم و از افتتاح آن در صورتی که مطابق با قوانین موضوعه و مقتضیات مملکتی ما باشد بسیار خوشنود و ممنون خواهیم بود. اما قبل از همه چیز، به طوری که شفاهاً مذاکره شد باید شما از تهران به توسط سفارت خود و این اداره مستقیماً از وزارت متبوعه کسب اجازه نمایید تا معلوم شود شرایط وزارتخانه چیست و تا این اقدام ابتدایی نشود اداره معارف نمی تواند اجازه افتتاح مدرسه را به شما بدهد و آنچه عاجلاً می توانیم از طرف وزارت متبوعه اظهار نماییم این است که در تعقیب مذاکرات سابقه، صریحاً یادآور می شود که پس از افتتاح هم باید تمام دروس و مذاکرات و ترجمه های داخلی مدرسه و مکاتبات با این اداره به^۱ زبان فارسی باشد نه ترکی و آلمانی. استخدام معلم و معاون فارسی دان آلمانی دان انجام این کار را برای شما تسهیل خواهد کرد، به علاوه تبلیغات و ترویجات مذهبی و سیاسی بای نحو کان اکیداً ممنوع خواهد بود. راجع به نمره (۷) ورقه ارسالی لازم می داند خاطر شریف را متذکر شود که در صورت تعدد این قبیل مؤسسات برای هر مؤسسه باید اجازه علی حده از وزارت معارف حاصل نماید و اجازه این مؤسسه که موضوع مکاتبه است فقط برای همین مؤسسه خواهد بود و برای غیر آن قانونی نیست...^۲

۱. در اصل: در.

۲. ادامه سند در پرونده نبود.

سند شماره ۵۱/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل تعلیمات

دایره تعلیمات

تاریخ تحریر: ۱۳۰۷/۹/۱۰

آقای هوی شتوف آلمانی

در یکصد و بیست و چهارمین جلسه رسمی شورای عالی معارف مورخه ۱۵ آبان ۱۳۰۷ [۱] تقاضای شما مبنی بر صدور اجازه تأسیس مدرسه کوران در شهر تبریز مطرح و امتیاز آن تصویب گردید که در صورتی که در تقاضای خود باقی باشید وزارت معارف به شما اجازه می‌دهد که بر طبق تعهدی که نموده‌اید با رعایت مقررات مدرسه مزبوره را دایر نمایید.

[حاشیه راست:] به معارف آذربایجان بنویسید. ۱۱ آذر

سند شماره ۵۱/۳

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل تعلیمات

دایره تعلیمات

تاریخ تحریر: ۹/۱۳

تاریخ خروج: ۱۳۰۷/۹/۱۷

نمره خصوصی: ۶۳۸۲

ریاست محترم معارف و اوقاف آذربایجان

چون تأسیس مدرسه کوران در شهر تبریز به عنوان هوی شتوف آلمانی در یکصد و بیست و چهارمین جلسه رسمی شورای عالی معارف مورخه ۱۵ آبان ۱۳۰۷ [مطرح و امتیاز آن تصویب گردید که در صورتی که مشارالیه در تقاضای خود باقی باشد در تأسیس مدرسه مزبوره مجاز خواهد بود. لازم است مراتب را به مشارالیه اشعار نمایید که می تواند مدرسه خود را با رعایت تعهدی که نموده است دایر کند.

[امضا: عیسی صدیق]

سند شماره ۵۱/ع

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

اداره جنوب

فوری

به تاریخ: ۱۳ بهمن ۱۳۰۷

نمره: ۶۱۲۹

وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

از سفارت آلمان اظهار می‌دارند کریستفل آلمانی با اطلاع و اجازه آن وزارت جلیله در تبریز مؤسسه [ای] برای تربیت کوران و ناینیان داشته است. مشارالیه برای تعقیب همین منظور به اصفهان رفته و تقاضا کرده است توصیه به حکومت آنجا صادر شود. متمنی است هرگاه این مسأله در آن وزارت جلیله سابقه دارد مقرر فرمایند زودتر وزارت داخله را مستحضر نمایند.

[امضا: حسین سمیعی]

[مهر:] وزارت داخله

[حاشیه پایین، اول:] اداره محترم تعلیمات عمومی، رئیس معارف آذربایجان سابقاً در این باب پیشنهاد کرده است. ۱۴ بهمن ۱۳۰۷

[حاشیه پایین، دوم:] سابقه. ۷/۱۱/۱۵ [۱۳۰]

[حاشیه پایین، سوم:] رونوشت نمره ۶۳۸۲ و سه ورقه ضمیمه شد. ۱۳۰۷/۱۱/۱۷

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

تاریخ: ۷/۱۱/۱۵

نمره: ۱۵۸۹۱

[مهر:] ورود به دفتر تعلیمات عمومی

سند شماره ۵۲

گزارش نفوذ فرهنگی و دینی میسیون آمریکایی در ارومیه

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره سوم سیاسی

نمره: ۵۰۵

سواد راپورت کارگزاری رضائیه

مورخه: ۱۳ تیر ۱۳۰۶

به طوری که سابقاً به عرض رسانید پس از این که هیأت معظم دولت علیه امر و مقرر فرمودند معارف این شهر توسعه و وزارت جلیله معارف به تشکیلات مدارس متوسط و مدرسه نسوان دولتی و مدارس ابتدایی و مدرسه مختلط دولتی اقدام و با تدابیر عملی به وسیله آقایان علما و غیره، شاگردان مسلمان ذکور و اناث مدارس آمریکایی به مدارس دولتی داخل و در مدرسه ذکور مختلط هم عده [ای] از مسیحیان به تحصیل مشغول گردیدند. میسیون روحانی آمریکایی برای این که با اجرای تربیاتی وسایل تشویق دخول اطفال مسلمان ذکور و اناث را به مدارس خود فراهم آورند در عمارت سرداری (که حالیه مریضخانه آمریکایی است) شروع به ساختمان یک عمارت عالی برای مدرسه اناث کرده و تا اتمام آن قریب به ۱۵ هزار تومان مخارج نموده اند و نظر به این که در این اوقات بنای عمارت مزبور به اتمام رسیده بود برای نمایش دادن به اهالی، میسیون روحانی آمریکایی اطلاع دادند که مصمم اند مجلس جشن منعقد نمایند. لذا مجدداً کلیه شرایط مندرجه در راپورت معروضه مورخ ۲۳ تیر ماه هذاه السنه نمره ۵۰۶ را به مستر ویلسون آمریکایی خاطر نشان و چون قبول نمود موافقت خود را اظهار. در نتیجه روز چهارشنبه هشتم ماه، مجلس جشن مزبور را تشکیل، حضار عبارت از بعضی مأمورین دولت علیه و مسیحیان ذکور و اناث و چند نفری از اهالی بودند که بدو افتش شط (عیال دکتر شط مستوفی) شرحی راجع به تاریخ مدرسه آمریکایی در ایران که نود سال تعیین

می‌نمود بیان و بعد مفتش کلاس، مدیره مدرسه هم نطقی نمود، مجلس مقارن غروب خاتمه یافت. البته کلیه مقصود آن‌ها از این نمایشات در انظار معلوم و با نظریاتی که خارجی‌ها دارند به عقیده فدوی اقتضا دارد که وزارت جلیله معارف بیش از پیش به توسعه معارف این نقطه توجه فرموده که به این وسیله اسباب جلوگیری از پیشرفت توجه خارجی‌ها فراهم گردد.

سواد مطابق با سواد است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۵۲/۱

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره سوم سیاسی

نمره: ۵۰۶

سواد راپورت کارگزاری رضائیه

مورخه: ۱۳ تیر ماه ۱۳۰۶ [۱]

به طوری که خاطر مبارک مستحضر است مدارس آمریکایی رضائیه در هر سال موقع انقضای تحصیلات یک ساله، جشن منعقد و عموم مأمورین دولت علیه و اهالی و حتی نسوان مسلمان را هم در جشن مدرسه ذکور دعوت و به اضافه به توزیع انجیل بین شاگردان مسلمان در حضور عموم و اقدام به دعا به ترتیب مذهب مسیح و تقاضای ایستادن حضار و غیره هم می‌نمودند که فوق‌العاده جالب و قابل ملاحظه بود و بدین واسطه فدوی از موقعی که به مأموریت این نقطه مفتخر گردید کلیه مسائل مذکور را مورد توجه قرار [داده]، نهایت جدیت را در مدارس مذکور معمول و کلیه طبقات اعم از مسلمان و مسیحی آن دارد و در موقع امتحانات دولتی شاگردان آن‌ها که برای امتحان حاضر و با شرحی در سنه ماضیه در باب عدم دعوت از نسوان مسلمان در جشن مدارس ذکور از مستر مولر آمریکایی دعوت می‌نماید و

به علاوه محل سکونت آن‌ها را در نقطه دیگر تعیین می‌نماید که محظورات مرتفع گردد و به همین ترتیب هم جریان یافت ولی در هذّه‌السنه بدوآ به وسیله رئیس معارف و بعداً خود فدوی به مستر ویلسون رئیس مدرسه ذکور آمریکایی خاطر نشان نمود که اولاً نباید به هیچ‌وجه در جشن مدرسه ذکور از نسوان مسلمان و از مادران و اطفالی که در مدرسه تحصیل می‌نمایند دعوت شوند. ثانیاً تقسیم انجیل بین شاگردان مسلمان باید به کلی ممنوع و اگر خواستند به شاگردان مسیحی هم بدهند به هیچ‌وجه رضایت نمی‌دهد که در مجلس جشن که با حضور عموم طبقات مسلمان صورت می‌گیرد توزیع شود. ثالثاً در موقع دعا، دعوت حضار به ایستادن که مسلمان‌ها هم در جزو هستند ابدأ صورت ندارد. رابعاً دعوت از طبقات اهالی مسلمان و مسیحی که باید محدود به چند نفر شود. بالاخره پس از مذاکرات زیاد پیشنهادات فوق را مستر ویلسون قبول و رضایت داد از آن‌هایی که مدیر مدرسه برای انتظامات داخلی جشن تقاضا می‌نماید به اتفاق مستخدمین مدرسه از قبول ورود نسوان مسلمان جلوگیری و سایر شرایط را هم کاملاً معمول دارد و به همین مناسبات جشن مدرسه ذکور که در پنجشنبه هشتم تیر ماه انجام گرفت کلیه مراتب فوق را مراعات و به اضافه شاگردان مدرسه که فقط یک نفر آن‌ها مسلمان و بقیه مسیحی بودند با زبان فارسی مقالات عالی و مفید با بروز احساسات ایرانیت بیان و در خاتمه رئیس معارف هم پس از ایراد نطقی تصدیق‌نامه‌ها را در حضور عموم بین شاگردان مدرسه مذکور توزیع نمود. در خاتمه به عرض می‌رساند در هذّه‌السنه اوضاع جشن مدرسه و معاضدت مدیر مدرسه مذکور در این قسمت رضایت‌بخش و مخصوصاً آقایان علما و آقای حکمران و آقای فرمانده هم کاملاً خوشوقت بودند که امور مزبور موافق میل و مرام انجام و از پاره [ای] بی‌ترتیبی‌ها کاملاً جلوگیری به عمل آمده است.

[مهر: ناخوانا]

سواد مطابق با اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۵۳

تدریس زبان مادری اتباع خارجی در مدارس مخصوص آنها به جای درس
تعلیمات دینی و قرآن

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف اصفهان

نمره: ۲۸۵۶

تاریخ: ۱۳۰۶/۷/۴

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکت

مرقومه نمره ۸۵۵۶/۴۶۳۱ مورخه شهریور ۱۳۰۶ راجع به تدریس زبان طایفگی به جای
شرعیات و قرآن در مدارس اتباع خارجه و ملل متنوعه واصل و زیارت گردید. حسب الامر
مراتب به عموم مدارس خارجی ابلاغ گردید که بموقع اجرا گذارند.

رئیس معارف و اوقاف اصفهان

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین، اول:] اداره محترم کل معارف.

[حاشیه پایین، دوم:] ضبط شود. ۱۹ مهر ۱۳۰۶

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

[تاریخ:] ۱۶ مهر ۱۳۰۶

نمره: ۱۰۲۳۶

سند شماره ۵۴

گزارش از وضع آموزشی و اداری مدرسه آلیانس تهران

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مورخه: ۱۲ مهر ۱۳۰۶

مقام محترم ریاست کل تفتیش دام بقائه

حسب الامر برای پاره [ای] تحقیقات و مخصوصاً تفتیش در اجرای متحدالمال‌های نمره ۲۱۸۸ و نمره ۱۶۸۲ مورخه اول و ۳۱ خرداد ۱۳۰۶ در مدرسه آلیانس حضور یافته اینک اطلاعات حاصله را به عرض می‌رساند:

۱. تعداد معلمین و متعلمین

این مدرسه دارای یکصد و کسری شاگرد می‌باشد که عموماً ایرانی و مسلمان می‌باشند و عده معلمین بالغ بر هشت نفر است که به استثنای مدیر و یک نفر کلیمی سایرین نیز ایرانی و مسلمان و اغلب از مدارس تهران دیلمه می‌باشند.

۲. پروگرام و تحصیلات مدرسه

چهار سال قبل که تفتیش این مدرسه به بنده واگذار شد بیش از چند ماهی نبود که مدیر فعلی از پاریس به تهران آمده و مدیریت مدرسه را به عهده گرفته بود. در همان ملاقات اول مذاکراتی با مدیر مدرسه به عمل آورده و به ایشان خاطر نشان نمودم که پیشرفت و ترقی مدرسه که قهراً باعث ازدیاد شاگردان خواهد شد مستلزم تأسیس کلاس‌های متوسطه مطابق پروگرام وزارت معارف می‌باشد. چه شاگردان به علاوه آموختن زبان فرانسه وقت خود را تلف ننموده ضمناً خواهند توانست مطابق پروگرام سایر مدارس تحصیل نموده و در امتحانات رسمی شرکت جویند. مدیر مدرسه هم پی به اهمیت مطلب برده و از همان موقع در صدد عملی نمودن این مقصود بر آمده و سال اول دوره متوسطه را تشکیل و سالی یک کلاس به کلاس‌های مدرسه افزوده تا این‌که در خرداد ۱۳۰۵ سه کلاس اول متوسطه در مدرسه دایر و

برای اولین دفعه چند نفر شاگرد به امتحانات رسمی سه ساله اول متوسطه به دارالفنون اعزام نمود. در خرداد و شهریور سال جاری هم نه نفر از محصلین این مدرسه موفق به اخذ تصدیقنامه دوره اول متوسطه گردیده‌اند. این مدرسه به اضافه این که محصلین را برای امتحانات دوره اول متوسطه حاضر می‌نماید همه ساله چند نفر داوطلب برای گذراندن امتحانات تصدیقنامه تحصیلات ابتدایی فرانسه «Certificat D'etudes Primaires Francaises» حاضر می‌نماید که به معیت داوطلبان سایر مدارس فرانسوی با نظارت سفارت فرانسه امتحان داده و تصدیقنامه می‌گیرند و در هذه‌السنه هم شش نفر به اخذ تصدیقنامه مزبور نایل گشته‌اند. در صورتی که ماده دوم متحدالمآل نمره ۲۱۸۸ اجازه می‌دهد که از کلاس پنجم ابتدایی به بالا - این مدرسه کلاس ابتدایی ندارد - به استثنای شرعیات، فارسی، عربی، تاریخ و جغرافیای ایران سایر مواد به زبان خارجی اختصاصی هر مدرسه تعلیم گردد. در این مدرسه به استثنای دروس به زبان فرانسه، کلیه مواد به زبان فارسی تدریس می‌شود الا آن که اصطلاحات علمی هر یک از مواد نیز عرضه تعلیم می‌گردد. چون ماده دوم از متحدالمآل نمره ۱۶۸۲ مدیر مدارس خارجی را ملزم می‌نماید که به سئوالات و توضیحات مفتشین وزارت معارف جواب‌های کافی بدهند، لازم می‌داند به استحضار خاطر عالی برساند که تقریباً در مدت چهار سال که بنده برای تفتیش به این مدرسه رفته‌ام دائماً مدیر مدرسه اظهار میل مفرط به متابعت از مقررات و نظامات وزارت معارف نموده و همواره سعی کرده است دستورات وزارتخانه را در مدرسه خود بموقع عمل بگذارد و کمترین اشکالی از این حیث با معزیه‌الیه رخ نداده و تصور می‌رود در آتیه نیز به میان نیاید. به طوری که در فوق اشاره شد عموم محصلین این مدرسه مسلمان و مطابق ماده ۴ متحدالمآل فوق‌الذکر، شرعیات مطابق پروگرام به عموم شاگردان تدریس می‌شود و به هیچ وجه مدرسه جنبه مذهبی نداشته و تعلیمات مذهبی غیراسلامی در مدرسه معمول نمی‌باشد. بنابراین ماده ۶ نمره ۱۶۸۲ که تبلیغات بر ضد مذهب اسلام را ممنوع می‌نماید کاملاً رعایت شده و می‌شود.

۳. وضعیت مالی مدرسه

در اینجا لازم است به عرض برسانم که با وجود مراتب فوق این مدرسه قهراً دارای نواقصی می‌باشد و باید اقدامات مهمی از طرف مدیر مدرسه به عمل آید تا نواقص به تدریج مرتفع گردد ولی اگر مدیر مدرسه که در فن مدرسه‌داری بالنسبه مهارت دارد تاکنون نتوانسته است مقاصد خود را در پیشرفت امور مدرسه انجام دهد علتش وضعیت اسف‌آور مالی مدرسه

است. چه قبل از جنگ بین‌المللی مبلغ شش هزار فرانک، تقریباً یک هزار و دویست تومان در سال از فرانسه به این مدرسه عاید می‌شد ولی فعلاً که پانزده هزار فرانک می‌فرستند به واسطهٔ تنزل نرخ فرانک بیشتر از ششصد تومان عاید مدرسه نمی‌شود و دو سال قبل وزارت معارف به پاس خدمات مدیر مدرسه مبلغ پنجاه تومان اضافه به اعانه فعلی این مدرسه که ماهیانه دویست تومان است در بودجه منظور نمود و چون اضافهٔ مذکور در مجلس به تصویب نرسید در سنه گذشته وزارتخانه تصمیم گرفت که عجلهٔ مبلغ یکصد و پنجاه تومان به مدرسه کمک نماید تا اعانهٔ مدرسه در موقع افزوده شود. ولی با وجود این که سفارت فرانسه نیز از مساعدت وزارتخانه مسبوق و اظهار قدردانی نموده بود مبلغ مزبور نیز به اشکال برخورده و به مدرسه پرداخته نشد. در نتیجه برای جلوگیری از وقفه کلی در امور مدرسه، مدیر از نصف حقوق خود صرف‌نظر نموده و با صرفه‌جویی زیاد تا امروز موفق به چرخاندن چرخ مدرسه گشته و نگذاشته است اختلالی حاصل شود. بنده تصور می‌کنم که چنانچه وزارتخانه دربارهٔ این مدرسه مساعدت مالی مبذول دارد با جدیت و میل مفرطی که در پیشرفت مدرسه در مدیر این مدرسه سراغ دارم قهراً وضعیت تغییر یافته و مدیر خواهد توانست خدمات شایانی به معارف ایران بنماید. چه بنده می‌دانم که فقط عسرت مالی مانع شده است از این که امور مدرسه را به طوری که مایل است مرتب نماید.

در خاتمه لازم است به عرض برسانم که مدیر مدرسه تقاضا دارد شاگردهای مجانی که به این مدرسه از طرف وزارتخانه توصیه می‌شوند استحقاق معافیت از پرداخت شهریه را داشته باشند و محصلین با بضاعت از تأدیه شهریه معاف نشده که در عوض اشخاصی که حقیقتاً بی‌استطاعت می‌باشند محروم شوند.

[امضا: حبیب‌الله مظفری]

[پی‌اف‌زد: توضیح آن که مطابق قرارداد، مدیر مدرسه موظف است پنجاه نفر شاگرد مجانی در مدرسه بپذیرد ولی در سنوات گذشته، عدهٔ شاگرد مجانی از این حد معین هم تجاوز نموده است.

[حاشیهٔ راست، اول:]: عیناً برای عرض مقام منبع وزارت تقدیم می‌شود. ۱۲ مهر ۱۳۰۶ [۱]

[حاشیهٔ راست، دوم:]: ملاحظه فرمودند ضبط شود.

[حاشیهٔ راست، سوم:]: عین یا سواد این راپورت نیز به اداره کل معارف فرستاده شود.

[حاشیهٔ بالا:]: ضبط شود.

سند شماره ۵۵

انتقال ساختمان مدرسه آمریکایی تبریز به منظور احداث خیابان

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

به تاریخ: ۱۳۰۶/۸/۲۱

نمره: ۱۰۵۶۱

مقام محترم وزارت جلیله دربار پهلوی

راجع به معامله مدرسه آمریکایی خاطر محترم را مستحضر می‌دارد که تمام شرایط و مقدمات آن را مدتی است با میسیون آمریکایی ترتیب داده و فقط منتظر وصول حواله اعتبار ۲۵۰۰۰ تومان می‌باشم که هنوز نرسیده است. اگر چه حضرت اجل عالی وعده فرموده بودید که پس از تصویب در دوازدهم شهریور و مهر ماه یک دفعه مبلغ مزبور حواله خواهد شد ولی بنده راضی شده‌ام که دو قسط آن را فعلاً حواله و بقیه را اعتبار بدهند که به ضمانت مالیه قرض نمایم و بعد مالیه به اقساط مقررہ برسانند. هیچ یک از این دو شق هنوز عمل نشده و آمریکایی‌ها به مناسبت فصل سرما که نزدیک است هر روز تکلیف می‌خواهند که هر چه زودتر بتوانند تغییر محل بدهند و البته [اگر] قدری دیگر تأخیر بشود محتمل است آمریکایی‌ها به مناسبت اشکال در پیدا کردن محل دیگر و حمل و نقل اثاثیه مدرسه، تقاضای تأمل تا بهار را بنمایند آن وقت زحماتی که تا به حال کشیده شده و مقصود اجرای سریع امر مبارک اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی ارواحنا فدا در افتتاح خیابان بوده به نتیجه مطلوبه نخواهد رسید. این است که استدعا می‌کنم در تسریع صدور حواله و ابلاغ تلگرافی آن به مالیه آذربایجان توجه فوری مبذول و نتیجه را مرقوم فرمایند.

[امضا: علی منصور]

[مهر: وزارت داخله]

[حاشیه راست: ضبط شود.]

سند شماره ۵۵/۱

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

به تاریخ: ۲ آذر ۱۳۰۶

قریانت شوم، سلامت و موافقت وجود محترم را خواهان و به عرض ارادت مصدعم. اخیراً راجع به حواله بیست و پنج هزار تومان برای معامله مدرسه آمریکایی که تأخیر وصول آن اسباب زحمت شده، استدعای توجه نموده بودم نمی‌دانم اقدامی فرموده‌اید یا خیر. به هر حال با آن عجله که این کار شروع شد و با فشارهایی که برای انجام معامله از طرف بنده به آمریکایی‌ها وارد آمد آن قدر تأخیر صدور یک حواله که اعتبار آن تصویب شده به هیچ‌وجه انتظار نمی‌رفت. حتی بنده از ناچاری با بعضی از تجار مذاکره استقراض نمودم آن‌ها حاضر شدند. لکن برای تأمینی که لازم بود مالیه بدهد و امتناع ورزید استقراض هم ممکن نشد بنابراین مجدداً و مؤکداً تمنای بذل توجه در این موضوع دارم. علی‌رضاخان منصور که چند روزه از تهران برای دیدن بنده به تبریز آمده بود مراجعت می‌کند. این عریضه را به وسیله او تقدیم و استدعا می‌کنم در موضوع کار او که حضرت اجل عالی وعده مساعدت فرمودید و از طرف وزارت جلیله مالیه هنوز انجام نشده با بذل توجه مخصوص و سریع، بنده را بیشتر قرین تشکر فرمایید. بنده از هر جهت به واسطه قلت یا فقدان اعتبارات بودجه ایالتی در زحمتم. یکی از آن گرفتاری‌ها که در جریان کار بیشتر حس می‌شود قلت فوق‌العاده اعتبارات تلگرافی است. از بس به وزارتخانه متبوع نوشته‌ام و جواب نداده‌اند خسته شده‌ام. از طرف دیگر پاره‌ای کارها و مسائل مهم را نمی‌توانم به عذر فقدان اعتبارات مسکوت و بلااقدام بگذارم. حال برای تخفیف عسرت این طور فکر کرده‌ام که اگر ممکن باشد اقدام بفرمایید که لااقل آن قسمت از مخابرات بنده که با وزارت جلیله دربار پهلوی و دفتر مخصوص شاهنشاهی است مثل مخابرات، تلگرافخانه قصر همایونی مجانی باشد. از این جهت تا حدی رفع عسرت به عمل آمده و اسباب کمال تشکر خواهد بود. ایام شوکت مستدام باد.

[امضا: علی منصور]

[حاشیه بالا:] ضبط شود.

سند شماره ۵۵/۲

[شیر و خورشید]

وزارت مالیه

قربانت شوم، درخصوص بیست و پنج هزار تومان وجه اختصاصی برای خرید اراضی مدرسه آمریکایی تبریز به طوری که سابقاً زحمت داده بودم دو قسط اول آن که مبلغ دوازده هزار و پانصد تومان باشد و حواله آن صادر شده بود در تاریخ ۲۲ آبان تلگرافاً به اداره مالیه آذربایجان اجازه پرداخت از خزانه داری مخابره گردید. دو قسط دیگر تتمه هم امروز که چهاردهم آذر است ورقه درخواست آن را امضا و تأکید کردم که تلگراف اجازه پرداخت صادر شود و به زودی تأدیه گردد. محض اطلاع خاطر محترم عالی زحمت افزا گردید.

ایام شوکت به کام باد

[امضا: فیروز فیروز]

[حاشیه پایین، به خط عبدالحسین تیمورتاش:]: شرحی هم خودم امروز به منصور نوشتم که این قدر نونق نکند.

[حاشیه راست، اول:]: به طور خصوصی نوشته شود سواد برای آقای منصور والی آذربایجان فرستاده شود.

[حاشیه راست، دوم:]: خصوصی نوشته شد. ضبط شود.

سند شماره ۵۵/۳

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب: ۳۸۰۰
 کارت: ۸
 دوسیه: ۱۳
 تاریخ اصل مطلب: ۳۰ آذر ۱۳۰۶
 اسم پاک نویس کننده: سیدحسین
 تاریخ خروج: فوق ۱۳۴۶

ایالت جلیله آذربایجان

جناب مستطاب اجل آقای وزیر مالیه در طی یک مراسله خصوصی که به اینجانب نوشته اند اظهار می دارند که دو قسط از اعتبار معامله مدرسه آمریکایی را که معادل دوازده هزار و پانصد تومان است در تاریخ بیستم آبان ماه حواله صادر و ارسال داشته اند. البته با این تحصیل تا یک درجه رفع محظور از جناب عالی شده است.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۵۵/۴

[شیر و خورشید]

وزارت مالیه

قریانت گردهم، مرقومه محترمه با سواد مراسله ایالت جلیله آذربایجان زیب وصول داد. راجع به معامله مدرسه آمریکایی و اعتبار آن از قراری که تحقیق شد. دو قسط آن که معادل مبلغ دوازده هزار و پانصد تومان باشد در تاریخ بیستم آبان حواله صادر و ارسال گردید.

ایام شوکت مستدام

[امضا: فیروز فیروز]

[حاشیه پایین:] به ایالت آذربایجان ابلاغ شود.

سند شماره ۵۵/۵

[شیر و خورشید]
وزارت داخله
اداره ایالت آذربایجان

به تاریخ: ۱۸ دی ۱۳۰۶ نمره: ۱۲۵۸۵

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه نمره ۳۸۰۰ عز وصول داد. اگر چه حواله دو قسط از اعتبار معامله مدرسه آمریکایی رسید. لکن برای این که بیش از این در ختم عمل تأخیر نشود بقیه به زحماتی تهیه و به میسیون^۱ آمریکایی پرداخته شد. اینک سواد مراسله [ای] که مشعر به خاتمه امر از قونسولگری آمریکا رسیده با سواد مراسله رئیس میسیون برای مزید استحضار خاطر محترم لفا ارسال گردید.

والی آذربایجان

[امضا: علی منصور]

[مهر: ایالت آذربایجان]

[حاشیه پایین: ضبط شود.]

سند شماره ۵۵/۶

[شیر و خورشید]
وزارت داخله
ایالت آذربایجان

سواد مراسله قونسول آمریکا، نمره: ۴۱۸

حضرت اشرف آقای میرزا علی خان منصور والی آذربایجان
افتخار دارم از این که مراسله امتتانیه را که بر حسب تصمیمات متخذة هیأت میسیون

پروا [استان آمریکایی در باب اقدام و توجهات مبذوله عالیه حضرت اشرف در تصفیه مسأله مدرسه انائیه معروض داشته‌اند لفاً ایفاد نمایم، مدرسه مزبور شروع به تخلیه می‌شود و عقیده این است که در ظرف همین روزها تماماً تخلیه بشود. اینک دوستدار نیز مراتب امتنانات خود را نسبت به توجهات حضرت اشرف در این باب اظهار و بدین وسیله احترامات فایقه را تجدید می‌نماید.

دوگریستن و فرین قونسول آمریکا

سواد مطابق اصل است. [مهر:] کابینه ایالتی آذربایجان ۱۳۳۸

سند شماره ۵۵/۷

[شیر و خورشید]

ایالت آذربایجان

نمره: ۱۲۴۷۴

سواد مراسله رئیس مدرسه آمریکا

حضرت اشرف آقای میرزا علی‌خان منصور والی آذربایجان، تبریز، ایران از طرف میسیون آمریکایی در تبریز با نهایت خوشوقتی مراتب تشکرات و امتنان خودمان را نسبت به توجهات مبذوله حضرت اشرف راجع به تصفیه قضایای مربوطه به فروش ملک مدرسه انائیه میسیون که به‌طور دوستانه [انجام] گردیده معروض می‌دارد. معامله مزبور مستلزم خدمات یک نفر مأمور عالی‌مقام که طرف اعتماد اهالی گردد و دارای ذکاوت و همچنین عدالت و دوستی نسبت به میسیون داشته باشد می‌گشت [؟] حضرت اشرف در تمام مدت معامله مزبور صفات فوق را ابراز فرموده‌اند فعلاً که بنا به توجهات دوستانه و عادلانه حضرت اشرف در فروش ملک و مبادله اسناد و وجه قیمت به‌طور مناسب تصفیه یافته‌اند بدین وسیله مراتب تهنیت خودمان را به حضور حضرت اشرف و دولت علیه برای احداث چنین ترقی بلدی که در قرون آتیه مورد تحسین و تمجید خواهد بود معروض داشته و مراتب امتنان صمیمانه خودمان را برای مساعدت جمیله حضرت اشرف تقدیم می‌داریم.

دکتر و. ش. و تمن

سواد مطابق با اصل است. [مهر:] کابینه ایالتی آذربایجان ۱۳۳۸

سند شماره ۵۶

تعطیل مدرسه آمریکایی همدان از سوی وزارت معارف

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف همدان

سواد مراسله مدرسه آمریکایی مورخه: ۳ دسامبر ۱۹۲۷

ریاست محترم اداره معارف دام بقائه

البته از مذاکرات سابقه که ما با شما داشتیم به خوبی مسبقید که پاره [ای] اشکالات راجع به قبول قوانین وزارت جلیله معارف دامت شوکت به طوری که در متحدالمال‌های مندرجه آخرین مراسله آن اداره جلیله مورخه ۲۹ آبان ماه است در بین بود. جهت تأخیر در جواب مراسلات آن ریاست محترم راجع به قبول این متحدالمال‌ها این است که مدارس ما در تمام ایران دربارہ این اشکالات مستقیماً مشغول مذاکرات بوده و هستند و آخرین مراسله شما ما را مجبور می‌کند که به شما اظهار بداریم آنچه که مدارس ما به وزارت جلیله معارف دامت شوکت اظهار داشته‌اند از این قرار است: ما حاضر هستیم پروگرام آن وزارت جلیله را قبول کنیم جز ماده ۴ و ۵ مورخه اول خرداد. ما حاضر نیستیم که از تعلیم کتاب مقدس دست بکشیم و آزاد هم نیستیم که تعلیم قرآن و اصول عقاید اسلام و شرعیات را برحسب پروگرام وزارت جلیله معارف در مدارس خودمان بموقع اجرا گذاریم و نظر به این که آخرین مراسله آن اداره [ما] را مجبور به اقدام فوری می‌کند یگانه راه حل این قضیه که به نظر می‌رسد همانا مرخص کردن محصلین مسلم است. لذا امروز هم در مدرسه ذکور و هم در مدرسه انائیه آمریکایی همدان اعلان داده شد که محصلین و محصلات مسلم از مدرسه مرخص‌اند. زیاده احترامات فائقه را تجدید می‌نماید.

محل امضا

سند شماره ۵۶/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل معارف

دایره تعلیمات

نمره: ۱۶۸۲

به تاریخ: اول خرداد ۱۳۰۶

متحدالمآل

لازم است به کلیه مدیران مدارس اتباع خارجه و مدارس ملل تابعه ایران که در حوزه مأموریت شما دایره است به طور متحدالمآل اخطار نمایند که مواد ذیل را در نظر گرفته و هیچگاه از آن تخلف ننمایند:

۱. پروگرام وزارت معارف را در هر قسمت (ابتدایی - متوسطه - عالی) در مدارس خود باید اجرا نمایند.

۲. مدیر و ناظم و معلمین و سایر اعضای مدرسه مکلفند به سئوالات و توضیحات معلمین وزارت معارف در موقعی که برای تفتیش به مدرسه وارد می شوند جوابهای کافی بدهند.

۳. در آخر هر سال شاگردان مدرسه باید در تحت نظر وزارت معارف بر طبق دستورالعمل رسمی امتحان بدهند.

۴. تدریس شرعیات^۱ در مدارس آنها برای شاگردان مسلمان اجباری است.

۵. تعلیمات مذهبی غیراسلامی برای شاگردان مسلمان ممنوع است.

۶. تبلیغات بر ضد مذهب اسلام و سیاست و حکومت ملی ایران ممنوع است.

ضمناً به آنها تذکر دهید که در صورت تخلف در دفعه اول مراتب به متخلف اخطار و در دفعه دوم مدرسه متخلف تعطیل و بسته خواهد شد. لازم به توضیح نیست که شخصاً باید در اجرای موارد فوق مراقبت تامه به عمل آورده و همه با هم نتیجه اقدامات خود را راپورت بدهید.

[امضا: محمد تدین]

سند شماره ۵۶/۲

[تاریخ: ۴ دسامبر ۱۹۲۷]

حضرت اجل آقای سیدمحمد تدین وزیر محترم معارف
مستر فیشر رئیس مدرسه پسرانه آمریکایی در همدان که برای مذاکره راجع به مسأله
مناسبت [؟] مدارس آمریکایی و وزارت معارف به تهران آمده مطلع شده است که رئیس
معارف همدان در غیبت او اعلان کرده که اگر مدرسه پروگرام وزارت معارف را تا پنجم دسامبر
قبول نکند و بموقع اجرا نگذارد بسته خواهد شد.

در حینی که مستر فیشر حضور ندارد و تا این که ما تصمیم قطعی نگرفته ایم غیرممکن است
که مدرسه همدان بتواند حکم رئیس معارف آنجا را بموقع اجرا بگذارد. از حضرت اجل عالی
در خواست می کنیم که اقدامات لازمه را برای مانع شدن از بستن مدرسه همدان بفرمایید
مخصوصاً وقتی که مذاکرات ما در جریان است و امید این می رود که نتیجه خوبی حاصل
شود. ما اطمینان داریم که حضرت اجل عالی ما را در این درخواست محق دانسته و از بذل
مرحمت دریغ نمی فرمایید.

بویس

رئیس مدرسه ابتدایی در تهران

[حاشیه پایین: اداره محترم کل معارف. فوراً به عرض برسد. ۱۹ آذر ۱۳۰۶]

[مهر: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

[تاریخ: ۱۳۰۶/۹/۱۸]

نمره: ۱۳۷۲۰

سند شماره ۵۶/۳

به تاریخ: ۲۸ آذر ماه ۱۳۰۶

مقام محترم حکومت جلیله همدان و مضافات دامت شوکته

چنانکه خاطر مبارک مسبوق است در نتیجه مناقشات و سوء تفاهم بین وزارت جلیله معارف و اوقاف و مدارس آمریکایی، مدرسه ذکور و اناث تعطیل، متجاوز از چهارصد نفر اولاد با [این] که هر یک از یک الی شش هفت سال عمر گرانبهای خود را در آن مدرسه صرف و اغلب آن‌ها ترقیات و پیشرفت‌های قابل تمجیدی داشته و عده [ای] که بایستی در بهار آینده فارغ‌التحصیل شوند توی کوچه و بازار متواری و بی‌کار، معلوم است در نتیجه بی‌کاری اخلاق آن‌ها فاسد و چه بدبختی‌هایی را دچار خواهند شد. به علاوه از محسنات و حسن اخلاق امتیازات دیگری که این مدرسه دارا است از حیث نظم و ترتیب و همه چیز که بر افراد ایرانیان بخوبی معلوم و قابل انکار نیست که از آن جهت اولاد عزیز خود را آنجا فرستادیم. آیا ممکن است بعد از چند سال زحمت و تحصیل در یک رشته و زبان آن را ترک کرده رشته دیگری را در جلو گرفت و کجا؟ لذا از حضور محترم به نام سعادت اطفال بی‌گناه در خواست می‌نمایم عرایض ما را به مقامات مربوطه ابلاغ، استدعای ادامه مدرسه را نموده به بیکاری و ولگردی چهارصد نفر اطفال خاتمه داده که بیش از این بر بیکارها و ولگردهای مملکت افزوده نشود. مزید تشکر ما اولیای اطفال و دعاگویی شش هزار محصل درجه اول این مملکت خواهد بود. [مهر و امضای شائزده نفر از اولیای دانش‌آموزان مدرسه آمریکایی همدان]

سند شماره ۵۶/۴

به تاریخ: ۲۲ ماه دسامبر [۱۹۲۷]

حضور محترم حضرت اشرف آقای آقا سید محمد تدین وزیر معارف دام اجلاله‌العالی
با کمال احترام خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد: مستر فیشر رئیس مدرسه آمریکایی همدان

از بنده درخواست نموده است که تلگراف ذیل را تقدیم حضور مبارک نمایم:

وزارت معارف - تهران

«حکم تعطیل مدرسه آمریکایی واصل امروز، اطاعت می‌شود. متأسفیم که از اخراج شاگردان مسلمان سوء تفاهمی روی داده است. مقصود ما لطمه به حیثیات معارف نبوده است. فقط سعی می‌کردیم مطابق پروگرام رسمی رفتار شود. بنابر تشریح معروضه استدعا می‌نمایم که حکم مذکور را ملغی فرمایید. مراتب را مشروحاً توسط مراسله معروض خواهد داشت. فیشر»

در تلگرافی که مستر فیشر به خود بنده نموده است مستدعی است که حضرت اشرف جواب را مستقیماً به خود ایشان در همدان ارسال دارید. بنده نیز مفتخرم که چنانچه امر فرمایید جواب را به ایشان برسانم. موقع را مفتنم شمرده احترامات فائقه‌ام را تقدیم می‌دارم.

[امضا: بویس]

سند شماره ۵۶/۵

[تاریخ: ۲ دی ماه ۱۳۰۶]

کپی: ساحت مقدس دارالشورای ملی، آقای رئیس‌الوزرا، آقای ظهیرالاسلام

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اکرم افخم آقای تیمورتاش دامت شوکتی مدت زمانی است در اثر عناد کارکنان وزارت جلیله معارف باب تحصیل به روی زیاده از پانصد نفر دختران و جوانان محصلین در همدان و بیش از پنج هزار نفر در سایر بلاد ایران بسته [و] مدرسه آمریکایی مسدود مانده است. بدون ترحم بر احوال اینان که هر یک در قسمت خود با صرف جان و مال و مخارج فوق‌الطاقه اغلب والدین فقیر این بیچارگان تحمل نموده به انتظار چندین سال از عمر به مقامی نایل شده‌ایم که اغلب در کلاس‌های نه و ده تدریس می‌نمایم، حال که موقع اخذ نتیجه رسیده است به اغراض مغرضین مواجه، ویلان و سرگردان کوچه و خیابان نه قوه مسافرت به خارج را داریم و نه به دل مانع به جای آن. کارکنان وزارت جلیله معارف به فرض آن‌که محصلین در آنجا مبادا خدای نخواست با دیدن

انجیل، مسیحی شوند غافل از آن که همین محصلین در صورت دوام تعطیل مدارس آمریکایی عموماً به مدارس «موهبت» و «تأیید» کارخانه بهایی‌سازی بهائیان وارد، داخل مراکز و مؤسسه تبلیغ امر بهایی با هزاران هلله و شادمانی پذیرفته شده‌اند. برای چه؟ برای این که پس از مدت زمانی هشتاد درصد همین جوانان مبلغین بهایی خواهند شد. حال این که در همه مدت پنجاه سال پنج نفر مسلمان مسیحی نشده است و نخواهد شد، نتیجه به عکس داده کارکنان وزارت جلیله معارف از یک تیر دو نشان کرده اولاً ترویج و ارتقای امر بهائیت داده ثانیاً [باعث] قطع دو میلیون^۱ تومان از دولت سرشار آمریکایی‌ها که از این ممر به چندین هزار نفر فقیر [و] مستمند ایرانی اعانت [داده] در هر سالی صدها جوانان تحصیل کرده بیرون می‌دهد، می‌شود. آفرین بر این اقدامات. چشمش را هم کور کرد. ای وای که به نشد و بدتر شد. بنابراین ما محصلین آن مدرسه در همدان حضرتت را به نام مقدسین قسم می‌دهیم مسأله را با یک دقت نظری تلافی، صلاح اندیشی فرمایید. این اقدام در مقابل کدامین خدمات انکارناپذیر میسیون مدارس آمریکایی بوده است؟ تلافی ایجاد چندین [نفر] از هزار نفرات فارغ‌التحصیل از آن مدارس که در ظرف این مدت پنجاه سال هر یک به مقامات و معلومات عالی نایل با یک حسن اخلاق و نیت پاک خدمت به ملک و ملت را ذمه‌دار بر عهده خود وظیفه دارند؟ با این حال چگونه به اغراض مواجه شوند؟ در عین احوال وسایل سعادت هزاران نو نهالان موجوده و آیندگان بعد دچار بدبختی وسیه روزگاری زمان حتمی است. ما این ظلم را از دایگان مهربان‌تر از مادر دیده، غرض و تأیید و مساعدت به مدارس بهائیان خواهیم شناخت. عده [ای] از شاگردان مدرسه آمریکایی همدان

[حاشیه پایین]: به ریاست جلیله وزرای عظام مراجعه شود.

سند شماره ۵۶/۶

[تاریخ: ۵ دی ماه ۱۳۰۶]

کپیه ساحت مقدس دارالشورای ملی، آقای رئیس‌الوزرا، آقای حاجی ظهیرالاسلام

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اکرم افخم آقای تیمورتاش دامت شوکتہ در تعقیب عریضه سه روز قبل راجع به تعطیل مدارس آمریکایی همدان، جمله [ای] درخصوص مدرسه بهائی‌ها عرض شده بود. برای اثبات عرایض خودمان که تصور بر غرض‌رانی و تهمت یا القای شبهه نباشد، این است تاریخچه [ای] از تأسیس مدرسه مزبور به عرض می‌رسانم و حضرت مستطاب عالی را به مقدسین عالم قسم می‌دهم تحقیق فرمایند این طور است یا خیر و درصورت صحت آیا به طوری که در عریضه قبل عرض شد این اقدام غیرترویج بهائیت و تقویت مدرسه تأیید نتیجه خواهد داشت؟ و آن این که از بیست [و] پنج سال قبل که مدرسه آلیانس در همدان باز شد تا سه سال عموم اطفال کلیمی و بهایی به آن مدرسه رفته پس از آن بهائی‌ها ملتفت شده اطفال آن‌ها که در مدرسه آلیانس تحصیل کردند عقیده سخیف و مجهول پدران جاهل و غیرعالم خود را ترک کرده دیگر متابعت آن‌ها را نمی‌کردند. مدتی در صدد تهدید آن‌ها برآمدند نتیجه نداد. چون که نه تنها متابعت نمی‌کردند بلکه شروع به مسخره و تنقید مذهب «من درآوردی» نموده. گذشته از والدین با مبلغین^۱ و غیره علناً تنقید کردند. والدین و مبلغین تدبیری که به نظرشان رسید این که مدرسه‌ای باز کنند که دیگر اطفالشان^۲ به مدرسه آلیانس نروند. فوراً مدرسه به اسم «مدرسه تأیید» برای اطفال ذکور و مدرسه‌ای به اسم «موهبت» برای بنات با همان پول‌هایی که سالی مبالغی به عکا و حالیه به حیفا می‌فرستند تأسیس، تمام اطفال بهائی آنجا رفتند و چون آنجا اغلب این‌ها کلیمی بودند و بهایی شدند، برای این که مدرسه روزهای شنبه و اعیاد یهود عمداً باز باشد و مورد ایراد نباشد روزهای جمعه بسته و شنبه باز کردند. معلمین از کجا و کی بوده؟ تحقیق فرمایید. تا چند ماه قبل که وزارت معارف پیشنهاد تدریس شرعیات را در مدرسه نمود این

۱. در اصل: مبلغین.

۲. در اصل: اطفالشان.

پیشنهاد را فوز^۱ عظیمی دانسته استقبال کردند. چنان‌که در اصل مذهب این‌ها تقیه مباح است. در این خصوص که به طریق اولی؛ منتها آمریکایی‌ها گفتند نمی‌کنیم برای این‌که دروغ نمی‌گویند این‌ها می‌گویند می‌کنیم اما نمی‌کنند کی می‌پرسد؟ مدرسه‌ای که برای تبلیغ و پروپاگاندا بهائیت علناً تأسیس شده و برای چه تأسیس شده؟ مسئول کیست؟ معلمین که؟ پول از کجا؟ اما برای مدارس آمریکایی که پنجاه سال است در ایران تأسیس شده بیش از یکصد میلیون تومان تا به حال خرج کرده‌اند و آنچه تحصیل کرده، تربیت شده، با اخلاق، وطن‌دوست، امین، درست با عاطفه و هر چه داریم از این‌ها است. برای اغراض شخصی عده‌ای [ای] قربانی و مدرسه تأیید لاترقی و بهائیت را ترویج دهند. این است اسلامیت ما؟ این است وطن‌پرستی؟ این است نوع‌دوستی؟ آقای مدیر روزنامه تجدد می‌نویسد: «این دو هزار نفر بی‌پدر و مادر نیستند مگر شهریه نمی‌دهند؟ در عین حال اعتراف دارند که در تهران مدرسه خیلی زیاد نیست، اگر در تهران نیست آقای مدیر هیچ فکر نمی‌کنند که در شهرهای دیگر هیچ نیست پس غیر از ویلانی و کوچه‌گردی و... و... کجا بروند پیش کدام باجی ملا؟ یا ملا مکتبی؟ هستند که از شش الی ده سال در مدرسه آمریکایی با این نظم و ترتیب تحصیل کرده بار دیگر به مکتب‌خانه کدام سر کوچه بروند؟ غیر این‌که به مدرسه «تأیید؟» باز هم به قرآن مجید قسم می‌دهیم با نظر دقت این عریضه را خوانده تحقیقات خارج نموده بیش از این راضی به بدبختی ما محصلین مدرسه آمریکایی نباشید.

عده‌ای از شاگردان مدرسه آمریکایی همدان

[حاشیه بالا:] اقدام شد ضبط شود.

سند شماره ۵۶/۷

کالج آمریکایی تهران

[تاریخ: یوم سه‌شنبه پنجم دی ماه ۱۳۰۶]

حضور محترم حضرت مستطاب اشرف

آقای تیمورتاش وزیر دربار دام شوکت‌العالی

معروض می‌دارد در روز بیست و ششم آذر که شرفیاب حضور مبارک گردیدیم در مقابل عرایض و درخواست استمهال ما وعده فرمودید که به مدارس وقت داده خواهد شد. نظر به وعده مساعدت و مستحضر ساختن خاطر انور اقدس اعلی حضرت همایونی از این قضیه و اطمینان حاصله، اینک تکلیف خود می‌شماریم خاطر مبارک را مطلع سازیم بر این‌که از مدارس ما در همدان کاغذی رسیده و در آن اشعار می‌دارند: «وزارت معارف مدارس آمریکایی همدان را تعطیل نموده است.» البته این اقدام برخلاف میل حضرت اشرف و کلیه معارف پروران می‌باشد. فقط محض اطلاع مزاحم خاطر مبارک شده با انتظار مساعدت‌های لازمه احترامات فائقه را تقدیم می‌داریم.

مستر شولر [امضا]

دکتر جردن [امضا]

[حاشیه راست: به ریاست وزرا مراجعه شود.]

سند شماره ۵۶/۸

[شیر و خورشید]

وزارت دربار پهلوی

نمره کتاب ثبت: ۳۸۹۴

تاریخ اصل مطلب: ۷ دی ۱۳۰۶

تاریخ خروج: فوق ۱۳۴۶

اسم پاک‌نویس‌کننده: سید حسن

ریاست جلیله وزرای عظام

از طرف کالج آمریکایی تهران از تعطیل مدارس آمریکایی همدان که به امر وزارت جلیله معارف و اوقاف مجری شده شرحی به وزارت دربار پهلوی اظهار و تقاضای افتتاح مدارس مزبوره را نموده‌اند و نیز متعلمین مدارس مزبوره از این پیش‌آمد تقدیم شکایت نموده و اظهار کرده‌اند که غالب آن‌ها در کلاس‌های نه و ده مشغول تحصیل و حالا که آن مدارس تعطیل شده مدارس دیگری که تحصیل خود را امتداد بدهند در آنجا موجود نیست و از عدم تکمیل تحصیلات خود شاکی هستند. متمنی است قراری که مقتضی باشد در این موضوع مقرر و نتیجه اقدام را اطلاعاً اشعار فرمایید.

وزیر دربار پهلوی

[امضای پیش‌نویس: لطفعلی قویم]

سند شماره ۵۶/۹

کلیسای پروتستان ارامنه - همدان

[تاریخ: ۱۲ دی ماه ۱۳۰۶]

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکتہ

پانزده روز قبل به موجب حکم اداره معارف همدان، مدارس دختران و پسران آمریکایی

همدان را بسته، بدیهی است که نتیجه این اقدام چه خواهد شد و چه شد. بلی متأسفانه منتج به آن گردید که ملت بدبخت ارامنه همدان [در] معرض ظلم واقع گردیدند و تقریباً دوست نفر اطفال ذکور و اناث این ملت شاه پرست و وطن پرست محروم از تحصیل گشته شبانه روز سرگردان و در عالم یأس و سوگواری، ایام خودشان را به سر می‌برند، چه که مدت چهل و پنج سال می‌باشد که با مدارس مذکور ملت ارامنه پروتستانی همدان علاقه‌مند هستند و آن تأسیسات دارالعلم و خانه تربیت این ملت بوده، اکنون با بستن درهای آن مدارس، اسباب مذلت و بدبختی ما خواهد گردید. آیا آن وزارت محترم که یگانه امید و ملجأ تربیت ما ایرانیان و این مملکت می‌باشد رضایت دارند که اطفال ما بی تربیت و خانه نشین مانده در انتها درجه یأس و بدبختی عمر خودشان را به سر برند یا این که در این دوره فیروزه تاریخی و عصر پهلوی و سعادت‌مندی که شمس سعادت ایرانیان طلوع نموده اطفال ما نیز استفاده از آن نموده بتوانند بهتر از پیش مشغول تربیت و تحصیل گردیده و به نور علم و دانش منور شده خادمان جان‌نثار به این دولت و وطن محبوب خود ایران گردند. لهذا از آن مقام رفیع وزارت جلیله خواستاریم که عطف توجهی به این ملت نموده مدارس آمریکایی را مقرر فرمایند مجدداً مفتوح نمایند تا این که اطفال این جماعت پروتستانی ارامنه همدان نیز مثل سایر افراد ایرانی مشغول تحصیلات گشته و همواره از برای شکرانه این نعمت عظمی و دوام عمر و جلال آن وزارت محترم در دعاگویی اشتغال ورزند.

واعظ کلیسای پروتستانی ارامنه همدان

متولی کلیسای پروتستانی ارامنه همدان

هاکوب مودویان [امضا]

دکتر ساهاکیان مؤید [امضا]

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

[تاریخ:] ۱۷ دی ۱۳۰۶

نمره: ۱۵۳۲۶

سند شماره ۵۶/۱۰

[شیر و خورشید]

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمره کتاب: ۲۰۴، از: همدان، به: تهران، نمره قبض: ۱۵۰۳۹، نمره تلگراف: ۱۹۱، عدد کلمات: ۱۱۱، تاریخ اصل: صبح ۱۳، تاریخ وصول: ۱۳۰۶/۱۰/۱۳، سنه: ۱۳۰۶

مقام مقدس ریاست مجلس شورای ملی، کپیبه ریاست وزرای عظام، کپیبه وزارت جلیله معارف، کپیبه وزارت جلیله دربار. در قبال خسارات و زحمات طاقت فرسای اطفال این بندگان که در کلاس های عالی مدرسه آمریکایی مشغول هستند بدبختانه درب تحصیل به روی ایشان بسته، [در] این مدت بیش از یک ماه ویلان کوچه و خیابان، لذا عاجزانه از هیأت محترم استدعا می نمایم مقرر شود تا انجام تحصیل این طبقه، مدرسه برای ایشان مفتوح ضمناً برای کلاس های بعد وسایل تهیه شده، پروگرام وزارت جلیله محترم مطاع است. از طرف نمایندگان کلیمی لاله زار، توفیق رفیع، آشوری، دکتر ش. عیوض رابی، اسحاق اورشان پرتستانی، دکتر بدیع، دکتر صدیق الحکما [و] دکتر افتخاری.

[مهر: تلگرافخانه مبارکه

[حاشیه بالا، اول: وزارت دربار.

[حاشیه بالا، دوم: ضبط شود.

سند شماره ۵۶/۱۱

[شیر و خورشید]

ریاست وزرا

به تاریخ: ۱۹ دی ۱۳۰۶

نمره: ۸۲۵۴

وزارت جلیله دربار پهلوی

مرقومه نمره ۳۸۹۴ راجع به تقاضای کالج آمریکایی تهران نسبت به رفع تعطیل مدارس آمریکایی همدان زیب وصول بخشید. به طوری که خاطر محترم مسبوق است در این باب با جناب اشرف آقای وزیر معارف و اوقاف مذاکره و قرار تصحیح حکمی که سابقاً در این خصوص از وزارت معزی الیها صادر شده بود داده شد.

[امضا: مهدی قلی هدایت]

[مهر: کابینه ریاست وزرا]

[حاشیه پایین: ضبط شود.]

سند شماره ۵۶/۱۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ ثبت: ۱۳۰۶/۱۱/۵

نمره خصوصی: ۶۷۵۱

آقایان مودویان و مؤید

در جواب مشروحی که راجع به تعطیل مدرسه آمریکایی همدان نوشته بودید اشعار می دارد چنانچه مدیر مدرسه مذکور تمهید کند پروگرام وزارت معارف را با رعایت تسهیلاتی که در ضمن سه فقره متحدالمال منظور شده بموقع اجرا گذارد ثانیاً اجازه افتتاح مدرسه داده خواهد شد.

[امضای پیش نویس: عیسی صدیق]

[حاشیه راست، اول:] به عرض حضرت اجل وزیر برسانید.

[حاشیه راست، دوم:] ضبط.

سند شماره ۵۷

تبلیغ مذهبی توسط مسیو فرانسین کشیش کاتولیک در رضائیه

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

اداره ایالت آذربایجان

به تاریخ: ۱۳۰۷/۱/۲۹

نمره: ۴۱۶

مقام محترم وزارت جلیله داخله

در تعقیب نمره ۱۴۹۳۷ راجع به عملیات مسیو فرانسین کشیش فرانسوی در رضائیه مطابق تحقیقاتی که به عمل آمده مشارالیه مدتی است به عنوان تبلیغات مذهبی کاتولیک با سمت نمایندگی از طرف دولت متبوعه خود در رضائیه مقیم و در عرض دو سال یک مرتبه به احصایه و تعداد نفوس آرامنه و آشوری اقدام نموده صورت اسامی صاحبان مذهب کاتولیک و پروتستان را نزد پاپ ارسال می نماید و برای فقرا و مستأصلین آنها تقاضای مدد معاش می کند. در هذه السنه نیز به طور محرمانه با مدیریت مسیو نیکادوم اقدام به تعداد نفوس ملت کاتولیک و پروتستانی نموده غیر از تبلیغات مذهبی و احصایه مأموریت دیگری ندارد. اینک به حکومت در جلوگیری از تبلیغات مذهبی دستور لازم داده شد که به طور مقتضی اقدام نماید. [امضا: علی منصور]

[حاشیه پایین، اول: سابقه.

[حاشیه راست، اول: ضمیمه شد. [امضا: ناخوانا] ۷/۲/۳

[حاشیه پایین، دوم: سواد به وزارت امور خارجه بفرستید. به مقام محترم ریاست وزرا هم سواد فرستاده شود. ۷/۲/۱

[حاشیه راست، دوم: سواد راپورت ایالت آذربایجان برای استحضار وزارت جلیله امور خارجه ارسال می شود. [امضا: ناخوانا]

[مهر: ثبت کل وزارت داخله.

تاریخ: ۱۳۰۷/۱/۲۹

نمره: ۲۸۸۴

سند شماره ۵۷/۱

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

ایالت آذربایجان

سواد راپورت تنظیمه ایالتی

تاریخ: ۱۳۰۷/۲/۲

مستقیم

نمره: ۱۰۸/۹۲

بعدالعنوان

طوری که در طی راپورت نمره ۱۵ مورخه ۹ فروردین ماه به عرض رسیده مسیو فرانسین مدیر مدرسه و کشیش فرانسوی مقیم رضاییه احصاییه ارامنه و آشوری‌ها [را] که پیرو مذهب کاتولیک هستند بر می‌دارد. مورخه ۲۸ فروردین هونسیوراسمس فرانسوی مقیم تهران به وسیله اتومبیل با جواز مسافرت صادره از تشکیلات کل تنظیمه مملکتی از تهران وارد و در مدرسه کاتولیک‌ها منزل کرده و اظهار می‌دارد برای تفتیش امورات میسیون رضاییه به آنجا عزیمت خواهد نمود.

رئیس تنظیمه ناحیه شمال غرب

محل امضا و مهر

سواد مطابق اصل است.

سند شماره ۵۸

پاسخ وزارت معارف به درخواست برخی میسیون‌های مسیحی برای تأسیس
مدرسه در رضائیه

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل معارف

دایرة تعلیمات

نمره: ۶۱۱۱/۱۹۰۷

به تاریخ: ۲۴ خرداد ماه سنه ۱۳۰۷

وزارت جلیله دربار پهلوی

راجع به تأسیس مدارس در رضائیه از طرف میسیون‌های مسیحی با وجود این‌که بدون امتیاز
نمی‌توانند قانوناً مبادرت به این امر کنند و در این باب سابقاً دستور لازم داده شده است
معذلتک مجدداً به اداره معارف آذربایجان تذکر داده شد بدون اخذ امتیاز، احدی حق تأسیس
مدرسه ندارد.

[امضا: عنایت‌الله سمیعی]

[مهر:] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

[حاشیه پایین، اول:] سابقه ندارد. راپورتی است که وزارت جلیله معارف فرستاد.

[حاشیه پایین، دوم:] ضبط شود.

سند شماره ۵۹

اخراج اسماعیل حیرت (معلم مدرسه آمریکاییان تبریز) از مدرسه

عرض استدعای اسماعیل حیرت معلم سابق مدرسه آمریکاییان تبریز

به پیشگاه یگانه سرپرست هوشمند

و وزیر دانشمند برجسته اعظم آقای وزیر دربار دامت عظمته

مقام ارجمند و بخت بلندی که خداوند به سرکار عنایت فرموده لازم و واجب است که غمخوار عموم گردیده و حتی المقدور حق را در مرکز خود قرار بدهید، عرض می‌نماید: گویا کمتر جوانی همین اندازه معلومات داخلی علاوه بر اطلاعات خارجی را حائز و از مطالبه حقوق خود عاجز و به اندازه لیاقت خود از خدمت دولتی محروم و با هزاران فشارات مادی و معنوی در گوشه و کنار امرار حیات نماید. در صورتی که نسبت به صدق اعمال و صحت افکار او جمله ذیل را آمریکاییان مرقوم دارند:

He has a high idea of character and very faithful in his duties.^۱

و خطای بزرگی که نموده و یا عجله کرده و نهمیده هفده ماه قبل به خیال آن‌که به اندازه لیاقت و قابلیت خود مصدر خدمت دولتی شده و یا با وجود انقضای وقت به خارجه رفته و تحصیلات خود را امتداد دهد از خدمت ده ساله معلمی در مدرسه آمریکاییان تبریز استعفا داده و به مرکز آمده است. عدم سابقه خدمت مانع از مقصود اولی و کفالت به مخارج مادر پیری که در تبریز دارد از دومی هم باز داشته، لابد و ناچار محض تأمین معاش به نویسندگی یکی از وزرای اسبق مشغول و تا دو ماه قبل امرار حیات می‌نمود و شاهد صدق مدعا علاوه بر سایر محترمین آذربایجان یکی از نویسندگان دربار (شاهزاده سلطان عبدالحمید میرزا مظفرالسلطنه سابق) است. حال بسته به رأفت و جوانمردی آن وزیر بی‌نظیر است که رأی انورش چه اقتضا فرموده و با چه شغلی سرافراز خواهند فرمود که زیاده بر این زهر نومیدی را

۱. وی شخصی بزرگ‌منش و بسیار وظیفه‌شناس است.

نخورده و از استقبال مایوس نباشد. امر امر مبارک است.

[حاشیه بالا، به خط عبدالحسین تیمورتاش:] تحقیق کنید ایشان به چه علتی از مدرسه آمریکایی تبریز خارج شده‌اند. یعنی رمزاً از والی ایالت استفسار کنید. ۱۳۰۸/۲/۱۰

سند شماره ۶۰

آمار مدارس دخترانه ایران و وضعیت تحصیل دانش‌آموزان در مدارس خارجی

احصائیه مدارس انات کل مملکتی در آخر سال تحصیلی ۱۳۰۶-۱۳۰۷

نمره	اسم محل	دولتی		ملی		خارجی	
		عده شاگرد	عده مدارس	عده شاگرد	عده مدارس	عده شاگرد	عده مدارس
۱	تهران، حومه	۲۶۹۳	۱۳	۴۵۳۴	۴۱	۱۶۰۳	۶
۲	آذربایجان	۲۱۰۴	۱۶	۶۹۱	۱۱	۱۰۳۶	۵
۳	آستارا	۱۲۴	۱	—	—	—	—
۴	استرآباد	۸۴	۱	—	—	۱۹	۱
۵	اصفهان	۱۸۰	۲	۱۴۳	۲	۴۱۱	۴
۶	بنادر جنوب	۶۸	۱	۸۰	۱	—	—
۷	خراسان	۴۰۹	۴	۱۶۰	۲	—	—
۸	یزد	۹۵	۲	۳۱۵	۵	۱۳۶	۲
۹	خوزستان	۳۰۰	۵	—	—	—	—
۱۰	قزوین	۱۶۹	۲	۳۰۸	۵	—	—
۱۱	عراق	۱۶۲	۱	۱۴۱	۲	—	—
۱۲	فارس	۴۶۳	۵	۴۸۳	۶	—	—

۱۳	لرستان	۲	۶۴	۳	۱۸۸	-	-
۱۴	گیلان	۷	۷۷۲	۱۲	۱۰۹۰	۳۵۴	۵
۱۵	کردستان	۱	۹۴	-	-	-	-
۱۶	همدان	۲	۲۰۱	۲	۳۲۷	۴۱۵	۲
۱۷	کرمانشاهان	۱	۱۵۵	۵	۴۱۴	-	-
۱۸	کرمان	۵	۲۸۶	۵	۲۷۸	۱۰۶	۱
۱۹	مازندران	۲	۴۷۹	۲	۶۰	۴۳	۱
۲۰	تنکابین	-	-	۱	۲۲	-	-
۲۱	ملایر و نهاوند	-	-	۲	۱۰۳	۳۴	۱
۲۲	زنجان	-	-	۲	۷۸	-	-
۲۳	دامغان	-	-	۱	۸	-	-
۲۴	کاشان	-	-	۱	۵۵	-	-

[ملاحظات براساس نمره ردیف جدول:]

۱. خارجی: ۱۵ نفر هم ذکور در مدرسه خارجی تحصیل می‌کنند.
۲. ملی: ۱۱۲ نفر ذکور هم مخلوط است. خارجی: ۳۷۲ نفر هم ذکور در مدرسه خارجی تحصیل می‌کنند.
۴. خارجی: ۲۱ نفر ذکور هم در مدرسه خارجی تحصیل می‌کنند.
۱۴. خارجی: ۳۲۸ نفر ذکور هم مخلوط دارد.
۱۶. خارجی: ۵۴۳ نفر ذکور هم مخلوط دارد.
۱۷. ملی: ۷۳ نفر ذکور هم مخلوط دارد.
۱۸. ملی: ۱۰ نفر ذکور هم مخلوط دارد.
۱۹. خارجی: ۴۴ نفر ذکور هم مخلوط دارد.

سند شماره ۶۰/۱

جمع کل مدارس اناث مملکتی در آخر سال تحصیلی ۱۳۰۶-۱۳۰۷

ردیف	اسم مدرسه	عده مدارس	عده شاگرد	ملاحظات
۱	مدارس دولتی	۷۳	۸۹۰۲	—
۲	مدارس ملی	۲۱۱	۹۴۷۸	۱۹۵ ذکور مخلوط دارد
۳	مدارس خارجی	۲۸	۴۱۵۷	۱۳۲۳ ذکور مخلوط دارد
	مجموع	۲۱۲	۲۲۵۳۷	۱۵۱۸

[پی‌افزود: علاوه بر این ۹۷۳۲ نفر دختر هم در مکاتب محلی تحصیل می‌کرده‌اند. بنابراین جمع کلی محصولات ۳۲۲۶۹ نفر بوده است.]

سند شماره ۶۱

طرح انتقال مدرسه آلیانس گلپایگان به تویسرکان

تاریخ: ۵ تیر ماه ۱۳۰۸ نمره: ۸

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت عظمته

پس از تقدیم مراسم عبودیت به آستان مبارک معروض می‌دارم که این بنده به موجب امتیازنامه نمره ۸۱۶۹/۸۱۹۹/۲۰ به مدیریت مدرسه شعبه آلیانس گلپایگان اشتغال داشتم. به واسطه تغییر مأموریت و تغییر محل جهت تأسیس مدرسه شعبه آلیانس اسرائیلیت به تویسرکان آمده‌ام. در تاریخ ۴ محرم الحرام توسط اداره محترمه معارف تویسرکان از آن مقام منبع تقاضای تبدیل اسم گلپایگان را به تویسرکان نمودم و به ملاحظه این‌که در این مدرسه چند نفر از محصولات بنات وارد شده و اشتیاق کامل جهت تحصیل و تعلیم دارند و لازم است چند کلاس انائیه نیز تشکیل گردد. از آستان مبارک تقاضای اجازه و امتیازنامه مدیریت مدرسه اناث را در ضمن امتیازنامه مدرسه ذکور تویسرکان می‌نمایم. زیاده امر امر مبارک است.

فدوی ابراهیم‌زاده نورانی

سند شماره ۶۱/۱

مورخه: ۲۳ تیر ۱۳۰۸

نمره: ۱۲

مقام محترم حضرت مستطاب ریاست مدرسه مبارکه آلیانس اسرائیلیت دام بقائه محترماً معروض می‌دارد که مراسله تاریخ ۱۷ تیر به انضمام سواد دستخط نمره ۸۶۲۳/۳۱۷۶ وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکت زيارت گردید. سه فقره سئوالاتی که شده [در] خصوص مدرسه شعبه گلپایگان این است جواباً عرض می‌شود:

۱. مدرسه شعبه گلپایگان به واسطه عدم استطاعت اهالی گلپایگان از دایر نمودن مدرسه لذا فعلاً منحل [است].

۲. اثاثیه و لوازم آن مدرسه فقط ۱۸ نیمکت و یک میز و دو تخته سیاه بود که در گلپایگان مانده و به تویسرکان انتقال داده نخواهد شد.

۳. [در] خصوص انتخاب نمودن مدیر جدید جهت شعبه گلپایگان البته در این باب آنچه رأی ریاست محترم مدرسه مرکزی اقتضا فرماید اجرا خواهد گردید. ولی از آنجایی که در اواخر مبالغی از حقوق خود بنده و سایر معلمین گلپایگان در محل باقی مانده و اهالی استطاعت پرداخت آن را نداشته و نپرداخته‌اند و قبلاً نیز به ریاست محترم اداره معارف تهران اطلاع دادم و کسب تکلیف نموده‌ام، هنوز به وصول طلب خود از گلپایگان نایل نگردیده‌ام. در این صورت تا اهالی گلپایگان تقاضا نمایند و کفیلی جهت متعهد شدن و پرداخت مخارج مدرسه تعیین نکنند مدیر جدیدی تعیین نمودن جهت آنجا موردی نخواهد داشت. استدعا می‌نمایم که حسب الامر ریاست محترم مدرسه تهران بنده جهت شعبه تویسرکان آمده‌ام امتیازنامه مدیریت بنده با قید مدرسه انائیه در آن امتیازنامه که آن امتیازنامه مقید به مدرسه ذکور و انات بوده باشد تبدیل به اسم تویسرکان گردد. از مقام منیع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکت تقاضای صدور و ارسال گردد. در خاتمه احترامات فائقه را تقدیم می‌دارم. ابراهیم زاده نورانی

سند شماره ۶۱/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات عمومی

دایره امتحانات

به تاریخ: ۱۳۰۸/۷/۱۱

نمره: ۵۵۶۰

مقام منبع وزارت جلیله متبوعه دامت شوکته

مدرسه آلیانس بنی اسرائیل تهران تقاضا نموده است محل مدرسه شعبه آلیانس گلپایگان را به تویسرکان انتقال دهد. چون امتیاز مدرسه گلپایگان به عنوان ابراهیم زاده نورانی در سنه ۱۳۰۵ به تصویب شورای عالی معارف رسیده و در تویسرکان هم مشارالیه مدیریت مدرسه را عهده دار خواهد بود، مانعی برای انتقال آن موجود نیست. این است که پیشنهاد می نماید اجازه داده شود با تقاضای مدیر مدرسه آلیانس موافقت شده والا امر فرمایند در شورای عالی معارف مطرح گردد.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[حاشیه پایین، اول]: گمان نمی کنم محتاج به شورای عالی معارف صبح شود مع هذا مطالعه کنید در هر صورت اساساً تصویب شود.

[حاشیه پایین، دوم]: بایگانی اجازه صادر شود. ۱۱ مهر ۱۳۰۸ [۱۳۰]

سند شماره ۶۲

شایعه بستن برخی از مدارس شوروی و تحریکات ناشی از آن در مدرسه
شوروی تبریز

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

اداره ایالت آذربایجان

ضمیمه: ۱

به تاریخ: ۱۸ شهریور ۱۳۰۸

محرمانه

نمره: ۳۲۱

مقام محترم وزارت جلیله داخله

سواد راپورت نمره ۹۶۳ نظمیہ ایالتی دایر به مخابره تلگراف از طرف مدرسه شوروی تبریز لفاً
برای اطلاع ارسال می‌گردد. به طوری که نظمیہ اظهار عقیده می‌کند تشبیهات و عنواناتی که
محصلین مدرسه شوروی نموده‌اند به تحریک معلمین آنها است که می‌خواهند حکومت
شوروی را مجبور به حفظ مدرسه بنمایند.

[امضا: علی منصور]

[مهر: ایالت آذربایجان]

[حاشیة پایین:] اداره اول، سواد این راپورت و ضمیمه آن را به وزارتین خارجه و معارف

بفرستید. ۸/۶/۲۱

سند شماره ۶۲/۱

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

ایالت آذربایجان

سواد مراسله نظمیه ناحیه شمال غرب

نمره: ۹۶۳/۷۸۷

مستقیم

مورخ: ۱۳۰۸/۶/۱۷

بعدالعنوان

طبق اطلاع حاصله تلگرافی به مضمون ذیل از طرف مدرسه شوروی تبریز مورخه ۱۳ ماه جاری به سفارت شوروی تهران و به مسکو مخابره شده. در اطراف قضیه تحقیقاتی به عمل آمده (ما سیصد نفر شاگردان حاضر شده‌ایم در مدرسه، بستن مدرسه روس‌ها صلاح نیست ما را هیچ مدرسه قبول نمی‌کنند، چون ضدیت بزرگ به ما دارند) معلوم می‌شود که در نقاط ذیل که از چند سال قبل مدرسه به نام شوروی تأسیس شده: تهران، تبریز، پهلوی، همدان، فعلاً به مناسبت نداشتن بودجه فقط می‌خواهند در تهران و پهلوی مدرسه را باز کرده ولی در نقاط دیگر تعطیل نمایند و از این نقطه نظر شاگردان از ناحیه معلمین به این تشبثات مشغول شده‌اند. مراتب برای استحضار خاطر مبارک عرض و مشغول تحقیقات عمیق تری می‌باشد که بعداً به عرض عالی برسد.

رئیس نظمیه ناحیه شمال غرب

عبدالله سیف

[محل] مهر نظمیه

سواد مطابق مراسله است. [امضا: اقبال رحمتی]

سند شماره ۶۳

پذیرش تقی صانعی برای تحصیل در مدرسه ایران و فرانسه

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مدرسه متوسطه ادب و تجارت

به تاریخ: ۲۰ مهر ۱۳۰۸

نمره: ۴۶

مقام محترم ریاست اداره کل تفتیش

نظربه این که تقی خان صانعی فرزند آقای مهدی خان از محصلین کلاس نهم این مدرسه تقاضای معافیت شهریه را می نماید، بنابراین هم مشارالیه را معرفی و استحقاق ایشان را تصدیق می نماید. متمنی است که مقرر فرمایید کارکنان آن اداره جلیله به صدور ورقه مزبوره مبادرت نمایند.

[امضا: ناخوانا]

[مهر: وزارت معارف، مدرسه ادب و تجارت]

[حاشیه پایین: آقای البرزی. ۰۸/۷/۲۰]

سند شماره ۶۳/۱

یادداشت

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تفتیش

تقی خان صانعی که مطابق اطلاع اداره تعلیمات عمومی استطاعت تأدیه شهریه ندارد مقرر فرمایند در لیسه ایران و فرانسه جزء محصلین دولتی پذیرند.

[امضا: عیسی صدیق]

۲۸ مهر ۱۳۰۸

[حاشیه پایین:] آقای البرزی، اولین محلی که در مدرسه فرانسه و ایران پیش آمد به مشارالیه داده شود که به وسیله آقای حسن خان منزل حضرت اشرف آقای وزیر عدلیه ابلاغ گردد.

۸/۷/۲۸

سند شماره ۶۴

درخواست اولیای شاگردان مدرسه آلیانس همدان برای الزام رئیس آن مدرسه به پیروی از مقررات وزارت معارف

[تاریخ:] ۹ آذر ماه ۱۳۰۸

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکتهم
مدرسه آلیانس همدان که خاطر مبارک بندگان حضرت اشرف نیز مستحضر است دارای هزار نفر محصل و هرگاه بر طبق پروگرام وزارت متبوعه تدریس نماید ممکن است بعد از هر شش سال هزار نفر فارغ التحصیل نماید. بدبختانه طرز تدریس این مدرسه که برحسب میل و اراده شخص رئیس انجام می‌گیرد بسیار بد و مورد شکایت کافه اولیای اطفال [بوده] لکن مخالفت اولیا در مقابل رأی رئیس، منشأ اثری نبوده و با این که بودجه مدرسه از یک ملت تأمین می‌شود همیشه آرای محقانه اولیا مغلوب عملیات رئیس [می‌شود] و هر قدر به هر وسیله تقاضای توجه به پروگرام می‌نمایند به هیچ وجه متقاعد نمی‌شود. او به رأی خود، اطفال را از بدایت امر مجبور به تحصیل زبان فارسی و فرانسه و عبری می‌نماید و بدین واسطه خود نیز ملزم است ساعات دروس را روزانه هشت ساعت نماید. بدیهی است تحصیل هر سه زبان برای اطفال خرد سال مورد بسی اشکال و نهال ذوق آنان را فرسوده و پژمرده می‌نماید. از طرفی اولیای آن‌ها نیز تحمل مخارج دوره متمادی را ندارند. بدین لحاظ عموماً از لذت تحصیل و استفاده از نونهالان خود محروم و در بین مدت مدرسه را خواهی نخواهی ترک می‌گویند به طوری که تنها هر دوازده سال پنجاه نفر از این هزار نفر محصل به اخذ تصدیقنامه موفق و دیگران محروم می‌مانند. تنها درخواست اولیا از آن مقام منبع، الزام رئیس مدرسه

است به متابعت از پروگرام وزارت جلیله که هر چه زودتر هزاران اطفال بی‌گناه را از این تحصیل اجباری مستخلص و به دعای شوکت و عظمت وجود مبارک امیدوار فرمایند.
امضای مطلع بی‌غرض

[حاشیه پایین:] اداره تعلیمات، هر چند بی‌امضا ولی بسیار صحیح نوشته شده باید اقدام کرد.

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

تاریخ ۱۳۰۸/۹/۱۷

نمره ۲۳۹۲۹

[مهر:] ورود به دفتر تعلیمات عمومی

تاریخ: ۱۳۰۸/۹/۱۸

نمره: ۸۳۷۱

سند شماره ۶۵

اختلاف مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان با وزارت معارف

[تاریخ:] ۱۳۰۸/۱۰/۳۰

آقای مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان

نظر به این‌که اینجانب به موجب حکم نمره ۲۴۷۸۸/۸۶۲۵ - ۱۳۰۸/۱۰/۴ [۱۳] از طرف وزارت جلیله متبوعه دامت شوکت مأمور رسیدگی به اختلافات مدرسه آلیانس اسرائیلیت به اداره محترمه معارف کاشان می‌باشم لهذا مقتضی است جواب سئوالات مندرجه در این ورقه را با ذکر ادله و مدارک لازمه در کمال وضوح در ذیل همین ورقه مرقوم دارید:

۱. آیا در مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان تمام مواد پروگرام رسمی وزارت جلیله معارف کاملاً اجرا می‌گردد یا خیر؟ و چنانچه مواد پروگرام در آن مدرسه اجرا شده است توضیح داده شود که از چه تاریخ بوده و به علاوه لازم است متذکر شوند که جدول ساعات دروس را که به ضمیمه مراسله ۱۱/۱۷۳ - ۱۳۰۸/۸/۱۰ [۱۳] به اداره معارف کاشان ارسال داشته‌اند مطابق

پروگرام رسمی تهیه و تنظیم شده است یا خیر؟ و آیا دفاتر نمره کلاس‌ها بر طبق جدول ساعات دروس نوشته می‌شود یا خیر؟

۲. به موجب یک ورقه دعوتنامه نمره ۱۵ مورخ ۱۳ آذر ۱۳۴۸ از طرف آن مدرسه اقدام به تأسیس کلاس اکابر شده و در آن دعوتنامه تصریح شده است که کلاس مزبور تأسیس گردیده و داوطلبان می‌توانند همه روزه خود را به دفتر مدرسه معرفی نمایند. بنابراین لازم است توضیح دهند که آیا با اطلاع و اجازه اداره معارف کاشان یا وزارت جلیله معارف اقدام به تأسیس کلاس اکابر شده یا این‌که بدون اجازه مبادرت به این امر شده است.

۳. با این‌که به موجب قانون اتحاد شکل البسه باید عموم اهالی ایران (به استثنای آن‌هایی که به موجب آن قانون معاف خواهند بود) مخصوصاً اعضا و کارکنان مدارس و محصلین ملیس به لباس متحدالشکل باشند، به چه علت تاکنون یکی دو نفر از معلمین آن مدرسه تغییر لباس نداده و به موجب تصدیق مدیر آن مدرسه که در ذیل راپورت مفتش معارف می‌باشد یک نفر از معلمین آن مدرسه با عمامه و لباس دراز در مدرسه موقع تدریس حضور پیدا می‌کند. اگر چه معلم مزبور نیز در ذیل راپورت مفتش تذکر داده که دارای جواز عمامه می‌باشد لیکن البته این قسمت را تصدیق فرمایند که جواز عمامه به موجب قانون متعلق به اشخاصی خواهد بود که فقط اشتغال به تحصیل قدیمه داشته و شغل دیگری نداشته باشند. به علاوه مدیر آن مدرسه نیز با کلاه غیر پهلوی در مدرسه و خارج از آن مدرسه مشاهده می‌گردد و مقتضی است هویت خود را تعیین فرمایند تا این‌که معلوم گردد که آیا حق استعمال لباس غیر متحدالشکل را دارند یا خیر؟

۴. با این‌که به موجب متحدالمال نمره ۱۵۴۸ - ۱۳۰۸/۹/۱۰ [۱۳] درخصوص ارسال صورت نمرات امتحانات سه ماهه آن مدرسه از طرف اداره معارف در تاریخ ۱۰ آذر ابلاغ شده است و مدیر آن مدرسه نیز وصول آن را در دفتر ارسال مراسلات در همان تاریخ اطلاع داده و امضا نموده است، به چه مناسبت تاکنون که متجاوز از ۵۰ روز است جواب مراسله مزبوره را به اداره معارف نفرستاده و از امتحانات سه ماهه هیچ‌گونه اطلاعی داده نشده است و به علاوه دو مراسله دیگر که تحت نمره ۱۶۰۳ و نمره ۱۶۰۴ به عنوان آن مؤسسه در تاریخ ۲۰ آذر از طرف اداره معارف صادر شده، به چه علت از قبول آن امتناع نموده و عین مراسلات را که در لف پاکت بوده عودت داده‌اند و چنانچه مقصود از عدم قبول مراسلات

مزبوره این بوده که روی پاکت عنوان (مؤسسه نوشته شده نه مدرسه) مراسله دیگری که سابقاً به عنوان مؤسسه بوده پذیرفته و مدیر آن مدرسه در دفتر ارسال امضا و وصول آن را اطلاع داده است. به علاوه اداره معارف کاشان از نقطه نظر این که امتیازنامه رسمی آن مدرسه تاکنون نرسیده و مدرسه مزبوره دارای نواقصی بوده که ضمن مراسله نمره ۱۳۰۹-۰۸/۸/۷ [۱۳] اشعار گردیده مدرسه مزبوره را به نام مؤسسه خطاب نموده و بدیهی است هر موقعی که وصول امتیاز رسمی به اداره معارف اطلاع داده شود و رفع نواقص آنجا به طوری که لازم است به عمل آید به هر نامی که در امتیازنامه مصرح است نوشته و نامیده خواهد شد. در هر حال عدم قبول مراسلات رسمی اداره معارف که نماینده رسمی وزارت جلیله معارف است هیچ مورد نداشته و مقتضی است با کمال وضوح این قسمت و سایر مطالب مذکوره در فوق را در اسرع وقت با ذکر براهین و مدارک لازمه توضیح دهند.

مفتش وزارت معارف اعزامی از مرکز

[امضا: امیر حسامی]

سند شماره ۶۵/۱

نمره: ۲۰۱-۱۲۵

[تاریخ: ۱۳۰۸/۱۱/۳]

جناب آقای مفتش اعزامی وزارت جلیله معارف دامت شوکتہ

در جواب سئوالات فوق با کمال احترام معروض می‌دارد:

۱. تقریباً دو سال است یعنی از بدو ورود بنده به کاشان کلیه مواد پروگرام رسمی وزارت جلیله متبوعه دامت شوکتہ در مدرسه مجرا شده است و از طرف اولیای معارف و رؤسای امور دولتی متعلمین و کارکنان این مدرسه کراماً مورد تحسین واقع شده‌اند چنانچه به تاریخ ۲ تیر ماه ۱۳۰۷ حضرت اجل آقای حکمران وقت دو اشرفی به دو نفر از شاگردان عطا و به تاریخ ۱۹ اسفند ۱۳۰۷ آقای مفتش اداره محترمه معارف جایزه‌ها به امضای خود به هشت نفر از اطفال ما لطف فرموده‌اند. به علاوه تصدیق می‌دهد بر طبق پروگرام‌هایی که از ابتدای سال جاری تحصیلیه در کلاس‌ها الصاق گردیده است جدول کل ساعات دروس به ضمیمه مراسله

نمره ۱۷۳/۱۱۶ - ۱۳۰/۸/۸/۱۰] به اداره معارف کاشان ارسال و ضمناً توضیح داده شد که در کلاس‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷ و در کلاس‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰ زنگ پروگرام رسمی به زبان فارسی تدریس می‌شود. چنانچه با کمال دقت رسیدگی و تصدیق فرمودید و حضوراً دو روز در کلاس‌ها تفتیش و امتحان کامل به عمل آوردید و شفاهاً تمجید و تحسین فرمودید پس در این صورت آیا چه جهت داشت که از ۴۵ روز قبل تقریباً اداره معارف کاشان به آقای معلم ورزش می‌نویسند که در این مدرسه تعلیم ورزش نمایند چون در این مدرسه پروگرام رسمی مجرا نیست و آقای معلم ورزش هم حکم صادره را که باعث خفت و شکست مدرسه بوده در سایر مدارس برده حتی در کوچه‌ها و بازارها به متعلمین و عابریین نشان داده‌اند و پس از ۲۰ روز گذشته از قضیه، اینجانب را در کوچه ملاقات نموده، ورقه مزبوره را از جیب (پشت) بیرون آورده خواندند. لذا خواهشمند است رسیدگی کامل در این باب فرموده رفع بی‌لطفی و مشکل تراشی‌ها را بفرمایید. دفاتر نمره کلاس‌ها بر طبق مواد تحصیلیه تهیه و آقایان معلمین به وسیله بهترین طریقه تدریسیه خویش نتیجه تام حاصل می‌نمایند.

۲. سال گذشته کلاس اکابری برای تعلیم زبان فرانسه تشکیل داده و اغلب شاگردان آن دوره که از فارغ‌التحصیل‌های مدرسه مبارکه دولتی بوده‌اند به تهران رفته در مدارس متوسطه آنجا وارد و فعلاً مشغول تحصیل می‌باشند و چندین مرتبه رئیس معارف وقت در آن کلاس مخصوص حضور پیدا کرده باعث ترغیب و تشویق محصلین را فراهم آورده‌اند. بنابراین امسال نیز در مقابل تقاضاهای خصوصی عده [ای] از داوطلبان برای استفاده از شب‌های طولانی زمستان اراده ادامه این خدمت را نموده چند پاکت دعوت خصوصی توسط پست ارسال گردید ولی متأسفانه به واسطه عدم اجازه معارف پس از شروع به مقدمات و تهیه اعلان برای الصاق از جمع‌آوری عده اجتناب کرده و منصرف شدیم.

۳. در این موضوع با مراجعه به دوسیه مربوطه در اداره معارف حل مسأله خواهد شد زیرا در مدرسه معلم دایمی که دارای لباس متحدالشکل نباشد نداریم. منحصراً یک نفر آقا سیدمحمدباقر موسوی تقریباً روزی دو ساعت برای تدریس ادبیات و عربی حاضر می‌شوند. سابقاً در جواب اداره معارف اینجانب تذکر دادم که مشارالیه دارای جواز رسمی برای داشتن عمامه است و فعلاً مشغول تحصیلات قدیمه می‌باشد. مع‌هذا جوابی دیگر به مراسله اینجانب

داده نشده و از طرف اداره معارف مسکوت عنه مانده و از طرف نظمی هم تعقیب شد. پس از ملاحظه جواز مشارالیه رفع زحمت نمودند. چون مشارالیه شخصاً به استناد جواز رسمی حاضر به تغییر لباس نیست و به واسطه تخصص مشارالیه در تدریس ادبیات و عربی که خدمات شایانی به پیشرفت تحصیلات مزبوره نموده و با وجود جستجوی زیادی که به عمل آمده یک نفر معلم ادبیات و عربی که این قدر معلومات و تخصص داشته باشد و با مقتضیات مدرسه موافق باشد تاکنون پیدا نشده، در این صورت چه مسئولیتی متوجه اینجانب می‌باشد خاصه این‌که در مدرسه دولتی کاشان دو نفر معلم رسمی که جزء مستخدمین رسمی معارف و دولت محسوب می‌شوند (آقا سیدمحمد سلیمی و آقا مهدی سلطان) هنوز با عمامه و لباس بلند باقی هستند و تاکنون شنیده نشده اداره معارف تعقیبی از آن‌ها نماید و در قسمت تعیین هویت اینجانب در طی مراسله نمره ۱۳۵ - ۱۹۲۹/۴/۳۰ میلادی اسناد و مدارک رسمی و ورقه هویت خود را توسط مدرسه آلیانس مرکزی به مقام منبع وزارت جلیله معارف ارسال داشته، به علاوه خود اینجانب قریباً عازم مرکز و هرگونه توضیح و استعلامی را حضوراً عرض خواهم نمود.

از آنجایی که در موقع امتحانات سه ماهه ماضیه یکی از معلمین معمم که ضمناً ناظم مدرسه بود به واسطه استنکاف در قانون اتحاد شکل البسه مدرسه را ترک نموده و قهراً تمام اوقات اینجانب صرف انتظام امور مدرسه و جریان ساعات تحصیل مطابق پروگرام بود. ضمناً در اثر فشارهای فوق‌العاده و اوضاع نامناسبی که روی می‌داد لذا نتیجه امتحانات فوق‌الذکر را کاملاً رسمیت ندادم و اما در قسمت امتناع از قبول دو مراسله نمره ۱۶۰۳ و نمره ۱۶۰۴ که در لف پاکت واحد بدین عنوان "مؤسسه کلیمیان" به بنده ارائه شد تصدیق می‌فرمایید که بنده چاره‌ای جز امتناع از قبول آن نداشتم زیرا اولاً کلمه مؤسسه کلیمیان به هیچ‌وجه شامل یک مدرسه نمی‌شود و اگر لفظ مؤسسه را هم دستاویز فرموده‌اند که سابقاً بدین لفظ خطابی به مدرسه شده آن هم به عنوان "مؤسسه آلیانس" بوده و بنده قطع داشتم که پاکت متعلق به مدرسه و اینجانب است ولی از عنوان (مؤسسه کلیمیان) چگونه اینجانب می‌توانم تصور کنم متعلق به مدرسه می‌باشد؟ ثانیاً به طوری که در حکم نمره ۱۸۹۵۸/۸۲۳۷ مورخه ۱۳۰۶/۱۲/۲۶ وزارت جلیله معارف به عنوان معارف و اوقاف کاشان صریحاً اجازه نصب تابلو به اسم مدرسه آلیانس اسرائیلیت داده شده و در طی ابلاغ نمره ۱۸۶۸۲/۹۷۸۴ -

۸/۸/۱ با تصریح به عنوان مدرسه آلیانس کاشان در قسمت امتیاز امر به عدم تعرض و مطالبه فرموده‌اند و قاطع‌تر دلیل آن‌که حضرت عالی با سمت مأموریت‌چی مفتش اعزامی وزارتی در عنوان همین مرقومه خطاب "مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان" مرقوم داشته‌اید ثالثاً در کلیه مکاتبات جاریه همواره به عنوان مدرسه آلیانس از طرف اداره معارف کاشان خطاب می‌شده. مراسلات قبل و بعد از آن تاریخ هر دو حاضر است. بنابراین چگونه یک دفعه با این همه سوابق رسمی اداره معارف کاشان با نظر بی‌لطفی مواجه می‌شوند که حتی نام و عنوان مدرسه را گم کرده بلکه فقط و فقط محض تخفیف و توهین به عنوان مؤسسه کلیمیان مراسله می‌فرستند که این بنده به نوبه خود ناچار به امتناع از قبول باشم.

در خاتمه پس از استحضار خاطر عالی از جواب سؤالات مرقومه خواهشمندم توجه کامل فرمایید با این‌که مدرسه آلیانس اسرائیلیت از ابتدای تأسیس با تمام سعی و جدیت در نشر معارف و تربیت ذکور و اناث حتی القوه فروگذار نکرده که حضوراً از نظر عالی گذشت و با همه افسردگی و تألم خاطری که داشتم فقط و فقط از تحسین و اظهار قدرشناسی جناب عالی از خاطر محو شد و هرگاه به طبقه منورالفکر و تحصیل‌کرده و مدرسه‌دیدگان کاشان (اعم از مأمورین یا اهالی) مراجعه فرمایید بهتر به مساعی و فداکاری‌های بنده در توسعه معارف آشنا خواهید شد و کلیه نظامات و دستورات مقام منبع وزارت جلیله را عیناً بموقع اجرا گذارده است. متأسفانه مدتی است اداره معارف کاشان بلا جهت بی‌لطفی‌هایی نموده چنانچه بعضی موارد در طی جملات معروضه ثابت است و با این حال، بنده هیچ‌گونه آرزویی جز ایجاد همین عشق و علاقه به خدمات معارفی در کلیه کارکنان معارف ندارم تا با حسن‌نیت و صمیمیت زحمت‌کشان و کارکنان واقعی معارف یعنی خدام مدارس را تشویق به خدمت و کار نمایم.

ایام عزت مستدام باد

[امضا: بنارش]

۸/۱۱/۳

سند شماره ۶۵/۲

پروگرام (۱۳۰۸) و (۱۳۰۹) مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان

ایام هفته	کلاس	۵-۶	۴	۳	۲	۱	تهیه
یکشنبه	۳	م تورات	م حساب	م تاریخ انیا	م حساب	م تاریخ انیا	م تاریخ انیا
	۲	م حساب	م تاریخ انیا	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
دوشنبه	۴	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۳	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۲	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۱	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	تهیه	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۵-۶	۴	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۳	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۴	۳	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۲	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۳	۲	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۱	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۲	۱	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	تهیه	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۱	۱	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	تهیه	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۵-۶	۴	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۳	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۴	۳	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۲	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۳	۲	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	۱	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۲	۱	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	تهیه	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
۱	۱	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب
	تهیه	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب	م حساب

فرانسه ب انشا ف دیکته م عبری ۱ حساب ی بازی	ب مشق خط ف دیکته ج جغرافی م عبری ۱ دیکته ی عبری	ب آلی الادب ج هندسه و رسم م هفتپارا فرانسه ی بازی ف فارسی	ورزش فرانسه ج حساب م عبری ۱ قرائت ی عبری	فرانسه ج تاریخ ایران م تورات ف دیکته ۱ قرائت ی عبری	حساب م سیدور ج آلی الادب حساب ۱ حساب ی عبری ف فارسی	م تورات ج معرفه الایسیا فرانسه ف قرائت ی عبری ۱ بازی	۵-۶ ۴ ۳ ۲ ۱	تهیه سه شنبه تهیه
ج معرفه الایسیا ب آلی الادب فرانسه م عبری ۱ حساب ی بازی	ب سیاق ف مشق خط ج تاریخ ایران م عبری ۱ دیکته ی عبری	ب تاریخ ایران ج جغرافی م تورات فرانسه ی بازی ف فارسی	ج هندسه و رسم کالگرافی ف دیکته م عبری ۱ قرائت ی عبری	جغرافی ج حساب م تورات ف قرائت ۱ قرائت ی عبری	فرانسه م تورات ج آلی الادب حساب ۱ حساب ی عبری ف فارسی	م تاریخ ایسیا فرانسه ف مشق خط ج جغرافی ی عبری ۱ شماره	۵-۶ ۴ ۳ ۲ ۱	تهیه چهارشنبه تهیه

فرانسه	حساب	ح معرفه الانبیا	ب مشق خط	م سیاق عبری	ب دیکته	ب آالی الادب	ب آالی الادب	۵-۶	پنجشنبه
ف دیکته	سیاق عبری	م فرانسه	ورزش	ب آالی الادب	م تورات	ح هنر و رسم	ح هنر و رسم	۴	
م سیاق عبری	ح معرفه الانبیا	م حفظا	ورزش	ح حساب	ح آالی الادب	م تورات	م تورات	۳	
ح جغرافی	ف دیکته	ف قرائت	م عبری	ف دیکته	ف قرائت	ف قرائت	ف قرائت	۲	
حساب	۱ دیکته	۱ دیکته	ی بازی	۱ قرائت	ی عبری	ی عبری	ی عبری	۱	
ی بازی	ی عبری	ی عبری	ف فارسی	ی عبری	۱ بازی	۱ شماره	۱ شماره	تہیہ	
تعطیل	تعطیل	تعطیل	ب دستور سخن	م تاریخ انبیا	ب تعلیمات مدنی	ب عبری	ب عبری	۵-۶	
تعطیل	تعطیل	تعطیل	م سپور	ب آالی الادب	م حفظا	ح حساب	ح حساب	۴	
تعطیل	تعطیل	تعطیل	ح جغرافی	ح حساب	ح آالی الادب	م سپور	م سپور	۳	
تعطیل	تعطیل	تعطیل	۱ مشق خط	۱ حساب	ف دیکته	ف قرائت	ف قرائت	۲	
تعطیل	تعطیل	تعطیل	ف روزنویسی	ف روزنویسی	۱ قرائت	ی سپور	ی سپور	۱	
تعطیل	تعطیل	تعطیل	ی سپور	ی سپور	ی عبری	۱ شماره	۱ شماره	تہیہ	

جمعه

سند شماره ۶۵/۳

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

راپورت مفتش اعزامی از مرکز درخصوص اختلافات مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان با معارف کاشان

مقام محترم ریاست اداره تفتیش دامت شوکتہ

حسب الامر در تعقیب حکم مطاع نمره ۲۴۷۸۸/۸۶۲۵ - ۰۸/۱۰/۴ [۱۳] پس از انجام مأموریت عراق از طریق قم به کاشان رفته در باب اختلافات مدرسه آلیانس اسرائیلیت با معارف کاشان تحقیق و رسیدگی نموده و اینک خلاصه تحقیقات و نتیجه اطلاعات خود را ذیلاً معروض می‌دارد. به طوری که در حکم مزبور تصریح شده بود کلیه اختلافات حاصله سه موضوع بوده است و اداره معارف کاشان در هر سه موضوع اعتراض داشته و به همین مناسبت هم به وزارتخانه راپورت داده بوده است:

موضوع اول: عدم اجرای پروگرام رسمی در کلاس‌های مربوطه مدرسه.

موضوع دوم: تأسیس کلاس اکابر شبانه بوده بدون اجازه و اطلاع اداره معارف.

موضوع سوم هم عدم اجرای قانون اتحاد شکل البسه بوده است.

در قسمت دوم و سوم به طوری که خود مدیر مدرسه هم کتباً در جواب سئوالات اینجانب اظهار داشته و تصدیق نموده است و به موجب مدارکی که در دوسیه موجود و مضبوط است کاملاً اعتراض اداره معارف کاشان وارد بوده است و مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلیت بدون اجازه معارف کاشان اقدام به تأسیس کلاس اکابر نموده و اوراق دعوتنامه رسماً برای اشخاص صادر و اعلاناتی هم تهیه نموده که عین اعلان و سواد ورقه دعوتنامه در دوسیه ضبط است و همچنین یک نفر از معلمین آن مدرسه با عمامه و لباس دراز در کلاس مشغول تدریس بوده و خود مدیر هم با این که هویت مشارالیه کاملاً معلوم نیست با لباس غیر متحدالشکل و کلاه فرنگی در مدرسه حضور داشت و توضیحاتی را که در این باب شفاهاً و کتباً داده‌اند

به هیچ وجه مطابق قانون نیست و کاملاً ایراد اداره معارف بموقع بوده است.

در قسمت اجرای پروگرام نیز متذکر می‌شود اگر چه محصلین مدرسه آلیانس اسرائیلیت تا آن مقداری که از مواد فارسی، تاریخ، جغرافیا و غیره تحصیل کرده‌اند نسبتاً خوب می‌دانستند و بلکه محصلین کلاس ۶ فارسی را بخصوص تا آنجایی که خوانده بودند بخوبی از عهده بر آمدند لیکن اولاً آن مقدار از موادی را که تاکنون تحصیل کرده‌اند کافی برای سال تحصیلی نبوده و اگر تا آخر سال به همین ترتیب تحصیل نمایند غیرممکن است که بتوانند در آخر سال از عهده تمام مواد مربوط به کلاس خود برآیند مخصوصاً محصلین کلاس ۶ خیلی عقب بوده و اگر بخواهند که در امتحانات سالیانه حاضر شوند ممکن نیست با این ترتیب از عهده برآیند مگر این که از مواد عبری و فرانسه کسر نموده بیشتر به قسمت مواد پروگرام رسمی پردازند. در این باب هم کتیباً در دفتر تفتیش مدرسه و هم شفاهاً به مدیر مدرسه تذکرات لازمه داده شد. ثانیاً جدول ساعاتی را که برای دروس محصلین تهیه نموده و به دیوار اتاق نصب نموده‌اند قدری با ساعات رسمی که در پروگرام تصریح شده مخالف و بعضی از مواد کمتر و بعضی بیشتر از میزان مقرر که در پروگرام معین شده منظور داشته و مخصوصاً یکی دو درس از قبیل سیاق در کلاس ۳ حذف و برای درس علم‌الاشیا درس جداگانه منظور گردیده است.

به علاوه دفتر نمرة روزانه که [بایستی] مطابق دفاتر رسمی و معمولی مدارس تنظیم شده باشد در این مدرسه مشاهده نگردید تا این که کاملاً اطمینان حاصل شود که معلم و اولیای مدرسه بر طبق جدول ساعات دروس تدریس می‌نمایند یا این که فقط جدول ساعات [مبیل] کلاس بوده و معلم هرطوری که میل خودش بوده است موادی را تدریس نموده است و دفتر نمرة هم که معلوم نبود مطابق چه اصولی تهیه و تنظیم گردیده، ذکری از عملیات معلمین و موادی که تدریس کرده‌اند نشده و بالاخره می‌توان تصدیق نمود که پروگرام رسمی به طوری که منظور نظر است در این مدرسه و مدرسه اناث آلیانس اسرائیلیت اجرا نگردیده و شاید در اثر تذکرات کتبی و شفاهی که مفصلاً در دفتر تفتیش راجع به نواقص مدرسه و همچنین به آقای مدیر مدرسه داده شد در آینده کاملاً پروگرام رسمی خود را اجرا بدارند. علاوه بر اعتراضات مذکوره در فوق که هر سه قسمت آن بر آقای مدیر مدرسه وارد می‌باشد به طوری که در ورقه سئوالیه اینجانب ملاحظه می‌فرمایید مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلیت از ارسال جواب مراسلات رسمی اداره معارف کاشان و انجام دادن دستورات مربوطه خودداری نموده و بلکه یکی دو

ققره از مراسلات معارف کاشان را قبول ننموده و مبادرت به جواب‌هایی در مقابل سئوالات اینجانب نموده که چندان قابل ملاحظه نیست برای این‌که بهتر از جریان امر مستحضر شوند خوب است به اوراق جوابیه مشارالیه که در دوسیه ضبط است مراجعه فرمایند.

گذشته از مراتب مذکوره در فوق به طوری که خاطر مبارک مستحضر است مدرسه آلیانس بنی اسرائیل امتیازنامه رسمی ندارد و مدرسه چهار کلاسه اناث آلیانس اسرائیلیت نیز که اخیراً تشکیل شده است و دارای امتیازنامه نیست با این‌که اجازه‌ای هم درخصوص نصب تابلو به اسم مدرسه اناث آلیانس اسرائیلیت ندارند مع‌ذلک مانند تابلو مدرسه ذکور تابلوی اناث را هم به اسم مدرسه نوشته و نصب نموده‌اند و بالاخره به همین واسطه که مدرسه مزبوره دارای امتیاز نبوده در بعضی از مواقع معارف کاشان در مراسلات رسمی خود به نام مؤسسه آنجا را خطاب نموده و به همین مناسبت مدیر آن مدرسه از قبول مراسلات به‌عنوان این‌که مؤسسه کلیمیان نوشته شده خودداری نموده است.

در خاتمه برای مزید استحضار خاطر مبارک معروض می‌دارد که قسمت اخیر مراسله جوابیه مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلیت درخصوص مطالبی که اظهار داشته و مخصوصاً آن قسمتی را که متذکر شده که بلاجهت به معارف کاشان بی‌لطفی می‌نمایند به کلی بی‌مورد و به طوری که اینجانب اطلاع پیدا نمودم رئیس فعلی معارف کاشان به هیچ‌وجه نظر مخصوص به مدارس نداشته بلکه با نهایت بی‌طرفی به عموم مدارس اعم از دولتی و ملی یا ملل متنوعه نظر داشته و دارد و مخصوصاً مشارالیه یکی از مأمورین وظیفه‌شناس بوده و می‌باشد و هیچ‌گونه نظر سوئی آن هم نسبت به مدرسه بنی اسرائیل نداشته و بالاخره بیشتر اعتراضات مشارالیه مطابق نظامات و اصول اداری بوده است.

آن قسمت از مطالبی را هم که مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلیت راجع به وضع تفتیش مفتش سیار در مراسله نمره ۱۲۴/۱۹۹-۸ ژانویه ۱۹۳۰ به وزارت‌خانه معروض داشته و متذکر گردیده که از نقطه نظر معلومات مفتش مزبور واجد شرایط مقرره نیست به فرض تصدیق تازه موضوع مربوط به مدیر مدرسه بنی اسرائیل کاشان نبوده و نخواهد بود و مربوط به نظر اولیای محترم وزارت جلیله متبوعه دامت شوکت می‌باشد. در هر حال بهترین دلیل بر این‌که یک قسمت عمده‌ای از اظهارات و شکایات مدیر مدرسه به کلی بی‌مورد و بی‌اساس می‌باشد یکی مراجعه به سواد مراسله نمره ۱۱۹/۱۸۷-۸/۹/۴ [۱۳۰] این مدرسه است به اداره معارف که

عیناً در دوسیه از نظر مبارک می‌گذرد و دیگر مطالبی است که در باب دو نفر از معلمین مدرسه دولتی اظهار داشته است و با این‌که اینجانب شخصاً مشارالیهما را با لباس متحدالشکل در مدرسه مشاهده نموده و راجع به ایام سابق نیز تحقیق نمودم، معذک مدیر مدرسه در جواب سؤال شفاهی بنده اظهار می‌دارد که به قرار مسموعات این‌طور بوده و بالاخره بیشتر از مطالب و شکایات خود را متکی به مسموعات و اظهارات شفاهی اشخاص می‌نماید.

در هر صورت برای این‌که در آینده حدود وظایف اداره معارف و مدرسه آلیانس اسرائیلیت کاشان معین و معلوم باشد در صورتی که صلاح بدانند بهتر این است که پس از استحضار از جریان دوسیه، امر مقتضی صادر و به طرفین ابلاغ گردد که در آتیه وزارتخانه و اداره معارف کاشان دچار زحمت نگردد و بی‌جهت وقت اولیای امور تضییع نشود.

مفتش اعزامی از مرکز

[امضا: امیر حسامی]

[۱۳]۰۸/۱۱/۱۲

[حاشیه راست:]: هویت مدیر معلوم است، تبعه فرانسه است. اجرای قانون اتحاد شکل هم در مدارس غیر دولتی از وظایف وزارت معارف نیست.

سند شماره ۶۶

پرداخت حقوق شهاب، معلم مدرسه فرانکو پرسیان

Mission Laique Francaise

نمره: ۴۶

[تاریخ:]: [۱۳]۰۹/۱۱/۹

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکته
با کمال توقیر و احترام معروض می‌دارد: آقای شهاب که اخیراً به جای آقای فخیم به سمت

معلمی فارسی و عربی لیسه فرانکو - پیرسان معین شده‌اند از تاریخ ۲۲ دی ماه مشغول تدریس می‌باشند. در صورتی که تاریخ ابلاغ حکم ایشان از ۳ دی ماه می‌باشد متمنی است تکلیف پرداخت حقوق دی ماه ایشان را تعیین فرمایند و اگر آقای فخیم از تاریخی که به مدرسه دیگر معین شده‌اند از حقوق استفاده نموده‌اند اعلام بفرمایید که حقوق آقای شهاب از تاریخ ابلاغ حکم ایشان پرداخت گردد و ضمناً متذکر می‌شود که آقای فخیم تا تاریخ ۲۲ دی ماه مشغول تدریس بودند.

مدیر مدرسه فرانکو - پیرسان

[امضا: م. مازاتو]

[مهر: دبیرستان فرانکو - پیرسان]

[حاشیه راست: پرونده پرسنلی. ۹/۱۱/۱۱]

[حاشیه پایین: آقای نوروزی دستور فوری صادر شود. ۹/۱۱/۱۲]

[مهر: ورود به دفتر پرسنل]

تاریخ: ۱۳۰۹/۱۱/۱۳

نمره: ۷۵۰۸

[مهر: ورود به اداره کل محاسبات]

تاریخ: ۹/۱۱/۱۵

نمره: ۸۰۶۵

[مهر: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف]

نمره: ۲۶۲۰۶

سند شماره ۶۷

گزارش حکومت استرآباد در مورد وضعیت مدرسه شوروی در بندر گز و تعطیلی آن مدرسه توسط وزارت معارف

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

حکومت استرآباد

مقام محترم ریاست اداره معارف و اوقاف استرآباد

در اجرای حکم نمرة ۳۶۳۳ به بندر جز عزیزمت و نظر به بارندگی زیاد و خرابی راهها به واسطه گل و باتلاق و انحصار وسایط نقلیه به دواب با نهایت مشقت دو روزه این مختصر راه را طی کرده لدی الورود به اتفاق آقای جدلی زاده به مدرسه شوروی رفته، جزئیات امور مدرسه را تفتیش و شرح وضعیت را مطابق ظاهر امور در دو ورقه علیحده نوشته و به امضای مدیر مدرسه شوروی رسانیده و تلواً از لحاظ محترم می گذرانند. چون با مراجعه به متحدالمال های وزارتنی لازم بود که اوراق تفتیشیه به امضای تصدیق مدرسه شوروی برسد. لذا نکته مهمی که در صورت ذکر نشده ذیلاً به عرض می رسانند: اگرچه در مدرسه مزبور قرار داده شده که روزی چهار ساعت روسی و یک ساعت فارسی تدریس شود یعنی شاگردان مدرسه شوروی در چهار سال به اندازه دو سال محصلین مدارس ابتدایی ایرانی زبان فارسی تحصیل کنند ولی این قرارداد نیز عملی نبوده و اجرا نمی شود. با میزان دروسی که تا به حال تدریس شده معلوم است که این قرارداد موضوعی ندارد و روی هم رفته در این مدرسه زبان فارسی کاملاً خوانده نمی شود. به علاوه کتبی که برای کلاس های روسی تهیه شده و همچنین وضعیت کلوب از حیث تشکیل قرائت خانه و نشر مجلات مخصوصه و وجود دستگاه رادیو فوق العاده قابل دقت و اهمیت می باشد که جزئیات آن شفاهاً به عرض رسید.

طاهری

سواد مطابق اصل است. [مهر:] حکومت استرآباد

سند شماره ۶۷/۱

[شیر و خورشید]

حکومت استرآباد

سواد صورت مجلس راجع به وضعیت مدرسه شوروی در بندر جز

در تاریخ روز ۲۲ بهمن ماه ۱۳۰۹ به موجب حکم نمره ۳۶۳۳ مورخه ۱۳۰۹/۱۱/۱ به اتفاق آقای جدلی زاده مدیر مدرسه دولتی بندر جز به مدرسه شوروی وارد شده و شروع به تفتیش شد. الف) مدرسه مزبور عبارت است از چهار اتاق و یک سالن متصل به یکدیگر و یک اتاق کوچک سه ذرعی که مخصوص مدیر و معلمین است.

ب) اثاثیه مدرسه در اتاق‌های درس به میز و نیمکت دو نفری و میز کوچکی برای معلم و چندین کارت که نقوش حیوانات و تیره‌ها [؟] در آن تصویر شده فقط در اتاق مدیر و معلمین تصاویر مشاهیر جدید روسیه از قبیل لنین و استالین و غیره به دیوارها نصب شده است.

ج) اعضای مدرسه عبارت بودند از یک مدیر و دو نفر معلمه و یک معلم فارسی و یک مستخدم. اسامی اعضا: سرارش آرساک ویت مدیر، نیناخانم سقری لس دیپلمه معلمه، میناسیان خانم [و] محمدعلی خان داداش اف.

د) سرارش آرساک ویت که حالیه مدیر مدرسه است اهل روسیه و تحصیلات مشارالیه در مدرسه متوسطه روس تبریز بوده و مدتی نیز در دارالمعلمین بادکوبه تحصیل کرده و از قرار اظهار خودش از مدارس فوق‌الذکر دیپلم و تصدیق دارد. در تاریخ ۱۵ دسامبر که قریب یک ماه و نیم قبل باشد به مدیریت این مدرسه انتخاب و وارد شده. قبل از آمدن مشارالیه نینا خانم که حالیه معلم است مدیره این مدرسه بوده؛ تمام روز را مشغول تدریس در کلاس‌ها هستند.

ه) نینا خانم سقری لس ویلی تحصیلات مشارالیه در مدرسه روس پهلوی بوده در سنه ۱۹۲۸ تحصیلات سیکل اول متوسطه را تمام کرده و دارای تصدیق‌نامه است. چهار ماه در

دارالمعلمین مسکو مشغول تحصیل بوده به معلمی مدرسه شوروی بندرگز مأمور و قبل از ورود مدیر جدید چندین ماه کفالت مدیریت مدرسه را عهده‌دار بود و روزی ۵ ساعت متوالی مشغول تدریس است.

و) محمدعلی خان داداش‌اف مذهب او اسلام، اهل بادکوبه، تحصیلات مشارالیه در مدرسه بارفروش بوده، دروس شش ساله ابتدایی را تمام کرده و تصدیق ندارد. روزی نیم ساعت در مدرسه شوروی زبان فارسی تدریس می‌کند و روزی یک ساعت و نیم با ماهی ۱۵ تومان حقوق در اداره پنبه کار می‌کند.

ز) میناسیان خانم معلمه زبان ارمنی و دست‌دوزی است؛ قلاب‌دوزی و خیاطی. تحصیلات مشارالیه در مدرسه ارمنه تبریز بوده و تصدیق‌نامه دارد. چهار ماه است که مستخدم این مدرسه است. سابقاً در مدرسه شوروی بارفروش معلمه بوده و کار خارج ندارد.

ح) حقوق مدیر مدرسه در ماه هشتاد تومان، حقوق نینا خانم در ماه پنجاه تومان، حقوق محمدعلی خان سی و پنج تومان، حقوق میناسیان خانم سی تومان است.

ط) محصلین و محصولات مدرسه چهل و پنج نفر می‌باشند که ده نفر از آن‌ها روسی و یک نفر از آن‌ها دختر مسلمه بقیه ۳۴ نفر ارمنی هستند.

ی) مدرسه مزبور چهار کلاس ابتدایی است و چون برای هر یک از کلاس‌ها یک کتاب مخصوص تعیین شده که در مدت یک سال تحصیلی آن کتاب را باید تمام کنند و تمام مواد تحصیلیه در کتاب‌های چهارگانه کتبی بنده آمده است. به این جهت پروگرام علیحده مطابق همان مواد مربوطه در کتب کلاسیکی است.

ک) کتب و لوازم‌التحریر از طرف مدرسه به اطفال داده نمی‌شود. خود محصلین خریداری کرده و از هر طفلی در ماه از دو تومان و پنج قران حقوق گرفته می‌شود. عایدات به مصرف حقوق و مخارج مدرسه رسیده اضافه آن از مسکو ارسال می‌شود.

ل) در این مدرسه به طور مطلق قوانین مذهبی شرعیات به هیچ زبانی اعم از روسی، ارمنی و فارسی تدریس نمی‌شود. مطابق اظهار مدیر مدرسه تدریس قوانین مذهبی جزو پروگرام روسی نیست. وضعیت تدریس دروس فارسی به طوری که مرسوم و معین شده است به قرار ذیل است:

۱. محصلین و محصولات کلاس یک روسی باید کتاب اول فارسی را در سال اول تا نصف

کتاب بخوانند و روزی یک ساعت برای تدریس زبان فارسی تعیین شده است.

۲. شاگردان کلاس دوم روسی نصف دوم کتاب اول فارسی را در سال دوم باید بیاموزند و روزی یک ساعت برای تدریس زبان فارسی اختصاص داده شده.

۳. شاگردان کلاس سوم روسی نصف اول از کتاب دوم فارسی را باید در عرض سال از حیث خواندن و نوشتن بیاموزند و روزی یک ساعت برای تدریس زبان فارسی اختصاص داده شده.

۴. شاگردان کلاس چهارم روسی نصف دوم از کتاب دوم فارسی را باید از حیث خواندن و نوشتن بیاموزند. روزی یک ساعت برای تدریس زبان فارسی در کلاس مزبور وقت تعیین شده است.

تبصره - زبان ارمنی در این مدرسه منحصر است فقط به خواندن و نوشتن، سایر مواد به زبان روسی است.

وضعیت دروس اطفال و میزان تحصیلات فارسی که تا ۲۲ بهمن تدریس شده است:

۱. شاگردان کلاس اول روسی از کتاب اول فارسی ۱۲ صفحه خوانده بودند. از قرار توضیحی که مدیر مدرسه و معلم فارسی داده‌اند علت اختصار به واسطه صغر سن اطفال و آشنا نبودن به زبان و کمی وقت تدریس است که روزی یک ساعت بیشتر نیست.

۲. شاگردان کلاس دوم روسی از کتاب اول فارسی ۲۹ صفحه خوانده بودند. علت عدم پیشرفت آن‌ها قلت ساعات تدریس زبان فارسی بوده.

۳. شاگردان کلاس سوم روسی از کتاب دوم فارسی ۱۶ صفحه خوانده بودند. علت اختصار به شرح فوق است.

۴. شاگردان کلاس چهارم روسی از کتاب سال دوم فارسی ۷۷ صفحه خوانده بودند علت اختصار مطابق شرح فوق به واسطه کمی ساعات تدریس برای زبان فارسی است. با شرح مراتب فوق روزی که فارغ‌التحصیل از این مدرسه شده و خارج می‌شوند میزان تحصیلات آن‌ها محاسبه شده از چهار سال دروس روسی مطابق پروگرام و دو سال زبان فارسی و دو سال زبان ارمنی.

مدیر مدرسه شوروی بندر جز

امضای روسی

جدلی‌زاده

سواد مطابق اصل است.

سند شماره ۶۷/۲

وزارت دربار پهلوی

کشف رمز از استرآباد

مقام منیع حضرت اشرف آقای تیمورتاش وزیر دربار پهلوی دامت عظمته
مدرسه روسها در بندر جز برخلاف پروگرام وزارت معارف و اوقاف رفتار [نموده]، از عملیات
معلم مدرسه اطلاعاتی رسید، به وسیله معارف تفتیش و از قرار حکم وزارت معارف و اوقاف
مدرسه تعطیل گردید.

نمره ۴۴۸۳ اردلان

[حاشیه پایین:] به عرض رسید. ضبط شود.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۰۹/۱۲/۲۵

نمره اندیکاتور: ۴۰۱

سند شماره ۶۷/۳

وزارت داخله

[شیر و خورشید]

حکومت استرآباد

نمره: ۴۵۸

به تاریخ: ۱۳۱۰/۱/۲۵

مقام منیع وزارت جلیله داخله دامت شوکته
چنانکه خاطر مبارک مستحضر است مدرسه شوروی در بندر جز به واسطه این که بر طبق
پروگرام وزارت جلیله معارف رفتار نمی نمودند از طرف اداره معارف تعطیل گردید. مطابق
مراسله اداره معارف عده [ای] از محصلین سابق مدرسه شوروی که منحل شده در خارج نزد

معلمین سابق آن مدرسه تحصیل می‌نمایند و تقاضا نموده بودند به وسیله حکومت و نظمیۀ بندر جز بانمایندۀ اداره معارف مساعدت بشود و از جمع شدن محصلین و تدریس معلمین مدرسه جلوگیری به عمل آید. بنابه تقاضای اداره معارف شرح لازم به اداره نظمیۀ استرآباد و حکومت بندر جز نوشته و برطبق جوابی که از اداره نظمیۀ استرآباد واصل گردیده به طوری که نمایندۀ معارف تقاضا نموده بود از تجمع محصلین مدرسۀ شوروی جلوگیری نموده و بعدها نیز مراقبت کامل به عمل خواهد آمد و مراتب محض مزید استحضار خاطر مبارک به عرض رسید.

[امضا: امان‌الله اردلان]
[مهر: حکومت استرآباد]

[حاشیۀ پایین: محرمانه به وزارت معارف سواد ارسال شود. ۱۰/۲/۱]

سند شماره ۶۷/۴

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

حکومت استرآباد

سواد مراسله قونسولگری شوروی مقیم استرآباد نمره ۵۳۰۱۹ مورخه ۲۵ مهر ۱۳۱۰ [۱]

بعدالعنوان

در تاریخ ۱۳ اکتبر جاری دوستدار شخصاً به شما اظهار داشتیم بر [ابر] اطلاعی از طرف سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی در ایران راجع به تحصیل اجازه افتتاح مدرسه شوروی در بندر جز که از دولت ایران اخذ گردیده است وصول نمودم. در عین حال به جناب عالی اظهار کردم که از روی این اصل از طرف دوستدار دستور داده شده است که برای تهیه مقدمات مدرسه و افتتاح آن اقدام نمایند. اظهارات دوستدار از طرف جناب عالی با رضایت تلقی

گردیده و در قسمت تشکیل آن که ممکن است از طرف جناب عالی مخالفت‌هایی به عمل آید هیچ نوع اظهاراتی نشده است.

صبح ۱۵ اکتبر مأمورین نظمیه به مدرسه حضور یافته و بدون آن که به مدیر مدرسه مراجعه و اخطاری نمایند و یا این که دستور کتبی از مقام مافوق خود به مدیر مدرسه ارائه دهند اعلان افتتاح مدرسه را که به دروازه نصب بوده کرده و داخل حیاط کلوب مدرسه شوروی گردیده و شاگردان را که در آنجا مجتمع یافته بودند متفرق کرده و اظهار داشتند که اداره نظمیه اطلاعی برای افتتاح مدرسه ندارد. بدین جهت در ساعت ۱۱/۳۰ دوستدار درصدد شدم که با جناب عالی مذاکره نمایم. نه جناب عالی و نه معاون شما در اداره حکومتی تشریف نداشتید. ناچار شدم که به مستخدمین شما مراجعه کرده و خواهش نمایم که به فوریت حالت منزجرانه دوستدار را از چنین اقدامات و رویه اداره نظمیه به جناب عالی رسانیده و قطع رفتار بی‌مورد اداره نظمیه را مطالبه کرده و صدور اوامر لازمه را برای امکان تشکیل مدرسه بخواهم.

فقط در ساعت ۵ بعد از ظهر جناب عالی به وسیله معاون خود تلفناً اطلاع دادید که اداره حکومتی اجازه برای افتتاح مدرسه شوروی از مرکز تحصیل نکرده است. چون اظهارات و اعتراض دوستدار راجع به عملیات اداره نظمیه بندر جز بدون جواب مانده است، در حالی که رضایت شما کسب شده بود و چون به تصور آن که معاون جناب عالی در قسمت اعتراض اختیاراتی نداشت مذاکره کند، لذا مذاکره را با ایشان قطع کرده و اظهار داشتم که کتباً به شما مراجعه خواهم نمود.

لذا جداً به رویه خشن اداره نظمیه اعتراض نموده و تصور می‌کنم که اگر عملیات اداره نظمیه بدون امر و اطلاع جناب عالی بوده است در این صورت اداره نظمیه با اراده شخصی و دلخواه خود اقدام نموده و مراعات دوستی را ننموده است. به علاوه دوستدار به خود اجازه می‌دهم اظهار کنم که عدم اطلاع از مرکز راجع به اجازه تأسیس مدرسه شوروی از طرف جناب عالی آن حضرت را مجبور می‌کرد که به اظهارات رسمی دوستدار با نظر اعتماد نگریسته و منطقاً در تعقیب آن دستورات و اوامر لازمه را برای بندر جز صادر می‌فرمودید. در عوض اقدامات طبیعی و دوستانه از طرف جناب عالی ما تفرقه شاگردان را که به کمک قوه اداره نظمیه صورت گرفته است مشاهده می‌کنیم. از طرف دیگر چنانچه تصور فرمودید که افتتاح مدرسه شوروی برای دو روز زودتر از موقع تحصیل اجازه تهران از طرف آن حضرت،

تهدیداتی به علاقه و زندگانی مملکت ایران وارد آورده ممکن بود از اصول موجوده دوستی بین ایران و شوروی صرف نظر کرده و به عملیات خشن متوسل نگشته و به وسیله اطلاع به دستدار به عنوان این که تا وصول اطلاع از مرکز در تأسیس مدرسه شوروی بی میل می باشند مبادرت می ورزیدید. حال که نه رویه اولی و نه ثانوی عملی گردیده و چنین واقعه حزن آوری پیش آمده است می نمایاند که در ولایت استرآباد مأمورین دولت ایران به روش کلی سیاست دوستانه که بین ایران و شوروی موجود می باشد اعتنا نکرده در حالی که مظاهر آن از طرف حکومت شوروی که اخیراً عده زیادی از اتباع ایران را که در حبس خانه های شوروی محبوس بوده مستخلص نموده است عملی و ابراز شده است.

در این صورت در ردیف چنین مراسلات اعتراضیه دستدار این قسمت را به اطلاع سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در ایران رسانیده و در عین حال به جوابی که آن حضرت به وسیله معاون خود تلفناً اظهار فرموده اید عدم تمایل شما را برای تجدید نظر و حل مسأله و ابراز مساعدت برای تشکیل مدرسه شوروی که اجازه آن از دولت ایران تحصیل گردیده است می نگرم. آقای حکمران موقع را مفتنم شمرده و احترامات فائقه را تقدیم می دارد.

کفیل قونسولگری اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی

در استرآباد

یوسف

سواد مطابق اصل است. [امضا: امیر پاشایی]

سند شماره ۶۷/۵

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

حکومت استرآباد

به تاریخ: ۱۳۱۰/۷/۲۸

نمره: ۳۶۰۵

محرمانه و مستقیم

ضمیمه: ۵

مقام منبع وزارت جلیله داخله دامت شوکته

چنانکه خاطر مبارک مستحضر است مدرسه شوروی در بندر جز به واسطه این که برطبق پروگرام وزارت جلیله معارف رفتار نمی نمود، از طرف اداره معارف تعطیل گردیده و به حالت تعطیل باقی است. در تاریخ سه شنبه ۲۰ مهر ماه قونسول شوروی به اداره حکومتی آمده و ضمن مذاکرات دیگر اظهار داشتند از سفارت شوروی به ایشان اطلاع رسیده است که دولت اجازه افتتاح مدرسه شوروی در بندر جز را داده اند. جواباً اظهار داشتیم چنین دستوری هنوز از مرکز نرسیده است.

دو روز بعد از این اظهار معلوم گردید که در بندر جز خواسته اند مدرسه را افتتاح نمایند و چون اجازه مرکز نرسیده است از طرف نظمی و معارف بندر جز اخطار شده است که از افتتاح خودداری نمایند و به مناسبت این که در بندر جز از افتتاح مدرسه جلوگیری شده قونسول شوروی مراسله [ای] در تاریخ ۲۵ مهرماه به بنده نوشته که سواد آن لفاً تقدیم و جوابی هم که تهیه شده است سواد آن از عرض می گذرد. چنانچه اجازه فرمایند همین جواب برای قونسول ارسال گردد. ضمناً ممکن است مقرر فرمایند نسبت به اصل موضوع اجازه افتتاح مدرسه از وزارت جلیله معارف نیز استفسار گردیده و اگر در این باب در تهران مذاکراتی به عمل آمده مراتب را مرقوم خواهند فرمود و محض مزید استحضار خاطر مبارک به عرض می رساند که تاکنون به اداره معارف استرآباد اجازه افتتاح مدرسه مزبور واصل نگردیده است.

[امضا: امان الله اردلان]

[مهر: حکومت استرآباد]

[حاشیه راست، اول:] اداره اول، با آقای وزیر معارف مذاکره شد، تصمیم وزارت معارف به افتتاح این مدرسه است و از قراری که اظهار داشته شرحی هم اخیراً در این باب به وزارت داخله نوشته‌اند که خواهد رسید. لهذا پس از وصول مراسله تلگرافاً به حکومت دستور بدهید.
۱۰/۸/۳

[حاشیه راست، دوم:] دفتر اقدام شد. ضبط.

[مهر:] ثبت کل وزارت داخله

نمره: ۲۱۰۶

تاریخ: ۱۰/۸/۴

سند شماره ۶۷/۶

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

حکومت استرآباد

مستقیم - استرآباد

قونسولگری محترم جماهیر شوروی

در جواب مراسله شریفه مورخه ۲۵ مهر ماه ۱۳۱۰ نمره ۵۳/۰۱۹ محترماً اشعار می‌دارد که در موقع ملاقات در اداره حکومتی از طرف آن دوستدار فقط اظهار شد سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی به آن دوستدار تلگراف نموده‌اند که اجازه افتتاح مدرسه شوروی در بندر جز از طرف دولت داده شده است. اینجانب جواباً اظهار داشتم چنین دستوری به اینجانب نرسیده است و اظهارات آن دوستدار و جواب اینجانب راجع به مدرسه شوروی در بندر جز فقط محدود به مراتب مندرجه فوق بوده و اظهار دیگری نشده است. بدیهی است هر موقع اجازه افتتاح مدرسه به اداره معارف استرآباد واصل گردد مطابق قواعد کلی به موقع اجرا گذارده خواهد شد. نسبت به ممانعت نظمی بندر جز از افتتاح مدرسه در مراتب مندرجه در مراسله آن دوستدار تحقیقات مقتضیه خواهد نمود و ضمناً خاطر شریف البته به این نکته متوجه است که

بدون حصول اجازه از طرف دولت شاهنشاهی نمی‌بایستی اقدام به افتتاح مدرسه شده باشد. در خاتمه با نهایت اطمینان لازم اظهار می‌دارد^۱ که همواره سعی اینجانب به روش دوستانه بوده و خواهد بود.

با تجدید مراتب احترامات فائقه
اردلان

سند شماره ۶۷/۷

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

نمره: ۱۹۳۸۰

به تاریخ: ۴ آبان ۱۳۱۰

وزارت جلیله داخله

در نتیجه مذاکراتی که راجع به اجازه افتتاح مدرسه شوروی بندر جز با وزارت جلیله امور خارج به عمل آمده و تعهدی که اولیای مدرسه نموده‌اند که در آتیه در مدرسه مزبوره اقدام به تبلیغ نشود به معارف استرآباد تلگرافاً دستور داده شد که از افتتاح آن مدرسه ممانعت ننمایند. متمنی است مقرر فرمایید حکومت استرآباد را هم از این امر مستحضر سازند.

[امضا: یحیی قرآگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه پایین، اول: اداره اول اقدام نمایند و جواب بدهند. ۱۰/۸/۶]

[حاشیه پایین، دوم: دفتر اقدام شد. ضبط.]

[مهر: ثبت کل وزارت داخله]

نمره: ۲۱۱۷

تاریخ: ۱۰/۸/۶

سند شماره ۶۸

درخواست دبیرستان ایران و فرانسه از وزارت دربار برای خرید ساختمان
استیجاری آن مدرسه از ماجر آن

Mission Laïque Francaise

از: مدیر دبیرستان ایران - فرانسه
به: حضرت اشرف تیمورتاش وزیر دربار پهلوی - تهران
[تاریخ: ۲۶ مه ۱۹۳۱]

حضرت اشرف

میسینون لاتیگ فرانسه در نظر دارد ساختمان آقای سهرابی^۲ پلاک ۵۷ واقع در خیابان فرمانفرمای سابق را که اکنون محل دبیرستان ایران - فرانسه است خریداری نموده و آن را تبدیل به دبیرستانی نماید که کاملاً شایستهٔ محصلین و کشور ایران باشد. این میسیون با کمال امتنان تقاضا دارد دولت ایران در صورت امکان یک شرکت خارجی را مجاز نماید در تهران ساختمان را برای استقرار یک مدرسه خریداری کند و یا در غیر این صورت یک شخص حقیقی همچون مدیر دبیرستان مجوز چنین خریدی را تحصیل نماید. با این عمل این میسیون به ادامهٔ فعالیت غیرانتفاعی خود که تحت نظارت شما به عهده گرفته امیدوار خواهد شد و همدردی و تفاهمی را که با سعه صدر از سوی شما نسبت به میسیون ابراز گردیده باز خواهد شناخت و امیدوار است از ادت و خیرخواهی که آن جناب تا به حال در حق دبیرستان ما در تهران مبذول فرموده‌اید بار دیگر به اثبات برسد. این میسیون از این که حضرت اشرف را مخاطب خود قرار داده، معذرت می‌خواهد زیرا می‌داند که جز در پرتو عنایات شما گشایش در این کار حاصل نخواهد شد و به جز عالی جناب کسی نمی‌تواند تصمیمی در این زمینه اتخاذ

۱. برابر با: ۱۳۱۰/۳/۵.

۲. به احتمال خوانده شد.

کند. در پایان از طرف این میسیون ارادت کامل و همچنین احترامات عمیق خود را به جناب عالی تجدید می‌نمایم.

[حاشیه بالا:] جواب بدهید که خود لیسه^۱ می‌تواند مالک خانه باشد.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۰/۳/۲۶

نمره اندیکاتور: ۲۳۲۵

سند شماره ۶۸/۱

[شیر و خورشید]

[تاریخ:] ۶ ژوئن ۱۹۳۱^۲

مازاتو عزیزم

در پاسخ نامه مورخه ۲۶ مه آن جناب به اطلاع می‌رساند مانهی ندارد و خود دبیرستان ایران - فرانسه می‌تواند مالک خانه باشد.

با تقدیم ارادت

[حاشیه چپ:] جواب به مسیو مازاتو رئیس لیسه فرانکو - پرشان اطلاع داده شد که خرید خانه مانهی ندارد.

۲. برابر با: ۱۳۱۰/۳/۶.

۱. Lycee = دبیرستان.

سند شماره ۶۹

ممانعت وزارت کشور از سفر علمی محصلین ایرانی مدرسه شوروی بندر
پهلوی

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

اداره اول

محرمانه

به تاریخ: ۱۱ خرداد ۱۳۱۰

نمره: ۲۰۱

وزارت جلیله دربار پهلوی

مطابق راپورت نظمیه بندر پهلوی که حکومت گیلان سواد آن را به وزارت داخله فرستاده است مؤسسين مدرسه شوروی در نظر گرفته اند صدی شصت از شاگردان مدرسه را در ایام تعطیل تابستان با سه نفر معلم برای گردش و ملاحظه صنایع شوروی به روسیه اعزام دارند. به حکومت گیلان دستور داده شد مراقبت و اقدامات مقتضی به عمل آورند که از مسافرت محصلین ایرانی جلوگیری شود. مراتب برای استحضار خاطر مبارک معروض افتاد.

[امضا: علی منصور]

[مهر: وزارت داخله]

[حاشیه پایین، اول:] با وزارت معارف مذاکره شود که از رفتن ایرانی ها به مدارس شوروی جلوگیری کنند.

[حاشیه پایین، دوم:] فرمودند اقدام شده است. ضبط شود.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۰/۳/۲۰

نمره اندیکاتور: ۱۱۲۹

سند شماره ۶۹/۱

[شیر و خورشید]

حکومت گیلان و طوالش

به تاریخ: ۲۰ تیر ۱۳۱۰

نمره: ۶۷۱۲

مقام منبع وزارت جلیله دربار پهلوی دامت عظمته

افتخاراً برای استحضار خاطر مبارک به عرض می‌رساند که بر طبق اطلاعات واصله از بندر پهلوی هیجده نفر از محصلین اتباع شوروی روز ۱۷ ماه جاری به معیت معلم مدرسه شوروی (راخمین ولد ساموئیل شماخ) بنا بر دعوتی که برای دیدن مؤسسات معارفی روسیه از آنها شده بود با کشتی فومن به بادکوبه عزیمت نموده. اولیای اطفال و کلیه رؤسای مؤسسات و منشی قونسولگری شوروی نیز در پل گمرک خروجی آنها را مشایعت نموده‌اند. سابقاً قرار بوده است یک عده از محصلین ایرانی را هم در تعطیل تابستان با خود ببرند ولی قبلاً اقدامات لازمه برای جلوگیری مسافرت محصلین ایرانی به روسیه به عمل آمد.

[امضا: رضاعلی دیوان‌بیگی]

[حاشیه پایین:] به عرض رسید. ضمیمه سابقه شود.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۰/۴/۲۶

نمره اندیکاتور: ۱۳۶۳

سند شماره ۷۰

گزارش در خصوص اهانت به دانش آموز ایرانی مدرسه شوروی در بندر انزلی

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

حکومت گیلان و طوالش

ضمیمه: یک ورقه اعلان

تاریخ: ۲۸ خرداد ۱۳۱۰

نمره: ۵۰۴۳

مقام منیع وزارت جلیله دربار پهلوی دامت عظمته

محض استحضار خاطر مبارک به عرض می‌رساند: ساعت ۸ بعد از ظهر روز بیستم ماه جاری از قنصلگری شوروی در بندر پهلوی تلفناً به نظمیة آنجا اطلاع می‌دهند که دو نفر از اتباع ایران خودسرانه وارد مدرسه شوروی شده اعلانی را که برای تهذیب اخلاق محصلین از طرف کارکنان مدرسه در سالن الصاق شده بود پاره می‌کنند و همراه می‌برند. نظمیة مرتکبین را که ماطاوس بوقوسیانس مشروب‌فروش ولیدا دخترش بوده جلب می‌کند. ماطاوس اظهار می‌دارد که در اعلان مزبور نسبت داده‌اند دخترش شب‌ها با مرد اجنبی در بولووار گردش می‌کند و در مقابل این توهین برای داشتن مدرکی اقدام به پاره کردن و برداشتن اعلان نموده است. نظمیة از نقطه نظر این که ماطاوس بدون مراجعه مستقیماً وارد مدرسه شده و اقدام نموده است قانوناً او را متخلف تشخیص داده به محکمه می‌فرستد و محکمه هم برای خلاف او دو روز حبس قایل می‌شود. مجدداً مادر لیدا شکایت می‌نماید که در مدرسه شوروی آن اعلان را تجدید نموده به دیوار چسبانده‌اند و در عین حال اظهار نگرانی می‌نماید که اولیای مدرسه دیگر نمی‌خواهند دختر او را بپذیرند در صورتی که یک سال به خاتمه تحصیلات او باقی مانده است.

وقتی مراتب از طرف حکومت بندر پهلوی به فدوی راپورت شد دستور دادم ویس قنصل شوروی را جداً متوجه نماید که این عمل کارکنان مدرسه آن‌ها که به عنوان تهذیب اخلاق می‌شود بکلی نقض غرض است و اگر دفعه دیگر تکرار شود بر طبق شکایت اولیای محصلین، محکمه رئیس مدرسه را جلب و قانوناً محکوم خواهد نمود. به علاوه به مادر و پدر لیدای

محصله خاطر نشان نماید که به هیچ وجه صلاح نیست اولاد خود را به مدرسه شوروی بگذارند و بلکه باید سعی کنند که سایر اتباع ایران هم اولاد خود را به مدرسه شوروی نفرستند. اینک عین معروضه را محض مزید استحضار خاطر مبارک لفاً تقدیم می‌نماید و ضمناً به عرض می‌رساند مادامی که در بندر پهلوی مدارس متعدد صحیحی وجود ندارد جلوگیری اطفال ایرانی از دخول مدرسه شوروی امر مشکلی است مگر آن‌که وزارت جلیله معارف نسبت به این موضوع اقدام عاجلی فرمایند.

[امضا: رضاعلی دیوان‌بیگی]

[حاشیه راست:] اعلان ضمیمه در ضبط وارد نشده.

[حاشیه بالا:] ضبط.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۰/۴/۲۶

نمره اندیکاتور: ۱۳۶۷

سند شماره ۷۱

گزارش بازدید طامسون (مدیر کالج انگلیسی‌ها در اصفهان) از قریه اسفرجان

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

حکومت اصفهان

دایره کابینه

نمره: ۲۶۵۲

تاریخ: ۱۳۱۰/۴/۲۷

مقام محترم وزارت جلیله دربار پهلوی دامت شوکته
محترماً عرض می‌نماید. طامسون مدیر مدرسه کالج انگلیسی‌ها^۱ در اصفهان مطابق معمول همه ساله با یک عده چهل نفری از شاگردان مدرسه به قریه اسفرجان، هفت فرسخی بالای

۱. در اصل: انگلیس‌ها.

شهرضا می‌روند. به نایب‌الحکومه محل دستور داده شده بود محرمانه مراقب عملیات و اظهارات آن‌ها باشد. به طوری که راپورت می‌دهد طامسون از صاحب منزل استفسار می‌کند که آیا حضرات قشقایی دیگر اسلحه دارند یا خیر؟ جواب داده می‌شود اسلحه خوب خود را نگاه داشته بعضی تفنگ‌های بی‌معنی [را] که به درد نمی‌خورد تسلیم دولت کرده‌اند. طامسون می‌گوید می‌خواهیم برای قشقایی‌ها تأسیس مدرسه بنماییم. میرزا داود گماشته طامسون به مشارالیه می‌گوید برای مقصود شماها تأسیس مریضخانه اولی‌تر است. مفتش نایب‌الحکومه علاوه می‌نماید که گویا خیال داشته‌اند به قشقایی هم بروند. راپورتاً عرض شد.

[امضا: شمس‌الدین جلالی]

[مهر: حکومت اصفهان]

[حاشیه پایین: مذاکرات لازم به عمل آمد.

[مهر: ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۰/۵/۳۰

نمره اندیکاتور: ۱۵۹۹

سند شماره ۷۱/۱

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

اداره حکومت اصفهان

محرمانه

تاریخ: ۱۳۱۰/۵/۱۳

نمره: ۳۰۷۳

مقام محترم وزارت جلیله دربار پهلوی دامت شوکتہ

محترماً در تعقیب نمره ۲۶۵۲ راجع به مسافرت طامسون مدیر مدرسه کالج انگلیس به عرض می‌رساند طبق راپورت نایب‌الحکومه شهرضا طامسون و همراهانش بالای قریه اسفرجان چادر زده و ۱۱ روز در آنجا توقف داشته و با عباسی کدخدای آنجا مرادده نموده یک روز هم به هرسنجان منزل عبدالله کیخا قشقایی و نصرالله‌خان کلانتر ایل دره‌شوری رفته‌اند و با

الیاس خان کشکولی و حسین خان دره‌شوری هم رابطه داشته‌اند. نایب‌الحکومه مزبور در صدد تحقیق است که نتیجه مذاکرات آن‌ها را به دست بیاورد.

[امضا: شمس‌الدین جلالی]

[مهر: حکومت اصفهان]

[حاشیه پایین:] به عرض رسید. ضبط.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۰/۵/۳۰

نمره: ۱۵۹۱

سند شماره ۷۲

درخواست مدارس آلیانس اصفهان و تهران مبنی بر دریافت اعانه و کمک به شاگردان بی‌بضاعت برای خرید کتب درسی

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مورخ: ۱۳۱۰/۵/۴

مقام محترم ریاست جلیله معارف و اوقاف اصفهان دامت شوکته

با نهایت احترام معروض می‌دارد از قراری که آقای مدیر مدارس آلیانس تهران اظهار می‌داشتند وزارت جلیله معارف از کلیه کتبی که برای دوره ابتدایی طبع کرده مقداری هم از آن کتب به محصلین بی‌بضاعت آن مدارس مجاناً داده است. از نقطه نظر این که در اصفهان هم در مدارس آلیانس عده زیادی فقیر و بی‌بضاعت قدرت ابتیاع کتب تحصیلی خود را ندارند و مستحق مکرمت و مساعدتی از طرف معارف می‌باشند و مقتضی است این تشویق و کمک دربارۀ این محصلین هم مبذول شود، لذا تمنی دارد مقرر فرمایند برای محصلین مدارس

آیانس اصفهان کتاب‌های دوره ابتدایی معارف مجاناً مرحمت شود. در خاتمه احترامات و تشکرات خود را تقدیم می‌دارد.

رئیس مدرسه آیانس اسرائیل

[حاشیه پایین:] سواد مطابق اصل است. [امضا: نورانی] ۱۰/۵/۲۱

سند شماره ۷۲/۱

مدرسه متوسطه آیانس اسرائیلیت - تهران

نمره: ۳۵۶

[تاریخ:] ۱۰/۱۱/۱۲

مقام منبع وزارت جلیله دربار پهلوی زیدت شوکته العالی

در طی تقدیم تشکرات قلبی نسبت به حسن نیت ذات مقدس، اختلال امور اداری مدرسه ایجاد نمود که شمه‌ای از اوضاع حاضر مدرسه را به عرض مبارک رسانیده و استدعای بذل توجهی نماید.

مؤسسات معارفی آیانس اسرائیلیت که قریب چهل سال است به خدمات ملی خود اشتغال دارند در تشکیلات معارفی خود نظری جز تعمیم معارف و کمک به اطفال بی‌بضاعت نداشته و تاکنون هم بودجه خود را با کم و بیش از عایدات محلی تأمین می‌نموده. از جمله محل عایدات مدرسه متوسطه آیانس اسرائیلیت تهران که برای تأمین بودجه خود داشته یک باب کاروانسرا و چند باب دکان بوده که در اثر خرابی ساختمان علاوه بر محرومی از عایدات در طول مدت خرابی برحسب ضرورت مقداری نیز جهت مخارج ضروری آن استقراض شده که تا مدتی مدرسه بایستی از محل همان عایدات مستهلک سازد.

وضعیت مذکور طوری اختلال و پریشانی برای مدرسه ایجاد کرده که کارکنان مدرسه را از هستی ساقط ساخته، شرح اغتشاش و اختلال امور مالی مدرسه را به عرض اولیای امور

وزارت جلیله معارف رسانیده تقاضای کمک و اعانه مانند سایر مدارس ملی نموده، مقام رفیع هم تاکنون مدرسه را امیدوار ساخته که در سال تحصیلی آتی پیش‌بینی در بودجه به عمل خواهد آمد. اینک از مقام منبع استرحاماً استدعای عاجزانه دارد که بذل توجه مخصوص در این موضوع فرموده موجبات آسایش ۱۶۰۰ نفر محصلین ایرانی را فراهم فرمایند. موجبات مزید تشکرات قلبی جماعتی خواهد گردید.

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] مدرسه متوسطه آلیانس اسرائیلیت - تهران

[حاشیه پایین:] توسط آقای قویم به وزارت معارف توصیه شود.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۰/۱۱/۲۴

نمره اندیکاتور: ۴۳۸۱

سند شماره ۷۲/۲

کارتن: ۱۰/ب

نمره کتاب: ۴۳۸۹/ح

دوسیه: ۴

وزارت جلیله معارف

مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلی شرحی از اختلال امور مالی مدرسه و عدم توازن بودجه جمع و خرج آن اشعار و در ضمن شرح خدماتی که مؤسسه مزبوره از حیث بسط و تعمیم معارف و کمک به تحصیل اطفال بی‌بضاعت از بدو تشکیل خود الی حال انجام داده است، تقاضا می‌نماید برای جلوگیری از انحلال آن از طرف آن وزارت جلیله مانند سایر مدارس ملی کمک و اعانه درمورد مدرسه مذکوره منظور شود و از قرار معلوم مستقیماً نیز به آن وزارت جلیله مراجعه و تقاضای بذل مساعدت نموده‌اند. اینک مراتب را تذکراً اشعار و توجه مساعد آن وزارت جلیله را به موضوع مرقوم جلب می‌نماید.

[امضای پیش‌نویس: یوسف علوی] ۱۰/۱۱/۱۸

سند شماره ۷۳

آمار معلمان مدرسه سن ژوزف

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مورخه: ۱۳۱۰/۱۲/۲۵

نمره: ۱۱۷۰

مقام محترم ریاست متبوعه دام بقاءه

حسب الامر به مدرسه سن ژوزف رفته جدول ساعات دروس و احصائیه معلمات را گرفته
تقدیم داشتم.

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین: ضبط.

[حاشیه راست: چهار ورقه.

سند شماره ۷۳/۱

معلماتی که فعلاً در مدرسه سن ژوزف مشغول تدریسند

کلاس اول و دوم و سوم، پسران، در هفته ۱۰ زنگ کار، بدرالزمان حسایی

کلاس اول دختران، در هفته ۱۰ زنگ کار، طاهره خانم طباطبایی

کلاس دوم و سوم، دختران در هفته ۱۰ زنگ کار، ماری (منصوراعظم) مرادیان

کلاس چهارم و پنجم، دختران در هفته ۱۰ زنگ کار، همایون تاج کاوسیان

[مهر: مدرسه سن ژوزف]

سند شماره ۷۴

مخالفت با درخواست جردن (مدیر مدرسه متوسطه آمریکایی) در مورد تأسیس
مدرسه عالی

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به تاریخ: ۱۳۱۱/۱/۱۴

نمره: ۳۰۹/۸۴۹

وزارت جلیله دربار پهلوی

در تعقیب امر شفاهی راجع به تقاضای تأسیس مدرسه عالی که مسیو جردن^۱ مدیر مدرسه متوسطه آمریکایی حضور عالی عرض کرده بود مشارالیه به این وزارتخانه احضار و پس از مذاکرات مفصل با ذکر دلایل و براهین کافی به مومی‌الیه ثابت شد که اظهارات او مقرون به صواب نبوده بدین معنی که وزارت معارف به قدر امکان با مدرسه آمریکایی همراهی داشته است مگر این که تقاضای مشارالیه راجع به تأسیس مدرسه عالی را با وضع فعلی صلاح ندیده. زیرا مدرسه متوسطه آمریکایی که چند سال قبل یکی از مدارس خوب مرکز به شمار می‌آمد اینک از بعضی مدارس متوسطه ملی هم عقب افتاده به دلیل این که از دو سال قبل که داوطلب برای امتحانات نهایی شش ساله متوسطه «شعبه علمی» معرفی کرده در سال اول از هشت نفر چهار نفر (دو نفر در امتحانات خرداد و دو نفر در امتحانات شهریور) پذیرفته شده‌اند و در سال دوم هشت نفر محصل فرستاده‌اند و متأسفانه هیچ یک از آنها از عهده امتحان بر نیامده. وزارت معارف برای آن که علت این امر را بداند تفتیش دقیقی در سال گذشته و هذالسنه در مدرسه مذکور به عمل آورد و در نتیجه تحقیق معلوم شد که مدرسه مزبور فعلاً فاقد معلمین کافی و لایق است و به همین جهت محصلین طبعاً نتوانسته‌اند موفقیت حاصل کنند و اگر وضع آنها چنین باشد هرگز نخواهند توانست به طوری که باید و شاید خود را برای امتحان حاضر نمایند.

۱. در اصل: ژوردن؛ اصلاح در همه موارد.

چون مدرسه عالی مستلزم داشتن محصل است و مدرسه آمریکایی به طوری که معروض افتاد بین کلیه محصلین خود یک نفر هم در امتحانات متوسطه‌نهایی (شعبه علمی) مقبول نداشته ناگزیر تأسیس مدرسه عالی بدون داشتن محصل و لوازم دیگر مفهوم خارجی پیدا نخواهد کرد. تاکنون مکرر به رئیس مدرسه آمریکایی گفته شده است که فعلاً اصلح طرق آن است که هم خود را صرف رفع نواقص مدرسه متوسطه کند تا سیصد نفر محصلی که فعلاً در آنجا اشتغال به تحصیل دارند عاقبت دچار عدم موفقیتی که در سال گذشته نصیب داوطلبان آن مدرسه شده نگردند. مشارالیه ظاهراً قانع و متعهد شده است که در هذّه‌السنه در رفع نواقص مدرسه متوسطه کوشش نماید. مراتب برای مزید استحضار خاطر مبارک مشروحاً معروض افتاد تا اگر مجدداً حضور عالی اظهاری نماید مطلب کاملاً روشن بوده باشد.

[امضا: یحیی قراگوزلو]

[مهر: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه]

[حاشیه راست: ضبط.]

[مهر: ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی]

تاریخ: ۱۳۱۱/۱/۱۶

نمره اندیکاتور: ۲۴۰

سند شماره ۷۵

گزارش وضعیت عمومی، آمار شاگردان و کلاس‌های مدرسه سن لویی

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره: تفتیش - راپورت هفتگی

تاریخ: ۱۳۱۱/۱/۱۶

اسم مدیر: آقای...^۱

خروج: مقارن ظهر

ورود در ساعت: هشت و ربع صبح

اسم و آدرس مدرسه: متوسطه سن لویی اناثه واقع در کوچه فهیم الدوله (خیابان علاءالدوله)

۱. احصائیه

غائب	عده شاگرد	[پایه تحصیلی]	غائب	عده شاگرد	[پایه تحصیلی]
۱۱	۳۵	تهیه فرانسه	۲۰	۸۰	اتاق تهیه
۴	۲۱	هفتم			اول
۳	۱۱	هشتم	۳	۲۳	دوم
-	۵	نهم	۴	۲۱	سوم
۲	۲۳	دهم	۳	۱۸	چهارم
۱	۸	یازدهم	۴	۱۲	پنجم
-	-	دوازدهم	۱	۱۲	ششم

مجموع عده: ۲۷۱ [شاگرد] ۵۶ [غایب]

۲. حفظ الصحه عمومی شاگردان [و] نظافت مدرسه: خوب است.

۳. عده مرضی اخراج شده و آن‌ها که تحت معالجه هستند [و] معالجه شده: معدودی از

غائبین مریض و تحت معالجه می‌باشند.

۱. یک کلمه خوانده نشد.

۴. حضور و غیاب و تعویق ورود مدیر و معلم در ماه: منظم است.
۵. الف) مراقبت و جدیت مدیر: خوب است.
- ب) مراقبت و جدیت معلمین و طرز تدریس هر یک: خوب است.
۶. تغییراتی که در پرسنل مدارس در ظرف ماه به عمل آمده: —
۷. تغییراتی که در جدول ساعات دروس به عمل آمده: —

سند شماره ۷۶

آمار شاگردان و وضع عمومی مدرسه ژاندارک

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تفتیش - راپورت هفتگی

نمره دوسیه: ۴۰۹

تاریخ: ۱۳۱۱/۲/۴ شمسی

اسم مدیر: مسیو ماری

اسم و آدرس مدرسه: ژاندارک

۱. احصائیه

مجانای	غائب	عده شاگرد	
دولتی	کلاً ۲۱	اتاق تهیه	
ندارد		۱۵	اول
۱	-	۳۵	دوم
ندارد	-	۲۵	سوم
۱	-	۳۵	چهارم
ندارد	-	۱۷	پنجم

ندارد	-	۱۷	ششم
۲	-	۱۶	هفتم
۲	-	۱۳	هشتم
۷	-	۲۵	نهم
۳	-	۱۰	دهم
۲	-	۸	یازدهم
	-		کلاس خصوصی فرانسه ۷۰

کلاس ۱۹

مجموع عده: ۴۷۹

ایرانی: ۲۹۰ نفر

مسیحی: ۱۸۹ نفر

۲. حفظ الصحه عمومی شاگردان - نظامت مدرسه: کلاس‌ها خوب ولی حیاط و پل‌ها کاملاً پاک نبود.

۳. عده مرضی (اخراج شده و آن‌ها که تحت معالجه هستند، معالجه شده) یک نفر حصبه‌ای دارند.

۴. حضور و غیاب و تعویق ورود مدیر و معلم در ماه

۵. [الف:] مراقبت و جدیت مدیر: خوب است مخصوصاً برای کلاس‌های فرانسه.

ب: مراقبت و جدیت معلمین و طرز تدریس هر یک: معلمات فرانسه کلاس‌های اول و دوم و سوم فرانسه و چهارم فارسی را دیدم خوب بودند ولی کلاس چهارم فرانسه چندان خوب نبود.

۶. تغییراتی که در پرسنل مدارس در ظرف ماه به عمل آمده: تغییرات ندارد.

۷. تغییراتی که در جدول ساعات دروس به عمل آمده: مطابق پروگرام است. احصائیه معلمات و ساعات تدریستان را در یک ماه قبل توسط خانم مطمئنه ارسال داشته‌اند. به این جهت مجدداً گرفته نشد و تغییری هم داده نشده است. به تمام کلاس‌ها سرکشی شد. قبل از ظهر غیر از کلاس‌های اول، دوم، سوم و چهارم تمام فرانسه تدریس می‌کنند و کلاس‌های ابتدایی فرانسه هم در قسمت آرامنه دیدم. بعضی‌ها خوب و بیشتر امتحانات متوسط بود.

۸. نظریات عمومی و دستورهایی که داده می‌شود: در کلاس‌های فرانسه امتحانات شد. جملات خیلی کوتاه فارسی به فرانسه را فقط می‌شد ترجمه کنند و این ترتیب یک غلط عمومی است که فرانسه یا زبان دیگر خارجی را مطابق فارسی ترجمه می‌کنند و رعایت قواعد دستوری نمی‌شود و این عیب در مدرسه ژاندارک هم هست. تذکر به مدیره دادم و خودش نیز معتقد بود و به معلمات دستورات داده شد. علت عمده این است که تمام معلمات فرانسوی را نیستند و فرانسوی‌ها هم فارسی نمی‌دانند تا پی به علت ببرند و یا ترجمه فرانسه به فارسی خوب بفهمند. در کلاس مختص به ارمنه چون معلم ارمنی است فرانسه را به ارمنی می‌فهماند. مدیره این قسمت را دقت داده به فارسی بفهماند و البته بهتر است که در عین حال فارسی را هم درست یاد بگیرند. به مدیره تذکر دادم که معلمه آن‌ها را از معلمات ایرانی فرانسه‌دان قرار دهند تا رفع این نقص بشود. مدیره اظهار نمود از طرف وزارت معارف امر شده است کلاس‌های ابتدایی فارسی فقط یک ساعت اول صبح فرانسه بخوانند و دو زنگ دیگر یا ساعات بعدازظهر فارسی بخوانند و این ترتیب خیلی به تحصیل محصلات ایرانی در یادگرفتن فرانسه لطمه وارد می‌کند و آن‌ها در صورتی که به مراتب باهوش و کارکن‌تر از ارمنه هستند، همیشه از فرانسه عقب‌اند و در مدت سه سال متوسطه وقت کافی برای تکمیل زبان فرانسه ندارند و به این جهت مجبورند بعد از اتمام کلاس یازده باز هم تحصیل فرانسه بکنند. بنابراین تقاضا دارند اجازه داده شود تمام کلاس‌ها، مطابق پروگرام، فرانسه را قبل ازظهر و فارسی را بعدازظهر تحصیل کنند. البته با ترتیب فوق‌الذکر ممکن نیست پروگرام وزارت معارف را کاملاً مجری داشت ولی ممکن است روزی دو ساعت فار[سی] بعدازظهر و یک ساعت قبل از ظهر تدریس بشود و روزی دو ساعت هم فرانسه داشته باشند.

[امضا: ناخوانا]

دستور

مراتب ذیل را باید مفتشین و مفتشات در موقع تفتیش در نظر گرفته و خلاصه اطلاعات نسبت به هر یک را در راپورت بنویسند:

۱. اوضاع مادی مدرسه: اثاثیه، لوازم‌التدریس، نقشه، کره، حیاط، نور، نظافت، مستراح، بخاری.
۲. انتظامات مدرسه: کلاس‌بندی شاگردان، ساعات دروس، تقسیم دروس نظامنامه‌های مدرسه.

۳. در دروس مراعات دستور رسمی می‌شود یا خیر، دفاتر نمره درس، دفاتر حاضر و غایب، دفاتر احصائیه.
۴. الف: طرز و وسایل تعلیم محصلین، طریقه سئوال و جواب آن‌ها، توجه شاگردان نسبت به معلم و شرکت آن‌ها در دروس.
- ب: تناسب دروس با سن و قوه شاگردان، انتخاب مواد و مطالب تعلیم شده، اهمیت تعلیمی و اخلاقی این مواد.
۵. کتب تدریس تناسب با کلاس دارد یا نه، طرز استعمال و استفاده از آن‌ها، کتب تدریس موافقت با دستور رسمی دارد یا خیر، کتب و لوازم التحریر به اطفال بی بضاعت داده شده است یا خیر.
۶. موضوع تکالیف و طریقه تصحیح آن.
۷. ظاهر شاگردان، نظافت لباس و ترتیب محاوره و عادات آن‌ها، ملاحظه دست و سر آن‌ها که مرض جدی دارند یا خیر.
۸. مکافات و مجازات شاگردان، چه قسم و چه اندازه، اهمیت و اثر آن.
۹. وسایل تربیت اخلاقی مطابق مثال‌های روشن و محسوس.
۱۰. قدر و اهمیت کلاس و درس.
۱۱. ذکر عقیده در لیاقت و کفایت معلم، طرز تعلیم و تربیت او.
۱۲. کتب تدریس از حیث مطالب و عبارت، جلد و حسن خط خوب. انتخاب شده یا خیر.
۱۳. در مدارس مجانی تحقیق از حال اطفال که اولیای آن‌ها اشخاصی با بضاعت نباشند.

سند شماره ۷۶/۱

[تاریخ: ۱۱/۲/۳۱]

ریاست محترم تفتیش وزارت جلیله معارف و اوقاف

اولیای وزارت جلیله معارف هر موقعی و خصوصاً اوان امتحان نهایی کتباً و شفاهاً امر و تأکید فرموده‌اند که معلمین و هیأت مدیره مدرسه فقط محصلین لایق و ساعی را برای امتحانات نهایی معرفی نموده و از معرفی افراد ضعیف کم‌کار احتراز جویند. لذا امسال هم حسب‌المعمول

از طرف هیأت مدیره مدرسه فقط افرادی معرفی شده‌اند که لیاقت آن‌ها مورد تصدیق معلمین بوده و موفقیتشان در امتحانات رسمی قریب به یقین بوده. متأسفانه بعد از این اقدام بموقع متحدالمالی از دوایر وزارتی منتشر و امر اکید صادر شد که همه افراد بدون ملاحظه لیاقت و صلاحیت برای امتحان نهایی پایه معرفی شوند. وصول این امر جدید هیأت مدیره مدرسه و خصوصاً معلمین را گرفتار حملات و توقعات بی‌موقع اولیای محصلان نموده و بدتر از همه دیسپلین مدرسه و اطاعت محصلان به کلی مختل و دست‌بند [ی] و سرکشی در مدرسه شروع شد. هیأت مدیره مدرسه پیش‌آمد این وضع ناگوار را فوراً به ریاست محترم امتحانات کتیباً اطلاع داده عدم امکان معرفی افراد نالایق را خاطر نشان نمود. مع‌هذا اخیراً از طرف وزارت جلیله معارف مأموری وارد مدرسه شده از اخطار کتیبی مذکور اظهار بی‌اطلاعی می‌کند، لذا هیأت مدیره مدرسه به وسیله این معروضه مراتب معروضه سابق را تکرار نموده و عدم امکان معرفی افرادی را که در دوره تحصیلی سالیانه نمره‌های صفر و یا غیبت فوق‌العاده داشته‌اند مجدداً خاطر نشان می‌کند. در خاتمه احترامات فائقه را معروض می‌دارد.

مدیر مدرسه ژاندارک

[امضا: ماری]

[حاشیه راست: در دوسیه مدرسه ژاندارک ضبط شود، در یک قسمت هم حق به جانب

مدرسه است. ۱۱/۳/۶

[مهر: مدرسه ژاندارک]

سند شماره ۷۶/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ: ۲۱ دی ماه ۱۳۱۱

نمره: ۱۳۲۳

اسم مدیر مدرسه: کلمیان

اداره تفتیش - راپورت هفتگی

اسم و آدرس مدرسه: ژاندارک

ورود: در ساعت نه و نیم صبح تا یازده و نیم

خروج: عصر ساعت ۴ بعد از ظهر

۱. احصائیه

مجانى	عده شاگرد	فارسی	عده شاگرد	[پایه تحصیلی]
۲	۱۷	هفتم (فارسی)	۲۰	اول (فرانسه)
۲	۱۵	هشتم	۱۴	دوم
۴	۱۹	نهم	۱۰	سوم
۵	۲۱	دهم	-	چهارم
۴	۷	یازدهم	-	پنجم
-	-	دوازدهم	۲۱۶ در هفت کلاس	ششم
			برای تصدیق حاضر می شوند.	
۱۷	۷۹		۲۶۰ کل عده است.	

مجموعه عده غایب: تقریباً ۲۱.

۲. حفظ الصحة عمومی شاگردان، نظافت مدرسه: خوب.

۳. عده مرضی اخراج شده و آنها که تحت معالجه هستند [و] معالجه شده: مریض سخت و

تحت معالجه ندارد بعضی موقتاً گریب دارند.

۴. حضور و غیاب و تعویق ورود مدیر و معلم در ماه.
۵. الف: مراقبت و جدیت مدیر: خوب است.
- ب: مراقبت و جدیت معلمین و طرز تدریس هر یک: معلمات فرانسه خوب هستند.
۶. تغییراتی که در پرسنل مدارس در ظرف ماه [به] عمل آمده: حاصل شده است.
۷. تغییراتی که در جدول ساعات دروس به عمل آمده: حتی در ماه رمضان هم تغییر نداده‌اند.
۸. نظریات عمومی و دستورهایی که داده می‌شود: ۳۱ نفر دختر ارمنی که در کلاس‌های فرانسه تحصیل می‌کنند داوطلب هستند ابتدایی فارسی را تحصیل کنند.
- به اجازه حضرت اشرف عده فوق را در یک کلاس برای خواندن کتاب‌های اول و دوم اداره معارف فقط خواندن و نوشتن فارسی را یاد می‌دهند. ۲۱۶ نفر شاگردانی که برای تصدیق حاضر می‌شوند در هفت کلاس تحصیل می‌کنند. تمام را رسیدگی کردم در هر زنگ مطابق یکدیگر مشغول کار بودند. کلاس دیپلم فرانسه امتحان فیزیک دارند خوب بودند. از تحصیلات فارسی امتحان نشد چون که کلاس‌های فارسی عصر تشکیل می‌شود و بایستی برای آن قسمت بعد از ظهر بروم. احصائیه معلمات و متعلمات را قرار دادم تهیه کرده بفرستند تا تقدیم شود.

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۷۷

گزارش در خصوص تعطیل مدرسه شوروی در بندر گز توسط معارف محل

[شیر و خورشید]

تشکیلات کل نظمیہ مملکتی

محرمانه

به تاریخ: ۱۱/۳/۲ [۱۳]

نمره: ۱۹۶۶

مقام منبع وزارت جلیله دربار پهلوی

طبق راپورت نظمیہ استرآباد روز اول اردیبهشت موقع مراجعت ترن پستی از شاهی رئیس مدرسه شوروی بندر جز، دندان اف به اتفاق یک مستخدم و سیزده نفر محصلات مدرسه مزبوره با پیراهن و کلاه قرمز رنگ به بندر شاه وارد شده شب را در عمارت مسافری راه آهن توقف نموده صبح روز بعد به بندر جز مراجعت نموده اند.

رئیس کل تشکیلات نظمیہ

[امضا: محمدحسین آیرم]

[حاشیہ راست: ضبط.]

سند شماره ۷۸

درخواست ا. ان. آیدین (مدیره مدرسه دوشیزگان اصفهان) در مورد صدور امتیاز مدرسه دوشیزگان مرسلین اصفهان

تاریخ: ۷ خرداد ۱۳۱۱

مدرسه دوشیزگان

نمره: ۳۹

اصفهان

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکته

با کمال احترام خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد که نوشتجات و اسناد لازمه و درخواست راجع به امتیاز مدرسه دوشیزگان مرسلین اصفهان (بهشت آئین) را تقدیم داشته و استدعا می‌کنم که امر فرمایید امتیاز مدرسه دوشیزگان مرسلین اصفهان (بهشت آئین) را به اسم یک مؤسسه که دارای شش کلاس ابتدایی و دو دوره کامل متوسطه، سیکل اول و دوم تا کلاس یازده صادر نمایند و به موجب همین ورقه تعهد می‌نمایم که پروگرام و نظامات و قوانین وزارت جلیله معارف ایران را راجع به مدارس خارجی متحدالمال نمره ۳۶۶۳ صادره از مقام وزارت جلیله را اطاعت نموده و مدلول آن را اجرا نمایم.

با تجدید احترامات فاتحه

[امضا: ا. ان. آیدین]

مدیره مدرسه دوشیزگان اصفهان

[حاشیه پایین:] اداره معارف، اسناد و مدارک مربوطه بر طبق صورت ضمیمه لف پاکت ضمیمه است. ۱۱/۴/۵

[حاشیه راست:] آقای افتخار، بر طبق متحدالمال راجع به تقاضای امتیاز از طرف مدیران خارجی جواب تهیه شود. [امضا: حبیب‌الله مظفری] ۱۱/۴/۸ [۱۳]

[مهر:] ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

تاریخ: ۱۱/۴/۸

نمره: ۶۲۴۹

سند شماره ۷۸/۱

اینجانب املی نورت آیدین امضاکننده ذیل قصد دارم یک باب مدرسه ابتدایی و متوسطه انات در حدود تحصیلات ۶ ساله ابتدایی و دوره اول و دوم متوسطه به نام دوشیزگان (بهشت آئین) در شهر اصفهان تأسیس نمایم.

برای اثبات شرایط مقرر در ماده ۱۰ قانون اساسی معارف مدارک منظمه را تقدیم داشته ضمناً ملتزم و متعهد می‌شوم که مدلول مواد ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۲۸ قانون مذکور را کاملاً متابعت کرده و پروگرام رسمی وزارت معارف را اجرا دارم.

به تاریخ ۲۰ تیر ماه شمسی ۱۳۱۲

[امضا: ا. ن. آیدین]

۱. باید تعیین نمود: مدرسه ابتدایی است یا متوسطه، ذکور است یا انات.
 ۲. باید تعیین شود: در حدود تحصیلات چهار ساله ابتدایی است یا شش ساله ابتدایی، سه ساله دوره اول متوسطه است یا شش ساله متوسطه.
 ۳. باید معین کرد مدرسه در چه محل تأسیس می‌شود: شهر یا قریه یا دهکده، ایالت یا ولایت یا بلوک.
 ۴. مدارک لازمه عبارت است از: سجل احوال راجع به سن، تصدیقنامه تحصیلات، تصدیق معارف راجع به عدم سوء عقیده و اخلاق، تصدیق عدلیه و نظمی راجع به عدم ارتکاب جنحه و جنایت.
- تبصره: تقاضاکننده معادل مبلغ دو قران تمبر به این تقاضانامه باید الصاق نماید.

سند شماره ۷۸/۲

مواد مستخرجه از قانون اساسی معارف مصوب مجلس شورای ملی (عقرب ۱۳۲۹)
 ماده ۱۰: کسی که می‌خواهد مدرسه افتتاح کند رعایت شرایط ذیل را بنماید:
 اول: مدیر مدرسه کمتر از سی سال نباید داشته باشد.
 دوم: بنای مدرسه را موافق ملاحظات حفظ‌الصحه که از طرف وزارت معارف مقرر شده است فراهم نماید.
 سوم: در مدارس ابتدایی مدیر باید دارای تصدیق‌نامه تحصیلات مدارس متوسطه و در مدارس متوسطه دارای تصدیق‌نامه تحصیلات عالی باشد.
 چهارم: مدیر مدرسه باید معروف به سوء عقیده و اخلاق و عادات ذمیمه نبوده مرتکب جنحه و جنایتی نشده باشد و معلمینی را هم که انتخاب می‌کند باید علاوه بر شرایط مزبوره هر کدام در فن خود تصدیق رسمی وزارت معارف را دارا باشند.
 ماده ۱۲: مفتش دولتی در کل مدارس و مکاتب رسمی حق ورود و تفتیش دارند و هیچ مدیری در هیچ موقع حق مخالفت ندارد.
 ماده ۱۴: وزارت معارف باید تدریس کتبی را که مضر به اخلاق و دین محصلین است ممنوع نماید و کتبی که از طرف وزارت معارف ممنوع شده باشد در هیچ مدرسه نباید تدریس شود.
 ماده ۱۷: پروگرام مدارس و مکاتب ابتدایی و متوسطه باید تعلیم واجبات دینی را به قدر لزوم شامل باشد.
 ماده ۲۸: مجازات بدنی در مکاتب و مدارس ممنوع است.

سند شماره ۷۹

درخواست احمد ضرابی (محصل مدرسه سن لویی) برای صدور کارنامه

مقام محترم وزارت جلیله معارف دامت بقاءه‌العالی

به عرض عالی می‌رسانم که اینجانب احمد ضرابی محصل کلاس پنجم متوسطه سن لویی چون

کارنامه آخر سال خود را گم کرده‌ام و مطابق قانون مدرسه باید کارنامه‌المثنی صادر نماید با این وصف مدرسه سن لوئی برای بنده کارنامه‌المثنی صادر نمی‌نماید. مستدعی از آن مقام محترم چنانم که امر و مقرر فرمایید که اداره کل تفتیش به کارهای بنده رسیدگی نمایند.
امر امر مطاع

[حاشیه پایین، اول:] اداره محترمه تفتیش، حسب الامر مقام رفیع معاونت کل دامت شوکتہ عیناً برای رسیدگی و تحقیق به آن اداره محترمه ایفاد می‌شود. [امضا: حبیب‌الله مظفری]
[حاشیه پایین، دوم:] آقای قزل ایغ اقدام نمایند. ۱۱/۷/۱۲

سند شماره ۷۹/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مورخه: ۲۵ مهر ۱۳۱۱

کفایت محترم اداره متبوعه زید اقباله

نسبت به مفاد معروضه منضمه احمد ضرابی محصل کلاس پنجم مدرسه متوسطه سن لوئی تحقیقاتی به عمل آورده نظر به این که محصل مزبور در امتحانات تجدیدی نیز قبول نشده است تراضاً [؟] مطالبه رضایت‌نامه و کارنامه نموده که از این مدرسه خارج شود و از آنجا که مشمول نظام وظیفه بوده مدرسه از صدورالمثنی امتناع کرده است. فعلاً احمد ضرابی حاضر شده است که تحصیلات خود را در کلاس پنجم همین مدرسه ادامه دهد و جزء محصلین کلاس مزبور حاضر و مشغول تحصیل شده است.

[امضا: قزل ایغ]

[حاشیه بالا:] ضمیمه دارد، معروضه احمد ضرابی محصل مدرسه متوسطه سن لوئی.

[حاشیه پایین:] ضبط شود. ۱۱/۷/۲۱

سند شماره ۸۰

گزارش اداره معارف و اوقاف آذربایجان در مورد تغییر در برنامه درسی
مدارس شوروی در تبریز و بندر انزلی

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

به تاریخ: ۱۳۱۱/۸/۱

نمره: ۱۱۰۹۴

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکته

مطابق راپورتی که مفتش این اداره از مدرسه شوروی داده مذکور به عنوان این که پس از تغییر اصول حکومتی مملکت روسیه و تغییراتی که در الفبا به عمل آمده است در پروگرام قسمت متوسطه هم تسهیلاتی قایل شده اند. به این معنی که کلاس پنجم ابتدایی را کلاس اول متوسطه نموده اند و طبق راپورت مفتش، بعضی مواد از قبیل فیزیک و شیمی در کلاس پنجم و ششم تدریس می شود که اصولاً در کلاس های ابتدایی نباید تدریس شود. لهذا مراتب را برای استحضار خاطر مبارک و صدور دستور مقتضی معروض می دارد که نسبت به این موضوع یعنی شناسایی کلاس های ۵ و ۶ آن مدرسه به عنوان متوسطه تکلیف قطعی این اداره را معین فرمایند.

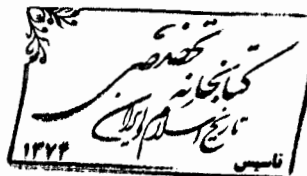
[امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین:] تعلیمات.

[مهر:] ورود به اداره کل معارف

نمره: ۸۸۱۲

تاریخ: ۱۱/۸/۷

سند شماره ۸۰/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

نمره عمومی: ۱۷۲۵۰
نمره خصوصی: ۸۸۱۲

تاریخ تحریر: ۱۱/۸/۱۱
تاریخ پاک‌نویس: ۱۱/۸/۱۴

اداره معارف و اوقاف ایالت شرقی آذربایجان

از مفاد راپورت نمره ۱۱۰۹۴ استحضار حاصل گردید. هر تغییری که دولت شوروی در پروگرام مدارس ابتدایی خود داده باشد مربوط به این وزارتخانه نخواهد بود، چه پذیرفتن اتباع ایران در مدارس ابتدایی خارجی اکیداً ممنوع است لکن برای اتباع خود مختارند به هر نحوی که صلاح می‌دانند پروگرام خود را تغییر دهند. حسب‌الامر مقام منیع وزارت جلیله متبوعه دامت شوکته تهیه شده است.

[امضای پیش‌نویس: حبیب‌الله مظفری] ۱۱/۸/۱۱

سند شماره ۸۰/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

نمره: ۸۳

سواد مراسله ژنرال قونسول شوروی

دوست محترم، مدرسه شوروی مراسله [ای] از طرف آن اداره جلیله وصول و در این مراسله

به عنوان این که شعبات ۵ [و] ۶ جزو کلاس های ابتدایی شناخته می شوند اخراج محصلین ایرانی را از شعبات مزبوره تقاضا فرموده اند. لیکن مطابق سیستم تعلیمات مدارس شوروی دوره ابتدایی عبارت از چهار کلاس است. زیرا محصلین مدارس مزبوره دوره مقدماتی تحصیلات خودشان را در کودکستان طی و بدین لحاظ هم شعبات ۵ و ۶ مدرسه شوروی مطلقاً جزو کلاس های متوسطه محسوب می شود که در این باب موافقتی بین سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی و وزارت جلیله معارف حاصل شده است. بنائاً تقاضای آن مشفق محترم را نتیجه سوء تفاهمی تشخیص داده مع هذا مراتب را از سفارت کبرای شوروی استعلام و خواهشمند است تا وصول جواب از طرف سفارت مشارالیه از انجام تقاضای مذکوره فوق موقتاً صرف نظر فرمایند.

با تقدیم مراتب مودت

ژنرال قونسول جماهیر شوروی

محل امضا

[مهر:] سواد مطابق اصل است

دفتر معارف ایالت شرقی آذربایجان

سند شماره ۸۰/۳

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

مورخه: ۱۱/۱۰/۲۵ [۱۳]

سواد مراسله اداره ایالتی

نمره: ۱۶۰۰۴

ژنرال قونسولگری محترم دولت جماهیر شوروی سوسیالیستی

در جواب نمره ۸۳ زحمت می دهد که اولاً کارهای مدارس و معارف اموری نیست که این اداره با آن ژنرال قونسولگری محترم داخل مکاتبه و مذاکره بشود و باید هر امر و دستوری که

از طرف وزارت جلیله معارف صادر می‌شود بدون استثنای بموقع اجرا گذارده شود. ثانیاً همان مطلبی که نوشته‌اید «مدارس شوروی^۱ دوره ابتدایی عبارت از چهار کلاس‌اند» دلیل قاطعی است بر این که اطفال ایرانی نباید در کلاس ۵ و ۶ به عنوان متوسطه وارد شوند و آن‌ها باید کاملاً مطابق پروگرام مملکت خود تحصیل نمایند. ثالثاً^۲ اگر هم بنا بود مهلتی داده شود مدت آن منقضی شده است. لهذا مقتضی است که مدرسه شوروی بدون تأخیر دستور نمره ۱۳۲۳۲ این اداره را بموقع اجرا بگذارند و از مقررات وزارت جلیله معارف تجاوز ننمایند.

محل امضای رئیس معارف

[مهر:] سواد مطابق اصل است.

دفتر معارف ایالت شرقی آذربایجان

سند شماره ۸۰/ع

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

به تاریخ: ۱۳۱۱/۱۱/۴

نمره: ۱۶۴۳۲

مقام منیع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکته

عطف به متحدالمآل نمره ۲۲۵۶۰/۸۱۹۶۰-۱۳۱۱/۹/۲۸ صادر از اداره معارف معروض می‌دارد که طبق تعلیمات وزارت جلیله که در این موضوع صادر شده بود از ورود اتباع ایران به کودکان مدارس خارجی قویاً جلوگیری شده و فعلاً در تبریز و نقاط تابعه به اسم کودکان با مدیریت اتباع خارجه که اتباع ایران را بپذیرند وجود ندارد.

[امضا: احمد محسنی]

[مهر:] اداره معارف و اوقاف آذربایجان

[حاشیه بالا، اول:] اداره معارف. ۳ بهمن ۱۳۱۱

۲. در اصل: ثانیاً.

۱. در اصل: شوروی.

[حاشیه بالا، دوم:] ضبط شود. [امضا: حبیب‌الله مظفری] ۱۱/۱۱/۱۶

[حاشیه پایین:] تعلیمات عمومی.

[مهر:] ورود به اداره کل معارف

نمره: ۳۹۰۵

[تاریخ:] ۱۳۱۱/۱۱/۱۶

سند شماره ۸۰/۵

[شیر و خورشید]

اداره کل تجارت

نقل از روزنامه تایمز - حکم صادره راجع به معارف در ایران

ضربه به نفوذ ساویت

امر صادره از مقام وزارت معارف منع می‌کند در آتیه اطفال ایرانی در مدارسی که توسط خارجی‌ها در این مملکت تأسیس شده‌اند داخل شوند. این حکم مقرر است از هفتم ماه سپتامبر که ابتدای سال تحصیلی است به موقع اجرا گذارده شود. نه فقط این امر شاگرد جدید را از دخول در این قبیل مدارس منع می‌کند بلکه هر ایرانی را از دخول در مدارس ابتدایی خارجی که سال اول و دوم آن‌ها است و این اوقات تعطیل کرده‌اند باز می‌دارد. به علاوه، این حکم نیز جهت قسمت‌هایی از سایر مدارس خارجی که برای تحصیلات ابتدایی نیستند مؤثر است. اغلب مدارس خارجه در تحت نفوذ ساویت و در تمام شهرهای بزرگ ایران متفرق و پراکنده‌اند، این قبیل مدارس و چند مدرسه تبلیغ آمریکایی را گفته‌اند شاگردهای غیرایرانی خود را نگاه دارند. این عمل یکی از وسایلی است که بر ایرانی‌ها مخالفت با ساویت‌ها مبرهن شده است تا اطفال خود را با اخلاق ایرانیت تربیت کنند و نگذارند آزادانه خیالات ساویتی در حوزه تحصیلات آن‌ها داخل شود.

[مهر:] ورود به دفتر وزارت دربار پهلوی

تاریخ: ۱۳۱۱/۸/۱۹

نمره اندیکاتور: ۴۶۴۲

سند شماره ۸۰/۶

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره کابینه

تاریخ: ۲۰ بهمن ماه ۱۳۱۱، نمره تلگراف: ۳۲۶، نمره قبض: ۲۰۷۰۱
کشف تلگراف نمره ۱۷۳۴۵ اداره معارف ایالت شرقی آذربایجان

وزارت جلیله معارف

در نتیجه مرقومه ۸۸۱۲/۱۷۲۵۰ مکرر به مدرسه روسها اخطار لازمه شده ولیکن به هیچ وجه مطابق دستور رفتار نمیکنند و هنوز در پنج و شش، شاگرد ایرانی قبول می کنند. در متوسطه هم مطابق دستور، فارسی درس نمی دهند. هر روز به عنوانی استعمال می کنند و در مقابل اخطار اخیر که اگر دستور وزارت علوم را مجرا ندارد مدرسه شما بسته خواهد شد باز تا سه شنبه بیست و پنجم استعمال نموده اند تکلیف چیست؟ ۱۷۳۴۵ احمد محسنی

سند شماره ۸۰/۷

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

سواد مراسله ژنرال قونسولگری شوروی، نمره ۸۳، مورخه ۷ مارس ۱۹۳۳

بعدالعنوان

مطابق اطلاع واصله از سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در ایران وزارت جلیله معارف با ملاحظه این که طبقات ۵ [و] ۶ مدرسه شوروی جزو کلاس های متوسطه مدرسه است مخالفتی با عدم اخراج محصلین ایرانی از طبقات مزبوره ندارد. بنائاً به مدیره مدرسه دستور داده شد محصلین ایرانی را از کلاس های مذکور اخراج ننماید. خواهشمند است

مراتب را به اطلاع ریاست محترم معارف آذربایجان برسانند و اما راجع به دروس زبان فارسی، مدرسه این حق را برای خود محفوظ می‌دارد که نسبت به محصلین اتباع شوروی تعداد دروس را مطابق میل ریاست محترم و مقتضیات پروگرام مدرسه شوروی معین و در قسمت دروس اتباع ایران، مدیره مدرسه مستقیماً با آقای رئیس معارف ایالتی وارد مذاکره خواهد شد. با تقدیم مراتب مودت.

ژنرال قونسول اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در تبریز

سند شماره ۸۰/۸

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

سواد مراسله ژنرال قونسولگری محترم شوروی، نمره: ۸۳، مورخ: ۲۵ مارس ۱۹۳۳

بعدالعنوان

ریاست محترم معارف ایالتی آذربایجان در اصرار خودشان راجع به اخراج محصلین ایرانی از طبقات ۵ و ۶ مدرسه شوروی که به عقیده ایشان جزو کلاس‌های ابتدایی می‌باشند ادامه دادند. دوستدار یک بار دیگر متذکر می‌گردد که طبقات ۵ و ۶ مدارس شوروی جزو متوسطه هستند و چنانچه قبلاً نیز اطلاع داده است موافقتی در این موضوع بین وزارت جلیله معارف و سفارت کبرای اتحاد جماهیر شوروی در تهران به عمل آمده است. بنائاً خواهشمند است اقداماتی توسط مقامات مربوطه برای رفع اشکالاتی که از طرف ریاست محترم معارف نسبت به مدرسه شوروی به عمل می‌آید اتخاذ فرمایند. در عین حال دوستدار مجدداً به سفارت کبرا مراجعه و کسب تکلیف نموده و از ریاست محترم معارف خواهشمند است تا وصول جواب از اصرار اجرای مقتضیات خودشان موقتاً خودداری نمایند. دستورات لازمه بر طبق مراتب فوق به مدیره مدرسه نیز داده شده است.

با تجدید مراتب مودت ژنرال قونسول

سند شماره ۸۰/۹

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

نمره: ۱۳۲۳۲

مدرسه شوروی

از قراری که مفتش اداره، راپورت داده است در آن مدرسه از اتباع ایران در کلاس‌های ۵ و ۶ به عنوان این که کلاس‌های مزبور مطابق پروگرام دولت شوروی کلاس‌های متوسطه به شمار می‌روند پذیرفته‌اید. چون طبق دستور تعلیمات وزارت جلیله معارف کلاس‌های ۵ و ۶ هم جزء کلاس‌های ابتدایی مدارس ایران محسوب می‌شود لذا از پذیرفتن اتباع ایران ذکور و اناث در کلاس‌های مزبور خودداری نموده و فعلاً هم هر قدر از این قبیل محصلین در کلاس‌های ۵ و ۶ دارید فوراً اخراج نمایید که به مدارس ایرانی بروند.

محل امضای احمد محسنی

[مهر]: سواد مطابق اصل است.

دفتر معارف ایالت شرقی آذربایجان

سند شماره ۸۰/۱۰

[شیر و خورشید]

ریاست وزرا

نمره: ۳۰۵۷

به تاریخ: ۵ مرداد ۱۳۱۲

محرمانه است

کفالت محترم وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

سابقاً گفته شده بود که اطفال ایرانی به مدرسه شوروی در پهلوی نروند چه که پروگرام ایران غیر از پروگرام شوروی است. از قراری که شنیده می شود این رعایت کاملاً به عمل نیامده است. باید در اطراف آن مطالعه کرد و طریق جلوگیری را به دست آورد که اطفال برای این مملکت تربیت شوند.

[امضا: مهدی قلی هدایت]

[مهر: کابینه ریاست وزرا]

[حاشیه پایین، اول: تعلیمات. ۱۲/۶/۲]

[حاشیه پایین، دوم: اداره معارف و تعلیمات، فرمودند دستور متحدالمالی صادر شود (به جاهایی که از این قبیل مدارس است) که تأسیسات خارجی می توانند مدارس ابتدایی داشته باشند فقط برای اتباع مملکت خودشان و به هیچ وجه نباید از اطفال تبعه ایران در این مدارس بپذیرند. مأمورین معارف اگر در تفتیش مدارس مزبور اطفال ایرانی بپذیرند باید به مدرسه اخطار نمایند و اگر بعد از اخطار باز نگاهداری کردند به کمیسر محل بگویند که قطعاً

جلوگیری نماید. ۱۲/۶/۱]

[مهر: ورود به اداره کل معارف]

نمره: ۵۶۹۰

تاریخ: ۱۲/۶/۲

[مهر: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف]

تاریخ: ۱۲/۶/۲

نمره: ۱۲۷۰۲

سند شماره ۸۰/۱۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره کل معارف

دایره تعلیمات عمومی

نمره: ۱۳۳۰۰/۵۹۳۲

به تاریخ: ۱۳۱۲/۶/۵

متحدالمآل

با این که طی متحدالمآل نمره [۸۹۸۰/۴۳۴۸] اعلام شد که در مدارس ابتدایی خارجی نباید به هیچ وجه شاگردان اتباع ایران پذیرفته شوند مع هذا به موجب اطلاع واصل در بعضی نقاط رعایت کامل در اجرای این دستور به عمل نیامده است. لازم است مدارس اتباع خارجه را تفتیشات دقیق نمایید اگر اطفال اتباع ایران در آن مدارس دیدید فوراً به مدیر مدرسه اخطار کنید این ها را اخراج نماید و مراتب را به مرکز راپورت دهید.

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۸۱

مخالفت وزارت معارف با افتتاح کودکستان و وطن توسط آلیس کوانیان در تهران

مورخه: ۱۶ آبان سال ۱۳۱۱

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکته

محترماً معروض می دارد اینجانبه آلیس کوانیان تبعه دولت علیه ایران دارای سجل نمره ۶۱۲۷ تحصیلات خود را در مدرسه متوسطه نمره ۷۲ تفلیس تمام کرده ضمناً کورس پداگوژی را در مدرسه مزبور به اتمام رسانده و مدت هفت سال در اصول تعلیمات مربوطه به کودکستان تجربه

و عمل داشته مایل هستم در تهران در تحت توجهات عالیه آن وزارت جلیله در خیابان نوبهار یا یوسف آباد یا قوام السلطنه کودستانی افتتاح نمایم. چون هنوز امتیاز در دست نداشتم نتوانستم محلی را قطعاً تعیین نمایم. معلمه‌هایی که در کودکستان مزبور تدریس خواهند نمود عبارتند از: ۱. زیور خانم صبیئه آقای عادل خان زیادخان تبعه دولت علیه ایران دارای سجل نمره ۱۹۳۹۸ دیپلمه مدرسه انائیه آمریکایی با تجربیات ۴ ساله در مدرسه مزبور. ۲. سیرامارک خانم گریگوریان تبعه دولت علیه ایران دارای سجل نمره ۶۸۶۲ دیپلمه مدرسه ارامنه در تهران با تجربه ۲ سال در کودکستان مدرسه انائیه آمریکایی. پروگرام به قرار ذیل است:

۱. اخلاق، حکایات مختصر اخلاقی، تشریح فصول اربعه، حساب فکری، ژیمناستیک، توسعه سامعه و توسعه حواس پنجگانه.

۲. مقدمات موسیقی، سرود، بازی.

۳. مقدمات صنایع یعنی ساختن آلات از گل و از کاغذ و غیره.

۴. طرز غذا خوردن، دیسیپلین، نظافت، صبر، تحمل و ادب و غیره.

۵. قسمت حفظ الصحه، بازی‌های مختلفه در هوای آزاد، حمام آفتاب، اسپرت در هوای آزاد. انائیه و لوازم جهت کودکستان: در بدو افتتاح کودکستان به قدر لزوم میز و نیمکت و اشیای لازمه کار تهیه خواهد شد. هرگاه بودجه شخصی اجازه دهد بیانوی اجاره خواهم کرد. ظروف جهت غذای اطفال، سینه‌بند، حوله، روشویی و اشیای خرده‌ریز دیگر به انتظار این‌که آن وزارت جلیله نسبت به تقاضای اینجانبه که جز خدمت و ترقی و تربیت ابنای دوشیزگان وطن منظور دیگری ندارد به حسن نظر تلقی فرموده و مقرر خواهند فرمود اجازه افتتاح کودکستان را (که کودکستان وطن نامیده می‌شود) صادر فرمایند. احترامات فائقه را تقدیم می‌دارد.

ا. کوان

[امضا]

آدرس اینجانبه: خیابان یوسف آباد، عمارت آقای سپهبد، آپارتمان چهارم
[حاشیه چپ:] شفاهاً به خانم آلیس کوانیان تذکر داده شود مدارک خود را تهیه و ارسال دارد تا اجازه تأسیس کودکستان به نام او صادر شود. بنابراین فعلاً تصدیق‌نامه خود را بیاورد.

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۸۱/۱

مدرسه انائیه آمریکایی - تهران

میس دولیتل

رئیس مدرسه انائیه آمریکایی

به تاریخ: ۱۸ آبان ۱۳۱۱

مقام منبع وزارت جلیله معارف دامت شوکته العالی

خاطر محترم حضرت اشرف را مستحضر می‌دارد: در قضیه صدور متحدالمال از آن وزارتخانه جلیله راجع به مدارس خارجه که به مفاد آن اطفالی که تبعه دولت علیه ایران هستند در کودکستان پذیرفته نشود حسب الامر اطاعت و کودکستان مدرسه منحل و بسته شد و این کودکستان قریب دو سال در تحت مراقبت و تربیت و سرپرستی (میس اریا آلیس کوآن خانم) ارمنیه در مدرسه آمریکایی بوده و مخدره در علم تربیت و اخلاق اطفال و کودکان دارای تصدیقنامه از مدرسه عالی خارجه بوده و نیز هیأت رئیس مدرسه در حسن اخلاق و سازش با اطفال کودکستان نهایت رضایت را از مخدره دارند. زیاده احترامات فائقه خود را تقدیم می‌دارد.

[امضا: میس دولیتل]

[حاشیة راست:] تاریخ تولد آلیس کوانیان مطابق ورقه هویت او.

سند شماره ۸۱/۲

[تاریخ:] ۴ اردیبهشت ۱۳۱۲

مقام منبع وزارت جلیله معارف دامت شوکته

در تعقیب مرقومه محترم نمرة ۱ به عرض می‌رساند البته همان طور که آن مقام منبع تصمیم

گرفته‌اند که کودکستان منحل شود مانعی نخواهد بود و منحل خواهم کرد ولی البته خاطر مبارک مستحضر است که برای ایجاد کودکستان تاکنون مخارج فوق‌العاده [ای] را متحمل شده‌ام. خانه اجاره کرده‌ام و اثاثیه تهیه نموده‌ام و اگر قرار شود همین حالا امر مبارک را بموقع اجرا بگذارم و کودکستان را منحل کنم و شاگردان را جواب کنم، چون نمی‌توانم شهریه شاگردان را از اولیای آن‌ها دریافت کنم خسارت فوق‌العاده به اینجانب متوجه خواهد شد. در صورتی که اگر اجازه فرمایند این دو ماه تا آخر سال را مدرسه دایر باشد تا اینجانب بتواند ترتیب محاسبات کودکستان را طوری تصفیه کرده و سر و صورتی بدهم که خسارت هنگفتی به اینجانب وارد نیاید. اگر آن مقام منیع با این پیشنهاد موافقت فرمایند هم نظریه وزارت جلیله معارف عملی شده و هم به اینجانب خسارت وارد نیامده است. امر عالی مطاع است.

مدیر کودکستان وطن

[امضا: آلیس کوان]

آدرس خیابان پاریس، کودکستان وطن، مادمازل البیس کوان.

[حاشیه راست، اول:]: تعلیمات. ۱۲/۲/۷

[حاشیه راست، دوم:]: ریاست محترم متبوعه دامت شوکته اگر با پیشنهاد مدیر کودکستان

موافقت می‌فرمایند دستور مرحمت فرمایید و الا جواب مقتضی نوشته شود. ۱۲/۲/۸

[حاشیه راست، سوم:]: با اینجانب مذاکره شود. [امضا: حبیب‌الله مظفری] ۱۲/۲/۹

[مهر:]: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف

تاریخ: ۱۲/۲/۷

نمره: ۲۳۹۲

[مهر:]: ورود به اداره کل معارف

نمره: ۱۲۷۲

[تاریخ:]: ۱۲/۲/۷

سند شماره ۸۲

درخواست شاگردان مدرسه آمریکایی پسرانه تبریز برای انتشار روزنامه

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

ضمیمه: ۱ فقره

به تاریخ: ۱۳۱۱/۹/۲۱

نمره: ۱۴۳۶۴

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکته

شاگردان سال ششم مدرسه ذکور آمریکاییان تقاضا نموده‌اند که به آن‌ها اجازه داده شود در خود مدرسه روزنامه با ماشین هموگراف طبع و نشر نمایند. اینک نمونه‌ای از روزنامه آن‌ها را که فرستاده‌اند در ضمیمه تقدیم می‌نمایم که مقرر فرمایید دستور لازم نسبت به این موضوع صادر فرمایند.

[امضا: احمد محسنی]

[مهر: اداره معارف و اوقاف ایالتی آذربایجان - ۱۳۰۹]

[حاشیه پایین: انطباعات. ۱۱/۱۰/۶]

[مهر: ورود به اداره کل معارف]

نمره: ۱۲۳۸۰

[تاریخ: ۱۳۱۱/۱۰/۶]

[مهر: ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف]

[تاریخ: ۱۱/۱۰/۶]

نمره: ۲۳۰۴۲

سند شماره ۸۲/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف

دایره انطباعات

اداره معارف و اوقاف ایالت شرقی آذربایجان

در جواب نمره ۱۴۳۶۴ متضمن نمونه روزنامه‌ای که شاگردان سال ششم مدرسه ذکور آمریکاییان تبریز تهیه و تقاضای اعطای اجازه طبع و نشر آن را کرده‌اند اشعار می‌دارد هیچ روزنامه و مجله [ای] مطلقاً در مملکت نمی‌تواند طبع و نشر شود مگر آن‌که امتیاز آن از طرف وزارت معارف با رعایت مواد ده‌گانه از فصل سوم قانون مطبوعات و فقره ۱۱ از ماده ۱۲ قانون شورای عالی معارف صادر شده باشد. این مطالب را به آنان گوشزد کرده آنان را کاملاً آگاه سازید.

سند شماره ۸۳

آمار شاگردان مدرسه متوسطه سن لویی

کالج سن لویی

ایران - تهران

[تاریخ: ۱۱/۹/۲۶]

احصائیه محصلین کلاس های مدرسه متوسطه سن لویی

مجانای دولتی	غائب	مجموع	کلاس ها
-	۲	۳۷	کلاس تهیه متوسطه
۶	۲	۱۹	کلاس تهیه اول متوسطه
۱	۲	۱۵	کلاس تهیه دویم متوسطه
۱	۱	۱۳	کلاس سوم متوسطه
۶	۴	۲۸	کلاس پنجم متوسطه
۱۳	۱۱	۴۱	کلاس ششم متوسطه
۲۷	۲۲	۱۵۳	جمع

[امضا: ناخوانا]

سند شماره ۸۴

آمار شاگردان مدرسه آلیانس اسرائیلی تهران

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تفتیش

اسم و آدرس مدرسه: مدرسه آلیانس اسرائیلی [تهران]

راپورت هفتگی

اسم مدیر: میریام نانسی

تاریخ: ۱۳/۱۱/۱۹

۱. احصائیه

کلاس	عده شاگرد	کلاس	عده شاگرد
اتاق تهیه	۵۱	پنجم	۵۱
اول	۷۵	ششم	۲۶
دوم	۹۷	هفتم	۲۴
سوم	۵۴	هشتم	ندارد
چهارم	۴۵	نهم	۱۶

مجموع عده: ۳۹۹

جمع کل: ۴۳۹

۲. حفظ الصحه عمومی شاگردان [و] نظافت مدرسه: نظافت خوب و یک شاگرد فقط زرد زخم داشت خارج کردند رفع شود.

۳. عده مرضی، اخراج شده و آن‌ها که تحت معالجه هستند و معالجه شده: چند نفر گریب دارند.

۴. حضور و غیاب و تعویق ورود مدیر و معلم در ماه: در دفتر مرتب است.

۵. الف) مراقبت و جدیت مدیر: خوب است.

- ب) مراقبت و جدیت معلمین و طرز تدریس هریک: معلمه کلاس ۹ و ۶ را دیدم خوب بودند.
 ۶. تغییراتی که در پرسنل مدارس در ظرف ماه به عمل آمده: ندارد.
 ۷. تغییراتی که در جدول ساعات دروس به عمل آمده: ندارد.
 ۸. نظریات عمومی و دستورهایی که داده می‌شود: ترتیب مدرسه کماکان خوب است ولی کلاس‌های سمت مشرق و جنوب از حیث آفتاب کم بهره دارند. ولی بخاری‌های آن‌ها منظم بوده است. عده غایب‌ها زیاد هستند. می‌گویند در زمستان ۶۰ نفر هر روز غایبند تذکر دادم که رسیدگی بیشتر بکنند.

[امضا: دولت‌آبادی]

سند شماره ۸۵

گزارش مدرسه فرانکو-پرسان مشتمل بر اسامی اتباع ایرانی و غیرایرانی فاقد تصدیق‌نامه شش ساله ابتدایی

لیسه فرانکو-پرسان

صورت توابع ایرانی که دارای تصدیق شش ساله ابتدایی نمی‌باشند

ملاحظات	تابعیت	سن	اسامی	نمره ترتیب	کلاس
	ارمنی ایرانی	۶	اویک کچاریان	۱	اول متوسطه
	ارمنی ایرانی	۹/۵	لئون ساگومانوف	۲	
	ارمنی ایرانی	۱۱/۵	آرام ساگومانوف	۳	
	ارمنی ایرانی	۱۲	مسیسیان	۴	
	ارمنی ایرانی	۹	اوتاتیان	۵	
	ارمنی ایرانی	۱۱/۵	آوانی ظاهرزاده	۶	
	ایرانی	۱۰	حسین قوامی	۷	
	ارمنی ایرانی	۱۰	آلشت اچاگوف	۸	

روز ۵ دسامبر ۱۹۳۲ به مدرسه داخل شده از یک مدرسه پاریس وارد شده.	ارمنی ایرانی	۹	ودیک پایپان	۹	
	ارمنی ایرانی	۱۲	کاراپتیان	۱۰	
	روسی ایرانی	۹	ایلیا یعقوبزاده	۱۱	
	ارمنی ایرانی	۱۱	آرام وراطاتیان	۱۲	
	روسی ایرانی	۱۲	کامل ایوب پور	۱۳	
	ارمنی ایرانی	۱۳	نوری پکیان	۱۴	
	ارمنی ایرانی	۱۱/۵	غداره آتایان	۱۵	
	ارمنی ایرانی	۱۲	وارطان وارطانیان	۱۶	
	ارمنی ایرانی	۱۳	فرانگیان	۱۷	
	کلدانی ایرانی	۱۴	کستانتن پایپان	۱۸	
	ارمنی ایرانی	۱۲	گاسپاریان آکوب	۱۹	دوم متوسطه
	ارمنی ایرانی	۱۰	گاسپاریان عراقیک	۲۰	
	ارمنی ایرانی	۱۶	ستپانیان	۲۱	
	روسی ایرانی	۱۲/۵	گرگیان	۲۲	
	ارمنی ایرانی	۱۳	پرتیشار کچاریان	۲۳	
	روسی ایرانی	۱۲/۵	آرون	۲۴	
	ایرانی	۱۸/۵	معیری	۲۵	
	ایرانی	۱۷	ایرج افخمی	۲۶	
	ایرانی	۱۵	ناصرخان بیات	۲۷	
روز ۲۲/۱۱/۱۹۳۲ از مدرسه... ^۱ پاریس به مدرسه فرانکوپرسان داخل شد.	ارمنی ایرانی	۱۴/۵	گورکیان	۲۸	سوم متوسطه

۱. یک کلمه به علت ریختگی در سند خوانده نشد.

	ارمنی ایرانی	۱۳	آکوبیان روبن	۲۹	
	ارمنی ایرانی	۱۶	هاکوپیان میناس	۳۰	
	روسی ایرانی	۱۶	ایوب پور منصور	۳۱	
	روسی ایرانی	۱۵	اجاگوف مگردیچ	۳۲	
روز ۲۴/۹/۱۹۳۲ از مدرسه میسیون لاتیگ... ^۱ آمده است.	ارمنی ایرانی	۱۶	یابالیان ویگی	۳۳	چهارم متوسطه
	روسی ایرانی	۱۵/۵	وادمانی ایرست	۳۴	
	ایرانی	۱۸	پناهی	۳۵	
	ارمنی ایرانی	۱۶	ژرژ سرکیسیان	۳۶	
	کلدانی ایرانی	۱۶	پایایان اتوان	۳۷	
	ایرانی	۱۶	حقایق	۳۸	
در سپتامبر ۱۹۳۲ از بلژیک وارد شده.	ارمنی ایرانی	۱۹	میناسیان	۳۹	پنجم متوسطه
	ارمنی ایرانی	۱۷	هارمیک آقابان	۴۰	
	ارمنی ایرانی	۱۷/۵	پطروسیان	۴۱	
	ایرانی	۱۵	فرزانه	۴۲	
	ارمنی ایرانی	۲۰	ابراهامیان	۴۳	
	ارمنی ایرانی	۱۷	آراکلیان	۴۴	
	ترک ایرانی	۱۸	فهمی	۴۵	
	ایرانی	۳۰	رحمند	۴۶	
روز ۱۱ اکتبر از لیسه لویی لوگراند پاریس وارد شد.					

[امضا: ناخوانا]

[مهر: لیسه فرانکو-پرسان]

سند شماره ۸۵/۱

صورت شاگردان خارجی که دارای تصدیق شش ساله ابتدایی از دولت علیه ایران نمی‌باشند

ملاحظات	تابعیت	سن	اسامی	نمره	کلاس
	افغان	۱۱	خیرالله افغان	۱	اول متوسطه
	تابع فرانسه	۱۱	ردر مگروریجیان	۲	
مستمع آزاد	آلمانی	۱۰/۵	پرتی	۳	
	روس‌های فراری	۱۲	میشل ایشن	۴	
	روس‌های فراری	۱۴	ایزیاس ایشن	۵	
	آلمانی	۱۳	امیل کیز	۶	
پسر رئیس صحنه ایران	فرانسوی	۱۴	کرلوتیه	۷	
	فرانسوی اهل شام	۱۹	مینگاریان	۸	
	روس‌های فراری	۱۶	میندارف	۹	
مستمع آزاد	افغان	۱۰	خلیل‌الله افغان	۱۰	

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] لیسه فرانکو-پرسا

سند شماره ۸۵/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تصدیق محصلی

نمره: ۱۱۵۷/۵۶۷۸

وزارت معارف تصدیق می‌کند که آقای سید مجتبی بهبهانی پسر آقا سید عبدالله که در تاریخ ۱۲۸۶ در تهران متولد شده و ورقه هویت او از ناحیه ۹ تهران به نمره ۲۴۵۶۶ صادر شده مطابق مقررات حق ورود به مدرسه متوسطه پیدا کرده است و از تاریخ اول مهر ۱۳۱۰ در کلاس ۴ مدرسه فرانکوپرسا مشغول تحصیل می‌باشد.

سند شماره ۸۶

گزارش مفتش وزارت معارف از وضعیت عمومی مدرسه صداقت انگلیس

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مورخه: ۱۳۱۲/۳/۴

مقام محترم ریاست متبوعه دام بقائه

قبل از ظهر به مدرسه صداقت رفتم. بدو به کلاس دوم ابتدایی وارد شده نظافت محصلین را ملاحظه نمودم. اکثریت شاگردان نظیف بودند. یکی از آنها که مبتلا به زخم سر بود برای معالجه اخراج شد. بعد به کلاس ششم ابتدایی وارد شدم. آقای معلم مشغول پرسیدن دستور و تجزیه و ترکیب اشعار بودند، از چند نفر در حضور بنده سؤال شد. بعد به کلاس دوم متوسطه وارد شدم به مناسبت درس آن ساعت از سه نفر قرائت فارسی و بیان عبارات و منظور سؤال شد اکثریت خوب از عهده برآمدند. به شاگردانی که خوب نمی خواندند تأکید شد که بیشتر کوشش نمایند. اوضاع مدرسه از نظر نظافت و حفظ الصحه رضایت بخش بود.

[امضا: محمدپور]

[۱۳]۱۲/۳/۴

[حاشیه بالا:] راپورت مدرسه صداقت نمره ۳۱۷-۱۲/۳/۴ به ضمیمه احصائیه.

[حاشیه راست:] ضبط. [۱۳]۱۲/۳/۴

سند شماره ۸۶/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مورخه: ۱۳۱۲/۹/۲۰

مدرسه صداقت انگلیسی

راپورت

مقام محترم ریاست متبوعه دام بقائه

قبل از ظهر مقارن ساعت ۹ الی ۱۲ مدرسه صداقت انگلیس بودم. آقای میرزا جالینوس مدیر مدرسه تقریباً ۱۵ روز است که از مسافرت اروپا مراجعت کرده لکن امروز در مدرسه حضور نداشت زیرا که این چند روزه مشغول دید و بازدید است. سایر کارکنان مدرسه عموماً حضور داشتند. در ساعت اول کلاس پنجم ابتدایی و هفتم توأمأً سرود داشته، معلم سرود خانباباخان بخشی، یکی از معلمین داخلی مدرسه است و موضوع سرود ترقیات امروزه ایران است. محصلین خیلی خوب از عهده برآمدند. به کلاس نهم رفتم. تاریخ عمومی تدریس می‌شد. معلم تاریخ آقای آقا سیدعلاء است. قدری مشارالیه از تاریخ ایران از مغول و تیموریان و چند سئوالی هم بنده از سلسله فرانک‌ها و سلاطین مروئزین و سلطنت شارلمانی نمودم. روی هم رفته بد نبودند. فعلاً قسمت تدریس زبان انگلیسی از کلاس‌های پنجم و ششم برداشته شده است.

ساعت دوم کلاس ششم رفتم. حساب تدریس می‌شد. وقت مراجعه، مرکب موضوع درس بود به آقای معلم و ناظم تذکر دادم که این قسمت مربوط به کلاس هفتم است و از حدود پروگرام خارج نشوید. معلوم شد متذکر نبوده‌اند. یکی دو سؤال مختصری از کسر متعارفی نمودم و به کمک خود محصلین جواب گفته شد. در چهارم، کتاب قرائتی معارف تدریس می‌شد. از اطفال سؤال کردم خوب مطالب به روی اطفال حلاجی نشده بود، لذا در دفتر مدرسه تذکر کافی راجع به تدریس در کلاس‌های ابتدایی دادم و ضمناً دستور جامعی در دفتر تفتیش راجع به نظافت محصلین و این‌که همه ساله در موقع پذیرفتن شاگرد باید مطالبه ورقه تلقیح آبله و تصدیق صحت مزاج بشود و همه روزه آقایان معلمین باید در کلاس‌ها مراقبت نمایند که محصلی مبتلا به امراض مسریه از قبیل زرد زخم و کچلی و غیره نباشد داده شد. بعضی از معلمین مدرسه تغییر کرده‌اند و قرار شد که برای دفعه آتیه صورت جامعی از کارکنان

مدرسه و مساحت کار هر یک تنظیم نموده و تسلیم نمایند. صورت احصائیه محصلین کلاس‌ها ضمیمه است.^۱

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه بالا: ضمیمه دارد.]

[مهر: ورود به دفتر اداره تفتیش

تاریخ: ۱۲/۹/۲۰

نمره: ۸۱۳۷

سند شماره ۸۶/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مورخه: ۱۳۱۲/۱۲/۲۱

مقام محترم ریاست متبوعه دام بقائه

قبل از ظهر در ساعت هشت و نیم تا ۱۱ مدرسه صداقت انگلیسی بودم، بلافاصله آقای میرزا جالینوس خان حکیم، مدیر مدرسه نیز حاضر شد. مشق خط عموم محصلین در دفتر موجود بود. خطوط کلاس پنجم و ششم را رسیدگی نمودم، واقعاً نظیف و با دقت نوشته شده بود. از بین آن‌ها خط پنج نفر که بهتر بود انتخاب و به توسط بنده پنج مداد برای تشویق در کلاس جایزه داده شد. در کلاس پنجم و ششم حساب تدریس می‌شد، معلمین مدرسه نوعاً دیپلمه هستند. از دو نفر محصل کلاس پنجم دو مسأله حساب سؤال شد. جواب گفتند. در ششم به کتابچه‌یی که از روی کتاب املا نوشته بودند رسیدگی نمودم. در کلاس نهم، فارسی تدریس می‌شد. معلم فارسی آقای آقا سیدعلاءالدین مجتبوی، جوان جدی و باسوادی است. فارسی اطفال خوب بود. نظافت محصلین در نتیجه مراقبت مدرسه نسبتاً خوب و اولیای مدرسه و

۱. صورت فوق در پرونده موجود نبود.

معلمین برای پیشرفت کار اطفال زحمت می‌کشند. به اتفاق رئیس مدرسه به مدرسه دخترانه نیز سرکشی شد. بنای مدرسه دخترانه تمام است. لکن مدرسه پسرها مقداری ساختمان برای تکمیل بنا لازم است. در مدرسه دخترانه خطوط اطفال کلاس دویم علاوه بر نظافت بسیار خوانا و خوش خط بود. در یک زیر زمین بسیار خشک و روشن و آفتابگیر چند دستگاه کارگاه قالیچه زده بودند و دخترها در ایام فراغت به طور تفریح قالی می‌بافند.

[امضا: محمدپور]

[حاشیه راست: ضبط شود.]

[مهر: ورود به دفتر اداره تفتیش]

تاریخ: ۱۲/۱۲/۲۱

نمره: ۱۲۱۴۱

سند شماره ۸۷

خروج میسیون آمریکایی از رضائیه

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف آذربایجان

محرمانه و مستقیم

به تاریخ: ۱۳۱۲/۸/۲۸

نمره: ۵۸۴۳

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکت‌ها با رعایت احترام به عرض می‌رساند: اخیراً که برحسب تصمیم هیأت معظم دولت شاهنشاهی و امر آن مقام منبع، میسیون‌های آمریکایی مجبور به ترک رضائیه شده و از آنجا عزیمت می‌نمایند و در واقع ریشه فساد و اختلافاتی که تا حال در بین ساکنین مسلم و مسیحی این شهر بر اثر تبلیغات و خیانت‌کاری‌های بالیان، از اعضای میسیون مزبور به وجود پیوسته بود قلع و قمع می‌شود. اهالی این شهر فلک‌زده این اقدام خداپسندانه دولت را به احسن وجه تلقی کرده و شادمان و خرم مزیداً به ماسبق به دعاگویی ذات اقدس بندگان اعلی حضرت قدر

قدرت شهریاری ارواحنآفاده پرداخته و حقیقتاً این ایام را برای خود جشن قرار داده‌اند و امید قوی می‌رود که مدلول این امریه به زودی شامل میسیون‌های کاتولیک رضائیه نیز بشود که از هر جهت لوٲ وجود میسیون‌های خارجی از این محیط سرحدی زدوده شود. باری مقصود از عرض این راپورت ابلاغ احساسات اهالی و جلب توجهات آن مقام منبع به قسمت ذیل می‌باشد. میسیون آمریکایی از چندین سال قبل تا حال عماراتی در اینجا بنا کرده‌اند که ذیلاً شرح داده می‌شود:

۱. عمارت و محوطه وسیع مشهور به قلعه انگلیس‌ها واقعه در یک کیلومتری جنوب غربی شهر رضائیه.
 ۲. سه باب عمارت عالی واقعه در داخل شهر و در سمت مغرب خیابان پهلوی که یکی محل مدرسه و دو باب دیگر محل سکونت متصدیان میسیون است.
 ۳. چهار باب عمارت عالی واقعه در محله ارگ که هر یک به واسطهٔ حصاری از یکدیگر مجزا است و یکی مریضخانه آمریکایی و یکی محل پانسیون محصلین و معلمه‌ها و غیره و یکی مدرسه نسوان و یکی محل سکونت خانم‌های آمریکایی (این دو عمارت اخیر در یک محوطه واقع شده است). عمارت مریضخانه و عمارت واقعه در خارج شهر به درد مدارس نمی‌خورد ولی سایر عمارات مذکوره برای ۴ باب مدرسه کاملاً کفایت می‌کند. بهتر و یا مثل عمارات مذکوره برای مدارس عمارت دیگری در رضائیه پیدا نشده و با این وضعیات هم نمی‌توان امثال آن عمارت را بنا کرد.
- به قسمی که مکرراً به عرض رسانیده‌ام مدارس رضائیه از حیث عمارت فوق‌العاده در مضیقه بوده و اعتبارات ساختمانی نیز اجازه نمی‌دهد که به این زودی موفق به ساختمان عمارت برای کلیه مدارس شد، وانگهی عمارات مذکور را آمریکایی‌ها برای مدرسه و به نام مدرسه ساخته‌اند و قطع نظر از سایر مستحسنان متصوره چقدر مستحسن خواهد بود که اولاً احتیاج مدارس از حیث عمارت مرتفع شود و ثانیاً در جای مدارس خارجی، ابنای عزیز ایران تعلیم و در تحت نظر معلمین و کارکنان و خدمتگذاران ایرانی تربیت شوند. بنابراین بسیار به مورد است که نسبت به تخصیص عمارات مذکوره برای مدارس رضائیه اقدام عاجل و مؤثری بفرمایند تا از حیث محل رفع نگرانی بشود.

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] اداره معارف و اوقاف ایالت غربی آذربایجان - ۱۳۱۱

سند شماره ۸۷/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف ایالت غربی آذربایجان

سواد راپورت نمرة ۶۶۳۲، مورخه ۱۲/۹/۱۲ ایالت جلیله غرب

بعدالعنوان

راپورتاً به عرض می‌رساند که چند روزی است خبری در شهر شیوع یافته که میسیون آمریکایی از رضاییه خواهند رفت. در موقع ملاقات از مستر میلر رئیس مدرسه سؤال شد که مأخذ خبر چیست؟ اظهار داشت که در تهران از طرف وزیر معارف به نام دولت به ایشان اخطار شده که میسیون آمریکایی از رضاییه باید بروند و میسیون هم مشغول [جمع‌آوری] اثاثیه و تهیه وسایل حرکت هستند ولی از قراری که شنیده می‌شود توسط میسیون خود در تهران مشغول مذاکره هستند. که تا آخر اسفند به آن‌ها مهلت داده شود که در نقطه دیگری برای خود تهیه منزل و مکان نمایند. در صورت صحت به نظر این ایالت یک دستگاه عمارت آن‌ها تخصیص به معارف داده شود که به واسطه ضیق مکان و نبودن خانه در رضاییه اداره معارف رضاییه بی‌نهایت در عسرت و مضیقه می‌باشد که احتیاجات آن‌ها مرتفع گردد. بسته به نظر آن وزارت جلیله است.

محل امضا

سواد مطابق اصل است. عماد افشار

[مهر:] سواد مطابق اصل است.

دفتر معارف ایالت غربی آذربایجان

سند شماره ۸۸

اصلاحات در برنامه مدرسه دخترانه آمریکایی تهران

مدرسه انائیه آمریکایی تهران

[تاریخ: ۱۲/۱۱/۳۰]

وزارت جلیله معارف و مرکز تعلیمات عمومی

در تعقیب مذاکرات شفاهی روز سه‌شنبه ۲۴ بهمن ماه و نظریه اینجانب راجع به تغییرات و اصلاحات لازمه در مواد پروگرام مدارس نسوان اینک می‌نگارد. هرچند نظریه آن وزارتخانه جلیله را راجع به نوع اصلاح، نمی‌دانم ولی تغییراتی که به نظر مفید می‌رسد و نکاتی را که تا به حال به آن‌ها متوجه شده‌ام ذیلاً شرح می‌دهم:

۱. راجع به موقوف نمودن شهادتنامه دوره اول متوسطه بنا به دلایلی که ذیلاً ذکر می‌شود اینجانب عقیده دارم که دادن این شهادتنامه بسیار لازم است زیرا:
اولاً: تحصیلات ابتدایی به اندازه‌ای کافی نیست که اگر یکی بخواهد بعد از آن، تحصیلات خود را ادامه ندهد معلوماتی داشته باشد.

ثانیاً: بعد از دوره ابتدایی هر قدر تقسیمات و فواصل هر دوره کوتاه‌تر باشد مشوق‌تر می‌باشد. ثالثاً: چون فاصله پنج سال به نظر خسته‌کننده می‌رسد همین نکته سبب خواهد شد که اغلب محصلات بعد از اتمام دوره ابتدایی تحصیلات خود را ناقص بگذارند. مسلم است که این امر مانع از ترقیات ممکنه ایشان خواهد شد.

۲. جالب نبودن مواد پروگرام در دوره اول متوسطه: چون در دوره اول متوسطه تقریباً همان دروس ابتدایی تکرار می‌شود و این برای شاگردان جالب نیست بهتر است مواد تازه‌ای غیر از دروس ابتدایی مانند سوسپولوژی، بیولوژی، به طور کلی علوم، جبر، هندسه، فن پرستاری عملی و غیره تدریس شود تا جالب توجه باشد و به طور کلی مواد پروگرام در دوره اول متوسطه بایستی طوری تعیین شود که اگر محصلات بعد از اتمام این دوره نخواهند تحصیلات خود را ادامه دهند معلوماتی بیشتر از معلومات ابتدایی، مثلاً اقلأً خانه‌داری، پرستاری،

بچه‌داری و غیره به اندازه کافی بدانند.

۳. عملی نشدن پروگرام و بی‌توجهی در امتحانات: مسلم است که اغلب از مواد پیشنهاد شده جزو پروگرام کنونی می‌باشد ولی چون عملی و مفصل نیست و در امتحانات هم مخصوصاً به دروس عملی اهمیتی داده نمی‌شود محصلات توجهی که لازم است به آن‌ها ندارند و چون امتحانات اناث اساساً به حفظی می‌گذرد و حقیقتاً جدی نیست در مدارس نسوان تقریباً هیچ معلومات مخصوصاً از دروس عملی یاد نمی‌گیرند.

۴. سهولت مواد پروگرام در دوره اول متوسطه: گرچه مطابق مقررات دوره اول متوسطه سه سال وقت لازم دارد ولی مواد پروگرام تقریباً همان مواد ابتدایی بوده و به اندازه‌ای سبک است که اغلب می‌توانند در عرض شش ماه یا یک سال این دوره را تمام نمایند و این خود از اهمیت دوره اول می‌کاهد و چنان جلوه می‌دهد که دوره اول متوسطه لازم نیست در صورتی که اگر به طوری که ذکر شد دروس جالب و تا اندازه‌ای عملی و جدی باشند به نظر اینجانب لزوم و اهمیت آن بیشتر از دوره دوم است و اتمام آن قهراً سه سال وقت لازم دارد.

۵. راجع به تغییرات مواد دوره دوم متوسطه پیشنهاد می‌نماید اولاً زبان فارسی کامل‌تر و بیشتر و جدی‌تر از حالیه تدریس شود. زیرا چون زبان مادری است و به نظر سهل می‌آید اغلب بی‌اهمیتش می‌دانند. در صورتی که باید قضیه به عکس باشد. ثانیاً تدریس یکی از زبان‌های خارجه بایستی خیلی جدی باشد (چون برای هر دختر ایرانی به جهت توسعه دایره معلومات بسیار مهم است). ثالثاً چون هر دختری راجع به تربیت اطفال بایستی اطلاع داشته باشد صلاح است در تمام مدارس حتی غیر دارالمعلمت یک دوره معرفت‌النفس و فن تعلیم و تربیت تدریس شود و در مدارس که مخصوص تربیت معلمات که بزرگ‌ترین احتیاج کنونی مملکت است می‌باشند بایستی دوره مفصل پسیکولوژی و پداگوژی عملاً تدریس شود. مقصود از عملی این است که هر محصله پیش از دریافت تصدیق از فن تعلیم و تربیت اقلأ یک سال در تحت نظر معلم یا معلمه لایقی که خود این فن را تکمیل نموده باشد تدریس کند. رابعاً ریاضی بدون این‌که مواد آن حذف شود بایستی خیلی سهل‌تر گردد.

۶. چون که بدون ادامه تحصیلات خواندن دوره دوم متوسطه بی‌فایده است، به طور کلی اصلاً دوره دوم متوسطه باید به نسبتی که مدارس عالییه برای نسوان تأسیس می‌گردد فقط در یکی دو مدرسه وجود داشته باشد. ولی در مقابل یک عده مدارس فنی برای تربیت دختران برای دفترداری یا کارهای محاسباتی، دارالانشاء، مدرسه موسیقی، مدرسه ورزش، مدرسه خیاطی،

مدرسه پرستاری، مدرسه نقاشی و غیره تأسیس شود. شرط ورود به این مدارس بایستی داشتن شهادتنامه دوره اول متوسطه باشد. یکی از این مدارس ممکن است یک دارالمعلمات باشد که فارغ التحصیلات آن تا سال نهم حق تدریس داشته باشند. مسلم است معلمی که در دوره دوم تدریس می‌کند باید دارای تحصیلات عالی و معلومات بیشتری باشد. واضح است که مدارس فنی در هر مملکت موافق احتیاجات جامعه تأسیس می‌گردند و امروزه در مملکت ایران نیز همین نکته یعنی احتیاج جامعه در افتتاح این گونه مدارس بایستی در نظر گرفته شود. مجدداً تکرار می‌نماید نقص عمده [ای] که به نظر اینجانب می‌رسد این است که اغلب از مواد مقرر پروگرام عملی نمی‌گردد و باید به این نکته توجه مخصوص نمود. درخاتمه متذکر می‌شود اگر چنانچه تعیین پروگرام جدیدی در نظر داشته باشند و اطلاعات و نظریات بیشتری لازم باشد در صورت لزوم اطلاع دهید که اینجانب با کمال میل حاضر هستم اطلاعات و توضیحات مفصلی از پروگرام ممالک خارجه و طرز تحصیل و تدریس جدید تهیه نموده تقدیم دارم. با تقدیم احترامات فائقه

[امضا: میس دولیتل]

[حاشیه راست، مقابل بند دوم:] مواد دوره اول زیاد باشد.

سند شماره ۸۸/۱

مدرسه انائیه آمریکایی - تهران

[تاریخ:] ۱۳۱۲/۱۲/۱۱

وزارت جلیله معارف - مرکز تعلیمات عمومی

راجع به تغییر مواد پروگرام و تعیین پروگرام جدید لازم می‌داند مقدمه شرح ذیل را بنگارد: هر قدر حوایج جامعه بیشتر رفع می‌گردد بشر خود را خوشبخت تر و قادرتر حس می‌نماید. بنابراین همیشه می‌کوشد تا به قدر امکان به احتیاجات خود بیشتری برده و در رفع آن بیشتر سعی نماید. پس از طی مراحل مختلفه تمدن باز امروز عقیده اغلب متفکرین بر این است که یکی از حوایج مهم جامعه، مادران لایق می‌باشد و به این جهت بایستی برای اجتماع، دخترانی که لایق مقام مقدس مادری باشند تربیت نمود. هر چند این موضوع مدت‌ها است مطرح گردیده ولی

امروز بایستی قدم‌های سریع و عملی در این خصوص برداشته شود و همین قدم است که توجه دقیق‌تر و عمیق‌تری را در پروگرام مدارس نسوان ایجاب می‌نماید. زیرا فقط در مدرسه ممکن است قوه درک و فهم را زیاد نمود، فقط در مدرسه می‌توان معانی حقیقی زندگانی را نشان داد، خوشبختی نسل آتیه را تأمین نمود. اما مادر خوب خود احتیاجات دارد. بنا به راپورت کمیته مخصوص اصلاح تحصیلات دوره متوسطه آمریکا که فقط متخصصین در این کمیته عضویت معینی دارند و به نام «Committee On The Reorganization Of Secondary Education» مشهور است. افراد مخصوصاً مادران بایستی به اصول خوشحالی، بشاشت، وظیفه‌شناسی، انتظام، تمدن بالاخره خوشبختی جامعه که ایده‌آل و هدف طبیعی بشر است^۱ آشنا باشند و امروزه نه فقط در آمریکا بلکه در اغلب مدارس متوسطه دنیای متمدن پروگرام را به روی همین اصول بنا نموده و مواد آن را از نقطه نظر نیل به مقاصد فوق انتخاب می‌نمایند. کمیته مذکور تشخیص داده است که آشناسدن به اصول فوق‌الذکر بدون توجه به نکات ذیل میسر نیست:

۱. صحت و سلامتی جسمانی: که با تدریس حفظ‌الصحه، حیوان و گیاه‌شناسی، مقدمه علوم طبیعی [و] سوسیولوژی تأمین می‌گردد.
۲. آشنایی به اصول اصلی زندگی: که با خواندن، نوشتن، تدریس حساب، جبر، هندسه و زبان خارجه تکمیل می‌گردد.
۳. آشنایی به وظایف فامیلی (خانوادگی): این اصل با تعلیم خیاطی، علم و فن آشپزی، رختشویی، اطوکشی، بچه‌داری [و] پرستاری پرورش می‌یابد.
۴. اتکا به نفس و اداره نمودن خود: این اصل در مدارس نسوان با تعلیم «علم‌خانه‌داری»، مختصری تعلیم و تربیت آموخته می‌شود.
۵. آشنایی به قوانین مملکتی و مذهبی: که با تدریس تاریخ، جغرافی، رشته مخصوص سوسیولوژی [و] شرعیات تکمیل می‌گردد.
۶. استفاده صحیح از اوقات بیکاری: با تدریس ادبیات، زبان خارجه و تعلیم نقاشی، موسیقی و غیره تأمین می‌گردد.
۷. آشنایی به وظایف اخلاقی: این اصل مهم با تدریس دروس اخلاق و شرح زندگانی اشخاص معروف تربیت می‌شود.

از مشروحات فوق معلوم می‌گردد که نشاط روح، قوت اراده، نیک‌بینی و استقامت بایستی در محیط مدرسه نمو نمایند و مقصود اصلی هر مدرسه همین است و همین هم باید باشد و در تعیین پروگرام مدرسه بایستی به نکات مندرجه در صفحه بعد که هر یک از نقطه‌نظر پسیکولوژی اهمیت دارند مخصوصاً توجه نمود تا شاگردان از روی میل در فراگرفتن مواد آن توجه و دقت نمایند:

۱. چون موقعی که اطفال شروع به تحصیل دوره متوسطه می‌نمایند توجه و میل و رفتار آن‌ها تغییر می‌کند و همیشه مایل هستند که مواد بیشتر و نافع‌تری بیاموزند باید مواد پروگرام را مطابق روحیات ایشان تغییر داده از میل و غریزه آن‌ها استفاده نمود.
 ۲. در این دوره باید به قدر امکان مواد مختلفه در دسترس شاگردان نهاد تا حتی خودشان هم به استعداد فطری و قریحه ذاتی خود پی برده در تربیت آن بکوشند.
 ۳. برای تشویق و جلب میل اطفال به کلاس عالی‌تر باید پروگرام هر سال را از سال دیگر فرق داده و طوری نمود که هر ساله قسمت تقریباً کامل و متمایزی فراگیرند.
 ۴. باید حد ممکنه ترقی و تکمیل و نتایج آن را در افکار شاگردان مجسم نمود.
 ۵. بایستی با موادی پایه تحصیل را محکم ساخت که خود شاگردان و خانواده ایشان قانع به مفید بودن آن‌ها بوده و خود را به آموختن آن مواد مخصوص محتاج بدانند.
 ۶. در مدرسه باید افراد را برای رفع حوایج کنونی و آتیه مهیا ساخت.
 ۷. نباید به اجرا نمودن یک نوع پروگرام در تمام نقاط مملکت مقید بود، چه مقصود از مدرسه آماده نمودن افراد برای رفع حوایج خود و دیگران می‌باشد و چون احتیاجات افراد در هر شهر و ولایتی در تحت شرایط مختلفه تغییر می‌نماید بایستی حوایج مخصوص هر نقطه را در نظر گرفته در صورت لزوم مواد پروگرام [را] موافق آن حوایج تغییر داد.
- به تجربه ثابت شده است که اگر به مواد مشروحه فوق توجهی بسزا داده نشود، نتیجه مطلوبه نمی‌توان گرفت و ثمر مفیدی از مدارس نمی‌توان برداشت. اینک پروگرامی که به نظر اینجانب شامل مواد مفیده و مهم می‌باشد با توجه به نکات و مقاصد فوق با اسلوب جدید تهیه نموده لفاً تقدیم می‌دارد. امید است که مورد قبول واقع گردد. احترامات فائقه را تقدیم می‌دارد.
- [امضا: میس دولیتل]

سند شماره ۸۸/۲

مدرسه اناتیه آمریکایی - تهران

پروگرام و مواد آن برای سه سال دوره اول متوسطه

سال اول

عده ساعات در هفته	اسامی مواد
۵ ساعت در هفته	۱- فارسی (ادبیات، املا، انشا، قرائت و عربی)
۴ ساعت در هفته	۲- ورزش و حفظ الصحه
۴ ساعت در هفته	۳- حساب
۵ ساعت در هفته	۴- زبان خارجه
۴ ساعت در هفته	۵- آشپزی
۲ ساعت در هفته	۶- نقاشی
۵ ساعت در هفته	۷- مقدمه علوم طبیعی
۱ ساعت در هفته	۸- درس اخلاق
۳۰ ساعت در هفته	جمعاً

سال دوم

عده ساعات در هفته	اسامی مواد
۵ ساعت در هفته	۱- فارسی (ادبیات، املا، انشا، قرائت و عربی)
۲ ساعت در هفته	۲- ورزش
۵ ساعت در هفته	۳- حساب و جبر
۵ ساعت در هفته	۴- زبان خارجه
۴ ساعت در هفته	۵- خیاطی
۲ ساعت در هفته	۶- نقاشی
۴ ساعت در هفته	۷- تاریخ عالم
۳ ساعت در هفته	۸- بیولوژی
۳۰ زنگ در هفته	جمعاً

سال سوم

اسامی مواد	عده ساعات در هفته
۱- فارسی (ادبیات، املا، انشاء، قرائت و عربی)	۵ ساعت در هفته
۲- ورزش	۲ ساعت در هفته
۳- هندسه مسطحه	۵ ساعت در هفته
۴- زبان خارجه	۵ ساعت در هفته
۵- خیاطی و بچه‌داری	۴ ساعت در هفته
۶- عربی (صرف و نحو)	۵ ساعت در هفته
۷- سوسیولوژی، جغرافی	۴ ساعت در هفته
جمعاً	۳۰ ساعت در هفته

تذکار مهم:

چون موافق مقررات در پروگرام فوق برای هر زنگ یک ساعت وقت معین شده است و عده زنگ‌ها کم است نمی‌توان مواد بیشتری در پروگرام گنجاند. بنابراین در پروگرام موادی که بیشتر لازم و مفید به نظر می‌رسید اسم برده شده است، اما چون یک ساعت وقت خسته‌کننده می‌باشد اغلب دیده می‌شود که نصف آن به اهمال می‌گذرد و تلف می‌گردد. پس لازم است که مدت زنگ‌ها را کمتر کرد تا بر عده آن‌ها افزوده شود. در این صورت می‌توان بر عده زنگ‌های دروس مهم از قبیل فارسی و غیره افزوده مواد مفید دیگری از قبیل درس اخلاق، تعلیم خط و غیره بر پروگرام اضافه نمود. این نکته بسیار مهم است زیرا بدین طریق می‌توان از وقت معینی بیشتر استفاده نمود. در خاتمه متذکر می‌شود که برای پیشرفت تحصیلات لازم است:

۱. تمام دروس با اسلوب جدید و به قدر امکان از روی کتب جدید تدریس شود.
۲. برای هر یک از مواد مذکوره در پروگرام، متخصصی در مرکز و ولایات انتخاب نمود تا حتی کوچک‌ترین جزئیاتی را که بایستی در هر رشته آموخته شود نوشته به مدارس بفرستند و در مواقع لازمه و اوقات معینه خودشان به مدارس رفته در اجرای اصول پروگرام و تدریس رشته مخصوص خود راهنمایی و کمک نمایند.

سند شماره ۸۹

تأیید صلاحیت لئون تیران (تبعه فرانسه) برای مدیریت دبیرستان سن لویی

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

در تاریخ ۱۲/۱۱/۲۹ برحسب ماده سوم نظامنامه رسیدگی به دیپلم‌ها و مدارک تحصیلی صادر از مدارس ممالک خارجه که تقاضای رسیدگی نموده‌اند کمیسیونی مرکب از امضاکنندگان ذیل: آقای دکتر ولی‌الله‌خان نصر مدیرکل، آقای دکتر حسابی، مسیو یارمر [و] آقای مهندس الدوله تشکیل و به اسناد و مدارک آقای لئون تیران تبعه دولت فرانسه به شرح ذیل:

۱. دیپلم درجه دکترا در الهیات صادر از رم مورخ ۲۹ ژوئن ۱۹۲۰ نمره ۷۲

۲. جواز اقامت نمره ۳۸۴۳ تذکره نمره ۳۱۰۵۱

رسیدگی به عمل آمد و رأی کمیسیون این است: صحت و تعلق دیپلم فوق به مشارالیه محرز و تحصیلات او در الهیات عالی شناخته می‌شود.

[امضا: محمود حسابی] [امضا: یارمر] [امضا: مهندس الدوله]

سند شماره ۸۹/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

نمره عمومی: ۴۷۴۰ [محل الصاق عکس لئون تیران]

نمره خصوصی: ۲۰۰۹ تاریخ تحریر: ۱۳۱۳/۲/۹

آقای لئون تیران

شورای عالی معارف در دویست و شصت و دومین جلسه رسمی خود، تحصیلات رسمی شما

را مطابق درجه دکترا در الهیات تشخیص داد. چون واجد شرایط مندرجه در ماده دهم قانون اساسی معارف می‌باشید لذا می‌توانید دبیرستان سن لوئی را تحت مدیریت و مسئولیت خود دایر نگهدارید.

[امضای پیش‌نویس: مهندس الدوله]

سواد شرح فوق برای استحضار ادارتین تفتیش و مطبوعات ایفاد می‌شود.

سند شماره ۸۹/۲

تهران - ایران

دبیرستان سن لویی

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکته

چون برحسب امر وزارت جلیله معارف و به استناد قانون اساسی معارف مدیر دبیرستان بایستی واجد شرایط قانونی بوده تا بتواند به اخذ امتیاز موفق شود، اینجانب لئون تیران اخیراً از طرف مؤسسه لازاریست‌ها که متجاوز از هفتاد سال است برای خدمت به معارف ایران در تهران دبیرستان سن لوئی را تأسیس نموده‌اند به سمت مدیریت انتخاب شده‌ام و به لحاظ این‌که شرایط لازمه را واجد می‌باشم و مدارک آن را تقدیم داشته‌ام متمنی است مقرر فرمایید امتیازنامه دبیرستان سن لوئی را صادر نمایند.

به تاریخ ۱۳۱۳/۲/۹

مدیر دبیرستان سن لوئی

[امضا: لئون تیران]

[مهر:] ورود به اداره کل معارف

نمره: ۱۸۹۴

[تاریخ:] ۱۳۱۳/۲/۱۲ [۱۳]

سند شماره ۸۹/۳

ترجمه از فرانسه

(مستخرجه از صفحه ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷ تذکره)

جمهوری فرانسه، تذکره برای خارجه، تذکره نمرة ۳۱۰۵۱

اسم خانوادگی: تیران، اسم: لئون شارل، تابعیت: فرانسه، محل و تاریخ تولد: مارس، اول ژانویه ۱۸۹۴، شغل: مأمور اعزامی (کشیش)، اقامتگاه قانونی: مارس (بوش دورن)، کوچه آران، نمرة ۲۷

صفحة ۲

قد: یک متر و ۷۴ سانتیم، مو سیاه، ابرو سیاه، پیشانی معمولی، چشم‌ها بلوطی، بینی کشیده، دهان بزرگ، ریش، چانه گرد، صورت بیضی، رنگ طبیعی، علامت مخصوص: هیچ.

صفحة ۳

عکس دارنده ورقه، امضای دارنده ورقه.

صفحة ۴

این تذکره در ۱۲ سپتامبر ۱۹۳۴ منقضی می‌شود. در مارس (بوش دورن) در تاریخ ۱۲ سپتامبر ۱۹۳۳ تسلیم گردید. از طرف رئیس پلیس - رئیس کل دارالانشای پلیس - مهر اداره نظمی، امضا

نمرة ۲۹۰۲ ملاحظه شد در قونسولگری ایران برای حرکت به ایران از راه سوریه و عراق [به] مارس، مورخه ۱۳ سپتامبر ۱۹۳۳ از طرف قونسول حسب الامر امضا، دو فقره تمبر، دو فقره مهر قونسولگری ایران - مارس.

[حاشیة پایین:] ترجمه فوق با ورقه ضمیمه مطابق است. این تصدیق فقط از نقطه نظر مطابقت ترجمه فرانسه که به فارسی می‌شود به عمل آمده و به هیچ وجه مشعر بر صحت سندی که ترجمه شده است نمی‌باشد. [امضا: محمدرضا]

[مهر:] دولت علیه ایران، دارالترجمه وزارت عدلیه

[مهر روی تمبر:] باطل شد.

سند شماره ۸۹/۴

ترجمه از فرانسه

مدرسه سن لوئی

تهران - ایران

ترجمه دیپلم مسیو تیران

مدرسه بین‌المللی حقوق روحانی (آنژلیک) رهبان‌های موعظه‌کننده (دمینیکن) سن توماس داکن، دکتر آنژلیک همان‌طور که در حیات خود بیشتر از هر چیز علاقه به این داشت که معرفه‌الله را با کمال صحت که خود آموخته بدون بخل به دیگران تعلیم کند پس از فوت نیز تحریرات و کتب او همچون دجله...^۱ و منعم از مشروب کردن، گلستان کلیسا را به خرمی و وفور باز نایستاده است [؟] بدین لحاظ جای تعجب نیست که رؤسای روحانی (پاپ‌ها) که در هر مورد به تمجید و تعریف عقاید آن مرد بزرگ پرداخته و در ترویج آن سعی و کوشش نموده و دکتر آنژلیک را پیشوا و مقدم جمیع مدارس کاتولیک کرده‌اند به تمام مدارس متوسطه و اونیورسیتیهایی از ردیف دمینیکن اجازه داده باشند که محصلین خود را پس از تحصیل به‌طور شایسته و مرتب، عقاید سن توماس و آزمایش آنان به وسیله امتحان جدی، حقوق و مزایای دکترا را به شاگردان خود اعطا نمایند.

مدرسه متوسطه روحانی آنژلیک اولی و احق از سایرین در بهره‌مندی از حقوق مذکوره باید برخوردار گردد چه از اطراف طلاب به شهر رم رهسپار و پس از این‌که کما هو حقّه از عقاید کاتولیک بهره برده و متبحر گردیده می‌توانند بالاخره عقاید مزبور را در اکناف برای حفاظت و نشر و سعادت کلیسا منتشر نمایند. بنا به مراتب فوق چون مسیو تیران محترم جزء جامعه هیأت، تمام مراتب و شرایط مقرر در اساسنامه و نظامنامه‌های مقام روحانی مقدس را که برای نیل به درجه دکترا [۱] در الهیات در این مدرسه تکمیل کرده و در ۲۳ ژوئن (۱۹۲۰) از امتحان که داده اثبات معلومات خود را نموده لایق عنوان دکترا در الهیات با ذکر تمجید گردیده

۱. یک کلمه خوانده نشد.

است. لذا به استناد اختیار مقام روحانی «پاپ ت.ر.پ مترساک سزابو» رئیس مدرسه، مسیو لئون تیران را در ۲۹ ژوئن ۱۳۲۰ دکتر در الهیات نمود و به درجه دکتر [] در الهیات مقدس با استفاده از جمیع افتخارات و مزایا و حقوق و مصونیت‌هایی که موافق نظامات برای دکتر [] در الهیات مقدس منظور است معین گردید.

تصدیق‌المقال مهر مدرسه بین‌المللی حقوق روحانی آنژلیک در ۲۹ ژوئن ۱۹۲۰ صادر گردید. سادک سزابو رئیس، تماس پگ معلم، آنژزاکشی معلم، رژیئانند گاریگولاگرانس، آلبرت کلونگا، ثبت ورق ۱۷۳ نمره ۷۳

ترجمه صحیح است

امضا و مهر

[حاشیه پایین:] ترجمه فوق با ورقه ضمیمه مطابق است. این تصدیق فقط از نقطه نظر مطابقت ترجمه فارسی با متن فرانسه می‌شود و به هیچ وجه مشعر بر صحت سندی که ترجمه شده است نمی‌باشد. [امضا: محمدرضا] ۱۳/۱۰/۹
[مهر:] دولت علیه ایران، دارالترجمه وزارت عدلیه
[مهر روی تمبر:] باطل شد.

سند شماره ۸۹/۵

محل عکس و امضای صاحب جواز

محل مهر تشکیلات نظمیه

نمره: ۳۸۴۳

به دارنده این جواز که خود را به تابعیت فرانسه معرفی و دارای تذکره نمره ۳۱۰۵۱ مورخه ۱۹۳۳/۹/۱۲ صادره از ماری می‌باشد اجازه اقامت در ایران از تاریخ ذیل برای مدت یک سال داده می‌شود.

محل مهر و امضا

اسم: لئون شارل، نام خانوادگی: تیران، تاریخ و محل تولد، ۱۸۹۴/۱/۱ در مارسی، اسم پدر: هونور تیران، تاریخ تولد و محل تولد پدر: در مارسی، اسم مادر: لوئیز، [محل] تولد مادر: در مارسی، شغل در خارجه: کشیش، شغل در ایران: کشیش، ملیت و طریق حصول آن: فرانسوی، وضعیت خانوادگی: مجرد، محل توقف و آدرس در موقع صدور این جواز: تهران، ناحیه ۲، کالج سن لوئی

سند شماره ۹۰

درخواست دبیرستان اسرائیلیت تهران مبنی بر اعطای کمک مالی به آن مدرسه

دبیرستان اسرائیلیت تهران

نمره: ۵۳۸

[تاریخ: ۱۳۱۳/۷/۲۶]

سواد عریضه [ای] که راجع به کمک خرج به مقام منبع کفالت تقدیم شده ذیلاً جهت استحضار خاطر ریاست محترم دایره تفتیش تقدیم می‌گردد، امید است مقام ریاست تفتیش نیز مراحم مخصوصه خود را مضایقت فرمایند.

مقام منبع کفالت وزارت جلیله معارف و اوقاف دامت شوکت‌العالی

محترماً معروض می‌دارد نظر به توسعه‌ای که در ظرف چند سال اخیر در تشکیلات دبیرستان حاصل شده و نیز ارفاقی که نسبت به حقوق بعضی از کارکنان دبیرستان به عمل آمده تکافوی امر دخل و خرج دبیرستان غیرممکن گردیده است. از طرفی وضعیت مالی و اقتصادی محصلین هم اجازه افزایش بر شهریه آن‌ها را نمی‌دهد، از این لحاظ تأمین بودجه و آسایش کارکنان با عواید داخلی موجبات اختلال امور مالی دبیرستان را فراهم ساخته است. با در نظر گرفتن این‌که مؤسسات معارفی عموماً نیازمند بذل توجهات و اعطای کمک خرج و اعانه از طرف دولت می‌باشند، این مؤسسه هم که متجاوز از مدت چهل سال است بدون در نظر گرفتن نوع و مذهب برای تربیت محصلین از هیچ‌گونه جدیت و مجاهدت فروگذار نکرده است به طوری که احصائیه ذیل درجه سعی و کوشش کارکنان این دبیرستان را واضح می‌سازد.

احصائیه داوطلبان و قبول‌شدگان دبیرستان و نسبت بین قبولی و داوطلب

در سنوات تحصیلی ۱۲-۱۳، ۱۱-۱۲، ۱۰-۱۱

کلاس ششم ابتدایی ذکور	کلاس سوم متوسطه انات			کلاس ششم ابتدایی انات			کلاس ششم ابتدایی انات	
	نسبت بین قبولی و داوطلب	عده قبولی	عده داوطلب	نسبت بین قبولی و داوطلب	عده قبولی	عده داوطلب		نسبت بین قبولی و داوطلب
$\frac{2}{3} = 66\%$	۳۳ نفر	۵۲ نفر	۱ صد درصد قبولی	۹ نفر پس از تجدیدی	۹ نفر	$\frac{3}{4} = 74\%$	۱۴ نفر	۱۹ نفر
$\frac{3}{4} = 74\%$	۳۸ نفر	۵۲ نفر	$\frac{14}{15} = 94\%$	۱۴ نفر	۱۵ نفر	۱ صد درصد قبولی	۲۷ نفر	۲۷ نفر
$\frac{7}{10} = 70\%$	۳۸ نفر	۵۵ نفر	۱ صد درصد قبولی	۷ نفر	۷ نفر	$\frac{12}{13} = 89\%$	۲۴ نفر (۱)	۲۷ نفر

(۱) ضمناً مراسله‌ای از دایره تعلیمات مرکز اخیراً به دبیرستان واصل گردیده مبنی بر این که در امتحانات خرداد ۱۳۱۳ بین داوطلبان ۶ ابتدایی انات، نفر درجه اول فرنگی خانم بن ای محصله این دبیرستان بوده و محصله مذکور دارای معدل ۱۷/۰۸ بوده است و ضمناً خاطر محترم مستحضر است که این دبیرستان همواره مقررات و دستورات وزارت جلیله را نصب‌العین خویش قرار داده و به موقع اجرا گذاشته است. لذا به نوبت خود استدعا دارد اعانه‌[ای] جهت این مؤسسه منظور دارند تا در ظل توجهات و سایه جدیت آن مقام منیع موجبات آسایش جمعی از کارکنان دبیرستان فراهم گردد. یقین است با عوالم مخصوصه آن مقام منیع به توسعه مؤسسات معارفی این مؤسسه را در موقع تقسیم اعانه در نظر خواهند داشت.

با تشکرات خالصانه

رئیس دبیرستان آلیانس اسرائیلیت تهران

[امضا: ناخوانا]

[مهر:] دبیرستان آلیانس اسرائیلیت تهران

سند شماره ۹۱

تغییر نام دبستان آلیانس بنی اسرائیل نهاوند به دبستان وحدت ملی

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

به تاریخ: ۱۳۱۳/۸/۷

نمره: ۱۵۶۱۱

اداره کل معارف

دایره تعلیمات ولایات

ریاست محترم اداره انطباعات

به موجب راپورت نمرة ۱۷۸۷-۱۳/۸/۳ معارف ولایات ثلاث، نام دبستان آلیانس بنی اسرائیل نهاوند به دبستان وحدت ملی تبدیل شده است. مراتب برای استحضار خاطر شریف تصدیع داده می شود.

[امضا: مهندس الدوله]

[حاشیة پایین:] احصائیة. ۱۳۱۳/۸/۸

[مهر:] ورود به دفتر اداره انطباعات

تاریخ: ۱۳/۸/۸

نمره: ۴۵۷۲

سند شماره ۹۲

پاسخ وزارت معارف به سؤال یک روزنامه‌نگار خارجی در مورد تأثیرات
زبان‌های فرانسه و عربی در ایران

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات مرکز و امتحانات
دایره تعلیمات

به تاریخ: ۱۳۱۳/۱۱/۱۸

اداره محترم انطباعات

عطف به استعلام آن اداره محترم راجع به جواب سئوالات یکی از روزنامه‌نویسان خارجی
موضوع مراسله نمره ۷۲۸۷ اعلام می‌نماید:

۱. تأثیر و نفوذ اخلاقی و ادبی زبان عرب در ایران به حدی بوده است که تقریباً اساس آن
تاکنون باقی می‌باشد و تا دو قرن پیش کلیه کتب علمی را علمای متبحر و متمهر [؟] ایران به
زبان عربی می‌نوشته‌اند و ادبا و شعرای ایران عروض عرب را پذیرفته، میزان سیاق شعر
ساخته‌اند و اکنون نیز شعرای ما به همان سبک شعر می‌گویند. ولی ناگفته نماند که از اوایل قرن
دوم هجری نفوذ اخلاقی ایرانیان در عرب به طوری شد که دربار خلفای عباسی از رجال و
سیاستمداران ایرانی محاط و در حقیقت تأثیر دو جانبه بود و از این تأثیر و تأثر، ایرانی‌ها برای
حفظ و وفا به ملیت و مملکت خود استفاده کامل نمودند. اما نفوذ اخلاقی و ادبی زبان
انگلیسی در همان مراحل بدوی باقی و راکد مانده است.

اخلاق انگلوساکسن غیر رایج و زبان انگلیسی نسبت به السنه عربی و فرانسه بی‌رونق و
بدون طرفدار است. ولی پوشیده نیست که اهمیت آن برای ایرانیان کمتر از سایر زبان‌ها نیست
و احتیاج به آن از لحاظ امور تجاری و اقتصادی مسلم و واضح است. راجع به نفوذ اخلاقی و
ادبی زبان فرانسه همین قدر کافی است که بگوییم کلیه علوم از زبان فرانسه ترجمه می‌شود و
غالب فضای ایرانی زبان فرانسه می‌دانند و معلمین فرانسوی در مدارس ایرانی عدداً بعد از

معلمین ایرانی در درجه اول واقعند. به علاوه اکثریت محصلین اعزامی به خارجه در فرانسه تحصیل می‌کنند و روزی که همه آنها به ایران برگردند در اوضاع تحصیلی فعلی تغییر کلی روی خواهد داد.

مطلبی که در اینجا تذکر آن مناسب است این است که مزیت و رجحان تربیت فرانسوی بر تربیت انگلیسی مورد تصدیق نیست و گروهی از علمای علم‌النفس و تعلیم و تربیت ما طرفدار جدی تربیت انگلوساکسنی هستند. در ادبیات ایران کم و بیش نفوذ زبان فرانسه دیده می‌شود. یعنی نویسندگان و مؤلفین ایرانی پیروی از نویسندگان فرانسوی نموده و در مواردی که بخواهند در آثار و نوشتجات خود صراحت و وضوح نشان دهند به سبک فرانسوی‌ها می‌نویسند و تألیف می‌کنند.

۲. راجع به تأثیر مدارس فرانسوی در ایران می‌توان گفت به واسطه توجهی که به اجرای پروگرام رسمی وزارت معارف در کلیه مدارس مبذول می‌شود مدارس خارجی عموماً اگر قدم‌هایی در این راه بردارند محدود و منحصر است به تعلیم زبان و ادبیات و الا تأثیر دیگری ندارند. درخصوص تحکیم و تزئید روابط ایران و فرانسه به عقیده این اداره بنیان آن به واسطه اعزام محصل به فرانسه و آوردن معلم از فرانسه بر اساسی سدید گذارده شده است و هرگاه با تشابهی که اخلاقاً و فکراً بین ملت ایران و فرانسه موجود است اقدامات دیگری به وسیله تبادل مطبوعات و مؤلفات به عمل آید در تنظیم و تحکیم روابط معنوی ما و آنها تأثیرات نیکو و بزرگ داشته و مرابطات کنونی را به درجه کمال خواهد رسانید.

رئیس اداره تعلیمات مرکز و امتحانات

[امضا: محمد وحید]

۱۳/۱۲/۱۸

[حاشیه بالا]: احصائیه. ۱۳/۱۱/۱۹

[مهر]: ورود به دفتر اداره انطباعات

نمره: ۳۳۲

تاریخ: ۱۳/۱۲/۱۸

سند شماره ۹۳

اعلام تغییر نام دبیرستان استر تهران به دبیرستان نور و دبستان آلیانس دماوند
به دبستان اتحاد دماوند

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره تعلیمات مرکز و امتحانات
دایره تعلیمات

به تاریخ: ۱۳۱۳/۱۲/۱۲

اداره محترم انطباعات

اسم دبیرستان استر تهران به دبیرستان نور و دبستان آلیانس اسرائیلیت دماوند به دبستان اتحاد
دماوند تبدیل یافت.

سواد برای مزید اطلاع به اداره محترم تعلیمات عالیہ ارسال می‌شود. [امضا: ناخوانا]

[حاشیة پایین: ضبط شود.]

سند شماره ۹۴

احصائیه کارکنان دبیرستان تربیت شوروی تهران در سال تحصیلی ۱۵-۱۳۱۴

نمره ترتیب	اسم و نام خانوادگی معلم	سال تولد	شغل	ساعات کار در هفته	حقوق ماهیانه به ریال	مدارک تحصیلی
۱	فؤدر کرادنوف	۱۹۰۷	مدیر	۱۰	۳۹۰۰	عالی
۲	الکساندر ساتروف	۱۹۰۸	معلم	۳۱	۳۴۴۰	"
۳	آگرینیا کاستاگاروا	۱۸۹۵	معلمه	۲۵	۲۲۸۵	"
۴	خاسیا کاژدان	۱۹۱۴	معلمه	۲۲	۱۹۸۳	متوسطه
۵	آنا کرادنوا	۱۹۰۷	معلمه	۲۵	۲۰۳۷	عالی
۶	درا لئونوا	۱۹۰۲	معلمه	۲۰	۱۴۴۵	"
۷	آنالاندا	۱۸۹۹	معلمه	۸	۹۸۰	متوسطه
۸	جمس باغداساریان	۱۹۰۱	معلم	۲۲	۱۳۵۰	"
۹	رضا حسین زاده	۱۹۰۰	معلم	۱۲	۹۵۰	"
۱۰	یوگنیا رزشتین	۱۸۸۷	معلمه	۷	۴۵۰	عالی
۱۱	آناستاسیا نوکینا	۱۹۰۳	دفتردار و منشی	-	۱۵۷۵	"
۱۲	اسدالله پیربازاری	۱۹۰۵	مستخدم	-	۶۰۰	ابتدایی
۱۳	احمد پیربازاری	۱۹۰۱	مستخدم	-	۳۰۰	بی سواد
۱۴	حسین خدایارخانی	۱۸۸۹	مستخدم	-	۴۰۰	بی سواد
۱۵	کریم اسلامپور	۱۹۰۱	آشپز	-	۴۰۰	ابتدایی
۱۶	الکساندر باستسیانی	۱۸۹۷	معلم	۲	۱۵۰	عالی
۱۷	حبیب قدوسی	۱۹۱۳	معلم	۸	۴۰۰	متوسطه

مدیر دبیرستان: کرادنوف - منشی: لوکینا

سند شماره ۹۵

وضعیت دبستان سیک‌های هندی تبعه انگلیس در زاهدان

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره ایالتی معارف و اوقاف مکران

نمره: ۲۴۷۹

به تاریخ: ۱۳۱۴/۹/۳

مقام وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

محترماً معروض می‌دارد روز ۱۴/۸/۲۷ به مراجعت از بلوچستان شنیده شد که از چند سال قبل سیک‌های هندی تبعه انگلیس در زاهدان دبستانی دارند. فوراً برای سرکشی به دبستان مذکور رفته، دبستانی ملاحظه شد شش کلاسه (در سه اتاق) که اطفال مانند مکاتب قدیمه روی زمین نشسته و در این دبستان زبان اردو و انگلیسی تدریس می‌شد. محل دبستان فوق‌العاده کثیف و اتاق‌ها سیاه [و] مخالف اصول صحی و اطفال ابداً به زبان فارسی تکلم نمی‌کردند. فوراً دو نفر از تجار آن‌ها احضار و راجع به موضوع دبستان مذاکرات لازمه شد. اظهار کردند در صورتی که دولت اجازه رسمی بدهد که با پروگرام فعلی تدریس شود نواقص را مرتفع خواهیم کرد زیرا اطفال ما برای ادامه و تکمیل تحصیلات ناگزیرند که به هندوستان رفته و آنجا با دانستن زبان فارسی استفاده نخواهند کرد. اینک با عرض مراتب فوق کسب دستور [می‌نماید].

[حاشیه راست: اداره تعلیمات ولایات. ۱۳۱۴/۹/۹]

[مهر: ورود به دفتر اداره تعلیمات ولایات

نمره: ۱۶۱۰۹

[تاریخ: ۱۴/۹/۱۱]

سند شماره ۹۵/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
اداره تعلیمات ولایات

اداره معارف و اوقاف مکران

عطف به مراسله نمرة...^۱ لازم است دستور دهند دبستان سیکها را که در زاهدان دائر شده و ادار به اجرای مقررات نمایند و هرگاه برخلاف مقررات برنامه وزارتی باز هم رفتار نمودند این مؤسسه را منحل و نتیجه را به مرکز راپورت نمایند.
وزیر معارف و اوقاف

[حاشیة پایین:] توضیح دهید اجرای مقرراتی که در نظر دارند چیست و تصریحاً معین شود که بعد اسباب اشکال نشود.

سند شماره ۹۶

محاكمه ویشام یکی از مدیران مدارس آمریکایی به جرم تبلیغات مذهبی

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره دفتر محرمانه

سواد تلگراف سفارت شاهنشاهی در واشنگتن، مورخه: ۱۳/۱۱/۱۹ [۱۳]

به طور خصوصی وزارت امور خارجه تقاضا نموده در باب تعدیل جرم ویشام آمریکایی که از بیست سال متجاوز است در مدارس آمریکایی ایران تدریس می نماید و به جرم تبلیغات مذهبی اخیراً در محاکم تهران تعقیب گردیده اقدام نمایم و بیم آن می رود این امر کوچک علمی پس از یک سال و نیم که مسکوت بوده است در این موقع بخصوص سوء تفاهمات و سوء اثر زیاد در مردم و مطبوعات اینجا بکند. (امضا)

سند شماره ۹۷

کسر بودجه دبستان اتحاد بروجرد

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف بروجرد

ضمیمه: ۱ ورقه

تاریخ: ۱۳۱۵/۵/۲۰

نمره: ۲۰۹۰

مقام وزارت معارف و اوقاف

با ارسال سواد مراسله نمره ۱۹۰ دبستان اتحاد خاطر مبارک را مستحضر می دارد در سابق

هیأت ارامنه و کلیمی‌های بروجرد از هر بطری شراب ده دینار جهت دبستان اتحاد بروجرد پرداخت می‌نمودند. جماعت ارامنه که کودکستان سعدی را در بروجرد تأسیس کردند از پرداخت کمک بطری ده دینار خودداری نموده و به مصرف کودکستان خود رسانیدند. اخیراً در بروجرد شرکت باده تأسیس شده که به کلی کلیمی‌ها و ارمنی‌ها را از کشیدن عرق و شراب ممنوع داشته‌اند و چیزی به دبستان اتحاد و کودکستان سعدی پرداخت نمی‌شود. اینک چنانچه مقتضی است متمنی است با ارسال سواد مراسله دبستان اتحاد نسبت به مسئول آن مؤسسه مساعدتی فرمایند البته بسیار به مورد خواهد بود.

[امضا: ناخوانا]

[مهر: اداره معارف و اوقاف بروجرد]

[حاشیه پایین: [تعلیمات ولایات. ۵/۲۵]

[مهر: [ورود به دفتر کل وزارت معارف و اوقاف]

[تاریخ: ۱۵/۵/۲۶]

نمره: ۲۵۹۵۷

[مهر: [ورود به دفتر اداره تعلیمات ولایات]

نمره: ۸۶۱۷

[تاریخ: ۱۵/۵/۲۷]

سند شماره ۹۷/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف بروجرد

سواد مراسله نمرة ۱۹۰، مورخه: ۱۳۱۵/۵/۱۴

بعدالعنوان

در سابق مقرر بود که از تاکس^۱ متعارفی شراب و عرق ماهیانه مبلغی زیادتر از ۵۰۰ ریال به دبستان اتحاد عاید می‌شد و بنابراین می‌توانست اغلب کارهای خود را به توسط آن اداره کند ولی متأسفانه قریب هشت ماه است که شرکت سهامی مشروبات تأسیس شده مبلغ مزبور به دبستان نمی‌رسد و با داشتن ۳۰۰۰ ریال قرض به آموزگاران دبستان، باز هم ماهیانه مبلغی کسر بودجه دارد و از طرف دیگر کمک خرجی که از طرف آن اداره به دبستان داده می‌شود خیلی کم است به طوری که نمی‌توانم حقوق یک نفر مستخدم را با آن تأمین کنم. متمنی است مقتضیات لازمه را به عمل آورده و از اختلال این دبستان جلوگیری نمایید به واسطه این که اگر چند ماه دیگر به این طریق اوضاع دبستان پیش برود مبلغ^۲ گزافی قرض بالا خواهد آورد.

مدیر دبستان اتحاد

محل امضا

سواد مطابق اصل است. [امضا: ناخوانا]

سند شماره ۹۸

تأسیس و افتتاح دبستان عراقی‌ها در تهران و خرمشهر

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره دبیرخانه شورای عالی معارف

نمره: ۶۹۶

به تاریخ: ۲۰ اسفند ۱۳۱۵

اداره تعلیمات ولایات

پیشنهاد شماره ۲۱۹۸۴-۱۵/۱۰/۱۴ به ضمیمه نامه شماره ۷۱۶۴-۴۲۲۶۷ وزارت امور خارجه مورخ ۱۵/۱۰/۱ و رونوشت نامه شماره ۱۴۴۳ سفارت عراق راجع به تأسیس یک باب دبستان در تهران جهت اطفال کلنی عراق در سیصد و چهل و ششمین جلسه شورای عالی معارف مورخ سه‌شنبه ۱۸ اسفند ۱۳۱۵ مطرح و تصویب شد که اجازه تأسیس دبستان برای اطفال اتباع عراق مقیم تهران داده می‌شود به شرایط ذیل:

۱. یک نفر مدیر مسئول معرفی نمایند که بر طبق مقررات قانون اساسی معارف امتیاز به نام او صادر شود.
۲. مدرسه مذکور همواره در تحت نظر و بازرسی وزارت معارف باشد که از حدود مقرراتی که وضع شده یا خواهد شد تجاوز ننماید.

[امضا: حبیب‌الله مظفری]

[مهر: دارالانشای شورای عالی معارف - ۱۳۰۱]

سند شماره ۹۸/۱

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف ایالتی خوزستان

رونوشت شماره ۱۱،۲۶۲، ۱۱ مارس ۱۹۳۷، قونسولگری عراق که اصل آن به شماره ۱۱۱۷ ثبت شد

آقای حکمران

محترماً اشعار می‌دارد وزارت جلیله معارف آقای سالم علوان را به سمت مدیری مدرسه اتباع دولت پادشاهی عراق در خرمشهر به جای آقای فوزی علی که به مدارس داخله مملکت عراق انتقال داده شده است تعیین فرموده‌اند. مدیر مذکور به تاریخ ۳۷/۵/۶ قبل از ظهر وارد خرمشهر شده امورات و وظیفه خود را تحویل گرفت. لذا تمنا می‌شود لطفاً مساعدات لازم نسبت به مدیر نوین بذل فرموده که بتواند وظیفه خود را به طور مقتضی انجام دهند، در خاتمه احترامات فائقه را تقدیم می‌دارد. عبدالوهاب درویش.

آقای رح فررانه^۱ حکمران آبادان و خرمشهر - رونویس مطابق اصل است. رئیس دفتر حکومتی آبادان. محل امضا.

رونوشت با اصل مطابق است. رئیس دفتر معارف خوزستان [امضا: غلامعلی مقیمی]

سند شماره ۹۸/۲

[شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تلگراف به اصفهان

با رمز مخابره شود

تاریخ: ۱۳/۱۶/۳۱

مقام وزارت معارف

پیرو ۳۹-۷۶ از مقام ریاست وزرا شرحی به شماره ۲۱ زیارت و دستور فرموده‌اند اولاً اجازه افتتاح دبستان برای عراقی‌ها مقیمین ایران چه در تهران و چه در خرمشهر قبل از کسب اجازه از دولت نباید داده شود ضمناً تعداد اتباع عراقی‌ها تعیین شود.

در پاسخ جریان امر مشروحاً به عرض رسید که وزارت امور خارجه تقاضای سفارت دولت عراق را در آن موضوع به وزارت معارف ارسال و با نامه‌های مکرر و به قید فوریت تسریع در اقدام را نیز خواستار شدند. شورای عالی معارف با در نظر داشتن سوابق تأسیس آموزشگاه‌های ایران در عراق اصولاً افتتاح دبستان را با شرایطی تصویب ولی هنوز امتیازنامه رسمی صادر نشده. نسبت به تعیین تعداد اتباع عراقی‌ها استدعا شد مقرر فرمایند اداره کل شهربانی اقدام نماید.

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه بالا:] به رمز مخابره شد.

سند شماره ۹۸/۳

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

دایره سیاسی

نوع پیش‌نویس: تلگراف رمز

شماره عمومی رمز: ۱۸۶۵

اهواز - کفالت استانداری

۴۹۴، راجع به نصب پرچم در محل دبستان سابق عراقی‌ها، چون دبیرستان از طرف مقامات مربوطه بسته شده و دیگر حق افراشتن پرچم ندارد ولی جلوگیری باید با منتهای نزاکت و اقدام به جا آید که باعث گله و شکایت نشود. وزارت امور خارجه می‌نویسد استانداری هم در موقع مذاکرات نباید وارد جزئیات امر شده اشاره به مقررات و برنامه فرهنگ و غیره بنمایند.

[حاشیه بالا]: ضمیمه نامه است.

[حاشیه پایین]: سابقه در نمره ۴۲۰۲.

سند شماره ۹۸/۴

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

استان ۶

فرمانداری اهواز

شهربانی اهواز - ۴۰۶۱ چون معارف و فرمانداری خرمشهر مجدداً متذکر گردیده‌اند علاوه بر جلوگیری از افراشتن بیرق بایستی از افتتاح دبستان مذکور به طریق نزاکت جلوگیری گردد و به واسطه ایام تابستان درب دبستان مذکور از توی کوچه قفل و تعطیل بوده و دبستان نامبرده در خرمشهر مدیر و یا متصدی نداشته و گاهی عبدالرضا نام، فراش دبستان برای سرکشی و

نظافت به آنجا داخل و از طرف نماینده معارف خرمشهر به مشارالیه نسبت به خودداری از افراشتن پرچم، همان طور استحضار از ممنوع بودن افتتاح آن دبستان را به مومی‌الیه اخطار نمود. مع‌ذلک فراش نامبرده روز ۸ ماه جاری و روز قبل به‌عنوان نظافت و سرکشی به دبستان داخل، روز اول را به‌واسطه جمعه و روز قبل را به‌عنوان عید استقلال عراق بیرق را برافراشته که به محض اطلاع فوراً خود این بنده به اتفاق نماینده معارف خرمشهر حدود دبستان رفته روز اول بناحوم نام انگلیسی عراقی ساکن خرمشهر، معلم مذهبی آن دبستان و روز دوم بناحوم مذکور و صالح نام کلیمی عراقی، خادم تورات که جنب دبستان است در حدود نزاکت تذکر گردید و آن‌ها را قانع، بیرق را برداشتند سپس از آن‌ها التزامی به خودداری از انجام منظور فوق گرفته شد و چون با جریان معروضه ممکن است اشخاص نامبرده یا کسان دیگر مربوط به آن دبستان باز هم مبادرت به افراشتن و یا افتتاح دبستان نمایند به طوری که با معارف و فرماندار خرمشهر نیز نوشته شده است قدغن فرمایند تعیین نمایند با آن‌ها تا چه حدود رفتار نماید.

رئیس شهربانی خرمشهر

سریهر خلیل‌پور

سند شماره ۹۸/۵

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

مورخ: ۱۳۱۱/۳/۱۷ [۱۳]

استخراج تلگراف خرمشهر

داخله. معارف طبق دستور مرکز به دبستان عراقیه در خرمشهر اخطار نموده کلیه دروس باید به زبان فارسی و طبق برنامه وزارت معارف باشد. قونسولگری عراق به‌طور خصوصی می‌گوید در این صورت ممکن است آن‌ها معامله به مثل نمایند. مدرسه عراقی‌ها در ایران منحصر به دو باب و عده محصلین خیلی کم ولی مدارس ایرانی در عراق زیاد و معامله متقابله ظاهراً به ضرر ما است. ۲۳، فرزانه

[حاشیه پایین:] اداره کل امور کشور اقدام به عمل آورند. ۱۳۱۱/۳/۱۷

سند شماره ۹۸/۶

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

استخراج تلگراف اهواز

مورخه: ۱۶/۳/۱۷ [۱۳]

داخله. دیروز قبل از ظهر آقای رئیس معارف بنده را ملاقات کرده اظهار داشت با این که مطابق دستور وزارت معارف باید در مدرسه عراقی ها پروگرام رسمی وزارت معارف تدریس شود و برای انجام آن مدرسه مهلت خواسته و تاکنون حاضر به اقدام نشده به امر وزارت معارف مدرسه آن ها در اهواز تعطیل و سپس آمده بنده را مطلع نماید. خیلی تعجب کردم که با اطلاع از مقررات چگونه لازم ندانسته اند که قبلاً بنده را از جریان مطلع شاید به صورت بهتری نظر وزارت معارف را اجرا می نمودم. تصدیق نموده که غفلت شده البته از جناب آقای وزیر معارف هم با ارادت کاملی که دارم گله می کنم که چطور مقتضی ندانسته اند در دستور خودشان تصریح فرمایند که با نظر بنده اقدام شود. اما در عین حال با مسئولیتی که نسبت به حفظ سیاست عمومی دولت دارم ناگزیرم از این قبیل اقدامات که از مجرای خودش جریان پیدا نکرده و ممکن است وقتی زحمات ایجاد کند عرض تأسف کنم. الان هم نامه ای [از رئیس معارف داشتم که اقدام دیروز را گزارش داده و علاوه نموده به معارف خرمشهر نیز تلگراف شده با اطلاع حکومت مدرسه عراقی ها را تعطیل نمایند. چون دیروز هم حضوراً صحبت کرده با آقای فرزانه به وسیله تلفن مذاکرات نمودم. به طوری که مشارالیه اظهار می داشت چند روز قبل هم در این موضوع مذاکرات جریان داشته و مهلت خواسته اند که دو روز دیگر موعد آن منقضی می شود. گفتم در تعقیب مذاکرات باز لزوم قبول پروگرام را متذکر نمودم. امروز جواب داد که صحبت نموده و گفته اند چون موقع امتحان است اجازه بدهند برای بعد از تعطیل اقدام نمایند. قونسول هم با حاکم خرمشهر مذاکراتی نموده و اظهار داشته اگر فشار بیاورند در عراق هم معامله به مثل شود با مدارس ایرانی همین طور رفتار خواهند کرد. منتظر دستور فوری ۲۷۲ مصباح فاطمی

[حاشیه بالا]: فوری است. اداره کل امور کشور فوراً به وزارت معارف و اوقاف نوشته شود.

۱۷/۳/۱۶

سند شماره ۹۸/۷

[شیر و خورشید]

وزارت امور خارجه

اداره یکم سیاسی

تاریخ: ۱۷/۸/۲۴

شماره: ۴۰۲۵۷/۶۹۴۱

وزارت کشور

بازگشت به نامه ۱۷/۸/۱۷ شماره ۶۳۷۷۳/۴۵۳۴ درباره دبستان عراقی‌ها در اهواز آگهی می‌دهد مادم دبستان نامبرده بسته است حق افزایش پرچم را هم ندارند. مقصود از اظهار مطلب با کمال نزاکت هم همین قسمت بوده. آمد و رفت مستخدم یا مثلاً کسی که در آن محل سکونت دارد هم مانعی نخواهد داشت. ولی بدیهی است دبستان یا دبیرستان وقتی پروانه باز شدن یا باز ماندن از مقامات وابسته ندارد نمی‌تواند شاگرد بپذیرد و عمل تدریس را به جا آورد. نکته دیگر هم این‌که مأمورین بهتر این است مراقب باشند پرچم بالا نرود زیرا وقتی پرچم یک کشور دولت مجاور بالا رفت پایین آوردن البته باید با کمال نزاکت و توسط خود آن اشخاصی که بالا برده‌اند بجا آید. لذا عمل مأمورین وابسته نسبت به گرفتن الزام در خودداری از این اقدام خیلی بجا و پسندیده است و باز هم باید منتهای سعی و اهتمام را نمایند در اجرای این منظور عمل خلاف رویه روی ندهد که اشکالی در مناسبات پیش بیاید.

از طرف وزیر امور خارجه

[امضا: جواد عامری]

[حاشیه پایین:] رونوشت به جناب استانداری ششم بفرستید. ۱۷/۸/۲۸

[مهر:] ثبت کل وزارت داخله

نمره: ۶۹۰۴۹

تاریخ: ۱۷/۸/۲۶

سند شماره ۹۸/۸

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

استان ۶

فرمانداری اهواز

محرمانه - فوری

تاریخ: ۱۳۱۷/۱۰/۶ [۱۳]

شماره: ۱۵۲۲۸

فرهنگ خرمشهر

حسب الامر مقام وزارت متبوع، تابلو سردرب دبستان سابق عراقی‌ها که بر چیده شده است باید برداشته شود. فوراً به اداره شهربانی محل بنویسید که در انجام امریه مزبور به طریق مقتضی اقدام نمایند. نتیجه اقدام که اجرای امریه مذکور است فوراً گزارش نمایید. از طرف رئیس فرهنگ و اوقاف خوزستان

رونوشت برای اطلاع جناب آقای استاندار تقدیم گردید.

از طرف رئیس فرهنگ و اوقاف خوزستان

رونوشت مانند اصل است. ل.ح.

سند شماره ۹۸/۹

[شیر و خورشید]

وزارت داخله

استان ۶

فرمانداری اهواز

رونوشت نامه شماره ۸/۱/۲۳۶، مورخه ۲۵ ایلول ۱۹۳۸ قونسولگری عراق در خرمشهر

آقای فرماندار خرمشهر

محترماً اشعار می‌دارد: برحسب اطلاع حاصله آن است که متأسفانه مقامات مربوطه ایرانی در اهواز در دو هفته پیش به فراش دبستان عراقی در آنجا دستور داده‌اند پرچم را که حسب‌المعمول در یکی از روزهای آدینه بر عمارت دبستان رفع شده بود فرود بیاورد و او را از بالا بردن آن در آینده (مادامی‌که دبستان از دانش‌آموز و آموزگاران خالی است) منع نموده‌اند. لزومی به توضیح دادن آن‌که بالا بردن پرچم در روزهای تعطیلی رسمی از واجبات است و آن‌که موضوع بسته به بودن یا نبودن دانش‌آموزان و آموزگاران نیست، ندارد. لذا کمال اطمینان دارد که تصدیق می‌فرمایید سببی را که مورد استناد مقامات مربوطه ایرانی در اهواز بوده غیر وارد است زیرا مخفی نیست که کلیه دبستان‌های ایرانی (در کشور ایران و عراق) فعلاً تعطیل‌اند ولی پرچم‌های میهن را در هر روز رسمی بالا می‌برند.

بنابراین محض احترامات دوستی و مجاهدات بین مملکتین و نظر به احساسات دایر بر چنین رمزهای وطن‌مآب خواهشمند است وساطت فرموده مقرر دارند از منع بالا بردن پرچم عراقی بر عمارت دبستان اتباع عراق در اهواز خودداری شده و لطفاً نتیجه را اعلام فرمایند. در خاتمه احترامات فائقه را تقدیم می‌دارد.

برمان‌الدین باش اعیان، ویس قونسول

رونوشت با اصل یکسان است.

سند شماره ۹۸/۱۰

[شیر و خورشید]

وزارت کشور

استانداری ششم

فرمانداری خرمشهر

شماره: ۴۵۰۸

سال مه: ۱۳۱۷/۱۲/۱۴

وزارت کشور

متجاوز از دو هفته است که آقای توفیق سعدون کنسول عراق وارد و کتباً تقاضای ملاقات نمودند. نظر به معرفی که از طرف وزارت کشور درباره مشارالیه شده بود وقت ملاقات داده دیدن نمود و بنده هم از ایشان بازدید نمودم. گویا مشارالیه رئیس تشریفات وزارت خارجه عراق بوده و به نظر مرد بداخلاقی نمی آید. در موقع صحبت تذکر داد که ما در خرمشهر یک مدرسه ابتدایی داشتیم و گویا برحسب امر دولت فعلاً بسته شده است و تقاضا داشت که در این خصوص دایر به افتتاح آن از وزارت فرهنگ تحصیل اجازه نمایند. بنده به مشارالیه قول دادم که در این باب به وزارت کشور گزارش خواهم داد و از هر جوابی که برسد خاطر شما را مستحضر خواهم نمود. لذا مستدعی است مراتب را مقرر دارند به وزارت فرهنگ اطلاع داده و تکلیف جواب کونسول عراق را معین فرمایند و ضمناً هم اشاره به این می کرد که دولت شاهنشاهی هم چندین مدرسه در عراق دارد و دولت ما از هیچ مساعدتی مضایقه ندارد و ما هم تقاضا داریم که لطفاً وزارت فرهنگ درباره این مدرسه کوچک بذل مساعدت نماید.

فرماندار خرمشهر و آبادان

[امضا: ناخوانا]

[حاشیه پایین، اول:] امور کشور. ۱۷/۱۲/۲۹

[حاشیه پایین، دوم:] سیاسی. ۱۸/۱/۵

[حاشیه پایین، سوم:] سابقه دبیرستان عراقی ها در خرمشهر ضمیمه گردد. ۱۸/۱/۶

[مهر:] ثبت کل وزارت داخله

نمره: ۱۱۸۱۳۲

تاریخ: ۱۷/۱۲/۳۰

تصویر نمونہ اسناد

سند شماره ۴/۲

مخبرال قونسلکری دولتیله ایران

بین النهرین - بغداد

مورخه ۲۱ مرداد سنه ۱۳۰۲

نمبر ۵۷۷ ضمیمه ح نظر حضرت

تمام بیخ دردت مبر در با بهودی

مستجاب
مستجاب
مستجاب
مستجاب
مستجاب

درست مودنه تده با حمله ۱۹۷۷ راج بکسر ردت مجوز دومی به غیر مجرت ایران به
مدارس ایران درین شهرها با نظر بارک در کمر میزدند به دهم برز با غیر بیان به مدرس ایالات مجوز
بدرت

مدرسه تربیت در تبریز	مدرسه اجرت در املق	مدرسه حسن در املق	مدرسه کور در کور	مدرسه کور در کور
مجززه دومی	مجززه دومی	مجززه دومی	مجززه دومی	مجززه دومی

تیم و تدریج گردید و پیش از ظهر بقیه ربه دعوات آن به در جلد از ربه است تا تمام گردد
و در در وقت در لندزه بطریقه کمر عرض شد. زیاده درود زده اینست که تا قدره و این مجوز در وقت
یعنی کتاب نقشه و اجرت در وقت میزدند و هر روز به غیر فقط در دهم همین به هر کدام جمله بطریق
در وقت در وقت و بینه از وقت بر وجهی و بطریقه غیر از وقت در وقت ۱۳۰۹ در وقت در وقت
مدرسه بغداد و اصلاح بر وجهی و در وقت در وقت در وقت در وقت در وقت در وقت
که با وزارت معارف و غیره در وقت در وقت در وقت در وقت در وقت در وقت در وقت

۱۱۵۹
۶/۴/۳

۲۶۶
واریت کلک در با بهودی
۶/۴/۳

حفرال قونسلکری دولتیله ایران

مورخه _____ سنه ۱۳۰ _____

بین النهرین - بغداد

نمره _____ ضمیمه _____

منظورین شیخ در اندر سه بنده که فاقه لوزم صدر وزیر محترم دیزیت است بهجرت صیغه خود که از اجابت
 دست نگیزند در سه بنده بر ذرات بیرونه صرف در برت علم و تقاضای مسعدت و اعانت
 و الا کتبه بعضی حدقه قوی درجه نشین در بعهده دست محکم نشین است عیناً مرتباً از کلام
 بستان مبارک سرکاره در تقاضای برسات و دلوز سرورین و در آستان مبارک دست عیناً بر
 کتیر تقاضای حسن ددره مدرسه بنده معرفتیه که مگ فرج کتبی حضرت خود یک در سنه کلمه در
 بدین وضع که آن فاقه حقوق زیاده بین به حال صرفه جریه و قد چهار صد تکی در ده صافست لندم در
 در بکتر از این مبلغ ددره یک مدرسه دبانه در بنده غیر معلومست نظر بسته تقاضای کتبی در سنه
 مدرسه خود که در بن چهار صد تکی در ده به سبب کتبی خود نه است چون لندم خود می نه

مصحف کتبی

سند شماره ۳۳/۱

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

دولت شاهنشاهی ایران
مدرسه دولتی اتحاق ایرانیان
تفلیس

بتاریخ ۱۱ شهریور ماه سنه ۱۳۰۹
شماره ۷۴ ضمیمه ۱۸

نظم ز سر
۱۳۰۹

مقام شیخ وزارت جلیل معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه است که
بانهایت اقرام خاطر مدلی ر مستحقه میاید
بتاریخ هشتم ماه جاری مبلغ دو هزار و شصت و نود سنت توسط اداره مقرر
صندوق مذکور کلیه نقد در وقت بجز آن در رسد و اصل کرده و تقسیم نمودن به هر یک
سوروش گردید از احوال فروردین ۱۳۰۹ مخرج جاری سنت توسط اداره مقرر صندوق
از فراز پرستی با تزرده نماند بقصد که بدست نماند مخرج فروردین بودجه ملی بود
این مدرسه میباید از سه هزار سنت خواهر گردید و مبلغ احوالی خطه و با پرداخت حقوق
یک به معظیان احوالی از مرکز (مطابق مخرج به بی حدی با تزرده دریافت میباید) و معظیان
مجملی را که تاج نمودند و با مبلغی بعنوان مساعده بیان اعفاء و در سه توبیع زیاد و نیز بود
یکی به اداره مقرر صندوق مطالب گردید و غنای مساعده است معجز نماید و سوز لایحه
صادر گردد که بودجه مختصر این نوشته را مانده سایر است و در نتیجه در این نقطه
مطابق مخرج جاری صندوق مذکور نماید که هر ماهه تریه اشکال میاید

سند شماره ۴۵/۶

مورخه ۲۸ ماه شهریور سال ۱۳۰۴

ضمیمه

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره معارف و اوقاف گیلان

داشیره

نمبره ۳۱۹۷

اعراضاً فطریاً بکمالاً ماضیاً بیدار

بر طبق محکوم ۴۳۰۵ ۲۵ شهریور ۱۳۰۴

بموجب تهرود شایسته است که با تیزه فایده مجلس مدعی بند اولی است
تصمیم نهاده شده است که در هر ماه است مجلس فروردین افتتاح شود
اجتمع مدعی افتتاح مجلس مدعی اینبار زبیده است. نظر دستار اولی

۲۱۵۵

تمام در ذلک چهارم ۵۰

کرامت از تصمیم شورای عالی معارف
تاریخ نامه تا تصمیم شورای عالی معارف
ولایت فرستاده شود تا در ۴ بهمن ۱۳۰۴

نمایه

آقایان، هارمیک ۳۱۹	«آ»
آکوبیان، روبین ۳۱۹	آبادان ۳۶۰، ۳۵۲
آلمان ۲۰۵-۲۰۹، ۳۲۰	آپرسوف (کنسول روسیه در رشت) ۱۸۴
آمریکا ۲۷، ۱۱۶، ۱۷۳-۱۷۹، ۲۱۰،	آذربایجان ۶۵، ۲۴۰
۲۱۷-۲۳۰، ۳۰۴، ۳۳۰، ۳۴۸	آراکلیان (دانش آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۹
آیدین، املی نورث ۲۹۶، ۲۹۷	آرساک ویت، سرارش ۲۶۴
آیرم، محمدحسین ۲۹۵	آرون (دانش آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۸
آیلشن (معلم مدرسه ژاندارک) ۱۹۴	آسام (هند) ۱۱۶
	آستارا ۲۴۰
	آسیا ۱۶۴
«الف»	آشامیدنی‌های الکلی ۳۴۹، ۳۵۰
ابراهامیان (دانش آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۹	آشوری (از کلیمیان همدان) ۲۳۴
ابراهیم (منشی جمعیت خیریه ایرانیان تفلیس) ۷	آشوریان ۲۳۶، ۲۳۷
ابراهیم حاج رضا (دانش آموز مدرسه ایرانیان	آقایان، غداره ۳۱۸
بصره) ۱۳۲	

- اداره معارف و اوقاف آذربایجان شرقی
۳۰۱-۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۷، ۳۱۴
- اداره معارف و اوقاف آذربایجان غربی ۳۲۶، ۳۲۵
- اداره معارف و اوقاف ارومیه ۳۲۶
- اداره معارف و اوقاف اصفهان ۲۱۳، ۲۸۱
- اداره معارف و اوقاف بروجرد ۳۴۸-۳۵۰
- اداره معارف و اوقاف بنادر جنوب ۶۲، ۶۳
- ۱۶۰-۱۶۲، ۱۷۰، ۱۷۱
- اداره معارف و اوقاف بندر انزلی ۱۸۵، ۱۸۶
- اداره معارف و اوقاف بوشهر ۱۳۴
- اداره معارف و اوقاف تویسرکان ۲۴۲
- اداره معارف و اوقاف تهران ۲۴۳
- اداره معارف و اوقاف خرمشهر ۳۵۵
- اداره معارف و اوقاف خوزستان ۴۶، ۴۸، ۴۹
- ۳۵۲، ۳۵۸
- اداره معارف و اوقاف کاشان ۲۴۹-۲۵۴
- ۲۵۸-۲۶۱
- اداره معارف و اوقاف گرگان ۲۶۳، ۲۶۷، ۲۶۸
- ۲۷۱-۲۷۳
- اداره معارف و اوقاف گیلان ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۷
- ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۳-۱۸۷
- اداره معارف و اوقاف هشترخان ۲
- اداره معارف و اوقاف همدان ۱۸۸-۱۹۰، ۲۲۳
- ۲۲۵، ۲۳۲
- اراک ۲۴۰
- ارامنه ۱۸۶، ۱۹۲، ۱۹۴، ۲۰۳، ۲۳۲، ۲۳۳
- ابراهیم‌زاده نوری (مدیر مدرسه آلیانس
اسرائیلیت گلیایگان) ۲۴۲-۲۴۴
- ابراهیمی، محسن ۸۸
- ابوریحان بیرونی (منجم و ریاضی‌دان ایرانی) ۷۴
- ابوطالب (کارمند اداره معارف و اوقاف بندر
انزلی) ۱۸۶
- ابومعاشر، محمدتقی ۱۵۱
- اپشتن، ازیاس ۳۲۰
- اپشتن، میشل ۳۲۰
- اتحادیه ملی بحرین ۵۸
- اجازنامه‌ها ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۸، ۱۸۷، ۱۹۱
- ۲۰۵-۲۰۷، ۲۰۹، ۳۱۳
- اجاگوف، آلت ۳۱۷
- اجاگوف، مکروبیچ ۳۱۹
- احتشامی، بتول همایون ۱۹۷
- احمد الحاج مسلم (ایرانی مقیم بصره) ۴۷
- اختلاس ۴۲، ۴۴
- اخلاق مصور (کتاب) ۱۷۵
- اداره ایالتی معارف و اوقاف مکران ۳۴۶، ۳۴۷
- اداره تلگرافی دولت علیه ایران ۱۶، ۳۹
- اداره فرهنگ خرمشهر ۳۵۸
- اداره کل شهربانی ۳۵۳
- اداره مالیّه بوشهر ۶۱، ۶۲
- اداره معارف و اوقاف آذربایجان ۱۹۱، ۱۹۲
- ۲۰۵-۲۰۹، ۲۱۲، ۲۳۸، ۳۰۰-۳۰۳
- ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۱۳، ۳۲۴

۱۳۲، ۱۳۱	۳۴۹، ۳۱۱، ۲۹۴، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۳۷، ۲۳۶
اصفهانی، غلامعلی ۴۷	اربابی (کارمند تلگرافخانه تهران) ۱۶
اصفهانی، هاشم ۴۶-۴۸، ۵۱، ۹۰، ۱۴۰	اردلان، امان‌الله ۲۶۸، ۲۷۱، ۲۷۳
اصلانی‌زاده، حسین ۸۸	ارفع، محمود ۶۸، ۷۳، ۷۵، ۷۷، ۹۱
اعزام دانشجو به خارج ۸۵	ارویا ۶۴، ۸۵، ۱۱۶، ۱۲۶، ۱۴۰، ۳۲۲
اعلم، علی ۲۱-۲۸-۳۲	ارومیه ۲۱۰-۲۱۲، ۲۳۶-۲۳۸، ۳۲۴-۳۲۶
افتخار ۲۹۶	اژدر (مدیر مدرسه اتحاد باکو) ۱۲۵
افتخاری (از کلیمیان همدان) ۲۳۴	استانبول ۹۷، ۱۶۳-۱۶۵
افخمی، ایرج ۳۱۸	استانداری خوزستان ۳۵۴، ۳۵۸
افسری، فخری ۱۹۷	استانیان (دانش‌آموز مدرسه فرانکوپیرسان) ۳۱۸
افشار، عماد ۳۲۶	استخدام ۲، ۳، ۹۵، ۹۶، ۱۶۱، ۲۰۶
افضل پور، مصطفی ۱۴۴	استرآباد ← گرگان
افغانستان ۳۲۰	استرآبادی، حمزه ۱۴۱
افندی، رسول ۱۰۲	استعفا ۴۳-۴۵، ۱۱۰، ۱۳۴، ۱۴۶، ۱۴۸، ۲۳۹
افندی، مصطفی ۱۰۲	اسدالله‌زاده، حسین ۸۴، ۸۶
افندی‌زاده، جمشید ۸۸	اسفرجان (شهرضا) ۲۷۹، ۲۸۰
الایام (روزنامه) ۱۱۷، ۱۱۸	اسفندیاری، یمین ۸۱، ۸۶
البرز، قدرت ۱۹۷	اسکندری، ملوک ۱۹۷
البرزی ۲۴۷، ۲۴۸	اسلامبول ← استانبول
امامی، جواد ۲۲۷، ۲۲۹	اسلامپور، کریم ۳۴۵
امین‌زاده، احمد ۹۶، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۴، ۱۳۵	اسماعیل (مدیر مدرسه اخوت کاظمین) ۱۴۴
۱۳۷-۱۴۴، ۱۴۶-۱۴۸، ۱۵۰-۱۵۴	اسماعیل اووا، بگ خانم ۸۹
انتصابات ۱۳۶-۱۵۴	اصفهان ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۰۹، ۲۴۰، ۲۷۹-۲۸۳
انجمن ایرانیان استانبول ۹۷-۹۹	۲۹۶-۲۹۸، ۳۵۳
انجمن خیریه ایرانیان تفلیس ← جمعیت	اصفهانی، حسین ۱۴۱
خیریه ایرانیان تفلیس	اصفهانی، عبدالرزاق ۴۴، ۴۶-۴۸، ۵۱، ۹۰

- انجیل (کتاب مقدس مسیحیان) ۱۷۵،
۱۹۹-۲۰۱، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۲۸
- انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ ۸۷
- انگلستان ۳۵۵، ۳۴۳، ۳۴۲، ۱۵۸، ۱۰۸، ۱۰۴، ۵۹
- انوشیروان (پادشاه ساسانی) ۷۹
- اوتانیان (دانش آموز مدرسه فرانکو پیرسان) ۳۱۷
- اورخابکی، محمد ۸۸
- اورشان پرستانی، اسحاق ۲۳۴
- اهواز، ۴۸، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۹
- اهوازی، مهدی ۱۴۱
- ایالت آذربایجان ۲۰۶، ۲۱۹-۲۲۲، ۲۳۶،
۲۳۷، ۲۴۰، ۲۴۵، ۲۴۶
- ایرانی، عبدالرسول ۱۱۳
- ایزدی (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
- ایوب پور، کامل ۳۱۸
- ایوب پور، منصور ۳۱۹
- «ب»
- بابازاده، کبری ۸۹
- بابازاده، میکائیل ۸۸
- بابل ۲۶۵
- بادکوبه ← باکو
- بارفروش ← بابل
- باستی (رئیس اداره معارف و اوقاف
بندرعباس) ۱۶۹
- باستانی، الکساندر ۳۴۵
- باغداساریان، جمس ۳۴۵
- باقر (معلم مدرسه ژاندارک) ۱۹۶
- باکو ۵، ۶۶، ۸۰، ۸۱، ۸۴، ۸۵، ۱۲۳،
۱۲۵-۱۲۹، ۲۶۵، ۲۷۷
- بالیان (تبعه آمریکا) ۳۲۴
- بالیوز (از مأموران انگلیس در بحرین) ۵۹، ۶۰
- بانک بصره ۲۱
- بانک روس ۱۹۱
- بایرام‌اف، محمود ۸۸
- بحرالعلوم، محمدعلی (آیت‌الله) ۹۲
- بحرین ۱، ۵۷-۶۴، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۹-۱۷۲،
بخشنامه‌ها ۱۳۳، ۱۵۶، ۱۸۵، ۱۸۷، ۲۱۴،
۲۱۵، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۳۵، ۲۵۰، ۲۶۳،
۲۹۲، ۲۹۶، ۳۰۳، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۱
- بخشی، خاناباخان ۳۲۲
- بدل‌زاده، غلام ۸۹
- بدیع (از کلیمیان همدان) ۲۳۴
- بدیع، عبدالمجید ۲۱، ۱۳۱، ۱۳۲
- بدیع، محمدحسن ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۵، ۱۸، ۲۴،
۳۹، ۴۰، ۴۴، ۴۵، ۴۷، ۴۹، ۵۶، ۹۴، ۹۶،
۱۱۷، ۱۱۸، ۱۳۰-۱۳۲، ۱۵۳
- براگین (ویس کنسول شوروی در بندر انزلی)
- برما ← میانمار
- برمان‌الدین باش اعیان (ویس کنسول عراق در
اهواز) ۳۵۹

- بروجرد ۳۴۸-۳۵۰
 بروجردی، محمدحسین (آیت‌الله) ۱۵۲
 بریتانیا ← انگلستان
 بزاز، علی اکبر ۱۵۲
 بزاز، محمدعلی ۱۵۲
 بزاز بروجردی، محمدعلی ۱۵۱
 بزی (ایرانی مقیم بصره) ۱۴۱
 بستنی، محمد ۷۰
 بصره ۱۱، ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۲۷، ۳۳-۳۵، ۴۰، ۴۲، ۴۵، ۵۵-۵۷، ۹۴، ۱۳۷، ۱۴۱، ۱۵۳
 بغداد ← در اکثر صفحات
 بغدی، محمدحسین ← حکیم‌زاده، محمدحسین
 بلژیک ۳۱۹
 بلوچستانی، درویش احمد ۴۷
 بناحوم (تبعه عراق) ۳۵۵
 بناراش (مدیر مدرسه آلیانس اسرائیلیت
 کاشان) ۲۵۴
 بندرانزلی ۱۸۰-۱۸۷، ۲۴۶، ۲۷۶-۲۷۹
 بندر پهلوی ← بندرانزلی
 بندر ترکمن ۲۹۵
 بندر جز ← بندرگز
 بندر شاه ← بندر ترکمن
 بندرگز ۲۶۳-۲۷۳، ۲۹۴، ۲۹۵
 بودجه ← در اکثر صفحات
 بوش دورن (فرانسه) ۳۳۶
 بوشف (کفیل کنسولگری شوروی در گرگان) ۲۷۰
 بوشهر ۶۱، ۶۲، ۱۱۳
 بوشهری، رجب ۴۷
 بوشهری، زایر حسین ۴۴، ۴۶-۴۸، ۵۱، ۱۳۱، ۱۳۲
 بوشهری، عبدالنبی ۵۸، ۵۹
 بوشهری، علی ۴۷
 بوشهری، کاظم ۴۷
 بوقوسیانس، لیدا ۲۷۸
 بوقوسیانس، ماطاوس ۲۷۸
 بويس (رئیس مدرسه آمریکایی تهران) ۱۷۷، ۲۲۵، ۲۲۷
 بهائیان ۲۲۸-۲۳۰
 بهادر، محمد ۱۱۸، ۱۳۰-۱۳۲
 بهائیان (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
 بهائیان، عبدالله (آیت‌الله) ۳۲۰
 بهائیان، مجتبی ۳۲۰
 بهرام‌زاده، رحیم ۸۸
 بهرامی ۲
 بهرامی، فرج‌الله ۳۵
 بیات، ناصر ۳۱۸
 بیرجندی (معلم مدرسه آمریکایی تهران) ۱۷۵
 «پ»
 پااولیه، اوشیکنا ۸۹
 پایایان، انتوان ۳۱۹
 پایایان، کنستانتن ۳۱۸
 پاداش ۱۳۴-۱۳۶

- پاشایی، امیر ۲۷۰
 پاکروان، فتح‌الله ۴، ۲۰، ۳۶، ۳۷
 پاکروان (مدیر دبستان اتحادیه ملی بحرین)
 ۱۶۹-۱۷۱
 پرتی (دانش‌آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۲۰
 پرورش، علی‌باش ۶۰
 پطرس (از حواریون حضرت عیسی (ع)) ۲۰۰
 پطروسیان (دانش‌آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۹
 پکیان، نوری ۳۱۸
 پگ، تماس ۳۳۸
 پناهی (دانش‌آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۹
 پوست‌فروش تبریزی، محمدرضا ۱۴۰
 پولس (از حواریون حضرت عیسی (ع)) ۱۹۹
 پهلوی، رضا ← در اکثر صفحات
 پهلوی، محمدرضا ۳۶
 پیربازاری، احمد ۳۴۵
 پیربازاری، اسدالله ۳۴۵
 پیشاهنگی (مجله) ۱۴۵
- «ت»
 تاجبخش، باقر ۷۰
 تاجگذاری ۶۸-۷۴، ۷۷-۷۹، ۸۷، ۱۹۸-۲۰۲
 تاریخ بغداد (کتاب) ۱۴۳
 تایلند ۱۱۶
 تایمز (روزنامه) ۳۰۴
 تأمین اعتبار ۶، ۲۶، ۴۲، ۹۷، ۹۹
- تبریز ۲۰۵-۲۰۹، ۲۱۷-۲۲۲، ۲۳۹، ۲۴۵
 ۲۴۶، ۲۶۴، ۳۰۳، ۳۰۶
 تبریزی، حسین ۱۳۷
 تبریزی، هاشم ۷۵
 تبعید ۱۶۶-۱۶۸
 تبلیغات کمونیستی ۱۶۶-۱۶۸
 تبلیغات مذهبی ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۱۵، ۲۲۴، ۲۳۶
 ۳۴۸
 تجارتخانه حاجی ابوالقاسم بوشهری و پسران ۶۱
 تجارتخانه سفدوات ۱۹۱
 تجدد (روزنامه) ۲۳۰
 تدین، محمد ۲۲۴-۲۲۶
 ترجمان، علی ۲۲
 ترکستان (بخشی از آسیای مرکزی) ۶۵
 ترکیه ۱۰۱، ۱۰۲
 تشکیلات کل نظمیۀ مملکتی ۲۳۷، ۲۶۷
 تفلیس ۴-۶، ۶۶، ۶۷، ۱۲۱-۱۲۳
 تقی‌زاده، علی‌اکبر ۸۸
 تکاجووا، ایرنیا ۸۹
 تمدن ۱۶۶
 تنگستانی، زایر حسین ← بوشهری، زایر حسین
 تورات (کتاب مقدس یهودیان) ۲۵۵-۲۵۷
 توفیق، محمد ۱۰۲
 توفیق، هادی ۱۰۲
 توفیق سعدون (کنسول عراق در خرمشهر) ۳۶۰
 تویسرکان ۲۴۲-۲۴۴

- تهران ← در اکثر صفحات
تهرانی، غلامحسین ۱۵۲
تهرانی، قربانعلی ۱۵۲
تیران، لئون شارل ۳۳۴-۳۳۹
تیران، لوئیز ۳۳۹
تیران، هونسور ۳۳۹
تیمس عراقی (روزنامه) ۱۳۰، ۱۳۱
تیموتاسوس ۱۹۹
تیمورتاش، عبدالحسین ۱۱، ۱۶، ۲۴، ۲۸، ۳۶،
۳۷، ۳۹، ۴۱، ۴۹، ۶۴، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱،
۱۱۳، ۱۳۴-۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۵،
۱۹۸، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۴۰، ۲۷۴، ۲۹۵
تیمورزاده، محرم ۸۸
تیموریان (گورکانیان) ۳۲۲
- «ج»
جالینوس (مدیر مدرسه صداقت انگلیس)
۳۲۲، ۳۲۳
جایزه‌ها ۱۲۹-۱۳۱
جدلی‌زاده (مدیر مدرسه دولتی بندرگز) ۲۶۳،
۳۶۴، ۳۶۶
جردن (معلم مدرسه آمریکایی تهران) ۱۷۵،
۲۸۵، ۲۳۱
جشنها ۶۸-۷۴، ۷۸-۸۱، ۱۲۹-۱۳۳،
۲۱۰-۲۱۲
جعفر (معلم مدرسه ایرانیان استانبول) ۱۰۱
- جعفرزاده، مهدی ۸۴، ۸۶
جلالی، شمس‌الدین ۵۵، ۲۸۰
جمشید (پادشاه اساطیری ایران) ۷۴، ۷۹
جمعیت خیریه ایرانیان تفلیس ۴-۸
جم، محمود ۸۳
جنرال کنسولگری ایران در بادکوبه ۸۰، ۸۴،
۸۶، ۱۲۰، ۱۲۶
جنرال کنسولگری ایران در بغداد ۹، ۱۰، ۱۲،
۱۵، ۱۷، ۱۸، ۲۰-۲۲، ۲۵، ۲۹، ۴۳، ۴۷،
۴۹، ۵۰، ۶۸، ۹۲-۹۴، ۹۶
جنرال کنسولگری ایران در تفلیس ۴، ۵، ۷، ۸،
۱۲۳
جنرال کنسولگری ایران در دهلی ۱۱۵، ۱۱۶
جنرال کنسولگری شوروی در تبریز ۳۰۱،
۳۰۲، ۳۰۵، ۳۰۶
جنگ جهانی اول ۱۹۱۴-۱۹۱۸، ۱۷۳، ۲۱۶
جوادخان، جعفر ۶۹
جواهرالکلام، علی ۶۸، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۴
جوهری، جواد ۹۲
جوهری‌پور، محمدحسن ۱۵۸، ۱۵۹
- «چ»
چین ۱۱۶
- «ح»
حاجی حسینی، محمد ۱۵۱

حاجی طرخان ← هشرخان	حکمت (مترجم وزارت معارف) ۱۷۷
حبل‌المتین (روزنامه) ۱۴۲	حکمت، نظام‌الدین ۱۸۸
حبیب‌زاده، عبیده ۸۹	حکومت آذربایجان (قفقاز) ۸۶، ۸۴
حجاز ۱۱۰	حکومت اصفهان ۲۰۲، ۲۰۹، ۲۷۹-۲۸۱
حساب مظفری (کتاب) ۱۹۶	حکومت بحرین ۵۹، ۶۱، ۱۶۰
حساب‌نامه (کتاب) ۱۷۵	حکومت بندر انزلی ۲۷۸
حسابی، بدرالزمان ۲۸۴	حکومت خرمشهر ۴۲، ۴۹
حسابی، محمود ۳۳۴	حکومت خوزستان ۴۲، ۴۴، ۴۸، ۵۰
حسامی، امیر ۱۹۴، ۲۵۱، ۲۶۱	حکومت گرگان ۲۶۳، ۲۷۲، ۲۷۳
حسن (ایرانی مقیم بصره) ۱۳۷	حکومت گیلان و طوالش ۲۷۶-۲۷۸
حسن (کارمند وزارت دربار) ۳۲، ۳۳، ۳۸، ۴۷،	حکومت نظامی بندر انزلی ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۳
۹۰، ۱۳۸، ۲۲۰، ۲۴۲، ۲۴۸	حکومت همدان و مضافات ۱۸۸، ۲۲۶-۲۷۳
حسن‌بن علی (لال ایرانی مقیم بصره) ۴۷	حکیم، ابراهیم ۱۴۰
حسین (ایرانی مقیم بصره) ۱۳۷	حکیم‌زاده، محمدحسین ۱۶-۱۸، ۲۰، ۲۱
حسین حاج علی (دانش‌آموز مدرسه ایرانیان بصره) ۱۳۲	۳۰، ۳۱، ۴۲-۵۰
حسین‌زاده، رضا ۳۴۵	حمید (معلم مدرسه ایرانیان استانبول) ۱۰۱
حسینی، محمدصادق ۱۳۳-۱۵۴	حیدرآبادی، مهدی ۷۵
حسینی توکلی، مرتضی ۱۴۴	حیرت، اسماعیل ۲۳۹
حقایق (دانش‌آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۹	حیفا (اسرائیل) ۲۲۹
حقوق و مزایا ۳، ۱۱، ۲۱، ۲۳، ۲۴، ۳۰-۳۲،	«خ»
۳۹-۴۱، ۴۳، ۴۶، ۴۸، ۵۲-۵۵، ۶۴، ۸۲،	خاوزاراقرو، فزاد ۸۹
۸۳، ۱۱۰، ۱۲۱-۱۲۵، ۱۳۴، ۱۴۵، ۲۱۶،	خدایارخانی، حسین ۳۴۵
۲۴۳، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵	خراسان ۲۴۰
حکاک، علی ۱۴۱	خراسانی، مهدی ۱۱۰، ۱۴۲
حکاک شیرازی، محمدعلی ۴۷	خراسانی فرجاد، فاضل ۱۹۷

- خراسانی فرجاد، گیتابادی ۱۹۷
 خرمشهر ۱۶، ۳۸، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۹،
 ۱۴۱، ۳۵۱-۳۵۶، ۳۶۰
- خرزانه‌داری کل ۱۲۵
 خزعل ← شیخ خزعل
 خلیل (ایرانی مقیم بصره) ۱۳۲
 خلیل‌الله (تبعه افغانستان) ۳۲۰
 خلیل‌پور (سرپهر) ۳۵۵
 خلیل نصرالله (ایرانی مقیم بصره) ۴۷
 خوئی، ابراهیم ۱۰۱
 خوئی، محمدحسین ۱۰۱
 خوزستان ۲۰، ۳۵، ۱۳۱، ۱۳۷، ۲۴۰
 خیرالله (تبعه افغانستان) ۳۲۰
- ((۵))
 داتیلوف (رئیس تجارتخانه سفدوات) ۱۹۱، ۱۹۲
 داداش‌اف، محمدعلی ۲۶۴، ۲۶۵
 دارالسلام (تازانیا) ۱۱۶
 دارالشورای ملی ← مجلس شورای ملی
 دارالفنون ۱۴۵، ۲۱۵
 دارالمعلمین باکو ۲۶۴
 دارالمعلمین تهران ۱۴۵
 دارالمعلمین عالی استانبول ۱۴۵
 دارالمعلمین عالی بغداد ۱۴۰، ۱۴۵، ۱۴۸
 دارالمعلمین مسکو ۲۶۵
 داریوش (پادشاه هخامنشی) ۷۹
- دامغان ۲۴۱
 دانش‌آموزان ← در اکثر صفحات
 داود (ع)، پیامبر خدا ۱۷۵، ۱۷۶
 داود (معلم مدرسه کالج انگلیسی‌ها در اصفهان)
 ۲۸۰
 دباش بوشهری، محمدقنبر ۵۱
 دبستان آلیانس اسرائیلیت، دماوند ← دبستان
 اتحاد، دماوند
 دبستان اتحاد، بروجرد ۳۴۸-۳۵۰
 دبستان اتحاد، دماوند ۳۴۱، ۳۴۴
 دبستان اتحادیه ملی، بحرین ← مدرسه
 اتحادیه ملی، بحرین
 دبستان اخوت ایرانیان، عراق ۱۶۵
 دبستان ایرانیان، استانبول ۹۷-۱۰۲، ۱۶۴
 دبستان پرورش، کویت ۱۵۹، ۱۶۰
 دبستان سیک‌های هندی تبعه انگلیس، زاهدان
 ۳۴۶، ۳۴۷
 دبستان عراقی‌ها، اهواز ۳۵۶-۳۵۸
 دبستان عراقی‌ها، تهران ۳۵۱-۳۶۰
 دبستان عراقی‌ها، خرمشهر ۳۵۱-۳۶۰
 دبستان وحدت ملی، نهاوند ۳۴۱
 دبیرستان آلیانس اسرائیلیت، تهران ۳۳۹، ۳۴۰
 دبیرستان استر، تهران ← دبیرستان نور، تهران
 دبیرستان تربیت شوروی، تهران ۳۴۵
 دبیرستان سن‌لویی، تهران ۳۳۴-۳۳۹
 دبیرستان نور، تهران ۳۴۴

- دخانجی زاده، علیرضاییک ۱۰۱
 دخانجی زاده، عمرافندی ۱۰۱
 دره شوری (ایل)، ۲۸۰، ۲۸۱
 دره شوری، حسین ۲۸۱
 دریای عمان ۱۶۴
 دشت مغان ۱۶۴
 دفتر مخصوص شاهنشاهی ۲۱۸
 دفتری ۱۰۷
 دمینیکن (فرقه مذهبی مسیحی) ۳۳۷
 دندان‌اف (رئیس مدرسه شوروی، بندرگز) ۲۹۵
 دولت آبادی ۳۱۷
 دولیتل (رئیس مدرسه دخترانه آمریکایی)
 ۳۳۱، ۳۲۹، ۳۱۱
 دیوان بیگی، رضاعلی ۲۷۷، ۲۷۹
 ((ز))
 زاکشی، آثر ۳۳۸
 زاهدان ۳۴۶، ۳۴۷
 زبور (کتاب آسمانی داود نبی (ع)) ۱۷۵
 زرنندی (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
 زکی بیک (معلم مدرسه ایرانیان استانبول) ۱۰۲
 زنجان ۲۴۱
 زندی، بدرالزمان ۸۹
 زندی، حسن ۱۶۰
 زندی، محمود ۸۹
 زنگبار (تانزانیا) ۱۱۶
 زین العابدین بن سلمان شیرازی (ایرانی مقیم
 بصره) ۴۷
 زیور (معلم مدرسه دخترانه آمریکایی تهران) ۳۱۰
 رضاییه ← ارومیه

- سقری لس‌ویلی، نینا ۲۶۴
ژنرال ← جنرال
- سلاحها ۲۷۹، ۲۸۰
سلطان، مهدی ۲۵۳
سلطان‌نوا، عالیه ۸۸
ساتروف، الکساندر ۳۴۵
ساعده، حبیب ۱۰۰
ساعده، میرقوام ۱۰۰
ساگومانوف، آرام ۳۱۷
ساگومانوف، لئون ۳۱۷
سالم علوان (تبعه عراق) ۳۵۲
سامره (عراق) ۱۴۴
سخنرانی‌ها ۷۱، ۷۲
سرپرستی مدارس ایرانیان عراق ۱۳۴-۱۳۷، ۹۱
سن توماس ۳۳۷
سوریه ۶۱، ۱۵۸، ۱۶۱، ۳۳۶
سهرابی (از اهالی تهران) ۲۷۴
سهیلی، علی ۱۶۵
سیام ← تایلند
سیستان و بلوچستان ۳۴۶
سیف، عبدالله ۲۴۶
سفرات ایران در واشنگتن ۳۴۸
سفرات شوروی در تهران ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۸۷
شامات ← سوریه ۳۰۶، ۳۰۵، ۳۰۲، ۲۷۲-۲۷۰، ۲۶۸، ۲۴۶
شارلمانی ۳۲۲
شاهرودی، علی ۱۵۳
شاهی ← قائم‌شهر ۲۱۶، ۲۱۵
- «ژ»
«س»
«ش»

شیخ احمد ۵۹	شجاع، حسین ۱۵۲
شیخ خزعل ۱۱۸	شرکت استریک ۴۳
شیخ، غلامرضا ۱۹۶	شرکت سهامی مشروبات ۳۵۰
شیخ زاده، زهرا ۱۰۱	شریعتی، ابوالقاسم ۱۱۳، ۱۱۴
شیخ زاده، محمدعلی ۱۰۱	شفائی، حورا ۱۹۴
شیخ هادی ترک، محمود ۶۹	شفق سرخ (روزنامه) ۱۴۷
شید (مدیر مدرسه آمریکایی رشت) ۱۷۳،	شفیع ۱۹۲
۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۹	شفیعی، محمد ۷۰
شیرازی، خیرالله ۴۷	شماخ، راحمین ۲۷۷
شیرازی، عباس ۴۷	شماخ، ساموئیل ۲۷۷
شیرازی، عبدواحد ۱۴۱	شورای عالی معارف ۱۸۷، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۸،
شیرازی، علی اکبر ۴۷	۲۴۴، ۳۳۴، ۳۵۱، ۳۵۳
شیرازی، محمدعلی ۱۴۱	شوروی ۵، ۶، ۸۲-۸۴، ۸۷، ۱۱۹-۱۲۲،
شیرازی، محمد نصرالله ۴۷	۱۲۷، ۱۸۰-۱۸۳، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۹۱،
شیرازی یزاز، محمدحسین ۱۵۲	۱۹۲، ۱۹۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۶۳-۲۷۳،
شیرزاده، مریم ۱۹۷	۲۷۶-۲۷۹، ۳۰۰-۳۰۸، ۳۱۸-۳۲۰
	شوشتر ۱۶۴
«ص»	شوشتری، احمد ۱۳۷
صادرات و واردات ۸۲	شوشتری، اسماعیل ۲۰
صادق (حاکم نظامی بندرانزلی) ۱۸۱	شوشتری، عبدالرزاق ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۷، ۱۴۱
صادق (مدیر مدرسه شرافت ایرانیان بغداد) ۹۴	شولر (تبعه آمریکا) ۲۳۱
صادق زاده، آقابالا ۸۹	شهاب (مدیر مدرسه فرانکوپیرسان) ۲۶۱، ۲۶۲
صادق زاده، احمد ۸۴، ۸۶	شهربانی اهواز ۳۵۴، ۳۵۸
صافی، عبدالحمید ۱۵۲	شهربانی بصره ۱۶۷، ۱۶۸
صافی عطار، عبدالحمید ۱۵۱	شهربانی خرمشهر ۳۵۵
صالح (از کلیمیان عراق) ۳۵۵	شهرضا ۲۷۹

- صانع، محمد مهدی ۱۵۱
صانع، تقی ۲۴۷
صانع، مهدی ۲۴۷
صدری (دانش آموز مدرسه علوی ایرانیان نجف) ۶۹، ۷۰
صدری اصفهانی، اسماعیل ۱۲
صدیق اعلم، عیسی ۸۳، ۱۲۶، ۲۰۸، ۲۳۵، ۲۴۷
صدیق الحکما (از کلیمیان همدان) ۲۳۴
صدیق حرم ۱۹۳
صراف، محمد علی ۱۵۲
صراف استرآبادی، محمد جواد ۱۴۰
صراف بروجردی، علی اکبر ۱۴۱
صفا، محی الدین ۱۸۷، ۲۰۳
صندوق تذکره قفقاز و روسیه ۱۲۱، ۱۲۲
- «ظ»
ظاهرزاده، آوانس ۳۱۷
ظهیرالاسلام ← امامی، جواد
- «ع»
عادل خان ۳۱۰
عارف الله، مکتنا ۸۹
عامری، جواد ۳۵۷
عباسی (کدخدای اسفرجان) ۲۸۰
عبدالباقی افندی (معلم مدرسه پهلوی بصره) ۲۲
عبدالحسین (مدیر مدرسه علوی ایرانیان نجف) ۶۹، ۷۷، ۷۹
عبدالحمید (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
عبدالخالق (دانش آموز مدرسه علوی ایرانیان نجف) ۷۰
عبدالرسول (دانش آموز مدرسه پهلوی بصره) ۱۳۲
عبدالرضا ۳۵۴
عبدالعباس (دانش آموز مدرسه پهلوی بصره) ۱۳۲
عبدالعزیز (ایرانی مقیم کربلا) ۱۵۲
عبدالعظیم (معلم مدرسه آمریکایی تهران) ۱۷۵، ۱۹۶
عبدالقادر ۱۵۳
عبداللهزاده، غلامحسین ۱۵۲
عبدالوهاب (ایرانی مقیم بصره) ۱۳۷
عبیدی، اشرف ۱۹۷
عراق ← اراک
- «ض»
ضرابی، احمد ۲۹۸، ۲۹۹
- «ط»
طامسون (مدیر کالج انگلیسی ها در اصفهان) ۲۷۹، ۲۸۰
طاهری ۲۶۳
طباطبایی (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
طباطبایی، طاهره ۲۸۴
طیب زاده شیرازی، کاظم ۱۴۱
طیب شیرازی، علی حسین ۱۴۱

- عراق ← در اکثر صفحات
العراق (روزنامه) ۱۴۷، ۱۴۸
عزت‌الله میرزا (فرمانده نظامی بندرانزلی)
۱۸۱
عطار، احمد ۶۹
عطار، حبیب ۱۵۱
عکا (اسرائیل) ۲۲۹
عکسها ۶۴، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۸۰، ۸۱، ۱۱۸
علاء (معلم مدرسه صداقت انگلیس) ۳۲۲
علم‌الاشیاء (کتاب) ۱۷۵، ۱۹۵
علوی، یوسف ۲۸۳
علی (ایرانی مقیم بصره) ۱۴۱
علی (ایرانی مقیم کربلا) ۱۵۲
علی اصغر (دانش آموز مدرسه پهلوی بصره)
۱۳۲
علی اکبرزاده، غلام ۸۸
علی زاده، ازدر ۸۷
علی زاده، علی اصغر ۸۴، ۸۶
علی زاده، علی یوسف ۸۸
عیدانی، عبدالله ۱۳۲
عیسی (دانش آموز مدرسه ایرانیان بصره) ۱۳۲
عیسی (ع)، پیامبر خدا ۱۶۴، ۲۰۰، ۲۰۱
عیسی افندی (معلم مدرسه پهلوی بصره) ۲۲
عیسی زاده، شهری ۸۹
عیسی زاده، محمدتقی ۸۸
عیوض رابی (دکتر) ۲۳۴
- «غ»
غازیان (بندر) ۱۸۰-۱۸۳
غلامحسین (رئیس شعبه ۲ تأمینات
آذربایجان) ۱۹۱
غلامحسین (رئیس صحنه بندرانزلی و قرانطین
بنادر دریای خزر) ۱۸۲
غلامرضا (دانش آموز مدرسه علوی ایرانیان
نجف) ۶۹
- «ف»
فارس ۲۴۰
فتحعلی (کارمند وزارت معارف) ۱۸۹
فخیم (مدیر مدرسه فرانکوپیرسان) ۲۶۱، ۲۶۲
فرائدالادب (کتاب) ۱۷۵، ۱۷۶
فرانسه ۲۷، ۱۹۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۳۶، ۲۳۷
۲۶۱، ۲۹۰، ۲۹۴، ۳۲۰، ۳۳۶، ۳۳۹
۳۴۲، ۳۴۳
فرانسین (کشیش فرانسوی) ۲۳۶، ۲۳۷
فرانگیان (دانش آموز مدرسه فرانکوپیرسان) ۳۱۸
فرج‌الله خان ← بهرامی، فرج‌الله
فرخ، مهدی ۱۱، ۱۵۰، ۱۵۷
فرزانه (دانش آموز مدرسه فرانکوپیرسان) ۳۱۸
فرزانه، فرخ ۳۵۲، ۳۵۵، ۳۵۶
فرزین، محمدعلی ۸۵، ۱۱۵، ۱۱۹، ۱۲۰
فرمانداری اهواز ۳۵۴، ۳۵۸، ۳۵۹
فرمانداری خرمشهر و آبادان ۳۵۵، ۳۶۰

- فروغی، محمدعلی ۱۵۵، ۹۹
فریسیان ۲۰۰
فوزی علی (تبعه عراق) ۳۵۲
فهیمی (دانش آموز مدرسه فرانکوپیرسان) ۳۱۹
فهیمی، باقر ۱۶۵
فهیمی، محسن ۱۸۲، ۱۸۴
فیروز، فیروز ۲۱۹، ۲۲۰
فیشر (رئیس مدرسه پسرانه آمریکایی همدان)
۲۲۶، ۲۲۵
فیلم سینمایی ۵۶، ۵۵
فؤادبیک (معلم مدرسه ایرانیان استانبول) ۱۰۲
«ق»
قائم شهر ۲۹۴
قاجاریه ۱۶۴
قادیسه (عراق) ۱۴۷
قاسم زاده، علی بک ۸۸
قانون شورای عالی معارف ۳۱۴
قانون لباس متحدالشکل ۱۱۵-۱۱۷، ۱۳۳
قانون مدرسه شخصی ۱۷۴
قانونی، عبدالهادی ۱۶۶-۱۶۸
قدوسی، حبیب ۳۴۵
قراعینی، اسماعیل ۱۰۲
قراعینی، حمزه ۱۰۲
قراعینی، محمد ۱۰۲
قراعینی، هاجر ۱۰۲
قراگوزلو، یحیی ۴۱، ۶۴، ۶۷، ۸۰، ۹۱، ۹۹
۱۰۵، ۱۰۶، ۱۳۶، ۲۴۴، ۲۷۳، ۲۸۶
قرچه داغی، عبدالغفار ۹۸
قریب، محسن ۱۷۸
قزل ایاغ ۲۹۹
قشقایها ۲۷۹، ۲۸۰
قصر شیرین ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۳
قفقاز ۶، ۵، ۸، ۲۶، ۶۴، ۶۵، ۸۴، ۱۲۱
قلعه انگلیسی ها (ارومیه) ۳۲۵
قلم زن، عبدالرزاق ۱۵۱
قم ۲۵۸
. سی، حسین ۳۱۷
فونسول ← کنسول
قویم، لطفعلی ۳۳، ۳۸، ۸۰، ۹۰، ۹۵، ۹۸، ۱۰۳
۱۱۴، ۱۳۸، ۱۵۱، ۲۰۲، ۲۲۰، ۲۳۲، ۲۸۳
«ک»
کاراپتیان (دانش آموز مدرسه فرانکوپیرسان)
۳۱۸
کارگزاری آذربایجان ۱۹۲
کارگزاری ارومیه ۲۱۰، ۲۱۱
کارگزاری گیلان ۱۸۳، ۱۸۶
کاژدان، خاسیا ۳۴۵
کاستاگاروا، آگرپینیا ۳۴۵
کاشان ۲۴۱، ۲۴۹-۲۶۱
کاظم بیک ۱۰۲

کریم، عبدالکریم ۱۰۰	کاظمین ۹، ۱۱-۱۳، ۳۶، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۰
کریم زاده، عبدالرحیم ۸۸	۱۴۲-۱۴۴، ۱۴۶، ۱۵۰، ۱۵۱
کسری بودجه ۳۵۰-۳۴۸	کالج آمریکایی تهران ← مدرسه آمریکایی، تهران
کشکولی، الیاس ۲۸۱	کامل، ناصر ۱۳۲
کشیشان ۲۳۶	کامیاب تهرانی، فرح انگیز ۱۹۷
کلکته ۱۴۲	کاوسیان، همایون تاج ۲۸۴
کلمبان (مدیر مدرسه ژاندارک) ۲۹۳	کتاب های درسی ۲۸۱، ۲۸۲
کلونگا، آلبرت ۳۳۸	کچاریان، اویک ۳۱۷
کلیددار (از اهالی نجف) ۹۲	کچاریان، پرتیشار ۳۱۸
کلیسای پروتستان ارامنه همدان ۲۳۲، ۲۳۳	کراچی ۱۰۳-۱۰۷
کمپانی استریک ← شرکت استریک	کرادنوا، آنا ۳۴۵
کنسولگری آمریکا در تبریز ۲۲۱	کرادنوف، فتودر ۳۴۵
کنسولگری ایران در بصره ۱۴، ۱۷-۲۲، ۲۷-۳۰، ۳۲-۳۴، ۳۹، ۴۱-۵۰، ۵۵-۵۷	کریلا ۹، ۱۱، ۱۳، ۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۲، ۱۴۶
۹۴-۹۶، ۱۱۷، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۶۷-۱۶۹	۱۵۰، ۱۵۱
کنسولگری ایران در کراچی ۱۰۳، ۱۰۵	کرد، موسی ۴۷
کنسولگری ایران در کریلا ۱۳	کردان ۱۵۵
کنسولگری ایران در کویت ۱۵۹، ۱۶۰	کردستان ۲۴۱
کنسولگری ایران در ماری ۳۳۶	کردستان (عراق) ۱۵۵
کنسولگری ایران در هشترخان ۳، ۲	کردی ۷۴
کنسولگری شوروی در گرگان ۲۶۸	کرلوتیه (دانش آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۲۰
۲۷۰-۲۷۲	کرمان ۱۶۹، ۲۴۱
کنسولگری شوروی در بندر انزلی ۲۷۷، ۲۷۸	کرمانشاه ۲۴۱
کنسولگری شوروی در تبریز ۱۹۱-۱۹۳	کرمانی، محمدحسن ۷۰
کنسولگری شوروی در رشت ۱۸۶	کریستفل (تبعه آلمان) ۲۰۹
کنسولگری عراق در خرمشهر ۳۵۲، ۳۵۵	کریم، حسن ۱۰۰

- ۳۶۰، ۳۵۹
کوانیان، آلیس ۳۰۹-۳۱۲
کودکستان سعدی، بروجرد ۳۴۹
کودکستان مدرسه دخترانه آمریکایی، تهران ۳۱۰
کودکستان وطن، تهران ۳۰۹-۳۱۲
کورووش (مؤسس سلسله هخامنشی) ۲۰۱
کویت ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۵۸-۱۶۰
کیخا قشقایی، عبدالله ۲۸۰
کیز، امیل ۳۲۰
- «ل»
لئونوا، درا ۳۴۵
لاندا، آنا ۳۴۵
لایحه‌ها ۳۴، ۳۷
نالی الادب (کتاب) ۲۵۵-۲۵۷
لرستان ۲۴۱
لنینگراد ۱۲۸
لیانازوف، استپان مارتینویچ ۱۸۴
- «م»
ماداگاسکار ۱۱۶
مارسی (فرانسه) ۳۳۶، ۳۳۸، ۳۳۹
ماری (مدیر مدرسه ژاندارک) ۲۸۸، ۲۹۲
مازاتو (مدیر مدرسه فرانکوپرسان) ۲۶۲، ۲۷۵
مازندران ۲۴۱
مازندرانی، عبدالحمید ۱۴۱
مازندرانی، محمدعلی ۴۷
مازندرانی، مهدی ۱۴۱، ۱۴۳
مازندرانی، نورمحمد ۴۷
مالیات ۳۴۹، ۳۵۰
مالیه تبریز ۲۱۷-۲۱۹
مانکانیکا ۱۱۶
مأمون (هفتمین خلیفه عباسی) ۱۶۴
مبادله بازرگانی ۸۲
متحدالشکل کردن لباس ۱۱۵-۱۱۷، ۱۳۰، ۱۳۳، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۸، ۲۶۱
- «گ»
گاریگولاگرانس، رژیناند ۳۳۸
گاسپاریان، آکوب ۳۱۸
گاسپاریان، عراقیک ۳۱۸
گرگیان (دانش آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۸
گرجان ۲۴۰، ۲۶۷، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۹۴
گروزنه ۶
گریگوریان، سیرامارک ۳۱۰
گرموروا، نادیا ۸۹
گلیایگان ۲۴۲-۲۴۴
گلستان (کتاب) ۱۷۶
گلشائیان (کارمند وزارت دربار) ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۲۳، ۱۹
گنجی، حسن ۱۴۴
گیلان ۱۷۹، ۲۴۱

محمدزاده، حکیمه ۸۹	متحدالمآل ← بخشنامه‌ها
محمدزاده، حلیمه ۸۹	مجتبوی، علاءالدین ۳۲۳
محمدزاده، خداویردی ۸۹	مجتهدان و علما ۹۱-۹۳، ۱۳۲، ۲۱۰، ۲۱۲
محمدزاده، صیاده ۸۷	مجتهد قزوینی، جواد ۱۱۸
محمدشریف ابن اسدالله (ایرانی مقیم بصره) ۴۷	مجتهد قزوینی، مهدی ۱۳۲
محمدعلی (امین صندوق مدرسه شرافت ایرانیان بغداد) ۱۵	مجسمه‌ها ۸۰، ۸۱
محمدعلی (ایرانی مقیم کاظمین) ۱۴۱	مجلس شورای ملی ۶، ۸، ۳۴، ۳۷، ۳۸، ۵۱، ۱۵۶، ۱۸۶، ۱۹۳، ۲۰۳، ۲۱۶، ۲۲۷
محمدعلی (معلم مدرسه آمریکایی تهران) ۱۷۵	۲۹۸، ۲۳۴، ۲۲۹
محمدغلام (کفیل مدیر مدرسه ایرانیان بصره) ۱۳۱، ۱۳۰	مجیدزاده، غلام ۸۸
محمدکاظم (ایرانی مقیم کاظمین) ۱۴۱	محاسبات مخصوص شاهنشاهی ۱۱، ۱۲
محمدکاظم (دانش‌آموز مدرسه علوی ایرانیان نجف) ۷۶	محاكمه‌ها ۳۴۸
محمدیوسف (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹	محسنی، احمد ۲۰۵، ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۷، ۳۱۳
محمدر ← خر مشهر	محمد (دانش‌آموز مدرسه پهلوی بصره) ۱۳۲
محمود (ایرانی مقیم کربلا) ۱۵۲	محمد (ص)، پیامبر اسلام ۷۴
محمودزاده، محمدعلی ۸۸	محمدابراهیم (ایرانی مقیم کربلا) ۱۵۱
مدارس دخترانه ۹۱-۹۳، ۱۷۱	محمدباقر (معلم) ۱۵۴
مدرسه آلیانس اسرائیلیت، تويسرکان ۲۴۲	محمدبیک ۱۰۲
مدرسه آلیانس اسرائیلیت، تهران ۲۰۲-۲۰۴	محمدپور ۳۲۱، ۳۲۴
۲۸۳-۲۸۱، ۲۵۳، ۲۴۴، ۲۱۶-۲۱۴	محمدجواد (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
۳۱۷، ۳۱۶	محمدحسین (از اهالی آذربایجان) ۱۹۱
مدرسه آلیانس اسرائیلیت، کاشان ۲۴۹-۲۶۱	محمدحسین (ایرانی مقیم کربلا) ۱۵۱
مدرسه آلیانس اسرائیلیت، گلپایگان ۲۴۲	محمدرضا (ایرانی مقیم کربلا) ۱۵۲
۲۴۴، ۲۴۳	محمدرضا (مترجم وزارت عدلیه) ۳۳۶، ۳۳۸
	محمدرضازاده، شفیع ۸۹
	محمدزاده، بلقیس ۸۹

۲۷۵، ۲۷۴	مدرسه آلیانس اسرائیلیت، همدان ۱۸۸-۱۹۰،
مدرسه ایرانیان، سلیمانیه ۱۵۵-۱۵۷	۲۴۹، ۲۴۸
مدرسه ایرانیان، کویت ۱۱۷، ۱۱۸	مدرسه آمریکایی، تبریز ۲۱۷-۲۲۲، ۲۳۹،
مدرسه باطوم (روسیه) ۶	۳۱۴، ۳۱۳، ۲۴۰
مدرسه بلوچ‌ها، کراچی ۱۰۳-۱۰۷	مدرسه آمریکایی، تهران ۱۷۴-۱۷۸، ۲۳۱،
مدرسه بین‌المللی حقوق روحانی (آنژلیک)	۲۳۵، ۲۳۲
۳۳۸، ۳۳۷	مدرسه آمریکایی، رشت ۱۷۳، ۱۷۴،
مدرسه پاریس، فرانسه ۳۱۸	۱۷۷-۱۷۹
مدرسه پرورش ایرانیان، کویت ۱۵۸	مدرسه آمریکایی، همدان ۲۲۳-۲۳۵
مدرسه پتروسکی، روسیه ۶	مدرسه ابتدایی ایرانیان، هشترخان ۲، ۳، ۶،
مدرسه پهلوی، بصره ۱۱، ۱۴، ۱۶-۲۳،	مدرسه اتحادیه ایرانیان، باکو ۵-۷، ۵۵، ۶۵،
۹۴، ۹۱، ۹۰، ۵۶، ۵۵، ۵۱-۳۸، ۳۵-۲۷	۸۰، ۸۱، ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۸۹، ۱۱۹، ۱۲۰،
۱۶۸، ۱۶۷، ۱۳۷، ۱۳۳-۱۲۹، ۹۵	۱۲۶-۱۲۹، ۱۲۳
مدرسه تأیید، همدان ۲۲۸، ۲۲۹	مدرسه اتحادیه ایرانیان، بحرین ۱، ۲
مدرسه حسینی ایرانیان، کربلا ۱۱، ۱۳، ۳۶،	مدرسه اتحادیه ایرانیان، تفلیس ۵۴، ۶۵
۱۵۳	مدرسه اتحادیه ملی، بحرین ۵۸-۶۴،
مدرسه دخترانه آمریکایی، ارومیه ۳۲۵، ۳۲۶	۱۱۱-۱۱۴، ۱۶۰-۱۶۲، ۱۶۹-۱۷۲
مدرسه دخترانه آمریکایی، تهران ۳۱۰، ۳۱۱،	مدرسه اتفاق ایرانیان، تفلیس ۴-۸، ۵۵، ۶۷،
۳۳۳-۳۲۷	۶۸، ۱۲۱-۱۲۵، ۳۰۹
مدرسه دوشیزگان مرسلین، اصفهان	مدرسه اخوت ایرانیان، بحرین ۵۸، ۱۰۸، ۱۰۹
(بهشت آیین) ۲۹۸-۲۹۶	مدرسه اخوت ایرانیان، کاظمین ۱۱-۱۳، ۳۶،
مدرسه ژاندارک، تهران ۱۹۳-۱۹۸،	۱۴۲، ۱۶۴
۲۹۴-۲۸۸	مدرسه آرامنه، تبریز ۲۶۵
مدرسه سعادت، بحرین ۶۰	مدرسه آرامنه، تهران ۲۰۳، ۳۱۰
مدرسه سن ژوزف، تهران ۲۸۴	مدرسه انگلیسی‌ها، اصفهان ۱۹۸-۲۰۲
مدرسه سن لوئی، تهران ۱۹۵، ۲۸۷، ۲۸۸،	مدرسه ایران و فرانسه، تهران ۲۴۷، ۲۴۸،

مدرسه الواعظین لکنهو، هند ۱۱۵-۱۱۷	۳۳۹-۳۳۷، ۳۱۵، ۲۹۹، ۲۹۸
مرادیان، ماری ۲۸۴	مدرسه شرافت ایرانیان، بغداد ۱۰، ۱۱، ۱۵،
مرزی، احمد ۷۷، ۷۹، ۱۴۴	۳۶، ۲۴، ۲۳
مرعشی، عزت ۱۹۷	مدرسه شوروی، آذربایجان ۱۹۱، ۱۹۲، ۲۶۴
مروونژین‌ها (نخستین سلسله سلاطین فرانسه)	مدرسه شوروی، بابل ۲۶۵
۳۲۲	مدرسه شوروی، بندر انزلی ۲۶۴، ۲۷۶-۲۷۹،
مریی (مدیر مدرسه آمریکایی رشت) ۱۷۷	۳۰۸، ۳۰۰
مستوفی، شط ۲۱۰	مدرسه شوروی، بندر گز ۲۶۳-۲۷۳، ۲۹۴،
مسکو ۱۲۸، ۲۴۶، ۲۶۵	۲۹۵
مسیحیان ۲۰۱، ۲۱۰-۲۱۲	مدرسه شوروی، تبریز ۲۴۵، ۲۴۶، ۳۰۰-۳۰۹
مشار، یوسف ۲۵، ۳۴	مدرسه شوروی، غازیان ۱۸۰-۱۸۷، ۲۴۶
مشهد ۱۷۷	مدرسه صابون‌چی، باکو ۶۶، ۸۶
مشیری، عذرا ۱۹۷	مدرسه صداقت انگلیس، تهران ۳۲۱-۳۲۴
مصباح فاطمی، علینقی ۳۵۶	مدرسه علوی ایرانیان، نجف ۱۱، ۱۵، ۳۶، ۶۸،
مصر ۱۱۷، ۱۵۸، ۶۱	۷۳، ۷۲، ۷۵-۷۸
مطبوعات ۱۴۲	مدرسه فرانکوپرسان، تهران ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۷۵،
مطبوعات عراقی ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۴۲، ۱۶۶	۳۲۰-۳۱۷
مظفرالسلطنه ← ملک الکلامی، عبدالحمید	مدرسه کاتولیک‌ها، ارومیه ۲۳۷
مظفری، حبیب‌الله ۲۱۶، ۲۹۶، ۲۹۹، ۳۰۱	مدرسه کالج انگلیسی‌ها، اصفهان ۲۷۹، ۲۸۰
۳۵۱، ۳۱۲، ۳۰۴	مدرسه گروزنه (روسیه) ۶
معرفت اصفهانی، شیخ علی ۱۵۳	مدرسه لویی لوگراند، پاریس ۳۱۹
معرفة الاشياء (کتاب) ۱۹۶، ۲۵۵-۲۵۷	مدرسه متوسطه آمریکایی، تهران ۲۸۵، ۲۸۶
معلمان ← در اکثر صفحات	مدرسه متوسطه ادب و تجارت، تهران ۲۴۷
معیری (دانش آموز مدرسه فرانکوپرسان) ۳۱۸	مدرسه مظفری، عشق‌آباد ۶۶
مغولان ۳۲۲	مدرسه موهبت، همدان ۲۲۸، ۲۲۹
مقدمه تاریخ (کتاب) ۱۴۳	مدرسه نابینایان، تبریز ۲۰۵-۲۰۹

- مقیمى، غلامعلى ۳۵۲
مگروچکیان، ردر ۳۲۰
ملاخضیر ۱۳۱، ۱۳۲
ملایر ۲۴۱
ملک الکلامی، عبدالحمید ۲۳۹
ملک فیصل (پادشاه عراق) ۹۲، ۱۱۰
ممقانی، ربابه ۱۹۷
منامه (بحرین) ۱، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۱
منصور، علی ۲۱۷-۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۳۶
منصور اعظم ← مرادیان، ماری
منوچهر اووا، آتالیا ۸۹
منوچهریان، زرین تاج ۱۹۷
منوچهریان، مهرانگیز ۱۹۷
مودودیان، هاکوب ۲۳۳، ۲۳۵
موسوی، محمدباقر ۲۵۲
موسی ۱۳۲
موسی (ع)، پیامبر خدا ۱۶۴
مولر (تبعه آمریکا) ۲۱۲
مهدی (دانش آموز مدرسه پهلوی بصره) ۱۳۲
مهندس الدوله ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۴۱
میانمار ۱۱۶
میرزا آقا (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
میرزا رضا کرمانی ۱۶۴
میرزا زاده، غفور رشاد ۸۸
میرزا زاده، یوسف ۸۸
- میسرلر (مدیر مدرسه آمریکاییها در ارومیه) ۳۲۶
میسیان (دانش آموز مدرسه فرانکوپیرسان) ۳۱۷
میسیون آلمانی ۲۰۵، ۲۰۶
میسیون آمریکایی ۲۱۰، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۲۱
۲۲۲، ۲۲۸، ۳۲۴-۳۲۶
میسیون لائیک فرانسه ۲۷۴، ۲۷۵
میناسیان (کارمند مدرسه شوروی در بندرگز)
۲۶۴، ۲۶۵
میندارف (دانش آموز مدرسه فرانکوپیرسان) ۳۲۰
مینگاریان (دانش آموز مدرسه فرانکوپیرسان)
۳۲۰
مؤسسه لازاریست‌ها، فرانسه ۳۳۵
مؤید، ساهاکیان ۲۳۳، ۲۳۵
(ن)
ناصری ← اهواز
ناصری زاده، عبدالکریم ۱۳۲
نانسی، میریام ۳۱۶
نجف ۹، ۱۱، ۳۶، ۷۲، ۷۵، ۷۹، ۹۱-۹۳، ۹۳، ۱۵۲
۱۵۴
نجف زاده، نجف آقا ۱۰۰
نجف زاده، یعقوب ۱۰۰، ۱۶۲-۱۶۴
نجم الحسن (متولی مدرسه الواعظین لکنهو) ۱۱۷
نشاط، حسین ۱۰۰
نشاط، علی اکبر ۱۰۰
نشان لیاقت ۱۶۵

- نصر، ولی‌الله ۳۳۴
 نصرالله (کلانتر ایل دره‌شوری) ۲۸۰
 نظمیة آذربایجان ۲۴۵، ۲۳۷
 نظمیة بندر انزلی ۲۷۸، ۲۷۶
 نظمیة بندرگز ۲۷۱، ۲۶۹، ۲۶۸
 نظمیة کاشان ۲۵۳
 نظمیة گرگان ۲۹۴، ۲۶۸
 نعمت (معلم مدرسه ایرانیان استانبول) ۱۰۱
 نقشینہ، محمدقاسم ۲۲
 نقیب (از اهالی نجف) ۹۲
 نورانی (کارمند وزارت معارف) ۲۸۲
 نوروزی (کارمند وزارت معارف) ۲۶۲
 نوری عبدالله (دانش‌آموز مدرسه پهلوی بصره) ۱۳۲
 نوکیتا، آناستاسیا ۳۴۵
 نهاوند ۲۴۱
 نیکادوم (تبعه فرانسه) ۲۳۶
 نیکلابویچ (رئیس اداره لیانازوف) ۱۸۴
 نیکوف، کالش ۱۹۱
 (و)
 وادمانی، ایرست ۳۱۹
 وارطانیان، آرام ۳۱۸
 وارطانیان، وارطان ۳۱۸
 وتمعن، و. ش. ۲۲۲
 وحید، محمد ۳۴۳
- وزارت امور خارجه ← در اکثر صفحات
 وزارت پست و تلگراف و تلفن ۱۳۹-۱۴۱
 وزارت داخله ۲۰۵، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۶۳، ۲۶۸، ۲۷۱-۲۷۳، ۲۷۶، ۲۷۹، ۲۸۰، ۳۵۴-۳۶۰
 وزارت دربار ← در اکثر صفحات
 وزارت عدلیه ۳۳۶، ۳۳۸
 وزارت فرهنگ ۳۶۰
 وزارت فلاحت، تجارت و فواید عامه ۸۲، ۸۳
 وزارت مالیه ۸، ۲۵، ۲۶، ۳۷، ۵۵، ۲۱۸-۲۲۱
 وزارت معارف عراق ۹۲
 وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه ← در اکثر صفحات
 وفرین، دوگریستن ۲۲۲
 ولی‌زاده، رقیه ۸۹
 ولی‌زاده، میرزا آقا ۸۸
 ویس کنسولگری ایران در کاظمین ۱۳
 ویس کنسولگری ایران در نجف ۶۸-۷۳، ۷۶، ۷۸-۸۰، ۹۱-۹۳
 ویس کنسولگری روسیه در بندر انزلی ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۸۵، ۲۷۸
 ویشام (از مدیران مدارس آمریکایی تهران) ۳۴۸
 ویلسون (تبعه آمریکا) ۲۱۰، ۲۱۲
 (ه)
- هاشم (دانش‌آموز مدرسه علوی ایرانیان نجف) ۷۰

- هاکوبیان، میناس ۳۱۹
 هدایت، مهدیقلی ۳۰۸، ۲۳۵، ۳۴
 هراتی، عفت ۱۹۷
 هرسنجان ۲۸۰
 هشترخان (شهر و بندری در جنوب شرقی روسیه) ۲، ۳
 همایون (مترجم کتاب علم‌الاشیاء) ۱۷۵، ۱۹۶
 همایون، احتشام ۶
 همایون، افتخارالملوک ۱۹۷
 همدان ۱۸۸-۱۹۰، ۲۲۳-۲۳۵، ۲۴۱، ۲۴۶
 همدانی، حسین ۴۷
 همدانی، علی اکبر ۴۷
 همدانی، محمدعلی ۱۴۱
 هند ۶۴، ۱۰۴، ۱۱۶، ۱۵۸، ۳۴۶
 هوی شتوف (تبعه آلمان) ۲۰۷، ۲۰۸
 هیأت ارامنه بروجرد ۳۴۹
 هیأت ایرانیان کربلا ۱۵۱
 هیأت کلیمی‌های بروجرد ۳۴۹
 هیأت معلمین مدرسه پهلوی در بصره ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۸، ۳۰-۳۲، ۳۹، ۴۷
 هیأت مؤسسين مدرسه اتحادیه ملی بحرین ۵۷، ۶۱، ۱۱۳، ۱۱۴
 هیأت مؤسسين مدرسه اخوت ایرانیان بحرین ۱۰۸، ۱۰۹
- هیأت میسیون پروتستان آمریکایی ۲۲۲
 هیأت وزیران ۱۰۵-۱۰۷، ۱۳۵، ۱۵۶، ۲۱۰، ۳۲۴
 هیرودیان ۲۰۰
 «ی»
 یابالیان، ویگی ۳۱۹
 یارمر ۳۳۴
 یحیی (ایرانی مقیم کربلا) ۱۳۹
 یزد ۲۴۰
 یزدی، عبدالجلیل ۱۵۲
 یزدی، محمدحسین ۱۴۱
 یزدی، محمدعلی ۱۵۲
 یزدی، محمود ۱۳۷، ۱۴۱
 یعقوب‌زاده، ایلیا ۳۱۸
 یگانه، عبدالله ۹۴، ۹۵
 یمنی، سلطان ابراهیم ۸۷، ۱۲۹
 یمیلانوف، آنانی ۸۸
 یمینی (معاون مدرسه اتحاد ایرانیان بادکوبه) ۱۲۵
 ینگگی فکر (روزنامه) ۷
 یونان ۷۴، ۱۷۶
 یهودیان ۲۱۴، ۲۲۹، ۲۳۴، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۴۹

فهرست کتاب‌سندهایی که توسط مرکز اسناد ریاست جمهوری منتشر شده
است:

- ۱- دولت‌های ایران (از میرزا نصرالله خان مشیرالدوله تا میرحسین موسوی)
- ۲- نفت در دوره رضاشاه (اسنادی از تجدیدنظر در امتیاز نامه داری)
- ۳- اسنادی از انتخابات مجلس شورای ملی در دوره پهلوی اول
- ۴- اسنادی از مطبوعات ایران (۱۳۴۰ - ۱۳۲۰ ه. ش)
- ۵- اسنادی از امتیاز نفت شمال (۱۳۰۳ - ۱۳۰۰ ه. ش)
- ۶- اسنادی از احزاب سیاسی در ایران (۱۳۴۰ - ۱۳۲۰ ه. ش)
- ۷- اسنادی از تاریخچه رادیو در ایران (۱۳۴۵ - ۱۳۱۸ ه. ش)
- ۸- اسنادی از ارز و انحصار تجارت خارجی در دوره رضاشاه (۱۳۱۱ - ۱۳۰۵ ه. ش)
- ۹- اسنادی از موسیقی، تئاتر و سینما در ایران (۱۳۵۷ - ۱۳۰۰ ه. ش)
- ۱۰- اسنادی از جنبش دانشجویی در ایران (۱۳۵۷ - ۱۳۲۹ ه. ش)
- ۱۱- اسنادی از مطبوعات و احزاب دوره رضاشاه
- ۱۲- اسنادی از باستانشناسی در ایران (حفریات، عتیقات و بناهای تاریخی)
- ۱۳- اسنادی از صنعت جهانگردی در ایران (۱۳۵۷ - ۱۳۰۱ ه. ش)
- ۱۴- اسنادی از اختلافات و دعاوی بانک ایران (بانک استقراضی سابق)
- ۱۵- اسنادی از احزاب سیاسی در ایران (حزب ایران، حزب سعادت ملی ایران)
- ۱۶- اسنادی از انجمن‌های بلدی، تجار و اصناف (۱۳۲۰ - ۱۳۰۰ ه. ش)
- ۱۷- اسنادی از انجمن‌ها و مجامع مذهبی در دوره پهلوی
- ۱۸- اسنادی از مدارس ایرانی در خارج و مدارس خارجی در ایران (۱۳۱۷ - ۱۳۰۱ ه. ش)